

ESKİŞEHİR OSMANGAZI ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM YÖNETİMİ, TEFTİŞİ PLANLAMASI VE EKONOMİSİ BİLİM DALI

TÜRKİYE'DE EĞİTİM YÖNETİMİ ALANINDA ARAŞTIRMA GELENEĞİ VE
PARADİGMALARIN GÖMÜLÜ TEORİ BAĞLAMINDA
DEĞERLENDİRİLMESİ

Gökhan DEMİRHAN

Doktora Tezi

Eskişehir, 2015

ESKİŞEHİR OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM YÖNETİMİ, TEFTİŞİ PLANLAMASI VE EKONOMİSİ BİLİM DALI

TÜRKİYE'DE EĞİTİM YÖNETİMİ ALANINDA ARAŞTIRMA GELENEĞİ VE
PARADİGMALARIN GÖMÜLÜ TEORİ BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

Gökhan DEMİRHAN

Doktora Tezi

Danışmanlar:

Prof. Dr. Ahmet AYPAY

Prof. Dr. Cemil YÜCEL

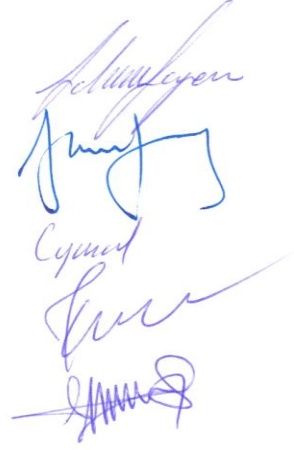
Eskişehir, 2015

JÜRİ DEĞERLENDİRMESİ

Gökhan DEMİRHAN tarafından hazırlanan "TÜRKİYE'DE EĞİTİM YÖNETİMİ ALANINDA ARAŞTIRMA GELENEĞİ ve PARADİGMALARIN GÖMÜLÜ TEORİ BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ " başlıklı çalışma, 02.07.2015 tarihinde yapılan tez savunması sonucunda jürimiz tarafından oy birliği ile Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

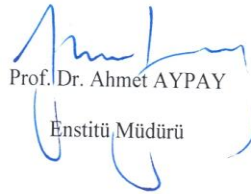
İmza

1. Başkan	Doç. Dr.	Adnan BOYACI
2. Danışman	Prof. Dr.	Ahmet AYPAY
3. Üye	Prof. Dr.	Cemil YÜCEL
4. Üye	Doç.Dr.	Engin KARADAĞ
5. Üye	Yrd. Doç. Dr.	Metin DEMİR

ENSTİTÜ ONAYI

13.07.2015

Prof. Dr. Ahmet AYPAY
Enstitü Müdürü

Teşekkür

Beş yıllık bir sürecin ürünü olarak ortaya çıkan bu tezin tamamlanmasında şüphesiz ki birçok kişinin doğrudan ve dolaylı emeği bulunmaktadır. Burada her birinin isimlerini anarak teşekkür etmek elbette mümkün değil. Ancak sürecin başından sonuna kadar yanımda olan birkaç kişiye teşekkürü bir borç biliyorum.

Tez çalışmamın başından sonuna kadar bilgi ve tecrübeleriyle yolumu aydınlatan ve benim için her zaman birer danışmandan fazlası olan danışmanlarım Prof. Dr. Ahmet AYPAY ve Prof. Dr. Cemil YÜCEL'e,

Her toplantıda tezin bir adım daha öteye gitmesini sağlayan Tez İzleme Komitesi üyelerim Doç. Dr. Adnan BOYACI ve Yrd. Doç. Dr. Mustafa SEVER'e,

Konu belirleme, yazım süreci ve savunma aşamalarında değerli fikir, katkı ve eleştirileriyle bana yön veren değerli hocalarım Doç. Dr. Engin KARADAĞ ve Yrd. Doç. Dr. Metin DEMİR'e,

Benimle tez çalışmam kapsamında katılımcı olarak görüşmeyi kabul eden, vakit ayıran, içtenlik ve samimiyetle sorularıma cevap veren, isimlerine yer veremediğim değerli hocalarıma,

Doktora sürecinde hep yanımda olan ve hayatımı kolaylaştıran Uşak Üniversitesi'ndeki değerli hocalarıma ve çalışma arkadaşlarıma,

Son olarak sadece doktora sürecinde değil, hayatımın her anında yanımda olan, destekleri, hoşgörülerini ve fedakârlıklarıyla beni ben yapan tüm aileme, sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Türkiye’de Eğitim Yönetimi Alanında Araştırma Geleneği ve Paradigmaların Gömülü Teori Bağlamında Değerlendirilmesi

Özet

Amaç: Bu çalışmanın temel amacı, bir bilimsel disiplin olarak Eğitim Yönetimi alanında yapılan araştırmaları yönlendiren temel felsefi kabulleri ve alandaki akademisyenler tarafından bu kabuller doğrultusunda oluşturulan, sürdürülen araştırma geleneğinin temel özelliklerini belirlemektir.

Yöntem: Bu araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden Gömülü Teori (Grounded Theory) ile tasarlanmıştır. Araştırma kapsamında çalışmalarını Eğitim Yönetimi alanında sürdürmekte olan 18 profesör doktor unvanlı akademisyen ile yapılan yarı yapılandırılmış mülakatlarda toplanan veriler kullanılan araştırma tasarımına uygun olarak analiz edilmiştir.

Bulgular: Beş basamaktan oluşan veri analiz süreci sonucunda, Ontolojik Kabuller, Epistemolojik Kabuller, Teleolojik Kabuller ve Sosyal/Bireysel Faktörler olmak üzere, dört temadan ve bu temalara ait 22 kategoriden oluşan bir teorik yapıya ulaşılmıştır.

Sonuç: Eğitim Yönetimi alanındaki mevcut araştırma geleneği ve paradigma; alandaki bilim insanlarının ontolojik, epistemolojik ve teleolojik olarak adlandırılarak sınıflandırılan felsefi inanç ve kabulleriyle birlikte, yine bilim insanlarının bireysel özellikleri ya da toplumla, siyasi iktidarlarla ve akademik çevrelerle kurdukları akademik odaklı olmayan ilişkilerinden doğan faktörler tarafından oluşturulan, şekillendirilen ve sürdürülen bir yapıdır. Alanda egemen olarak bulunan araştırma geleneğinin yanı sıra, alternatif olarak adlandırılacak kabul, tutum ve görüşler de mevcut olmakla birlikte, ulaşılan veriye dayalı teorik yapının çekirdeğini alandaki araştırma geleneğini oluşturan sosyal/bireysel faktörlerden biri olan Akademik Atama ve Yükselme Kriterleri kategorisi oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Eğitim Yönetimi, Araştırma Geleneği, Paradigma, Ontolojik Kabul, Epistemolojik Kabul, Teleolojik Kabul, Gömülü Teori

Evaluating Research Tradition and Paradigms in the Field of Educational Administration in Turkey in the Context of Grounded Theory

Abstract

Purpose: The purpose of this study is to determine the basic philosophical assumption leading to researches in field of educational administration and basic characteristics of research tradition obtaining through assumption of academic staffs on this field.

Methodology: In this study, as a qualitative method, Grounded Theory approach was used. Data were collected from 18 professors in field of educational administration by semi-structured interview and analyzed through Grounded Theory approach.

Findings: After five step analysis process, a theoretical frame consisting of four themes including ontological assumptions, epistemological assumptions, teleological assumptions and social/individual factors and 22 sub-themes was constituted.

Results: Current research tradition and paradigm in the field of educational administration consists of a structure through philosophical beliefs and assumptions categorized as ontological, epistemological, teleological and individual characteristics of academics and their relations through political and academic environment. Besides common research tradition, there are assumptions, attitude, and reviews as an alternative and the core of theoretical frame through data was constituted from ‘Academic Promotion and Appointment’ criteria which is one of the social/individual factor as a research tradition.

Key Words: Educational Administration, Research Tradition, Paradigm, Ontological Assumption, Epistemological Assumption, Teleological Assumption, Grounded Theory

İçindekiler

Teşekkür.....	i
Özet.....	ii
Abstract.....	iii
İçindekiler.....	iv
Tablolar Listesi.....	vi
Şekiller Listesi.....	vii
Bölüm 1. Giriş.....	1
1.1. Araştırmanın Amacı, Problem Durumu ve Önemi.....	1
1.2. Tanımlamalar.....	4
1.3. Kavramsal ve Kuramsal Çerçeve.....	5
1.3.1. Paradigma ve araştırma geleneği kavramları.....	5
1.3.2. Sosyal bilimlerde başat araştırma paradigmaları ve gelenekleri.....	10
Bölüm 2. Yöntem.....	13
2.1. Gömülü Teori (Grounded Theory).....	14
2.1.1. Gömülü teoride araştırma deseni ve süreci.....	17
2.2. Araştırma Deseni.....	19
2.2.1. Görüşme sorularının belirlenmesi.....	19
2.2.2. Katılımcıların belirlenmesi.....	20
2.2.3. Veri analizi.....	21
2.3. Geçerlilik-Güvenilirlik ve Araştırmacının Rolü.....	24
Bölüm 3. Bulgular ve Tartışma.....	26
3.1. Serbest Kodlama Aşamasında Elde Edilen Bulgular.....	26
3.2. Eksensel Kodlama Esnasında Elde Edilen Bulgular.....	30
3.3. Seçici Kodlama Aşamasında Elde Edilen Bulgular.....	32
3.4. Amaçlı Kodlama Aşamasında Elde Edilen Bulgular.....	33
3.4.1. Ontolojik kabuller.....	35
3.4.2. Epistemolojik kabuller.....	70
3.4.3. Teleolojik kabuller.....	88
3.4.4. Sosyal/bireysel faktörler.....	100
Bölüm 4. Sonuç: Türkiye’de Eğitim Yönetimi Alanında Araştırma Geleneği ve Paradigma.....	123
4.1. Araştırma Geleneğini ve Paradigmayı Oluşturan Ontolojik Kabuller.....	125
4.1.1. Alanın tanımlanması.....	126

4.1.2. Araştırma konusu	126
4.1.3. Araştırma tasarımı	128
4.1.4. Gerçeklik iddiası	129
4.2. Araştırma Geleneğini ve Paradigmayı Oluşturan Epistemolojik Kabuller	133
4.2.1. Bilginin kaynağı	133
4.2.2. Bilginin birikimliliği	134
4.2.3. Bilginin parçalılığı	134
4.2.4. Bilginin transfer edilebilirliği	135
4.2.5. Bilginin bağlamsallığı	135
4.2.6. Nesnellik-Öznellik	136
4.3. Araştırma Geleneğini ve Paradigmayı Oluşturan Teleolojik Kabuller	138
4.3.1. Araştırmanın işlevi	138
4.3.2. Araştırmanın öznesi ve hedef kitle	139
4.3.3. Bilim insanının görevleri	140
4.3.4. Araştırma sonuçları	141
4.4. Araştırma Geleneğini ve Paradigmayı Oluşturan Sosyal/Bireysel Faktörler	142
4.4.1. Atama yükselme kriterleri	143
4.4.2. Alanın yapılanması	144
4.4.3. Akademik olmayan ilişkiler	145
4.4.4. Mesleki örgütlenme	146
4.4.5. Ticarileşme	147
4.4.6. Uzmanlaşma sorunu	147
4.4.7. Demografik özellikler	148
4.5. Öneriler	150
Kaynakça	152
Ekler	156
Ek 1. Görüşme Soruları	156
Ek 2. Serbest Kodlama Esnasında Elde Edilen Kodlar	159
Ek 3. Eksensel kodlama aşamasında elde edilen geçici kategoriler ve ilgili betimsel veriler	160
Ek 4. Çalışma Konusu Olarak Belirtilen Konu Başlıkları ve Belirtilme Sıklıkları	161

Tablolar Listesi

Tablo 1: Egemen ve Alternatif Paradigmaların Temel Felsefi İnançları.....	11
Tablo 2: Egemen ve Alternatif Araştırma Geleneklerinin Pratik Konulardaki Özellikleri	11
Tablo 3: Bir Demografik Özellik Olarak Ebeveyn Mesleklerinin Dağılımları (n=kişi sayısı).....	119
Tablo 4: Alandaki Egemen ve Alternatif Araştırma Geleneklerinin Ontolojik Kabulleri	132
Tablo 5: Alandaki Egemen ve Alternatif Araştırma Geleneklerinin Epistemolojik Kabulleri	137
Tablo 6: Alandaki Egemen ve Alternatif Araştırma Geleneklerinin Teleolojik Kabulleri	142

Şekiller Listesi

Şekil 1 Charmaz'a Göre Gömülü Teoride Araştırma Süreci	18
Şekil 2: Araştırmada Yer Verilen Veri Analiz Süreçleri	22
Şekil 3: Seçici Kodlama Aşamasında Ulaşılan Teorik Yapı	32
Şekil 4: Ontolojik Kabuller Teması ve Alt Kategorileri	36
Şekil 5: Epistemolojik Kabuller Teması ve Alt Kategorileri	71
Şekil 6: Teleolojik Kabuller Teması ve Alt Kategorileri	90
Şekil 7: Sosyal-Bireysel Faktörler Teması ve Alt Kategorileri	101
Şekil 8: Türkiye'de Eğitim Yönetimi Alanında Araştırma Geleneği ve Paradigma	124

Bölüm 1. Giriş

1.1. Araştırmanın Amacı, Problem Durumu ve Önemi

Bu çalışmanın temel amacı, bir bilimsel disiplin olarak Eğitim Yönetimi alanında yapılan araştırmaları yönlendiren temel felsefi kabulleri ve alandaki akademisyenler tarafından bu kabuller doğrultusunda oluşturulan, sürdürülen araştırma geleneğinin temel özelliklerini belirlemektir.

Bilimin temel işlevleri, sosyal ve fiziksel olguları açıklamak, uygulamaya yönelik bilgi üretmek ve üretilen bilgileri kullanarak sosyal ve fiziksel dünyayı öngörüp kontrol etmektir (Yıldırım, 1997, s. 81). Başka bir deyişle, insanoğlu sosyal ve fiziksel dünyada, çevresinde olup bitenlerin farkına varır, anlamlandırır, kavramsallaştırır, çıkarımlar ve genellemeler yapar, sosyal ve fiziksel çevresini deneyimleri neticesinde ulaştığı bilgi ve becerileri kullanarak şekillendirir. Bu çabaların oluşturduğu döngü bilimsel bilgi üretme ve kullanma sürecinin en basit ifadesidir. Bu süreçte problem demetlerine işe yarar çözümler üretebilen, entelektüel kaygı ve beklentilere cevap verebilen yöntem ve yollar pekişir ve kabul görür. Aksi özelliktekiler ise, ya yeniden düzenlenir ya da terk edilir. Bilimsel bilgi ve kuramlar; deneme, kabul görme, yeniden tasarlanma veya terk edilme süreci ile ortaya çıkmaktadır (Yıldırım, 1997, s. 29). İnsanoğlunun kullanımına sunulan teoriler, sürekli test edilir. Bilimsel bilginin ve teorilerin işlevsellik anlamında verdiği bu sınavın yanı sıra, bilginin sistematik hale getirilmesi esnasında temel dayanak olan ilke ve ölçütler de durmadan sınanır, irdelenir, eleştirilir ve revize edilir. Daha açık bir ifadeyle ortaya koyulan ve kullanılan bilimsel bilginin doğruluğu, kullanılabilirliği ve işlevselliği, bilginin üretilme sürecinde kabul edilen ilke ve ölçütlerin geçerlilik, güvenilirlik ve tutarlılığıyla bir arada değerlendirilir, sınanır ve yargılanır.

Bilimsel araştırmalarla geçen uzun bir zaman dilimi sonunda, doğru ya da doğruya en yakın bilgiye ulaşabilmek için uyulması gereken ilkeler, bilim adamları tarafından dönemin tarihselliği içinde iş görür bir bütün oluşturacak şekilde bir araya getirilir. İşte bu tip ilkelerin araştırmacılar tarafından sınanarak tamamıyla ya da kısmen kabul görmesi, kullanılması o çağa, döneme ait bir paradigma, bir bilimsel ekol ve bir araştırma geleneği oluşturur. Ortaya çıkan bir paradigma, araştırma nesnesinin varoluş

biçimini, temel özelliklerini, araştırmacının araştırma nesnesi ile olan ilişkisini, nelerin hangi yöntemle bilinebileceğini, araştırmacının bilgi üretme etkinliği esnasında takınması gereken rolü ve yerine getirmesi gereken sorumlulukları, ürettiği bilginin gerçeğe yakınlığının nasıl bilinebileceğini belirleyen bir çeşit değerler ve kabuller dizgesini ortaya koyar. Kuhn, Popper, Lakatos gibi birçok bilim adamı ve bilim tarihçisinin süreç hakkında bazı fikir ayrılıkları mevcut olsa da belirttiği gibi, bir paradigma belli bir zaman dilimi içerisinde bilimsel araştırmalar ve bilim adamları için bir çerçeve, bir meşale görevi görür (Kuhn, 1970a). Zaman içinde yaşama ve düşünme alışkanlıklarının, entelektüel kaygı ve beklentilerin değişmesiyle, karşılaşılan problemlerin farklılaşmasıyla birlikte, mevcut paradigma çözüm üretme gücünü yitirerek, zayıflar. Yeni deneyimler, var olan ilkeleri geliştirir ya da yeni ilkeleri doğurur ve iş gören ilkeler birikerek yeni bir değerler ve kabuller dizgesi oluşturur, yeni bir paradigmanın temellerini atar.

Bir bilim geleneğinin oluşması, bir toplumdaki bilim insanlarının yaptığı bilimsel çalışmaların ve üretilen bilimsel bilginin birbiri ile bağlantılı ve senkronize olmasını sağladığı gibi, bilginin ve yöntemin yaygın etkisini arttırarak, ulaşılabilirlik özelliğini geliştirir. Bununla birlikte bir bilim yapma geleneğinin varlığı her yeni neslin bilim yapma etkinliğinin temellerini oluşturur. Her yeni nesil sıfırdan başlayarak başlangıç düzeyindeki tartışma ve problemlere takılmadan içinde yaşadığı toplumdaki bilim çevrelerince oluşturulan ve sürdürülen bilim geleneğini sürdürerek ya da eleştirel bir yaklaşımla geliştirip, değiştirerek bilimsel mirası bir adım daha ileri götürme imkânı bulabilmektedir (Özakpınar, 2003). Bir bilim insanının farkında olsun ya da olmasın (Kuhn, 1970a) bilimsel bilgi üretme sürecinin hemen her basamağında etkilendiği “egemen paradigma”, ontolojik yönden nesnelere doğası konusundaki sayıltıları; epistemolojik yönden bilginin doğası konusundaki sayıltıları; metodolojik yönden de araştırma problemini açıklamak için seçilecek strateji, etkinlik ve ölçütleri kapsamaktadır (Louis, 1981, Akt. Şişman, 1998).

Yapılan bilimsel araştırmalara ontolojik, epistemolojik ve metodolojik açılardan temel oluşturan sahip olduğumuz paradigmanın özelliklerini, ilkelerini, temel savlarını bilmek demek; bir bilim insanı için; ne yaptığını, neden yaptığını ve nasıl yapacağını bilmek demektir. Eğitim Yönetimi alanı, diğer eğitim bilimleri disiplinleri gibi, ülkemizde yaklaşık yarım asırlık bir geçmişe sahiptir. Bu yarım asırlık serüvenin önemli bir bölümü hemen her ülkede olduğu gibi, alanın meşruiyetiyle, gerekliliğiyle ve temel

nitelikleriyle ilgili tartışmalara sahne olmuştur. Şüphesiz, bu tartışmalar henüz sona ermiş değildir. Kurumsal ve örgütsel bir gerçeklik olarak, diğer eğitim bilimleri disiplinleriyle birlikte, eğitim yönetimi alanının varlığını ve gerekliliğini tartışmaktan öte, burada tartışmaya konu olan şey genelde Eğitim Bilimleriyle ve özelde Eğitim Yönetimiyle ne yapmak istediğimizi bilme sorunudur (Charlot, 2010, s. 16). Bu açıdan bakıldığında, Türkiye’ de Eğitim Yönetimi alanında çalışmalarını yürütmekte olan akademisyenlerin bilimsel araştırmaya dair inançlarının ve kabullerinin tespit edilmesi, ülkemizde hali hazırda alandaki araştırmalara yön veren egemen paradigmanın özelliklerinin anlaşılması, araştırma geleneklerinin ve bu geleneklere ait özelliklerinin tespit edilmesi, hem içinde bulunduğumuz durumun anlaşılması, hem de Türkiye’nin eğitim yönetimi alanında dünyadaki yerini ve önemini ortaya çıkarması açısından son derece önemli olmakla birlikte, ülkemizdeki yarım yüzyılı aşan geçmişine bakıldığında bu konunun araştırmalara ve bilimsel yayınlara yansımalarının, taşıdığı öneme mukabil olmadığı görülmektedir. Türkiye’de sadece Eğitim Yönetimi alanında değil, genel olarak Eğitim Bilimleri disiplininde de, alanın felsefi temellerinin irdelenmesi ve tartışılması ihmal edilmekte, alanda yürütülen bilimsel faaliyetler alanın kendisi hakkındaki tartışmalara girilmeden eğitim sistemindeki devasa problemlere çözüm üretmeye çalışan, araçsal eğilimlerle sürdürülmektedir (Ünal, Özsoy, Güngör, ve Tunç, 2010).

Türkiye’ de Eğitim Yönetimi alanının felsefi temelleri, alanda yapılan araştırmalara yön veren paradigma ve geleneklerin konu edildiği çalışmalar mevcuttur (Arslanargun, 2007; Aypay, Öz, Öztekin, ve Yalçın, 2014; Balcı, 2008, 2003, 1992a, 1992b, 1987; Balcı, Şimşek, Gümüşeli, & Tanrıöğür, 2009; Beycioğlu & Dönmez, 2006; Çelik, 1997; Fırat, 2006; Örucü & Şimşek, 2011; Şimşek, 1997; Şişman, 1998,1996; Turan, 2013, 2004; Ünal, Özsoy, Güngör ve Tunç, 2010). Ancak, genel itibarıyla bakıldığında bu çalışmalar genellikle kendi dönemlerinde Eğitim Yönetimi alanındaki uluslararası trendleri ve tartışmaları içeren ya da ülkemizdeki durumu değerlendirmeye yönelik kuramsal araştırmalardır. Konuyla ilgili ülkemizde yapılmış veriye dayalı hemen hemen hiçbir araştırmaya rastlanmamış olması, bu araştırmayı son derece önemli kılmaktadır.

1.2. Tanımlamalar

Paradigma

Paradigma; bir disiplinin, ilgilendiği çalışma konusunu nasıl yorumlanacağını belirleyen ve kavramları, teorileri, varsayımları, inançları, değerleri, prensipleri içeren düzenleyici bir çerçevedir

Araştırma Geleneği

Kaynağını bir paradigmadan alan ve paradigmanın kendisine sunduğu temel felsefi inançlar doğrultusunda oluşturulan araştırma gelenekleri; araştırmanın amacı, bilginin doğası, kalite ve mükemmellik kriterleri, değerler, etik, araştırma sonuçlarının uyumluluğu vb. gibi, doğrudan pratiğe etki eden kritik noktalarda araştırmacıların sahip oldukları ve sürdürdükleri kabulleri kapsayan ve araştırmanın her aşamasında bilim insanlarını yönlendiren, sınırlandıran ve etkileyen, aynı zamanda herhangi bir kanıt ya da ispat gerektirmeyen önermeler dizgesidir.

Ontolojik Kabul

Ontolojik kabuller, bilim insanlarının araştırma nesnesi olarak kabul ettiği olay, kişi, kurum ya da uygulamaların doğasıyla ve varoluşsal özellikleriyle ilgili görüşleri, araştırmalar kapsamında, kabul edilen araştırma nesnesinin ne tip özellikleriyle ilgilendiğini, yapılan araştırmalardan elde edilen sonuçların gerçekte var olan durumla ne derecede örtüşebileceğini ve söz konusu gerçeklik iddialarının nasıl temellendirilmeye çalışıldığını kapsayan söylem, tutum ve faraziyeleri kapsayan felsefi kabullerdir.

Epistemolojik Kabul

Epistemolojik kabuller, bilimsel araştırmalar neticesinde ulaşılan bilginin kaynağı, nitelikleri ve araştırmacının bilgiyle olan ilişkisini ifade eden görüş ve kabullerdir.

Teleolojik Kabul

Teleolojik kabul kavramı, bilim insanlarının, bilimsel araştırma sonucunda varmak istedikleri nokta, araştırma sonuçlarından beklentileri, araştırmanın işlevi gibi konulardaki kabullerini ifade etmektedir.

1.3. Kavramsal ve Kuramsal Çerçeve

Bu araştırma, metodolojik kurgulanışı gereği üzerinde çalışılan konuyla ilgili veri kaynağı olarak kabul edilen alandaki durumu, herhangi bir teorik çerçeveden yola çıkmaksızın ortaya çıkarmayı hedeflemektedir. Bu bağlamda, ortaya çıkarılan bilgi kümesi, herhangi bir teorik bakış açısından süzülüp, o teorik çerçeve bağlamında ele alınan, teoriden doğan hipotezlerin ya da varsayımların sınındığı bir yapı olarak ele alınmamaktadır. Dolayısıyla, bu bölümde ele alınan kuramsal ve kavramsal çerçeve, araştırmanın temelini oluşturan teoriyle değil, araştırma sürecinde değinilen kavramlara yüklenen anlamların ne olduğuyula, hangi süreç ve kabullerle bu tanımlamalara ulaşıldığıyla ilgilidir. Bu sebeple, kavramsal ve kuramsal çerçeve olarak adlandırılan bu bölüm, alışlageldiği üzere bir literatür taraması ya da ilişkili çalışmalar şeklinde ayrı bir bölüm olarak değil, araştırmanın “Giriş” bölümünü oluşturan, amaç ve problem durumunu kapsayan bölümün açıklayıcı bir devamı niteliğinde tasarlanmıştır.

Bu bölümde, araştırmanın temelini oluşturan paradigma ve araştırma geleneği kavramlarının yanı sıra, şüphesiz diğer Sosyal Bilim alanlarını da etkilediği gibi, Eğitim Yönetimi alanına yön veren başat paradigma ve araştırma geleneklerine yer verilecektir.

1.3.1. Paradigma ve araştırma geleneği kavramları

Paradigma kavramı Thomas S. Kuhn (1922-1996) tarafından ortaya atılmıştır. Bu kavram Kuhn’un bilim felsefesi yaklaşımının temel taşı niteliğindedir. Öyle ki; Kuhn, bilimsel keşifler, bilimsel metotlar, bilimsel ilerleme, akademik çevrelerin örgütlemesi gibi birçok konuyu bu kavramı bir şemsiye olarak kullanarak açıklamaktadır. Paradigma kavramının kavramsal ve işlevsel açıklamasından önce bu

kavramın ortaya çıkmasına zemin hazırlayan yapı ve görüşler üzerinde durmak yerinde olacaktır.

1.3.1.1. Bilim felsefesi

Bilim ve felsefe arasındaki ilişki ve iki kavramı birbirinden ayıran sınırlar, yüzyıllardır tartışma konusu olmaktadır. On altıncı ve on yedinci yüzyıllarda kadar bilim-felsefe ilişkisi bu tartışmaların odağındayken, bu dönemden sonra iki kavramın birbirinden ayrış(tırıl)ması temel çıkış noktasını oluşturmuştur. İçinde yaşadığımız yüzyılda ise özellikle de sosyal bilimler alanında ayrış(tır)ma çabası, yeniden ilişkilendirme çabasına dönüşmüş ve bu dönüşüm hala devam etmektedir. Bu ilişkide çoğu zaman felsefe bir yardımcı unsur olarak ele alınmıştır. Felsefenin bilime ne gibi bir yardımda bulunabileceği konusunda farklı görüşler mevcuttur. Bu görüşlerden ilki felsefenin, gündelik bilgiden kaynaklanan ve bilimsel ilerlemeye engel olan önyargıları, batıl inançları ve dogmatik kabulleri ortaya çıkarma ve çürütme işlevi görmesidir. Bir başka görüşe göre ise felsefenin bilime yapacağı en önemli katkı farklı bilimsel disiplinler tarafından üretilen bilimsel bilgiler arasındaki ilişkiyi ve örüntüyü şematik ve sistemli biçimde ortaya koymaktır. Bir diğer bakış açısına göre ise felsefe, alanında uzmanlaşmış bilim adamlarına veri toplama ve bilgi üretme süreçlerinde başvuracakları ve kullanacakları araştırma yöntemlerinin gelişimine önemli bir katkı sağlayabilmektedir (Benton ve Craib, 2008, s. 13-15)

Bilim felsefesinin işlevi bilimin kavramsal yapısını tanımak, bu yapıyı oluşturan işlem ve düşünme biçimlerini mantıksal çözümlene yoluyla açığa çıkarmaktır (Yıldırım, 1997, s. 21). Bir başka deyişle bilim felsefesi bilim denilen etkinliğin amaç, yöntem ve kavramsal yapısını mantıksal çözümlene ile belirleme girişimidir (Yıldırım, 1997, s. 287). Bu tanımdan hareketle denilebilir ki; bilim felsefecileri her türlü bilimsel aktivitenin (araştırma), bilimsel buluşun ve bilimsel ilerlemenin neden yapıldığı, nasıl yapıldığı, hangi ilke ve kuralların etken faktör olarak rol oynadığını bu ilke ve kuralların ortaya çıkış biçimlerini ile ilgilenir.

1.3.1.2 Bilimsel ilerleme

Belirli bir konuyla ilgili ortaya atılan ve –bilimsel çalışmaların sonuçları itibariyle- başarıya ulaşan kavramsallaştırma ve ilkeler Kuhn tarafından “normal bilim”

olarak adlandırılan çerçeveyi oluşturur (Serdar, 2001). Ortaya çıkan normal bilim, “klasikler” olarak adlandırılan metinler vasıtasıyla bir bilimsel disiplinin araştırmalarının odağında bulunan problem durumlarını ve araştırmalarda kullandığı yöntemlerin meşrulaştırılması işlevini görür (Kuhn, 1970b, s. 10). Bilimsel ilerleme ise bilimin konusu olan araştırma alanlarında, normal bilim tarafından meşruluğu kabul edilmiş yöntemler kullanılarak üretilen bilginin birikerek, birbirini destekleyerek ortaya koyulan bir başarıdır. Bilimsel ilerleme ya da bilimsel gelişme Kuhn tarafından;

- Normal bilim öncesi dönem
- Normal bilim dönemi
- Bilimsel devrim

Aşamalarından oluşan bir süreç olarak tanımlanmaktadır.

Normal bilim öncesi dönem aynı olay ya da olgu üzerinde birçok görüşün ortaya atıldığı, kavram ve açıklamaların biriktirildiği bir “çokluk” dönemi olarak tanımlanmaktadır. Normal bilim dönemi ise bazı görüş, ilke ve yöntemlerin “çokluk” ortamında belirgin başarılar elde ederek, olgu ve olayları açıklamada yeterliliğini ispatladığı dönemdir ki döngü içerisinde en güçlü ve uzun süren aşamadır. Bu aşamada paradigma oluşur, egemen bilim anlayışı olarak bilim çevrelerinde hüküm sürer ve zayıflayarak iflas eder. Paradigmanın iflasının ardından ise bilimsel devrim dönemi başlar (Topdemir, 2002). Kuhn (1970b) bilim tarihindeki dönüm noktalarının tam da bir paradigmanın iflasıyla yaşanan “kırılma” noktalarına rastladığını ifade etmektedir. Normal bilime dayanak oluşturan egemen paradigmanın tanımlama, ilke ve yöntemleri işlevselliğini yitirdiğinde, alternatif bir yaklaşım biriken problem demetlerine çözüm üretme vaadiyle bilim çevrelerinin dikkatini üzerine çeker.

Başka bir deyişle normal bilim anomalilerinin birikmesiyle ortaya çıkan kriz sürecinde problemleri ve zorlukları açığa çıkaran, olayların ya da nesnelerin doğasını sahip olunan geleneksel şablona sığdırma girişimidir. Anomalinin kapsamının genişlemesi sonucunda araştırmanın temel dayanakları hakkındaki kaygı ve tatminsizliklerin artmasıyla, araştırmaların daha da spekülative ve yapısal olarak daha da zayıf hale geldiği bir kriz dönemi başlar. Er ya da geç, pratikler kendini eski şemaların doğurduğu anomalilerin üstesinden layıkıyla gelebileceği düşünülen yeni prosedürler ve yeni kavramlar üzerinden yeniden düzenler. Böylece bilimsel bir devrim gerçekleşir ve yeni bir normal bilim düzeninin temeli atılmış olur (Kuhn, 1962).

1.3.1.3. Kavram olarak paradigma

Kuhn paradigma kavramını ortaya attığı *The Structure of Scientific Revolutions* adlı eserinde paradigma kavramını en yalın haliyle kabul edilmiş bir model ve örüntü olarak tanımlamaktadır (1970c, s. 23) Kuhn'un bakış açısına göre, bilim adamlarının hangi sorunları önemli ve araştırmaya değer kabul edeceklerini, ne tür deneyler yapacaklarını, ne tür sorular soracaklarını belirleyen sahip oldukları paradigmatır. Paradigmadaki bir değişim, araştırmanın temel kavramlarını değiştirir ve yeni kanıt standartları, yeni araştırma teknikler ve yeni kuram düzlemlerinin önünü açar (Serdar, 2001, s. 36-37).

Paradigma bilimsel bir topluluğu oluşturan ve o bilimsel topluluğun paylaştığı şeylerdir (Kuhn, 1970b, s. 176). Bir başka deyişle paradigma bir bilim çevresini oluşturan, o bilim çevresi tarafından paylaşılan ve bilim çevresini bir arada tutan dünya görüşüdür. Bilim anlayışı diyebileceğimiz paradigma, bilimin ne olması gerektiği ve bilimsel bilgiye nasıl ulaşılacağını gösterir; bir dizi ontolojik, epistemolojik ve metodolojik sayılıya /aksiyoma dayanır ve bilimin ne olduğuna, nasıl yapılması gerektiğine ilişkin ve epistemik cemaat tarafından benimsenmiş bir dizi ön kabullerdir (Dikeçligil, 2010)

Paradigma; bir disiplinin, ilgilendiği çalışma konusunu nasıl yorumlanacağını belirleyen ve kavramları, teorileri, varsayımları, inançları, değerleri, prensipleri içeren düzenleyici bir çerçevedir (Bergman, 2010). Bununla birlikte, paradigma bizim o şey hakkındaki en önemli sorularımıza bile cevap vermez. Sadece bize cevapları nerede aramamız gerektiğini söyler (Rubin ve Babbie, 2008, s. 43)

Guba ve Lincoln'e göre paradigma, nihai yapı taşları ve ilk ilkelerle ilişkili temel inanç sistemidir. Bir paradigma sahip olan kişiye fiziksel ve sosyal dünyanın doğası, insanın o dünya içindeki yeri ve bireyin o dünya ve bileşenleri ile arasındaki muhtemel ilişkilerin sınırlarını tanımlayan bir dünya görüşü sunar (Guba ve Lincoln, 1994, s. 107)

1.3.1.4. Paradigmanın işlevi

Kuhn tarafından yapılan bir tanımlamada paradigma kavramı temel olarak iki anlam taşımaktadır. İlk anlamı, belirli bir topluluk tarafından paylaşılan bütüncül bir

inançlar, değerler, teknikler vb. kümesidir. İkinci anlamı ise daha önce başarı elde etmiş modellerin yeniden örneklenmesi şeklinde bulmaca çözen bir normal bilimi ifade etmektedir (1970b, s. 175). Bu tanımın ikinci parçası bize paradigma kavramının işlevi ile ilgili önemli ip uçları vermektedir. Bir bilimsel paradigmanın işlevi, kabul gördüğü bilim çevresinde bir ortak anlayışın oluşmasını sağlamaktır. Bu ortak anlayış; neyin araştırma nesnesi/konusu olarak kabul edileceği, araştırma esnasında ne tür sorular sorulabileceği, üzerinde hemfikir olunmuş teorik ve metodolojik kurallar, hangi araçlarla veri toplanabileceği, sonuçların nasıl ifade edileceği ve yorumlanabileceği, yapılan araştırmaların bilimselliklerinin nasıl denetleneceği gibi konuları kapsar (Dikeçligil, 2010). Buna bağlı olarak bir paradigma egemenlik statüsünü ve muvaffakiyetini, uygulamacıların önemli gördüğü bazı problemlerin çözümünde rakiplerine göre daha başarılı olması ve keşfedilebilirlik konusunda daha cazip vaatlerde bulunması sebebiyle kazanır (Kuhn, 1970b, s. 23-24).

1.3.1.5. Paradigma - araştırma ilişkisi ve araştırma geleneği kavramı

Creswell'e göre nitel araştırmalarda, araştırma desenini oluşturma süreci, araştırmacının felsefi kabulleriyle başlar. Araştırmacılar tarafından bilimsel çalışmaya dâhil edilen kişisel dünya görüşleri, paradigmalar ve inanç kalıpları araştırmacının tüm gidişatını şekillendirir (2007, s. 15). Şüphesiz ki bu durum sadece nitel araştırmalar ile sınırlı değildir. Grix (2004)'e göre ise, bir araştırma yapmanın en iyi yolu araştırmacının, neyin araştırılabilir olduğunu ve araştırma nesnesi ile araştırmacı arasındaki ilişkinin ne olması gerektiğinin net bir şekilde belirlemesi (araştırmacının ontolojik pozisyonu), belirlenen araştırma nesnesi hakkında nelerin bilinebileceğinin tespit etmesi (araştırmacının epistemolojik pozisyonu) ve son olarak da bilinebileceğine karar verilen özellikler hakkındaki verilerin nasıl elde edilebileceğine (araştırmacının metodolojik pozisyonu) karar verilmesidir (s. 66).

Yukarıdaki açıklamalarda değinilen paradigma ve araştırma arasındaki ilişki, bu araştırmada araştırma geleneği kavramına yüklenen anlamı oluşturmaktadır. Bu araştırmacının başlangıç aşamasında araştırma geleneği kavramı, bilim insanlarının sahip oldukları paradigma doğrultusunda, yaptıkları bilimsel araştırmaların her aşamasında kendilerini, araştırma nesnelerini ve üretilen bilgiyi tanımlarken kullandıkları şablonlar, bağlı kaldıkları ilkeler, ontolojik, epistemolojik ve metodolojik inançlarının,

gözlemlenebilen eylem, tutum ve görüşlerine yansımalarından oluşan bir bütün olarak ele alınmıştır. Araştırma süreci içerisinde ulaşılan sonuçlar göz önüne alınarak, metodolojik inançlar, kaynağını ontolojik ve epistemolojik inançlardan alan bir kabuller dizisi olarak tanımlanmış ve bu iki kavram içerisinde eritilmiştir. Bunun yanı sıra, bu araştırma kapsamında operasyonel olarak yapılan araştırma geleneği tanımı, yine araştırma sonuçlarına dayanılarak, genel olarak bilimsel araştırmaların işlevleri ve araştırmaların ne işe yarayacağıyla ilgili görüş ve fikirleri içeren teleolojik kabulleri ve herhangi bir bilimsel ya da felsefi temeli olmaksızın, araştırma geleneğini etkilediği sonucuna varılan sosyal ve bireysel faktörleri de kapsayacak şekilde genişletilmiştir.

1.3.2. Sosyal bilimlerde başat araştırma paradigmaları ve gelenekleri

Sosyal Bilimler alanlarında yapılan araştırmaları yönlendiren paradigmlar ve araştırma gelenekleriyle ilgili birçok sınıflama ve tanımlamaya ulaşmak mümkündür. Bu araştırma özelinde, Sosyal Bilimlerde, dolayısıyla da Eğitim Yönetimi alanındaki araştırma gelenekleri ve bu gelenekleri oluşturan paradigmlar, Kuhn (1962) tarafından ortaya atılan paradigma ve bilimsel ilerleme kavramlarına dayalı olarak geliştirilen bir sınıflama ve tanımlama sistemi kullanılacaktır.

Guba ve Lincoln (1994) tarafından geliştirilen bu sınıflama, Kuhn'un *normal bilim-devrimsel bilim* ayrımına dayanmakta olup, normal bilim döneminde bilimsel araştırmaları kendi inanç sistemi içerisinde bulmaca çözme etkinliği olarak gören araştırma paradigması *egemen paradigma* olarak adlandırılırken, normal bilim çerçevesi içinde çözülemeyen ya da göz ardı edilen anomaliler üzerinden egemen paradigmaya meydan okuyan devrimsel bilim anlayışı ise *alternatif paradigma* olarak adlandırılmaktadır. Guba ve Lincoln (1994) Pozitivizmi egemen araştırma paradigması olarak tanımlarken, Post-positivizm olarak adlandırılan araştırma geleneğini modifiye edilmiş bir çeşit Pozitivizm olarak tanımlamaktadır ve Post-positivizmi de egemen araştırma paradigması olarak ele almaktadır. Alternatif araştırma paradigmları ise Eleştirel Teori ve Yapılandırmacılık (constructivism) olarak tanımlanmaktadır. Guba ve Lincoln (1994) söz konusu araştırma paradigmlarının temel özelliklerini, birbirleriyle olan benzerlik ve farklarını da, Kuhn'un paradigma tanımına uygun olarak ontolojik, epistemolojik ve metodolojik kabulleri bağlamında ele almıştır (bkz. Tablo: 1).

Tablo 1: Egemen ve Alternatif Paradigmaların Temel Felsefi İnançları

	Pozitivizm	Post-Pozitivizm	Eleştirel Teori	Oluşturmacılık
Ontolojik Kabuller	Basit realizm - idrak edilebilir gerçek, hakikat	Eleştirel realizm – mükemmel olmayan ve olası kavranabilirlik	Tarihsel realizm/ zaman içinde kristalize edilmiş sosyal, politik, kültürel, ekonomik, etnik ve cinsiyet değerleriyle sanal olarak şekillenmiş gerçeklik	Görelilik, yerel ve spesifik oluşturulmuş gerçeklik
Epistemolojik Kabuller	Düalist/nesnelci, bulgular doğrudur	Değiştirilmiş düalizm/ nesnelci, eleştirel gelenek/topluluk, bulgular muhtemelen doğrudur	Transaksiyonel/öznelci, değer bağımlı bulgular	Transaksiyonel, öznelci, oluşturulmuş bulgular
Metodolojik Kabuller	Deneysel/manipulatif, hipotezlerin doğrulanması, nicel yöntemlerin yaygın kullanımı	Değiştirilmiş deneysellik/manipulatif, eleştirel çoğulculuk, hipotezlerin yanlışlanması, nitel yöntemler de içerebilir	Diyalojik/dialektik	Yorumsamacı/diyalektik

Guba ve Lincoln (1994), s. 109'dan uyarlanmıştır.

Guba ve Lincoln (1994), araştırma paradigmalarının ontolojik, epistemolojik ve metodolojik kabullerine dayalı olarak geliştirilen ve bilimsel araştırma yapma süreci esnasında bilim insanlarının doğrudan pratiğe etki eden konulara yaklaşımlarını, ilkelerini, tutumlarını ve takipçisi oldukları kuralları kapsayan araştırma geleneklerinin özelliklerini de tasnifleyerek, her bir araştırma paradigması için bir araştırma geleneğinin sınırlarını belirlemiştir (bkz. Tablo 2).

Tablo 2: Egemen ve Alternatif Araştırma Geleneklerinin Pratik Konulardaki Özellikleri

Konu	Pozitivizm	Post-pozitivizm	Eleştirel Teori	Oluşturmacılık
Araştırmanın Amacı	Açıklama, tahmin etme ve kontrol	etme	Eleştiri ve dönüştürme; yeniden konumlandırma ve özgürleştirme	Anlamak ve yeniden oluşturmak
Bilginin Doğası	Doğrulanmış hipotezler olgu ya da kanun olarak sunulur	Yanlışlanmamış hipotezler olası olgu ve kanunlardır	Yapısal/tarihsel anlayış	Bireysel yeniden yapılandırmalar üzerinden mutabakat

Bilgi Birikimi	Birikim- “saatleri inşa etme” “bilgi mabedi”, genellemeler, sebep-sonuç ilişkileri	Tarihi revizyonizm, benzerlikler üzerinden genelleştirme	Daha bilinçli, ve sofistike yeniden oluşturmacılık, dolaylı deneyim
Kalite ve Mükemmellik Kriteri	İç/dış geçerlilik, güvenilirlik ve objektiflik için katı geleneksel kıstaslar	Tarihsel konumlandırılmışlık, cehaletin azaltılması harekete geçirici dürtüdür	İtimat, otantiklik, yanılğı
Değerler	Dışarıda tutulur-etkilenmek yasaktır	Dahil edilir, şekillendiricidir	
Etik	Dışsal	İçsel	
Sözcülük	Karar vericilerin, politika oluşturucuların ve değişim ajanlarının muhbiri konumundaki ilgisiz bilim adamı	Dönüştürücü entelektüel, avukat ve aktivist	Tutkulu bir katılımcı, çok sesliliğin kolaylaştırıcısı
Eğitim	Teknik ve nicel; müstakil teoriler	Teknik nicel ve nitel müstakil teoriler	Yeniden sosyalleştirme, nitel, nicel, tarihsel, diğerkâmlık ve güçlendirme değerleri
Araştırmalar Arası Uyum	Ölçekdeş, Kıyaslanabilir	Kıyaslanamaz	
Hegemonya	Kadro, yayın, fonlama ve promosyon kontrolünde	Katma değer ve tanınma arayışı	

Guba ve Lincoln (1994) s. 112’den uyarlanmıştır.

Bölüm 2. Yöntem

Temel amacı, bir bilimsel disiplin olarak Eğitim Yönetimi alanında yapılan araştırmaları yönlendiren temel felsefi kabulleri [Araştırma Paradigması] ve alandaki akademisyenler tarafından bu kabuller doğrultusunda oluşturulan ve sürdürülen araştırma geleneğinin temel özelliklerini belirlemek olan bu araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden Gömülü Teori (Grounded Theory) yaklaşımı ile yapılandırılmıştır. Gömülü Teorinin kullanımına araştırmacı, danışman ve diğer tez izleme komitesi üyelerinin görüşleri, araştırmanın konusu, amacı ve araştırmadan daha tutarlı sonuçlar elde edebilmek için korunması gereken ontolojik ve epistemolojik duruş göz önüne alınarak yapılan tartışmalar sonucunda karar verilmiştir.

Türkiye’de Eğitim Yönetimi alanında, alanın bizzat kendisi ve alanda yapılan araştırmaların felsefi ve sosyolojik arka planları hakkında veri toplamak, betimsel ve nedensel çıkarımlarda bulunmak, alandaki akademisyenler olarak ne yaptığımızı, neden yaptığımızı, nasıl yaptığımızı tartışmak gibi hedefleri göz önüne alındığında, bu araştırma ülkemizdeki doktora tezi düzeyindeki öncü girişimlerden birisidir. Gömülü teori, hakkında detaylı açıklamalar ve teoriler bulunmayan konularda, özellikle de bireylerin incelenmek istenen fenomenle nasıl bir ilişki içerisine olduğunu tespit etmek istenilen durumlarda, araştırmaya ve veriye dayalı genel bir çerçeve sunmak için oldukça pratik araçlar sunan bir araştırma metodolojisidir (Creswell, 2007, s. 66).

Uluslararası alanda şüphesiz bahsedilen hedeflerle birçok tartışma yapılmış, bu konuda araştırmalar yapılmıştır. Ancak araştırma kurgulanırken benimsenen strateji gereği, farklı toplum, topluluk ve kültürlerde yapılan benzer konulu araştırmaların sonuçlarının bu araştırma için vazgeçilmez bir teorik çerçeve; sınırlandırıcı, yönlendirici birer ontolojik, epistemolojik ve metodolojik dayanak olarak ele alınması, araştırmanın tutarlılığı ve bütünlüğü açısından bir handikap olacağı düşünülmüştür. Bu açıdan alanın kendisine ve alanda yapılan araştırmalara ilişkin ortaya koyulmaya çalışılan tümevarımsal bilgi(ler), önceden belirlenmiş tema, sınıflama ve adlandırmalara dayanmamaktadır. Diğer nitel araştırma türlerinde de olduğu gibi, gömülü teori araştırmacıya, araştırmasına özgü jargon ve prosedürler geliştirmesine, hangi verileri nasıl toplayacağına karar verme konusunda yetki verir (Merriam, 2013). Konuyla ilgili mevcut bilgi birikimi, yukarıda söz edildiği gibi ortaya koyulmaya çalışılan bilgiyi

yorumlamak, sınıflamak ve konumlandırmak yerine, hangi verilerin, nasıl ve nerede toplanacağına karar vermek konusunda işe koşulmuştur.

Gömülü teorinin tercih edilmesinin bir diğer sebebi de; alanda yapılan araştırmaların felsefi dayanakları ve oluşturulan (alandaki araştırmacılar tarafından) araştırma geleneğinin özelliklerine dair ortaya koyulmaya çalışılacak olan tüzel teorinin tanımlanması için, ana kavramsal bileşen ile olabildiğince ilişkili, verilere dayalı olarak tümevarımsal olarak üretilen, veri içinde gömülü hipotez ve özellikleri ortaya çıkarabilmeye izin veren bir yöntem olmasıdır (Merriam, 2013).

Araştırmanın metodolojik kurgusunu ve izlenen prosedürleri açıklamadan önce, tam da bu noktada Gömülü Teori yaklaşımını tanıtmak uygun olacaktır.

2.1. Gömülü Teori (Grounded Theory)

Bu bölümde yer alan birkaç paragrafta Gömülü Teori ile ilgili yapılan açıklamalar bu araştırmada neden bu yöntemin kullanıldığı ve araştırmacının araştırma sürecinde benimsediği (takındığı) rol ile ilgili önemli fikirler verecektir.

Gömülü Teori, iki Amerikalı sosyolog olan Barney Glaser (1930-...) ve Anselm Strauss (1916-1996) tarafından geliştirilen bir araştırma metodolojisidir. Bu araştırma metodolojisine “gömülü” (grounded) adı verilmesinin sebebi, bu yöntemle tasarlanmış ve yürütülmüş bir araştırmanın sonunda ulaşılmak istenen teorinin araştırma sürecinde “*sistematik*” olarak toplanmış ve analiz edilmiş verilere dayanıyor olmasıdır. Araştırma sürecinde veri toplama, verilerin analizi ve ortaya çıkarılmak istenen teori yakın bir ilişki içerisinde ve bu ilişki gömülü teorinin temelini oluşturur (Strauss ve Corbin, 1998, s. 3, s. 12).

Strauss ve Corbin’e (1998) göre; gömülü teoride araştırmaya – var olan bir teoriyi detaylandırmak ya da genişletmek amacı güdülmeyen süreç- *ön kabuller ve ön yargılar* oluşturabilecek herhangi bir teoriyle başlanmaz. Bunun yerine araştırmacı, bir çalışma alanı belirleyerek teorinin alandan topladığı verilerden *doğmasına* izin verir. Çünkü verilerden doğan bir teori, *gerçek* olana yaklaşma konusunda, *kişisel deneyime* dayalı bir dizi kavramsallaştırmaya ya da yalnızca *spekülasyona* (herhangi birinin

olguların nasıl işliyor olabileceğine dair düşünceleri) dayalı olarak geliştirilmiş teorilere kıyasla daha başarılı olmaya meyillidir (s. 12).

Patton' a göre; gömülü teori, birçok *geleneksel* akademik yöntemler kullanan sosyal bilim ve eğitim bilimleri disiplininin kapılarını, özellikle de doktora tezlerine oluşturduğu temel sayesinde, nitel araştırmalara açmaktadır. Nitel araştırmaların söz konusu geleneksel disiplinlerce kolayca kabul görmesinin en önemli sebeplerinden biri, teori oluşturma sürecinde “*bilimsel*” *prosedürlerin* önemine yaptığı ısrarlı vurgudur. Ek olarak bu popüleritenin bir diğer sebebi, araştırmacıları “*nesnellik*” hususunda mümkün olduğunca hassas olmaları konusunda keskin bir üslupla uyarmasıdır. Gömülü teorinin nesnellğe yaptığı bu vurgu; genel olarak nitel araştırmalara post- modern anlayışın “nesnellik” eleştirilerinin hâkim olması sebebiyle, nitel araştırmalara, özellikle de gözlem ve görüşme tekniklerine değer veren, fakat yapısalcılık ve yorumsamacılığın felsefi dayanaklarından uzak durmayı tercih eden araştırmacıların nitel araştırmalara yönelmeleri konusunda oldukça kolaylaştırıcı bir rol oynamaktadır (2002, s. 127-128).

Strauss ve Corbin (1998), gömülü teoride araştırmacının *bilim ve yaratıcılık* arasındaki dengeyi kurması gerektiğine vurgu yapmaktadır. Burada bilim kavramıyla kastedilen şey nesnellik ve mantıklı süreçlerin takip edilmesi gibi belli konularda bazı hatların korunması ve standartlaşmanın sağlanmasıdır. Yaratıcılık ise, araştırmacının kendi *eğilimlerini, çıkarımlarını, kategorileştirmelerini* her hangi bir teorik çerçeve tarafından önerilme zorunluluğu bulunmadan araştırmaya yansıtabilmesidir (s. 13)Bu iki kavram arasında kurulacak denge ile birlikte araştırmacının, esnek de olsa standartlaştırılmış uygulamalar sayesinde yürüttüğü araştırma sürecinin tutarlılığına ve uygunluğuna güvenebilmesini, aynı zamanda da, katı prosedürler arasında sıkışıp kalmamasını, araştırma esnasında becerileri ve eğilimleri doğrultusunda yaratıcılığını koruyabilmesini sağlamaktadır.

Charmaz (2006) bu denge ve birleştirme politikasını ifade ederken, Gömülü Teori'nin birbirine zıt ve rekabet halinde olan iki geleneğin evliliğinin ürünü olduğunu belirtir. Bu evliliği, yöntemin iki geliştiricisi olarak Glaser ve Strauss'un yetiştikleri gelenekler olan Columbia Üniversitesi Pozitivizmi ve Chicago Okulu Pragmatizm ve Alan Araştırması yaklaşımlarının bir çeşit harmanlanması olarak yorumlamaktadır (s. 6-8). Bu harmanlama her iki görüşün araştırmacı, araştırma nesnesi, araştırma süreci ve

araştırma sonuçları hakkındaki görüşlerinin bir orta yolda buluşması olarak görülebileceği gibi, bazı noktalarda ise birinin, diğerine oranla etkisini daha fazla hissettirdiği göze çarpmaktadır.

Görüldüğü gibi Gömülü Teori, bir nitel araştırma yöntemi olarak standart prosedürler, standartlaştırılmış katsayılar ve yüksek güvenilirlikli istatistiksel ifadeler arasına sıkışıp kalmayı reddedecek kadar, bireye, algısına, öngörülerine ve kabullerine duyarlı (sensitivity) olmakla birlikte, manipülasyona ve spekülasyona engel olarak nesnel gerçeklik arayışından vazgeçmeyecek kadar da bilimsel mantık ve ortak duyu çerçevesinde hareket etmeyi ilke edinmiş bir yaklaşımdır.

Pozitivist yaklaşımların bir kamera ya da mikroskop rolü biçerek makineleştirdiği araştırmacıyı, önemli bir aktör olarak araştırma sürecinin içine çeken, bununla birlikte ona esnek de olsa belirli kurallar koyan bir yaklaşımdır. Metin içerisinde italik yazılmış kavramlar bir araya getirildiğinde bu kuralların en önemlileri kısmi de olsa ortaya çıkmaktadır. Bu ilkeler; araştırmanın kurgu aşamasında ve veri toplama aşamasında nesnel ölçütlerin tamamen göz ardı edilmemesi, kodlama, sınıflama, teorize etme (bu kavram yöntemi geliştirenler tarafından bir mikro teori geliştirme çabası olarak tanımlanmaktadır) aşamalarında en temel kaynak olarak sistematik olarak toplanmış verilerin kullanılması, başlangıçta araştırmacının yaratıcılığını etkileyebilecek, ona öngörü ve ön kabuller sunan teorik araçların kullanılmaması olarak adlandırılabilir. Charmaz (2006) bu kuralların araştırmacıya sabit ifadeler içeren olmazsa olmaz ilkeler yerine, araştırmaya dair bir dizi genel prensiple birlikte, sezgisel ve kişisel deneyimleri güçlendirecek araçlar sunduğunu belirtmektedir (s. 2)

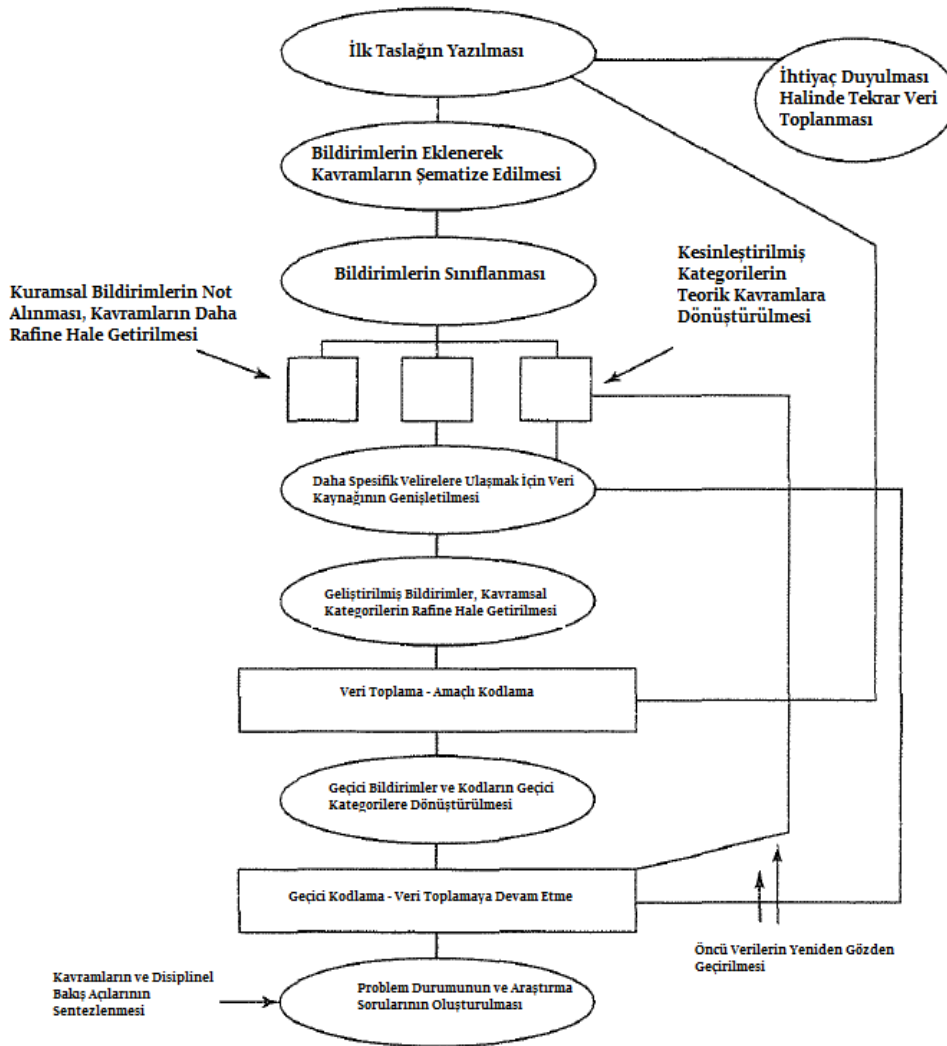
Bu haliyle bakıldığında Gömülü Teori, nicel araştırma geleneğine dahil araştırmacılar için, yapılandırmacılık (constructivism), yorumsamacılık (hermeneutic interpretivism) ve oto-etnografi (autoethnography – heuristic approaches) gibi diğer nitel araştırma türlerine göre daha konforlu ve kabul edilebilir bir tür olarak göze çarpmaktadır (Patton, 2002, s. 128).

2.1.1. Gömülü teoride araştırma deseni ve süreci

Glaser ve Strauss (1967; Glaser, 1978; Strauss, 1987) araştırmacılara, araştırma sürecini kontrol altında tutmaları ve çalışmalarının analitik gücünü arttırmalarına yönelik olarak takip etmeleri gereken, Gömülü Teori'nin uygulamadaki en önemli bileşenlerini aşağıdaki gibi sıralamıştır;

- Veri toplama ve veri analizi süreçleri arasında eş zamanlılık ve ilişki
 - Analitik kodların ve kategorilerin, peşin hükümlü, mantıksal çıkarımlara dayalı hipotezlere dayalı değil, veriden türetilmesi
 - Analiz sürecinin her aşamasında sürekli karşılaştırma metodunun kullanılması
 - Veri toplama ve analizi sürecinin her adımında teoriyi sürekli olarak geliştirmek
 - Kategorileri detaylandırmak, özelliklerini belirgin hale getirmek, kategoriler arası ilişkileri tanımlamak ve teori içindeki boşlukları tespit etmek için sürekli olarak düşünce ve görüşlerinizi içeren notlar tutmak
 - Örneklem seçimini bir popülasyonu temsil etmesi için değil, geliştirilecek teoriye uygun yapmak
 - Literatür taramasını (kavramsal ve kuramsal çerçeveyi oluşturmak anlamında), veri analizini tamamladıktan sonra yapmak
- (Akt: Charmaz, 2006).

Charmaz (2006, s. 11) bir araştırmanın temel olarak veri toplama ile başlayıp, analiz sonuçlarının yazımı ile sonlandığını, fakat sürecin genellikle bu kadar doğrusal işlemediğini ifade etmektedir. Gömülü Teori yöntemini benimseyen araştırmacıların, süreç içerisinde her nerede olursa olsun yeni fikirlere ve birden fazla analitik boyutla çalışmaya açık olmaları gerektiğini belirtmektedir. Fakat bu esnekliğin araştırmanın temel amacından, yani araştırma probleminde uzaklaşmaya sebep olmaması gerektiğini vurgulamaktadır. Araştırmacının bu noktada bir izleneye ihtiyaç duyacağını öne sürerek Şekil 1 deki modeli geliştirmiştir. Şüphesiz önerilen bu izleneye, her basamakta takip edilmesi zorunlu bir kurallar dizgesi değildir. Ancak kontrolü elde tutmak ve amaçlardan sapmamak için faydalı olacağı düşünülebilir.

Şekil 1 Charmaz'a (2006, s.11) Göre Gömülü Teoride Araştırma Süreci

Gömülü Teori'de araştırma deseni ve süreci temel olarak veri, kodlama ve teori geliştirme olarak kurgulanmıştır. Bu desen ve süreç içerisinde en önemli rolü kodlama aşaması oluşturmaktadır. Kodlama kavramı genel olarak her bir veri parçasının özetlenerek kategorize edilmesi olarak tanımlanabilir. Charmaz (2006) Kodlama sürecinin Gömülü Teori araştırmalarında veri analizi için bir başlangıçtan daha fazlası olduğunu, ortaya çıkarılmaya çalışılan teoriyi bir iskelete benzeterek, kodlama işleminin iskeleti oluşturacak kemikleri temsil ettiğini ve bu işlemin veri analizi sürecindeki her aşamayı etkileyen analitik bir çerçeve olduğunu belirtir (s. 45-46).

Charmaz'a (2006) göre Gömülü Teori'de kodlama süreci iki temel safhadan oluşur. İlki, başlangıç kodlaması olarak adlandırılan, her kelimenin, satırın ya da bölümün ayrı ayrı kodlandığı aşamadır. İkinci aşama ise başlangıç kodlamasında

belirgin olarak öne çıkan ya da sıkça tekrar edilen kodların sınıflanması, sentezlenmesi ve organize edilmesini içeren odaklı (seçici) kodlamadır. Başlangıç kodlamasında veriler, bir sonraki veri toplama, kodlama ve analiz aşamalarında izleri aranacak analitik fikirler elde etmek amacıyla irdelenir (mining). Başlangıç aşamasındaki temel amaç üzerinde çalışılan veri setinden birbirinden farklı mümkün olduğunca çok sayıda teorik yönelim ortaya çıkarmaktır. Bu safhanın ardından odaklı kodlama ile veri yığını içerisinde göze çarpan ve önem arz eden kategoriler saptanır ve geliştirilir. Tümevarımsal teori, odaklı kodlama aşamasında ortaya çıkmaya başlar ve daha sonraki tüm analitik basamaklarda gelişerek devam eder (s. 46).

Bir başka sınıflamada ise Gömülü Teoride yer alan üç farklı kodlama aşamasından bahsedilmektedir; açık kodlama, aksiyal (eksensel) kodlama ve seçici (selective) kodlama (Strauss ve Corbin, 1998; Creswell, 2007). Creswell'e (2007) göre bir Gömülü Teori deseni, açık kodlama ile ham veriden kategorileri oluşturma, aksiyal kodlama ile kategoriler arası ilişki ve bağlantıları ortaya çıkarma, seçici kodlama ile kategorilere dayalı olarak bir "hikaye" oluşturma ve mantıki yollarla oluşturulmuş teorik hipotezler ortaya koyma şeklinde devam eden bir süreci öngörmektedir (s. 160).

2.2. Araştırma Deseni

2.2.1. Görüşme sorularının belirlenmesi

Araştırma kapsamında veri toplama amacıyla kullanılacak olan görüşme sorularının belirlenmesi amacıyla iki kez Tez İzleme Komitesi toplantısı gerçekleştirilmiştir. İlk toplantıda araştırmacı tarafından detaylı bir literatür taraması ve süreç içerisinde komite üyelerinden e-posta ve telefon yoluyla sürekli görüş alınarak hazırlanan soru havuzu içerisinde seçilen 9 adet soru belirlenmiştir. Komite üyelerinin ortak görüşü doğrultusunda görüşme sorularının doğrudan felsefi temel ya da belirgin araştırma gelenekleriyle ilgili olması yerine, bu konulara dolaylı olarak temas edebilecek, akademisyenlerin kendi araştırmaları ve alanda yapılan araştırmalar hakkındaki görüş, uygulama ve tutumlarıyla ilgili temel soruların kullanılmasına karar verilmiştir.

Soruların belirlenmesinin ardından pilot uygulama amacıyla, yine doktora ve doçentlik süreçlerini Eğitim Yönetimi alanında tamamlamış 3 Doçent Doktor öğretim

üyesi ile görüşme yapılmış ve ses kaydı alınmıştır. İkinci Tez İzleme Komitesi toplantısında yapılan pilot görüşmeler soruların açıklık ve anlaşılabilirliği, sorular arası bağlantılar, soruların yönlendiricilik düzeyleri, alınan cevapların tatmin edicilik düzeyleri gibi konular bağlamında incelenerek tartışılmış, uygun görülen düzeltmelerin ardından, komite üyelerinin onayıyla görüşme sorularına son halleri verilmiştir. Kullanılan görüşme soruları Ek 1' de verilmiştir.

Görüldüğü gibi katılımcılara kişisel bilgi edinmeyi amaçlayan bir giriş sorusunun ardından alanda yapılan araştırmalar ve kendi araştırmalarıyla ilgili 7 temel açık uçlu soru yöneltilmiştir. Bazı soruları detaylandırmak için ve daha kapsamlı verilere ulaşmak için genellikle önceden belirlenmiş sondaj soruları kullanılmıştır. Görüşme esnasında kritik noktalarda soruların çeşitlendirilmesi ve detaylandırılmasından kaçınılmamıştır. Görüşme soruları bütün olarak değerlendirildiğinde yapılan görüşmelerin yarı yapılandırılmış olduğunu söylemek mümkündür.

2.2.2. Katılımcıların belirlenmesi

Bu araştırmanın çalışma grubunu doktorasını ve doçentliğini Eğitim Yönetimi, Teftişi, Planlaması ve Ekonomisi alanında tamamlamış olan, 8 farklı devlet üniversitesinden 5'i kadın olmak üzere, toplam 18 profesör doktor oluşturmaktadır. Katılımcılar belirlenirken amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Etik ilkeler gereği, katılımcıların kimlik bilgileri ve üniversiteler gizli tutulacaktır. Öğretim üyeleri P (profesör) harfiyle birlikte rastgele seçilmiş birer sayıyla kodlanacaktır (P07, P12 gibi).

Ülkemizde devlet ve vakıf üniversitelerinde halen görev yapmakta olan (2014 yılı Temmuz-Ekim ayları arasında) Eğitim Yönetimi Teftişi Planlaması ve Ekonomisi Profesörü sayısı yaklaşık 65'dir. Gerek zaman sınırlaması ve coğrafi uzaklık, gerekse araştırmanın sınırlılıkları ve veri doyumu gibi noktalar göz önüne alındığında popülasyonun tümüne ulaşmak mümkün ve gerekli görülmemiştir. Katılımcılar belirlenirken ölçüt olarak öncelikle en az 10 yıldır Eğitim Yönetimi alanında doktora programı yürütmekte olan ve alanda öne çıkmış üniversiteler belirlenmiştir. Bu kriterin kullanılmasının sebebi, uzun süredir doktora programı yürüterek, alana yeni

akademisyenler kazandıran üniversitelerde hakkında veri toplanmak istenen paradigma ve araştırma geleneğinin belirgin bir şekilde gözlenebilmesi, sürdürülebilmesi ve aktarılabilmesi açısından daha etkili olabileceklerinin düşünülmesidir.

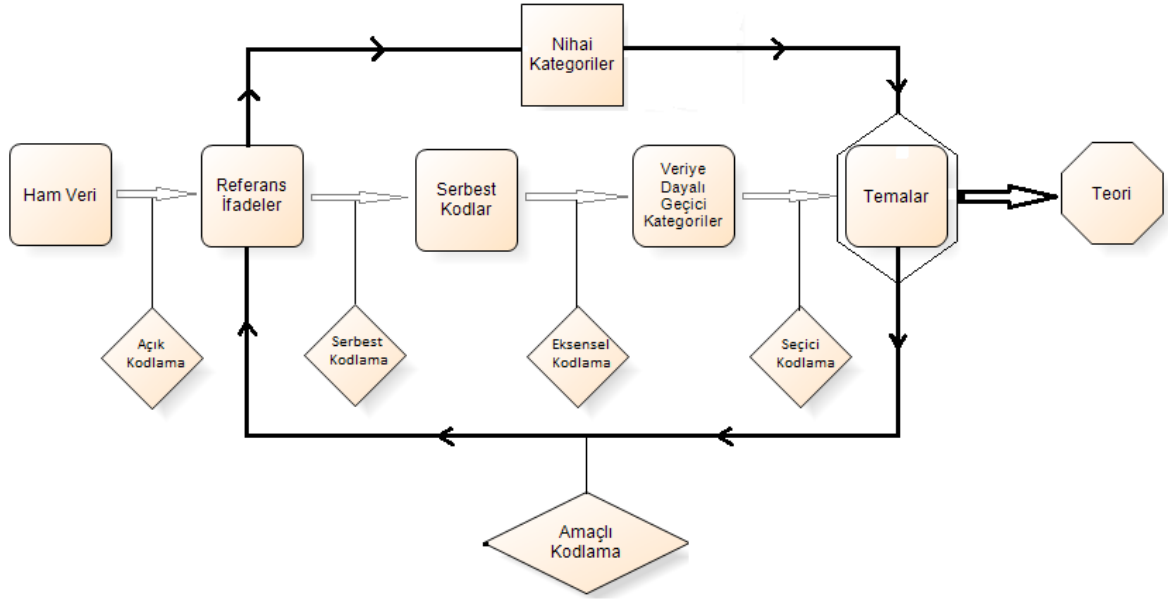
Çalışma grubunun profesörlerden oluşmasının sebebi ise Gömülü Teori yaklaşımında katılımcıların tamamının, hakkında bir teori ya da analitik bir şema oluşturulmak istenen konu, alan ya da süreçle ilgili kişisel deneyimlerinin olması gerektiğinin vurgulanmasıdır (Creswell, 2007, s. 63). Eğitim Yönetimi alanında profesör unvanını alan bir akademisyen, alanda geçirdiği süre ve edindiği tecrübe açısından bakıldığında, alandaki hâkim paradigmanın özellikleri, araştırma geleneğinin sebep, sonuç ve etkileri hakkında fikir sahibi olmaktan öte, tüm bu süreçleri bizzat yaşayarak deneyimlemiştir.

Bu düşüncelerle, başlangıç aşamasında 9 farklı devlet üniversitesinden belirlenen kriterleri taşıyan toplam 28 öğretim üyesine elektronik posta ve telefon yoluyla ulaşılarak, yapılmak istenen görüşme hakkında kısa bir bilgi verilerek randevu talep edilmiştir. Randevu taleplerine olumlu yanıt veren alan akademisyenleriyle gün ve saat belirlenerek çalışma saatleri içerisinde, kendi odaları ya da uygun gördükleri bir ortamda (kafeterya, kampus içerisinde bir alan vb.) görüşülmüştür. Belirlenen üniversitelerde görev yapan tüm akademisyenlere görüşme için başvurulmuş, başka herhangi bir kriter üzerinden bir seçkiye gidilmemiştir.

2.2.3. Veri analizi

Yapılan görüşmeler esnasında, katılımcıların izniyle ses kaydı alınmıştır (bir katılımcı, ses kaydı yerine not tutulmasını uygun gördüğü için kayıt alınmamıştır). 17 görüşmeden elde edilen toplam yaklaşık 21 saatlik ses kaydı (görüşmeler 35 dakika ila, 110 dakika arasında değişkenlik göstermiştir) tarafımdan elektronik metin haline dönüştürülerek (dönüştürme işlemi esnasında katılımcının kimliği hakkında fikir verebilecek unsurlar elenmiştir), düzenleme, kodlama ve analizler için, metin tabanlı bir veri analiz yazılımına aktarılmıştır.

Araştırma kapsamına toplanan veriler analiz edilirken izlenen prosedürler ve veri analiz basamakları Şekil 2 de görülmektedir.

Şekil 2: Araştırmada Yer Verilen Veri Analiz Süreçleri

İşlenmeye hazır hale getirilen veriler İçerik Analizi yöntemiyle analiz edilmiştir. Analiz sürecinde temel olarak 5 basamak bulunmaktadır. Bu basamaklar sırasıyla, açık kodlama, serbest kodlama, eksensel kodlama, seçici kodlama ve amaçlı kodlamadır.

2.2.3.1 Açık kodlama

Bu basamakta, araştırmanın konusu ve amacıyla ilgili olduğu düşünülen her kelime, cümle ve paragraf belirlenmiştir. Bu esnada anlam bütünlüğünün korunması, konuşma esnasında kullanılan tabir, atıf ve göndermelerin gözden kaçırılmaması için araştırmacı görüşleri ve düşünceleri veri üzerine not alınmıştır. Bu noktada toplam 1809 referans ifadeye ulaşılmıştır. Belirlenen referans ifadeler herhangi bir seçki ya da sınıflamaya tabi tutulmamıştır.

2.2.3.2. Serbest Kodlama

Bütün ilgili ifadelerin belirlenmesinin ardından, ikinci düzey kodlamaya geçilerek birbiriyle ilişkili olduğu düşünülen, aynı temele dayanan ve aynı noktaya değinen referanslar bir araya getirilerek toplam 49 serbest kod oluşturulmuştur. İkinci düzey veri analizi olarak kullanılan *serbest kodlama* süreci, varılmak istenen teorik

çerçevenin genel hatları ile ilgili fikir vermesi ve sonraki kodlama aşamalarını doğrudan etkilemesi sebebiyle oldukça önemlidir.

2.2.3.3. Eksensel Kodlama

Oluşturulan serbest kodların daha rafine hale getirilerek, veriye dayalı geçici kodlar ve kategorilerin oluşturulması amacıyla, kod-kod karşılaştırması ve kod-veri seti (yapılan her bir görüşme ayrı bir veri seti olarak ele alınmıştır) karşılaştırması olmak üzere iki düzey içeren, sürekli karşılaştırma (constant comparison) tekniği kullanılmıştır. *Eksensel kodlama* olarak adlandırılan bu aşamada öncelikli hedef oluşturulan her bir kodun, diğer kodlarla olan ilişkisi, benzerlikleri, farklılıkları tespit edilerek kodlama hatalarının giderilerek geçici kategorilere ulaşılması ve her bir kodun farklı veri setleri içinde ifade ettiği anlamın belirginleştirilmesi ve ortaklaştırılması olmuştur. Bu aşamada toplam 27 geçici kategoriye ulaşılmıştır.

2.2.3.4. Seçici Kodlama

Bir sonraki adım olarak yürütülen seçici kodlama sürecinde ise, araştırma geleneği ve araştırma paradigması ile ilgili alan yazında değinilen belirgin kavramsallaştırma ve yaklaşımlar da göz önüne alınarak, ulaşılmaya çalışılan teorinin temel bileşenlerini oluşturan kategorileri ve kategoriler arası ilişkilerin veriye dayalı olarak tanımlanması, çekirdek teorinin genel hatları ve bileşenleriyle ortaya koyulması amaçlanmıştır. İlgili literatürün sunduğu kavramsallaştırmalar ve bakış açılarının bu noktada kullanılma amacı, araştırma için temel bir kavramsal-kuramsal çerçeve olmaktan çok, veriye dayalı olarak oluşturulmaya çalışan teorik yapının daha sağlıklı ve bütüncül olarak ele alınarak, yorumlanabilmesine yardımcı olmasıyla ilgilidir. Bu aşamada, eksensel kodlama esnasında ulaşılan 27 geçici kategori, toplam 5 tema altında bir araya getirilmiştir.

2.2.3.5. Amaçlı Kodlama

Veri analizi sürecinin son aşaması olan amaçlı kodlama esnasında bir önceki aşamada elde edilen kategori ve temaların, eldeki ham veriler ile tekrar karşılaştırılarak temellendirilmesi ile nihai kategorilerin ve temaların oluşturulması amaçlanmıştır. Bu aşamada, 4 tema ve 22 nihai kategoriye ulaşılmıştır. Oluşturulan bu tema ve kategoriler varılmak istenen mikro-teorinin çekirdeğini ve temel bileşenlerini oluşturmaktadır.

Serbest kodlama, eksensel kodlama, seçici kodlama ve amaçlı kodlama aşamalarında elde edilen kodlar, kategoriler ve temalar hakkında detaylı bilgiye bulgular ve tartışma bölümünde yer verilmiştir.

2.3. Geçerlilik-Güvenilirlik ve Araştırmacının Rolü

Nitel araştırmalarda, araştırmacılar bizzat içinde buldukları süreçlerden doğan bilgilerin derin yapılarını anlayabilmek için büyük bir çaba harcamak durumundadırlar. Bu çaba içerisinde; bilginin doğru anlamlandırılması, isabetli ve doğru açıklamalar yapılması gibi konularla birlikte, gerçeğe uygunluk, doğruluk ve isabetlilik gibi iddiaların hangi kriterlere göre değerlendirileceği de araştırmacıların zihinlerini sürekli olarak meşgul etmektedir (Creswell, 2007, s. 201). Nitel araştırmacılar, genel olarak nicel araştırmalarda pozitivist gelenek tarafından ön görülen anlamlılık, teori-gözlem bağdaşması, genellenebilirlik, tutarlılık, yeniden üretilebilirlik, hassaslık ve doğrulanabilirlik gibi ilkelere dayanan değerlendirme kriterlerinin nitel araştırmalar için kullanılmasının uygun olmadığı görüşünde olmakla birlikte, birçok araştırmacı bu ilkelerin tamamen önemsiz olmadığını, söz konusu ilke ve kriterlerin nitel araştırmaların kendi gerçekliklerine ve anlaşılmaya çalışılan sosyal fenomenin karmaşık olarak kabul edilen doğasına uygun şekilde düzenlenip, değiştirilerek kullanılabileceği görüşünü paylaşmaktadır (Strauss ve Corbin, 1998, s. 266).

Yukarıda değinilen yaklaşımlardan yola çıkılarak bakıldığında, fizik ve biyoloji gibi fen bilimleri alanında yapılan araştırmalarda işe koşulan ve genellikle dışsal önlemleri kapsayan geçerlilik, güvenilirlik kriterlerine dayanak oluşturan genellenebilirlik, yeniden test edilebilirlik, doğrulanabilirlik gibi ilkeler, nitel araştırmalar kapsamında sağlanabilir ve kullanılabilir olarak görülmemektedir. Bu ilkelerin yerine, araştırma sürecinin kurgu, varsayımları ve sınırlılıkları kapsayan operasyonel tanımlamalar, karşılaşılan engeller ve güçlükler, çalışma grubu ya da örneklemin belirlenmesi, veri toplanması, verilerin analizi gibi aşamalarında ne yapıldığı, araştırma sürecinde araştırmacının rolünün ne olduğu gibi noktalarda şeffaflık, açıklık ve tutarlılık gibi ilkelere dayalı içsel geçerlilik-güvenilirlik kriterleri önem kazanmaktadır ve bu araştırmada da özellikle bu ilkeler en önemli değerlendirme kriteri olarak kabul edilmiştir. Bu bağlamda, araştırma kapsamında yöntem tercihi, veri toplama tekniği, görüşme sorularının oluşturulması, örneklemin belirlenmesi, verilerin

analiz edilmesi ile ilgili konular ilgili bölümlerde şeffaf ve detaylı olarak açıklanmıştır. Bunun yanı sıra, araştırma sürecinde tez izleme komitesi ile yapılan resmi ve gayri resmi toplantılarda söz konusu aşamalarda izlenecek yol ve takip edilecek ilkeler detaylı bir şekilde tartışılıp, kararlaştırılmıştır. Bu açıdan bakıldığında, araştırmanın geçerli - güvenilir olması ve etik ilkeler noktasında, tez izleme komitesi ve komiteyle yapılan toplantılar son derece önemli bir değerlendirme kriteri işlevini de yerine getirmiştir.

Bu araştırma kapsamında, araştırmacının rolü büyük ölçüde tercih edilen araştırma metodolojisi kapsamında şekillenmiştir. İlgili bölümde de değinildiği gibi, bir araştırma metodolojisi olarak Gömülü Teori, araştırmacıya araştırma süreci içerisinde, birbirine karşıt görüşler içeren geleneklerin ihtilaf halinde olduğu nesnellik-öznel, genellenebilirlik, değer bağımlılık gibi temel konularda radikal ve keskin söylem ve duruşlarından kaçınarak, mutedil bir duruş sergilemesi, araştırma sürecinde belirlenen sistematik prosedürlere uyulduğu sürece belli bir noktaya kadar esneklik göstererek, bilimsellik ve yaratıcılık arasındaki dengenin sağlanmasına dayalı bir rol tanımlamaktadır. Bu noktadan hareketle bu çalışmada araştırmacının, var olduğu düşünülen ve araştırmaya konu edinilen sosyal fenomeni ele alırken kendi kişisel ve sosyal özelliklerinden, fenomene ait sosyal, kültürel ve politik bağlamlardan doğan değerlerle ve süzgeçlerle ele almakta sakınca görmeyip, elde ettiği bulguları ve ürettiği tartışmaları kendi pozisyonu ve duruşu içerisinde gerçeğe en yakın kabul eden, genellenebilirlik ve tekrarlanabilirlik ilkeleri yerine, gözlenebilen yaşantılara ve kişisel deneyimlere uygunluğu gerçeklik ile ilgili temel değerlendirme ölçütü olarak kabul eden bir role sahip olduğu söylenebilir.

Bölüm 3. Bulgular ve Tartışma

Bu bölümde araştırma kapsamında toplanan verilerden üretilen bulgulara ve bu bulguların tartışılmasına yer verilmiştir. Bölüm temel olarak iki bileşenden oluşmaktadır. Birinci bölümde yöntem bölümünde değinilen analiz basamaklarında elde edilen kod, kategori ve temalar hakkında detaylı bilgi verilmiştir. İkinci bölümde ise araştırmanın amacı doğrultusunda elde edilen kod, kategori ve temaların organize edilip, yorumlanarak, ulaşılmak istenen teorinin genel hatları, temel bileşenleri ve içeriğine yer verilmiştir. Bu araştırma kurgusal olarak bir çeşit tümevarım araştırması olmakla birlikte, özellikle bu bölümün ikinci kısmında, elde edilen bulguların sunulması ve yorumlanması esnasında bütünden-parçaya ilerleyen bir yol izlenmesi tercih edilmiştir. Bu tercihin, teorinin sunum aşamasını kolaylaştırması, parça-bütün, parça-parça ilişkilerini daha belirgin hale getirmesi beklenmektedir.

Bulguların sunumunda, araştırmanın veri analiz sürecinin ilk basamağını oluşturan açık kodlama aşamasında belirlenen referans ifadelerine yer verilmemiştir. Bunun sebebi, referans ifadelerin sayısının çokluğu ve açık kodlama mantığına göre belirlenen referans ifadelerin genellikle tek başlarına bir anlam ifade etmemesidir. Bu nedenle bulguların sunumu ve tanıtımına ikinci veri analiz basamağı olan serbest kodlama aşamasından başlanmıştır.

3.1. Serbest Kodlama Aşamasında Elde Edilen Bulgular

Veri analizi sürecinin bu aşamasında, bir önceki aşamada belirlenen referans ifadeler birbirleriyle ilişkilendirilerek, benzer ifadeler, aynı/yakın noktalara işaret eden referans ifadeler bir araya getirilerek serbest kodlara ulaşılmaya çalışılmıştır. Bu aşamada elde edilen serbest kod sayısı 49 dur. Elde edilen kodlarla ilgili sayısal veriler Ek 2’de yer almaktadır.

Oluşturulan serbest kodlar, genel itibarıyla bakıldığında; aile yapısı, içinde büyüdüğü ailenin sosyo-ekonomik durumu, eğitim hayatı, meslek ve alan tercihi gibi bazı demografik özelliklere vurgu yapan, kendi yaptığı araştırmalarda, araştırmayı doğrudan etkilediği düşünülen tercih ve kabullerini ortaya koyan, alanda yapılan araştırmaların genel özellikleriyle ilgili görüş ve düşüncelerinden oluşan, alanın bir

akademik disiplin olarak yapılanması, problemleri ve yönelimlerini içeren görüş ve tespitlerden oluşan kodlardır. Şüphesiz, serbest kodların bu şekilde bir dağılım göstermesindeki ana etken, görüşmeler esnasında sorulan sorular ve değinilen konulardır. Ancak, araştırmanın nihai amacı olan alandaki araştırma geleneği ve araştırma paradigmasının özelliklerinin belirlenmesi konusunda birinci derecede önem arz eden husus, sorulan sorulara verilen cevapların içeriği ve niteliğidir. Yani, serbest kodların genel değerlendirilmesi sonucu ortaya çıkan ve görüşmeler esnasında, katılımcılara yöneltilen sorulardan kaynaklanan bu durum, bir tür sınıflama olarak algılanmamalıdır. Bu düzeydeki analizin temel maksadı, eldeki verinin daha kolay kontrol edilebilir hale getirilmesi, organize edilmesidir.

En fazla referans ifade içeren kodlar sırasıyla *yönelimler* (173), *konu tercihi ve sebepleri* (111), *bilimsellik kriteri* (99) ve *alanın problemleri* (85) olarak adlandırılan kodlardır. *Yönelimler* olarak adlandırılan kodu oluşturan referans ifadeler genel olarak gerek araştırmanın katılımcılarının kendileri ile ilgili, gerekse alandaki diğer akademisyenlerle ilgili olarak vurguladıkları akademik hayatın herhangi bir noktasıyla ilgili söylem, tutum, davranış ve eğilimlerini içermektedir. Bu kod içerisinde yer alan referans ifadelere örnek olarak aşağıdaki alıntılar verilebilir;

“son zamanlarda benim gözlediğim alana dışarıdan gelen özellikle fen bilimciler matematik alanından gelenler kısa süre içerisinde istatistik konularına vakıf oluyor ve istatistik konularındaki becerisini alana girmek için bir araç olarak kullanabiliyorlar.” P05

“bizim okuttuğumuz kitaplar araştırmalar genellikle Amerikan kaynaklı yapılmış araştırmalar.” P01

“söylemlerinde herkes bu konulardan bahseder ama yazıda bunları göremezsin. Yani son 10 yılda bizim akademik çevrede bahsedilen eleştirel teori post modernist teori gibi şeylerden çok bahsedilir ama yayına bakarsan yayın sayısı çok azdır bunlarla ilgili.” P06

“aşırı bir yöntem fetişizmi vardı eskiden ve söylemlerde eski hocalarda ölçme sayısallaştırma anket uygulama istatistik fetişizm oluştu. Bizim yayınlarda konu tema ve teoriden önce yöntem bölümü ve istatistik ağırlık kazandı birkaç yıldır bu değişmeye başladı. Fark etmeye başladık artık bunu.” P06

“Yapılan araştırmalar çok değersizleşti. Sen üstüne alınma ama gidiyorlar birkaç kişiyle görüşme yapıp veri topladık bunlar da sonuçlar diyorlar.” P13

“konu tercihi ve sebepleri” olarak adlandırılan kod, genel itibariyle kendisiyle görüşme yapılan akademisyenlerin kendi araştırmalarında üzerinde çalışmayı tercih ettikleri konular ve bu konuları tercih etme sebepleriyle birlikte, alanda genel olarak araştırma konusu olarak kabul görmüş çalışma konuları ve bu konuların tercih edilme sebepleri hakkındaki görüşlerinden oluşmaktadır. Bu koda örnek olarak aşağdaki ifadeler verilebilir.

“yabancı kaynaklara bakarsanız kim ne çalışıyor dışarıda ne çalışılıyor, bu konular Türkiye’de çalışılmış mı karşılaştırdığınız da bazen umulmadık bir biçimde büyük bir boşluk olduğunu, ülkede bazı konuların hiç çalışılmamış olduğunu fark edersiniz.” P05

“çalışma alanlarım da aslında lisansta aldığımız dersler genel eğitim bilimleri ve öğretmen yetiştirme ile ilgiliydi. Eğitim yönetimiyle ilgili almış olduğumuz ders özellikle Ziya Bursalioğlu’nun dersleri ve diğer taraftan yönetim bilimlerine giriş gibi dersleri lisansta aldık. Eğitim yönetiminde teori ve uygulamayı da lisansta aldık. Burada bir yönelim oluşuyor zaten” P14

“Ben aşağı yukarı Yardımcı Doçentliğe başlamış olduğum günden beri bir yol haritası içine girdim. Eğitim ekonomisi ve planlaması alanına yöneldim. Yönelmemin başlangıçtaki gerekçesi şuydu. O anda bizim bölümde bu alanda açığı. O alanda ders verecek öğretim üyesi yoktu. O dersler ilk önce bana verildi. Daha sonra da bu alan ilgimi çekti ve buradan devam ettim gittim” P18

Bu kodun içerisinde yukarıdaki ifadelere benzer olarak genel bir eğilim belirten ifadelerin yanı sıra, doğrudan ifade edilmiş konu başlıkları da yer almaktadır. Değinilen konu başlıklarıyla ilgili bilgiler Ek 4 de görülebilir.

“bilimsellik kriteri” olarak adlandırılan kod genel olarak yapılan araştırmalarda, bilimsellik özelliğinin sağlanması açısından ne gibi nitelikler arandığıyla, bilimsel bir çalışmanın temel olarak ne tip özelliklere sahip olması gerektiğiyle ilgili referans ifadeler içermektedir. Bu koda yer alan ifadelerden bazıları şunlardır;

“baktığımız en önemli şeylerden biri sağlıklı ölçme araçlarının kullanılmış olması geçerliliği güvenilirliği ispatlanmış araçlar olması gerekir” P02

“esasen bir araştırmanın sorunsal ufku yoksa bu araştırma bilimsel bir araştırma değildir teknik bir çalışmadır bunu bir gazeteci de yapabilir meraklı istatistik bilen herhangi birisi de yapabilir burada esas olan soru sorabilmektir. Bir çalışmayı bilimsel yapan araştırma sorusunu bilimsel bir birikim içerisinde çıkarıp sorabilmektir. Ki o sorunun cevabını bulduğumuzda başlangıçta bilimsel birikimle bütünleştirebilirim. Alandaki diğer bilgilere meydan okuyabilecek bir sonuç ortaya koyabilelim.” P10

“Birde şöyle bir yanlış var çok istatistik kullanırsam SPSS paket 20’yi kullanırsam, 2 tane de çapraz tablo yaparsam, ortaya da bir PATH modeli koyarsam bunun daha bilimsel olduğu yönünde tırnak içerisinde söylüyorum bir yanlış var.” P15

En yüksek sayıda referans ifade içeren bir diğer kod ise *“alanın problemleri”* olarak adlandırılan ve genel itibarıyla bir bilimsel disiplin, bir çeşit mesleki örgütlenme biçimi ya da bir sosyal ağ olarak alanda yaşanan olumsuzluklara, engellere ve meydan okuyuculara değinen referans ifadeler içerek koddur. Bu kodda yer alan ifadelere örnek olarak aşağıdaki referanslar verilebilir.

“Porter şöyle söylüyor, önce çok bir anlam verememiştim, bir çalışmasında diyor ki; az gelişmiş ülkelerde kaliteli insan yetişmez çünkü az gelişmiş ülkelerde insanlar birincil nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak için hayatlarının önemli bir kısmını harcarlar diyor entelektüel kaygıya sıra gelmiyor bu anlamda maalesef öğretim üyelerini bu çerçevede değerlendirdiğimizde öğretim üyelerinin nitelikli yayın yapmak gibi kaygılarının çok fazla olmadığını görüyorum” P05

“Eğitim yönetimi alanında araştırma odaklı bir etkileşim yok. İnsanlar bir araya sadece jürilerde geliyorlar. Olsa olsa aynı fakülte içerisinde bu şekilde bir etkileşimde bulunabiliyorlar. Bazen bu da olmuyor. Durum bu şekilde olduğu için bizim topluluk olma ile ilgili sorunlarımız var” P10

“Bilimler güçlü adamların omuzlarında yükselir. Eğitim yönetimi alanının da güçlü adamlara ihtiyacı var. Psikoloji deyince insanlar size Freud diyor, ekonomi deyince Smith diyecek. Amerika’da eğitim yönetimi deyince Sergioanni diyorlar, Hoy diyorlar. Bizde de böyle adamlar lazım bunları öne çıkarmak lazım.” P15.

3.2. Eksensel Kodlama Esnasında Elde Edilen Bulgular

Veri analizinin üçüncü basamağı olan eksensel kodlama aşamasında, bir önceki aşamada elde edilen her bir serbest kod, sürekli karşılaştırma metoduyla, hem diğer kodlarla karşılaştırılmış, hem de her bir kodun, araştırmaya katılan bütün görüşmeciler için ortak bir anlam ifade etmesini sağlamak amacıyla bütün kodlar her bir görüşmeci için tespit edilen o kodla ilgili referans ifadelerle karşılaştırılmıştır. Bu yöntemle, birbirine benzer özellikler gösteren kodlar zaman zaman birleştirilerek ya da modifiye edilerek kodlar arasındaki farklar netleştirilmiş ve daha rafine kategoriler haline getirilmiştir. Bu aşamada elde edilen kategorilerin listesi ve içerdikleri referans ifade sayıları Ek 3’de verilmiştir.

Eksensel Kodlama esnasında oluşturulan kategoriler, bir önceki aşamadaki kodlara nispeten daha rafine, hatadan arındırılmış ve daha kristalize olmakla birlikte, henüz kesinleşmiş değillerdir. Ulaşılmak istenen teorik yapının temel bileşenlerini oluşturacak olan kategoriler, veri analizinin sonraki iki aşamasıyla birlikte son hallerine ulaştırılmıştır. Bu sebeple, burada her bir kategori hakkında detaylı açıklama ve bilgilere yer verilmeyecektir. Bu aşamada elde edilen 27 kategoriden en yüksek sayıda referans ifade içerenler, “*demografik özellikler*”, “*konu tercihi ve sebepleri*”, “*bilimsellik kriteri*” ve “*problem durumu*” olarak adlandırılan kategorilerdir.

“*demografik özellikler*” adlı kategori genel olarak araştırmamanın katılımcılarıyla ilgili kendilerinin değindikleri içinde büyüdükleri aile yapısı ve değer sistemi, sosyo-ekonomik durumları, aldıkları eğitimler, meslek ve alan tercihiyle ilgili hikâyeleri gibi önemli demografik özellikleri kapsamaktadır. Bu kategoriye örnek olarak aşağıdaki referanslar verilebilir.

“*İçinde büyüdüğüm aile, ekonomik mirası olmayan eğitime değer verilen bir memur ailesi idi. Bizi de memur zihniyetiyle yetiştirdi, öğretmen olabileceğimiz bir bölümü tercih ettik gözümüz ticarete falan olmadı her zaman memurlukta oldu daha sonra akademisyenlik ortaya çıkınca öğretmenliğe tercih ettik. Para kazanmaya değil de okumaya eğitime önem veren bir stratejimiz vardı.*” P01

“*üniversiteye giderken ne yaptığını bilmeden giden bir çocuktum. Nereye gidip ne okuyacağımız ne olacağımızı değil de 4 yıllık bir fakülte okumuş olmak için gittik. Bilinçli olarak herhangi bir bölüm falan seçmedik.*” P06

“5 çocuklu köyden kente göç etmiş bir aile kent hayatına entegre olmuş bir ailede büyüdüm.” P11

“problem durumu” olarak adlandırılan kategoride ise genel olarak, araştırmaya katılan akademisyenlerin yapılan araştırmalarda neyi problem durumu olarak seçeceklerine nasıl karar verdikleri, problem durumu tespit etmede temel kriterlerin neler olduğu/olması gerektiği ile ilgili görüşleri yer almaktadır. Bu kategoride yer alan bazı referans ifadeler şu şekildedir;

“araştırmalarla ilgili gördüğüm en büyük sıkıntılardan biri araştırmacıların kendi kafalarındaki soruların cevaplarını değil daha önce yapılmış benzer araştırmalar da ki soruları cevaplamaya çalışmalarıdır.” P01

“insanlar sadece bir şeyler yapmam lazım benim doçentliğe başvurabilmek için indekse giren hiç değilse 3 yayın daha yapmam lazım şeklinde baktıkları bir yerde problemin ne olduğunun önemi yoktur. Amaç aracı meşru kılar diyor ya Makyavelli, bu anlamda amaç akademik yükselme ise herhangi bir şey araştırılır. Hatta hocalar da şunu söyler, yapılan tezlerin araştırmacılar için öneriler kısmına bakın kim daha önce ne yapmış sende benzer şeyler yapabilirsin.” P05

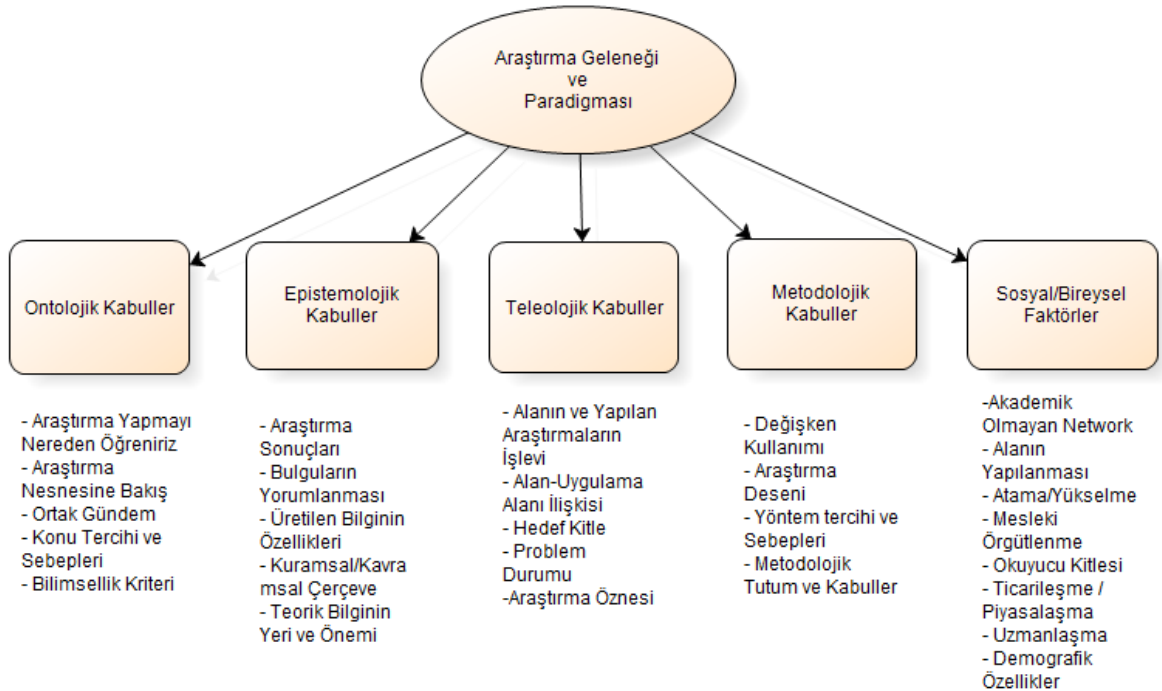
“Araştırma problemi satılan bir yer yok bir problem fark ediyorsanız problemdir fark etmiyorsanız ortada bir problem yoktur. Problem fark edebilmek için de farklı bakış açılarına ihtiyaç vardır. Entelektüel dünyada olup bitenlerin farkında bakış açılarına ihtiyaç var onun için üniversitelerde farklı akademisyenleri kredilendirmek lazım. Senin hocanın bir hocası var. Amerika'nın meşhur hocalarından biri o hiç derse girmez mesela üniversite diyormuş ki ona sen sadece isim olarak bizim kadroda görün biz sana parayı ödeyelim sadece yılda 2-3 defa konferans verirmiş. Bu tip adamlara ihtiyaç var. Problem bu tip tartışmalardan konferanslardan seminerler den çıkar.” P16

“konu tercihi ve sebepleri” ve “bilimsellik kriteri” olarak adlandırılan kategoriler hakkında serbest kodlama aşamasında elde edilen bulgulara değinilirken yüzeysel olarak bilgi verildiğinden, burada tekrar yer verilmesine gerek duyulmamıştır.

3.3. Seçici Kodlama Aşamasında Elde Edilen Bulgular

Veri analizi sürecinin bu basamağında, bir önceki aşamada elde edilen geçici kategorilerin ulaşılmak istenen teorik yapının temel bileşenlerini oluşturacak olan çekirdek kategoriler altında toplanarak tematik bir hale getirilmesi amaçlanmıştır. Bu bağlamda, araştırma geleneği ve araştırma paradigması konularıyla ilgili alan yazın da incelenerek, oluşturulan temaların konuyla ilgili üretilmiş önceki bilgilerle kısmi de olsa bir uyum içerisinde olması sağlanmaya çalışılmıştır. Bununla birlikte bu çaba, ulaşılmak istenen teorinin alan yazında ortaya koyulan önceki kavramsallaştırma ve önermelerin birer hipotez olarak ele alınarak, bu hipotezlerin test edilmesi gibi bir amaç taşımamaktadır. Bu noktada ilgili literatüre başvurulmasındaki en temel gerekçe; tek bir bilimsel çalışmayla, kısıtlı bir çalışma grubuyla yapılan bir araştırmayla ortaya atılacak olan teorinin iç ve dış tutarlılığını sağlamak, bununla birlikte ortaya çıkan teorinin yapılandırma aşamasında izlenecek yol haritasını daha belirgin hale getirebilmektir.

Bu aşamada, bir önceki aşamada elde edilen 27 kategori, 5 çekirdek kategori (tema) altında toplanmıştır. Bu temalar *ontolojik kabuller*, *epistemolojik kabuller*, *teleolojik kabuller*, *metodolojik kabuller* ve *sosyal/bireysel faktörler* olarak adlandırılmıştır. Bu aşamada ortaya çıkan teorik yapı Şekil 3 de görülmektedir.

Şekil 3:Seçici Kodlama Aşamasında Ulaşılan Teorik Yapı

3.4. Amaçlı Kodlama Aşamasında Elde Edilen Bulgular

Bu bölümde araştırmanın amacına uygun olarak, bu araştırma kapsamında, alanda var olduğu düşünülen araştırma geleneğinin ve araştırma paradigmasının temel özelliklerini, bu gelenek ve paradigmanın inşa edilmesi, aktarılması ve sürdürülmesi noktasında kilit rol oynadığı düşünülen alan akademisyenleriyle yapılan görüşmelerden elde edilen verilere dayalı olarak belirlemeye yönelik olarak yürütülen çalışmadan elde edilen bulgular, teorik bir çerçeve oluşturacak şekilde sunulmuştur.

Bu araştırma yürütülürken, Eğitim Yönetimi alanı belirli amaçları, aktiviteleri, ilkeleri, yöntemleri, gereksinimleri, tepkileri olan, canlı bir sosyal yapı olarak ele alınmıştır. Yapılan araştırma sonucunda oluşturulan teorik çerçeve de temel olarak söz konusu sosyal yapının neyi amaçladığını, bu amaçlar doğrultusunda ne gibi aktiviteler yaptığını, neden bu aktiviteleri yaptığını, aktivitelerini yürütürken ne gibi kuralları benimsediğini, bu kuralların nasıl üretilip, işletildiğini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda oluşturulan teorik çerçeve alanın bizzat kendisiyle ilgili bir bilgi kümesidir.

Amaçlı kodlama aşamasında, veri analizi sürecinin bir önceki basamağında elde edilen kategori ve temalar, ilk basamakta belirlenen referans ifadelerine ışığında tekrar gözden geçirilmiş ve oluşturulmak istenen teoriye son şeklini verecek nihai kategori ve temalar oluşturulmuştur. Bir önceki aşamada 5 olarak belirlenen tema sayısı, temalardan biri olan “*metodolojik kabuller*” olarak adlandırılan tema içeriğindeki kategorilerin kısmen diğer temalara kaydırılması, kısmen ise diğer kategorilerle birleştirilmesi sonucu modelden çıkarılmıştır ve nihai olarak *ontolojik kabuller*, *epistemolojik kabuller*, *teleolojik kabuller* ve *sosyal/bireysel faktörler* olarak adlandırılan 4 temaya ulaşılmıştır.

Elde edilen teorik yapı Türkiye’de Eğitim Yönetimi alanında kabul gören ve sürdürülen araştırma geleneği ve araştırma paradigmasının kaynağını temel olarak 22 farklı kategorinin oluşturduğu 4 bileşenin oluşturduğunu göstermektedir. Söz konusu kategoriler ve temalara nasıl ulaşıldığı, kapsam ve sınırlarının ne olduğu, bu araştırma içerisinde ne ifade ettiği ile ilgili yapılacak olan açıklamalar, bu tez çalışmasının temel araştırma sorusuna cevap olacaktır.

Araştırma geleneği ve araştırma paradigması kavramları bu araştırma kapsamında genel olarak sınırları belirli bir bilim topluluğunda, bilimsel faaliyetler yürütülürken, ön kabul olarak işe koşulan, neyin araştırılacağını, nasıl araştırılacağını, araştırmacının araştırma içerisinde konumunu ve sürdürmesi gereken rolün ne olduğunu vb. belirleyen bir takım felsefi ya da deneyime dayalı ilkeler bütünü olarak ele alınmıştır. Bu tanımda birbirine olukça benzemekle birlikte, birbirinden farklı iki kavram yer almaktadır; araştırma geleneği ve araştırma paradigması. Bu iki kavram arasındaki farkı belirginleştirebilecek önemli noktalardan biri bu iki kavram arasındaki sebep-sonuç ilişkisine göz atmaktır. Kabadayı, araştırma geleneğini şu şekilde tanımlamaktadır;

“Laudan'ın inançlar salkımı olarak da nitelediği araştırma geleneklerinin iki bileşeni veya oluşturucusu vardır. Buna göre, 1) ne türden varlık ve işlemlerin araştırma alanını oluşturduğuna dair inanç ve fikirler öbeği; 2) söz konusu alanın nasıl oluşturulup inceleneceği hakkında epistemik ve metodolojik normlar öbeği (bu kısım özellikle kuramların nasıl sınanacağını, verilerin nasıl toplanacağını vb... ihtiva eder). Araştırma gelenekleri doğrudan sınanamazlar, çünkü bunların ontolojileri spesifik tahminlerde bulunamayacak kadar geneldir; dolayısıyla, etkin bir araştırma geleneğine bir kuramlar ailesi eşlik eder. Bu kuramlardan bazıları araştırma geleneği içindeki öteki kuramlarla tutarlı olabilirken bir takım kuramlar tutarlı olmayabilir. Bununla beraber, tüm kuramlarda ortak olan şey ana araştırma geleneğinin ontolojisini paylaşmaları ve bu geleneğin metodolojik normlarının işe koşulmasıyla sınanıp değerlendirilmeleridir” (Kabadayı, 2008, s. 9).

Bu tanıma göre araştırma geleneği kavramı, neyin araştırılacağı ve nasıl araştırılacağı ile ilgili normlardan doğan bir kurallar bütünüdür. Araştırma paradigması kavramı ise, bilim insanlarının benimsedikleri ve sürdürdükleri araştırma geleneğini oluştururken ya da kabul ederken çevrelerinde olup bitenleri ve nesnel dünyayı açıklarken kullandıkları ontolojik, epistemolojik ve metodolojik normların bilimsel araştırma sürecine transferi olarak tanımlanabilir. Bu açıdan bakıldığında araştırma geleneği kavramı, bilim insanlarının kabul ettikleri araştırma paradigması normlarının bir sonucudur. Bir başka deyişle, araştırma paradigması bilimsel araştırmayla ilgili felsefi kabulleri ifade ederken, araştırma geleneği kavramı bu felsefi kabullerin uygulamaya yansımalarından ortaya çıkan bir olgudur.

3.4.1. Ontolojik kabuller

Araştırma kapsamında ulaşılmaya hedeflenen teorik yapının dört temel bileşeninden ilki, ontolojik kabullerdir. Bu araştırma özelinde, toplanmış olan verilere dayalı olarak ortaya çıkan “ontolojik kabul” olarak adlandırılan kavramın operasyonel tanımına burada değinmek, bu bileşenin daha kolay anlaşılmasını, veriden yola çıkılarak nasıl böyle bir tanıma ve kavrama ulaşıldığını netleştirmek adına oldukça önemlidir.

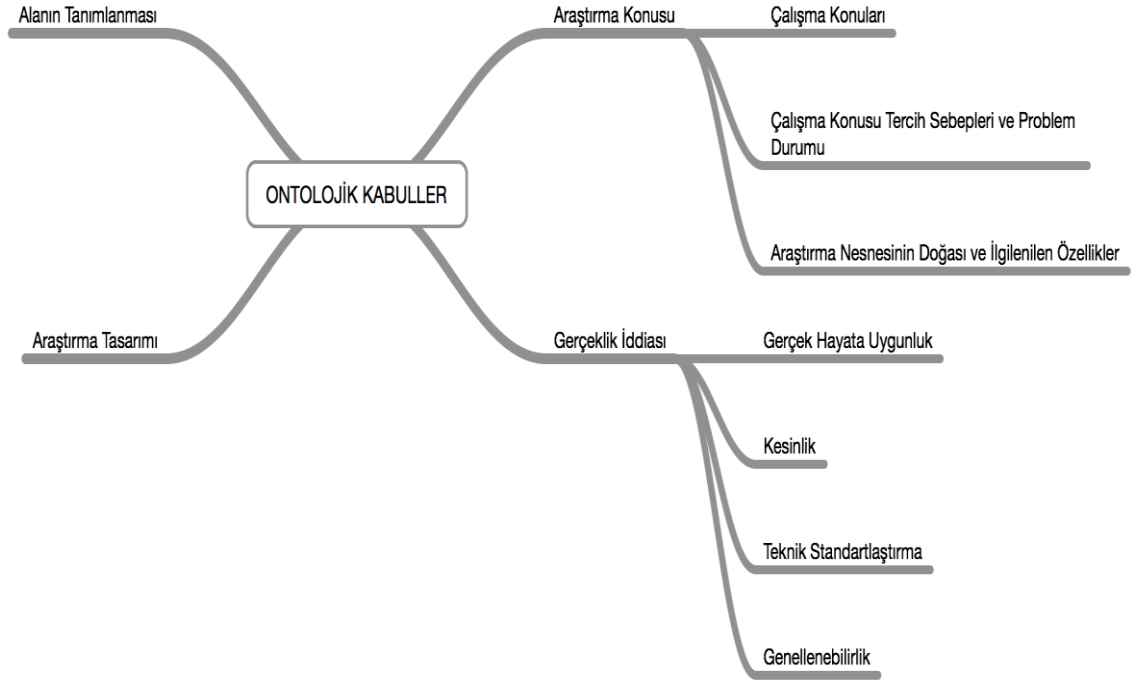
Araştırmanın veri analiz süreçleri boyunca dikkat çeken en önemli noktalardan biri, eğitim yönetimi alanının kendisine belirlediği “Araştırma Konuları”dır. Alana dâhil olan akademisyenlerin kendilerine belirledikleri araştırma alanları, genel olarak araştırmalara konu olan olay, durum, kişi, kurum ya da uygulamaların doğasıyla ilgili görüşleri ve araştırma nesnesinin ne tip özellikleriyle ilgilendiklerini yansıtmaktadır. Bunun yanı sıra, ontolojik kabullerle ilgili göze çarpan diğer önemli noktalar, benzer şekilde araştırmacının bir parçası olduğu alan hakkında sahip olduğu kabuller ve “alanı tanımlama” biçimidir.

Ontolojik kabuller bileşeninin diğer alt başlıkları ise “gerçeklik iddiası” ve “araştırma tasarımı” olarak adlandırılan, daha çok metodolojik ilke ve kabulleri içeren kategorilerdir. Gerçeklik iddiası, araştırma sonuçlarının, gerçekte var olan durumla ne derecede örtüşebileceği ve bu örtüşmenin nasıl sağlanabileceği hakkındaki görüşleri kapsamaktadır. Araştırma Tasarımı olarak adlandırılan kategori ise, genel olarak araştırmanın gerçek olanın bilgisine ulaşabilmek adına, ya da araştırma nesnesinin ilgilendiğimiz özelliklerine göre nasıl bir metodolojik yapı tasarladığımızla ilgilidir.

Yapılan bu özet açıklamalara bakılarak ontolojik kabuller kavramıyla ilgili bu araştırmaya özel olarak şu şekilde bir tanım geliştirilebilir;

Ontolojik kabuller, Eğitim Yönetimi alanında çalışmakta olan bilim insanlarının araştırma nesnesi olarak kabul ettiği olay, kişi, kurum ya da uygulamaların doğasıyla ve varoluşsal özellikleriyle ilgili görüşleri, araştırmalar kapsamında, kabul edilen araştırma nesnesinin ne tip özellikleriyle ilgilendiğini, yapılan araştırmalardan elde edilen sonuçların gerçekte var olan durumla ne derecede örtüşebileceğini ve söz konusu gerçeklik iddialarının nasıl temellendirilmeye çalışıldığını kapsayan söylem, tutum ve faraziyeleri kapsayan felsefi kabullerdir.

Yapılan bu tanımın ardından, ontolojik kabuller bileşenini oluşturan veriye dayalı kategoriler detaylı olarak incelenecektir. Ontolojik kabuller teması kapsamında ele alınacak kategoriler Şekil 4 de görülmektedir.

Şekil 4: Ontolojik Kabuller Teması ve Alt Kategorileri

3.4.1.1. Alanın tanımlanması

Bu bölümde Eğitim Yönetimi alanındaki araştırma geleneğinin bir bölümünü oluşturan ontolojik kabuller teması altında ele alınan, alanın tanımlanmasına dair görüşlere yer verilmiştir. Bilimsel bir disiplin olarak, Eğitim Yönetimi alanının, alandaki akademisyenler tarafından nasıl tanımlandığı, temel özelliklerinin neler olduğuna dair görüşler alanda yapılan araştırmaları önemli ölçüde etkilemektedir.

“Eğitim yönetimi eklektik bir alan. Uygulamalı bir alan. Kendisinin bir bilgi temeli yok, farklı kaynaklardan besleniyor” P02

“Eğitim yönetiminin sınırları üç aşağı beş yukarı bellidir. Tartışmaya açıktır ama işte temel konuları var eğitim yönetiminin. Sonuçta eğitim yönetimi de kendi içinde bağımsız bir alan değil. O da yönetimin genel yönetimin bir alt birimi olarak görülebilir. Bence eğitim yönetimi diye bir alan yok. Eğitim yönetimi dediğimiz şey; psikolojinin, örgütsel

davranışın, davranış bilimlerinin, siyaset kavramlarının veya teori ve modellerinin uyarlanmasından ibaret” P14

“Eklektik” kavramı genel anlamda, belli bir sisteme dâhil olan birden fazla ögenin bir araya getirilmesiyle oluşturulan yapılara dair kullanılan bir sözcüktür. Eğitim Yönetimi alanının eklektik ve uygulamalı bir alan olarak tanımlanması, fizik, kimya, sosyoloji ya da psikoloji gibi, yerleşik ve kendi içerisinde bir bütün ifade eden bir alan olmayıp, çok farklı disiplinlerde üretilen bilgi ve teorileri sentezleyerek, uygulamaya yönelik çalışmalar yürüten bir alan olarak görülmesi anlamına gelmektedir. Eğitim Yönetimi alanının, hangi sistemlerden, ne tür öğeleri transfer ederek kendi çalışma alanını oluşturduğuna dair görüşler genel olarak yukarıdaki ifadede yer almaktadır. “Çalışma Konuları” başlığı altında da değinildiği gibi, Eğitim yönetimi alanı, genel olarak psikoloji, sosyoloji, işletme, yönetim ve organizasyon gibi disiplinlerde üretilen bilgi ve teorileri, kendisine seçtiği uygulama alanının özellik ve ihtiyaçlarına göre uyarlayarak, transfer eden bir alan olarak tanımlanmaktadır.

“Yeni konuları tabii ki çalışmak gerekiyor, fakat eski konuları da bırakmamak lazım. Mesela örgüt teorisi konusunda ya da klasik liderlik konusunda çalışan akademisyen yok. Yeni liderlik tipleri çalışanlar var, örgütsel adalet, örgütsel güven gibi yeni konular çalışanlar var tabii bunlarda güzel konular ama tali konular” P02

Alan tanımlanırken kullanılan parametrelerden en önemlisi konumunda olan çalışma konularının, alanla ilgili normların oluşmasında nasıl etkili olduğu daha önce tartışılmıştı. Bununla birlikte, yukarıdaki ifadede örneği görüldüğü gibi, alanın başka alan ve disiplinlerden transfer ederek kendisine belirlediği çalışma alanları ana konular olarak görülürken, bazı konular ise ikinci dereceden önemli görülen konular olarak tanımlanarak, geri planda bırakılabilmektedir.

“Eğitim yönetimi alanı, henüz tam alan özelliği gösteren, alan normunun çok yerleşik olduğu bir alan değil. Biraz indirgemeci bir alan olarak karşımıza geliyor. Daha çok moda kavramlar üzerinde duruyoruz. Yönetim veya psikoloji gibi alanların moda kavramları” P07

Yukarıdaki ifadede ise, Eğitim Yönetimi alanının diğer disiplinlerden, dönemsel olarak o disiplinlerde öne çıkan, moda olan kavram ve teorileri devşirerek ilerleyişine

vurgu yapılırken, bu tip bir yaklaşımın sebebi olarak, Eğitim Yönetiminin henüz standartları oturmamış, olgunlaşmamış bir alan olması gösterilmektedir.

“Tek bir ortak nokta var yayılım noktası her zaman Amerika. Bizde Avrupa, İngiltere falan hikâye. Tam hatırlamıyorum 90 lı yıllarda trendlerle ilgili bir profil çizildi Quarterly’de. O zaman bakmıştım ben, orada ne varsa bizde de aynı var. Tek fark arada birkaç yıllık bir gecikme oluyor” P06

“Egemen olan Hoy grubu, çok pratik bir şekilde hızlı değişen moda kavramları yeniden üreterek farklı adlandırmalarla öne süren, ama alana çok yansımayan faydası olmayan akıllı bir hareket. Bir ayakta kalma mücadelesi var aslında. Önde gitme ve konuyu belirleme mücadelesi var. Biz de, genel olarak onları takip ediyoruz. Bizdekine ekol denir mi bilmiyorum ama kendiliğinden oluşan bir grup anlamında bu var. Aslında bizdeki bütün eğitim yöneticiler o ekolden sayılabilir. İşletme ve örgütsel davranış teorilerini kullanan ve bunu kesitsel olarak yapan, sayısal veriler ve anket verileri ile açıklamaya çalışan bir gruptur bu, o şekilde de devam ediyor” P06

Yukarıdaki ifadelerde ise, başka bir tür devşirme durumu ön plana çıkarılmaktadır. Kendisini diğer disiplinlerden transfer ettiği bilgi ve teorilerle kurgulayan bir disiplin olarak tanımlanan Eğitim Yönetimi alanının ülkemizdeki kurgusunda ise, yabancı, özellikle de ABD’de ki Eğitim Yönetimi alanından devşirilen yaklaşım ve teorilerin oldukça önemli bir rol oynadığı vurgulanmaktadır. İfadede dikkati çeken bir diğer önemli unsur ise, diğer disiplinlerdeki değişimlerin sürekli takip edilerek, Eğitim Yönetimi alanına transfer edilecek yeni -ya da yeniymiş gibi görünen- kavram ya da teorileri belirleme, yani Eğitim Yönetimi alanındaki değişmelere yön verme konusunda sürdürülen mücadeleye dikkat çekilerek, ülke olarak bizim, Eğitim Yönetimi alanındaki mücadelede genel olarak bir takipçi pozisyonunu koruduğumuzun vurgulanmasıdır. English (2001), bu durumu kavramsal tekçilik (conceptual monism) olarak tanımlamakta, modernist bilim anlayışının egemenliğinde olan tek bir Eğitim Yönetimi alanının varlığının kabul edildiğini, bu kabulün takipçiler tarafından sürdürüldüğü sürece modernist yaklaşımın ürettiği eski kavramların yeniden adlandırılıp, gündeme getirilmesinden oluşan bir döngünün alandaki ilerleme ve paradigmatik dönüşüm olarak sunulmaya devam edeceğini vurgulamaktadır

“Batı tarzı, batıyı taklit edici tarzı araştırma modelinden uzaklaşıp hakikaten bu ulusun sorunlarına dayalı bir model geliştirildiğinde daha çok çalışma alanı bulacağınızı düşünüyorum. Milli eğitim bakanlığındaki yöneticiler eğitim yönetimi üzerinden ellerini çektiğinde eğitim yönetiminin öneminin daha çok ortaya çıkacağını düşünüyorum. Hepimiz bir şekilde birbirimizi taklit ediyoruz. Kötü bir taklit, sonra gelen taklitlerin daha da kötü olmasını sağlıyor. Yeni bir şey ortaya koymaya çalışmadan kötü bir örneği sürekli taklit ederek geldik bu noktaya” P11

“Eğitim yönetimi alanı içerisinde olanların bir kısmı, hatta büyük bir kısmı, bu alanda mevcut egemen paradigmanın devamını sağlamada nasıl daha yüksek işlerliğe sahip olabileceğinden başka bir şey düşünmüyor. Yaptıkları işler, araştırmalar, tanımlamalar da hep bunu destekleyici nitelikte. Sadece daha güçlü bir sürdürme ve daha az itiraz ve itirazları elemine edecek ya da kapatacak ya da hiçbir açıklama yapmadan nasıl susturabiliriz buna yönelik sonuçlar çıkarmak için çalışıyor. Bu, işe yaramaz onlarca kavramın dönüp dönüp önümüze gelmesinin sebebidir” P09

Yukarıdaki alıntılarda ise, alanı şekillendirme ve kurgulama konusunda söz konusu takipçilik durumuyla birlikte, bu bölümün başlangıcında, eklektik olma özelliğiyle birlikte belirtilen, uygulamaya yönelik olma durumunun da önemli bir faktör olarak ön plana çıkarılmaktadır. Aşağıdaki ifadeler uygulama endeksli bir alan olmanın, alanı nasıl etkilediğiyle ilgili fikirler vermektedir. Bu görüşe göre, Eğitim Yönetimi alanının ithal yaklaşım ve teorilerle şekillendirilen bir alan olması, asıl ilgilenmesi gereken şey olan, uygulamayla ilgili sorunlara bilimsel bir yaklaşımla çözüm üretmek ya da yapılması gerekene karar verme gibi misyonunu, siyasi otoriteye ve bürokrasiye teslim etmiş durumda olmasının temel sebebidir. Özel olarak Türkiye’ye ait sorunlara çözüm üretmeye yönelik olmayan ithal edilmiş teori ve yaklaşımlarla tasarlanmış birbirini tekrar eden araştırmaların, yapıyor olmasının, alanın önemszenmesine ve hak ettiği değeri görmesine engel teşkil ettiği vurgulanmaktadır.

“Eğitim yönetiminin kurucu kadrolarından bakanlığın beklentileri vardı. Kurucuların da bir devletçilik anlayışları var, devlete yakınlıkları var. Türkiye’nin eğitim sorunlarını çözmek adına, hükümetin, iktidarın istediği bilgileri üretmeyi bir görev olarak görüyorlar. Bu durum modern cumhuriyetin kuruluş ilkeleriyle de çok örtüşüyor. Eğitim sisteminin oluşturulması, sistemin sürekliliğinin sağlanması, resmi ideolojiye, egemen ideolojiye de uygun bir çizgidir. Dolayısıyla o kişiler bunları yaparak bir gelenek

oluşturuyorlar. Böyle olunca da üniversite bilgi üretimine odaklanmıyor, bir ar-ge birimi olarak çalışıyor. Yani bakanlığın pratiklerini sınavarak daha iyi hale getirebilmek için üniversite sürekli bakanlıkla iletişim halinde, onların yaptığı şeyleri değerlendirerek, bu politikalar ne oldu, başarılı olamadı iyi uygulanamadı falan şeklinde dönütler vermek üzere araştırmalar yapıldı. Şu anda da eğitim yönetimi alanı bu işlevi devam ettiriyor, rahatlık ve fazlasıyla. Bu yapılan yönetici görüşleri, öğretmen görüşleri, okul içi uygulamalar, 4+4+4 başarılı oldu mu, olmadı mı bunun derdine bu yüzden düşüyoruz. Yani orada bir eğitim felsefesinden yola çıkarak bu durumları sorgulayan bir araştırma göremiyorsunuz. Bizde yapılan şu; başarılı olamamış, acaba başarılı olamamasının sebepleri neler? Sana ne bundan? Bu politika senin politikanın mı? Üstelik yanlış olduğunu düşündüğün bir politika bu, o zaman sen buna neden hizmet ediyorsun? Bir kalite kontrol birimi gibi olduk, tamamen ar-ge mantığıyla çalışıyoruz” P10

Bu ifadede Türkiye’de, Eğitim Yönetimi alanının kuruluşunda, alana biçilen ve alan tarafından kabul edilen role bağlı olarak, alanın siyasi otoriteler tarafından belirlenen politikalara ilişkin, tek taraflı bir danışmanlık pozisyonunda olmayı sürdürdüğünü vurgulanmaktadır. Bu yaklaşım da tıpkı bir önceki ifadedeki gibi, bilimsel bir disiplin olarak Eğitim Yönetimi’nin politika üretme, kendisi için uygulama alanı olarak gördüğü Milli Eğitim sistemini bilimsel ve felsefi açılardan ele alarak yorumlama gibi asli görevlerini bir kenara bırakarak, bürokrasi ve siyasi otoritenin herhangi bir bilimsel ya da felsefi dayanağı olmaksızın geliştirdiği ve sürdürdüğü uygulamaların sonuçlarını değerlendirme, aksaklıkları tespit etme ve giderilmesine yönelik önerilerde bulunma gibi bir misyonu benimsediğine vurgu yapmakla birlikte, bunun sebebi olarak, alanın kuruluş dönemindeki şartlara bağlı olarak, alana yüklenen anlamın, geçen süre içerisinde şartların değişmesine rağmen aynı şekilde korunmaya devam edilmesini öne çıkarmaktadır. Aşağıdaki ifade ise yine bu duruma daha geniş bir çerçeveden bakarak bir örnek vermekte, üniversitenin kendi vizyon ve misyonunu oluşturamamış olduğunu, herhangi bir kamu kuruluşu gibi, kendisine verilen görevi yerine getiren bir kuruma dönüştüğüne dikkat çekmektedir.

“Yabancılar üniversiteyi bir tür divane topluluğudur diye tanımlıyor. Bizdeki üniversite, divane topluluğu falan değil, memur topluluğu. Herhangi bir devlet dairesinden çok da farklı bir kurum değil artık” P15

Yukarıdaki alıntıyla ilgili yapılan açıklamada değinilen kendi vizyon ve misyonunu oluşturamamış olma durumuyla ilgili verilebilecek diğer örnekler ise aşağıdaki ifadelerdir;

“Bizim alan bir türlü topluluk olamama sorunu yaşıyor. Gerekli etkileşimi kurup, kendi değerlerini, kendi anlayışını, kendi kurallarını yaratıp; bunun içinde kendisini sorgulayan bir topluluk olamadık henüz. Bizim alandaki akademisyenler kendini bilim anlayışından, bilim yapma anlayışından yola çıkarak sorgulamıyor Eğitim Yönetimi alanındaki çalışmaları. Kendini o noktada görmüyor, daha çok pratikler üzerinden tanımlıyor kendini” P10

“Bizim alanın en iyi belirleyicilerinden bir tanesi, kim etti bu lafi bilmiyorum ama ‘gramofon iğnesi’ lafıdır. Eğitim yöneticileri bir gramofon iğnesidir, hangi plağı takarsan o plağı çalar. Bu bizi güçlü yaptı ama. Her konuda konuşabilme, fikir beyan edebilme, yayınlara yansımaya da bizim alandaki (Eğitim Bilimleri) gücümüzü ve hâkimiyetimizi de sağladı” P06

Bu ifadeler, alanın pratikler üzerinden, yani siyasi otorite ve bürokrasinin yönlendirdiği bir uygulama alanı üzerinden tanımlanmasının gerekçesi olarak, Eğitim Yönetimi alanının, bir bilimsel disiplin olarak öncelikli hedefleri arasında yer alması gereken, alanın varoluşsal özellikleri, kültürü, varlık sebebi ve meşruiyeti ile ilgili kabul ve görüşlerin belirlenmesi, ya da tartışılmasının göz ardı edilmiş olmasını göstermektedir. Eğitim Yönetimi alanının kendisini, kendi parametreleri üzerinden tanımlayamayan bir disiplin olarak, varlığını sürdürmek, söz sahibi olmak, kabul görmek ve meşruiyetini ispat etmek için başka tanımlama araçları arayışına girmesi sonucunda, değişken bir duruşa, vizyona ve misyona sahip, kendisi kışındaki etkenlere bağlı olarak yönünü tayin eden bir alan haline geldiği vurgulanmaktadır. Bilimsel bir disiplinin kendisini araçsalci-işlevselci bir yaklaşımla tanımlayıp değerlendirmesi, kendisi dışındaki bir güç odağıyla bir araya gelerek, söz konusu güç odağı tarafından izin verilen ve genellikle sosyo-politik açılımlardan uzak, teknik konulara odaklanmış tartışma alanlarını kendisine amaç edinmesi, dolayısıyla meşruiyetini ve değerini de söz konusu güç tarafından kararlaştırılan ve uygulamaya koyulan, kendisi ile doğrudan bir

bağlantısı olmayan politika ve uygulamaların başarısı üzerinden sağlamaya çalışması ile sonuçlanacak önemli problemlere yol açmaktadır (Ünal, Özsoy, Güngör ve Tunç, 2010). Bir başka deyişle alanın kendini tanımlama noktasındaki tercihleri, alanın meşruiyeti ve değeri ile ilgili tartışmaları beraberinde getirmekte ve bu konularla ilgili temellendirmelerini sarsmaktadır.

3.4.1.2. Araştırma konusu

Araştırma Konusu olarak adlandırılan kategorinin içeriğini genel hatlarıyla, alanda neyin araştırma konusu olarak seçildiği (i), bu konunun tercih edilme sebepleri, araştırmalarda oldukça önemli bir rol oynayan ve genellikle “problem durumu” olarak adlandırılan şeyin nasıl oluşturulduğu ve kurgulandığı (ii) gibi noktalar oluşturmaktadır. Bunların yanı sıra, araştırmalarda, araştırma nesnesi olarak kabul edilen kişi, kurum ya da olayların doğası hakkındaki kabuller ve nesnenin ne tip özellikleriyle ilgilenildiği de (iii), bu başlık altında ele alınabilecek önemli bir faktördür.

(İ). Çalışma konuları

Çalışma alanı olarak belirtilen konu başlıklarına bakıldığında (Ek 4) örgütsel davranış, klasik yönetim kuramları, okul yönetimi ve yönetici yetiştirme, liderlik, örgüt iklimi ve kültürü, örgütsel değişme ve fırsat eşitliği gibi konuların ön plana çıktığı görülmektedir.

Turan, Karadağ, Bektaş ve Yalçın (2014) tarafından yapılan ve Türkiye’de 20 yıllık bir yayın geçmişine sahip olan Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi’nde 2003-2013 yılları arasında yayınlanan araştırmalar üzerinden, Türkiye’de Eğitim Yönetimi alanında yapılan araştırmaları tematik, metodolojik ve kullanılan veri çözümlene yöntemleri açılarından inceleyen çalışmada alanda en sık çalışılan konuların sırasıyla liderlik, tutum, örgüt kültürü, denetim, yükseköğretim ve örgütsel vatandaşlık konuları olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu araştırmada elde edilen sonuçlara bakıldığında, söz konusu araştırma sonuçlarıyla büyük ölçüde örtüştüğü görülmektedir.

Tercih edilen bu konu başlıkları bize, Eğitim Yönetimi alanında, araştırma nesnesinin ne tip özellikleriyle ilgilendiğimiz ve onu nasıl tanımladığımız hakkında

ipuçları vermektedir. Tercih sıklığına göre, ilk dört sırada yer alan konu başlıkları (örgütsel davranış, klasik yönetim kuramları, okul yönetimi ve yönetici yetiştirme, liderlik) eğitim yönetimi alanının sanayi devrimi sonrasında, işletme ve yönetim-organizasyon alanlarının literatüründe ortaya çıkan temel konulardır.

Örneğin; örgütsel davranış araştırmaları bilimsel yönetim kuramı, insan ilişkileri kuramı ve sistem teorisi ana başlıkları altında ele alınan bir çalışma alanıdır (English, 2006b, s. 173). Bununla birlikte, Başaran örgütsel davranış kavramını, daha çok laboratuvar ortamında ya da alan araştırmasıyla bireyin ölçülebilir, gözlenebilir ve kontrol edilebilir özellikleri olarak tanımlanan ve üretkenlik, iş doyumunu, uyum, işlerin yürütülmesi ve örgütün devamlılığını sağlama gibi davranışlarının, örgüt psikolojisi, örgüt sosyolojisi ve yönetim bilimleri alanında ön plana çıkan insan ilişkileri kuramı, sistem yaklaşımı gibi kuramların da yardımıyla incelenmesi olarak tanımlamaktadır (2000, s. 11-13). Sıklıkla çalışılan konulardan biri olan klasik yönetim kuramları ise, alanda hemen hemen her lisansüstü eğitim programında ders içeriklerine de yansıyan; Taylor'un (1913) Bilimsel Yönetim Teorisi, Fayol'un (1949) Genel Yönetim Kuramı ve Weber'in (1922) Bürokratik Yönetim Kuramı gibi, tıpkı örgütsel davranış konu alanı gibi, örgütte verimliliğe ve üretime odaklanmış kuramlardır. Bu iki konunun en temel ortak noktalarından biri örgütleri rasyonel ve mekanik sistemler olarak ele almalarıdır (Balcı, 1992a). Morgan, örgüt teorisine geleneksel bir bakışa sahip olan bu klasik yönetim teorilerinin, örgütü ve bireyi tanımlayıp, açıklamaya çalışırken, belirgin bir şekilde makine ve organizma metaforunu esas aldıklarını vurgulamaktadır (Morgan, 1980)

Sıklıkla çalışıldığı görülen bir başka konu da Okul Yönetimi ve Yönetici Yetiştirme olarak adlandırılan konu grubudur. Bu başlık altında ele alınan konular ise okul gelişim modelleri, etkili okul çalışmaları, okul başarısı standartları, yönetici yetiştirme standartları gibi, genel olarak örgütsel davranış kuramları ve klasik yönetim kuramlarının okul yönetimine ve yöneticiliğine yansımalarını kapsayan çalışma alanlarıdır. Tıpkı örgütsel davranış ve klasik yönetim kuramları konularında olduğu gibi, bu konularda da, okulların birer mekanik sistem olarak ele alınarak, verimliliğin artırılması, hedef-davranış uyumunun sağlanması, iş gören motivasyonunun artırılması gibi çıktılar ve sağlıklı üretim üzerine odaklanan bir yaklaşım söz konusudur.

Eğitim Yönetimi alanında en sık tercih edilen çalışma alanlarından biri de liderlik konusudur. Liderlik teorilerinin bilimsel anlamda ele alınması yaklaşık 90 yıllık bir sürece yayılmıştır. 1920’li yıllarda Büyük Adam Teorisi gibi Kişilik Kuramları dönemiyle başlayan bu süreç, Etkileme Dönemi, Davranışçı Dönem, Durumsallık-Olumsuzluk Dönemi, Transaksiyonel Dönem, Kültür Dönemi ve Transformasyonel Dönem gibi belli başlı dönemlere ayrılmaktadır (Van Seters ve Field, 1990). Alanın ülkemizdeki gelişim süreci göz önüne alındığında ise 1950’li yıllardan sonra öne çıkan davranışçı liderlik teorileri (Ohio-Michigan Çalışmaları vb.), durumsal liderlik teorileri ve dönüşümcü liderlik teorilerinin sıklıkla akademik çalışmalara konu edildiği görülebilir. Bu teorilerin geneli, özellikle de Ohio-Michigan Çalışmaları ve durumsallık teorileri çağdaş (modernist) liderlik teorileri olarak adlandırılmaktadır. Modernist teorilerin eğitimle ilişkilendirilmesinden doğan eğitimsel liderlik teorileri ve bu teorilerde yer alan kabuller, okulları ve eğitimi mekanik, hiyerarşik, bürokratik ve geleneksel birer sistem olarak ele alan görüşlere dayanmaktadır (Sackney ve Mitchell, 2002, s. 906).

Çalışma konularıyla ilgili yukarıda belirtilen özellikler ışığında Türkiye’de, Eğitim Yönetimi alanında kabul edilen ve ele alınan araştırma nesnesinin ne tip özellikleriyle ilgilenildiği, araştırma nesnesinin varoluşsal özellikleriyle ilgili ön kabullerin neler olduğu ve bu özellik ve ön kabullere kaynaklık eden üst anlatının ne olduğuyla ilgili isabetli tespitler yapmak mümkündür. En sık çalışılan konularla ilgili, yukarıda yapılan açıklamalardaki en temel ortak özellikler, makine metaforu, sistem yaklaşımı, verimlilik ve ölçülebilir, kontrol edilebilir davranışlarla ilgili olmasıdır.

(İİ). Çalışma konusu tercih sebepleri ve problem durumu

Şüphesiz, yapılan araştırmalarda ele alınan konular kadar, neden bu konunun ele alındığı da önemlidir. Konu tercihlerimizi belirleyen faktörlerden belirgin olanı literatürde yer alan mutata konulardır. Örnek olarak, aşağıdaki alıntıda hangi konuları çalışacağımıza karar verirken, uluslar arası alan yazının takip edilerek, alanla ilgili diğer ülkelerde ele alınan çalışma konularına bakılarak, ülkemizdeki alan yazında yer almayan konuların uyarlanması şeklinde bir stratejiye vurgu yapılmaktadır.

“Yabancı kaynaklara bakarsanız kim ne çalışıyor dışarda ne çalışılıyor, bu konular Türkiye’de çalışılmış mı karşılaştırdığınız da bazen umulmadık bir biçimde büyük bir boşluk olduğunu, ülkede bazı konuların hiç çalışılmamış olduğunu fark edersiniz. Bunun gibi yani önemli ölçüde tesadüfler yön veriyor çalışma yapma konularına” P05

Uluslar arası eğitim yönetimi alan yazınının yanı sıra, yine diğer ülkeler, özellikle de Amerika Birleşik Devletleri’ndeki işletme, yönetim ve organizasyon alanlarında ele alınan çalışma konularının da ülkemiz eğitim yönetimi çalışmalarını konu bazında yönlendirdiği ve etkilediği belirtilmektedir.

“Yani eğitim yönetimi alanının temel çalışma alanları bellidir. Yönetim kavramı, işte liderlik, iletişim, motivasyon, insan kaynağının yönetimi gibi. Biraz da yönetim ve organizasyon, işletmedeki çalışma alanına bağlı bir şeydir gündem. Gündem popüler gündemdir. Aslında Türkiye de eğitim yönetiminde hangi alanların eleştirileceğini, çalışılacağını Amerika’daki araştırmalar belirliyor” P14

Aypay ve arkadaşları (2010) tarafından yapılan bir çalışmada, uluslararası düzeyde Eğitim Yönetimi alanındaki en prestijli dergilerde 1999-2007 yılları arasında yayınlanan araştırmalar yazarları, kullandıkları literatür taramaları, yöntemleri, konu ve alt konuları gibi açılardan incelenmiştir. Araştırma sonuçları konu ve alt konu bağlamında en sık çalışılan konuların sırasıyla “liderlik”, “öğrenme, öğretme ve değerlendirme”, “okul müdürlüğü”, “topluluk, toplum ve okul”, “yönetimsel-örgütsel yapı ve süreç”, “profesyonel ve çalışan gelişimi” olduğu belirlenmiştir. Alt konular açısından bakıldığında ise en sık çalışılan konular sırasıyla, “yönetici rolleri”, “liderlik”, “okul ve toplum”, “örgüt ve süreçleri”, “çalışan gelişimi”, “öğretme metotları ve değerlendirme” gibi konu başlıklarının ön plana çıktığı görülmektedir. Yukarıdaki paragraflarda, çalışma konusu tercih sebepleri ile ilgili yapılan tespit ve tartışmalarda Türkiye’de Eğitim Yönetimi alanında konu tercihlerini etkileyen en önemli faktör olarak ortaya çıkan uluslararası (özellikle de Amerikan) literatürü takip etme durumu göz önüne alındığında, Aypay ve ark. tarafından çoğunluğu ABD’de yayınlanan dergilerden oluşan bir veri tabanı üzerinden yürütülen söz konusu araştırma sonuçları, takipçilik ile ilgili tartışmayı daha önemli ve ilginç kılmaktadır. Uluslar arası literatürde ve ülkemizde eğitim yönetimi alanında yapılan araştırmaların konuları karşılaştırıldığında liderlik ve örgüt konuları üzerinden bir örtüşme görülmekle birlikte, toplum, öğrenme ve öğretme gibi konuların uluslararası literatürde sıklıkla yer almasına rağmen, ülkemizde bu

konulara değinilmediği görülmektedir. Bununla birlikte, ortak çalışma alanı olarak ortaya çıkan “örgüt” konusunu ele alış biçimi ile ilgili bir farklılık da göze çarpmaktadır. Uluslararası alanyazında “örgüt” konusu daha çok örgütsel süreçler ve çalışanların profesyonel gelişimleri üzerinde odaklanırken, ülkemizde genellikle örgütsel davranış üzerinde yoğunlaşmaktadır.

Çalışma konusu belirleme noktasında tercihlerimizi yönlendiren diğer unsur olarak, alandaki bilim insanlarının eğitim sürecine vurgu yapılmaktadır.

“Bu (çalışma konuları) aslında pek tercih değil. Bu oluşan bir süreç. Lisansta oluşmaya başlıyor. Bazı hocalar var Ziya Bursalıoğlu, İbrahim Ethem Başaran gibi. Bu hocalardan aldığımız derslerde oluşuyor bu tercihler. Bir gelenek var çalışılması gereken bir konu var. Bir konu belirlenir örneğin dönüşümcü liderlik. Bu çalışılacak, herkes bunu çalışıyor. Bu konu ele alınır ve bunun şablonları vardır bu konuda popüler anketler vardır belli bir yöntemleri vardır o sürekli tekrar edilir. Amerika’da da aynı şey var, burada da. Bizim raflarımızda 20 30 tane bekleyen konu başlığı var. Bir tane ana raf var eğitim yönetimi rafı işletme teorilerinden oluşan. Birde yan raflar var orada biraz sosyoloji ve psikoloji var ne yapsak acaba diyoruz bunun yanında birazda şundan mı koysak. Bu şekilde raflardaki çeşitli konu başlıklarının kombinasyonlarıyla uğraşıp duruyoruz” P06

“Liderlik davranışlarını betimleme çalışması Bursalıoğlu’nun... Bence hala onu betimlemekle meşgulüz biz. Yani liderliğin özellikleri ama hizmetçi liderine kadar geldik. Orda deniz bitmediyse eğer daha gidecek çok yol var” P04

Yukarıdaki alıntılarda, Türkiye’de Eğitim Yönetimi alanın kurucuları olarak nitelendirilen ve bu araştırmanın çalışma grubunu oluşturan öğretim üyelerinin tamamının bizzat öğrenciliğini yaptığı ya da aldıkları eğitim süresince araştırma ve kitaplarını temel eser olarak kullandıkları, alanın öncü akademisyenlerinin etkisi vurgulanmaktadır. 1950’li yıllarda devlet tarafından yurtdışına, özellikle de ABD’ye gönderilerek yükseköğretim sistemin içerisinde alanın yer almasını sağlayan bilim insanlarının, o dönemde eğitim gördükleri ülkelerde eğitim yönetimi alanında çalışılan ve alanla ilgili lisans ve lisansüstü düzeyde eğitim programlarında yer alan konuları uluslar arası alan yazından transfer etmesi oldukça normaldir. Ancak aradan geçen yarım yüzyıldan fazla süre zarfında, gerek öncü bilim insanları tarafından ülkemize taşınan araştırma geleneğinin etkisiyle, gerekse lisans ve lisansüstü düzeyde alınan

eğitimin etkisiyle, aynı konu başlıkları üzerinde çalışmaya devam ediliyor olması önemli bir problem olarak görülmektedir.

Araştırma konularının belirlenmesinde ön plana çıkan bir diğer faktör de, ülkemiz yüksek öğretim sistemi kuralları çerçevesinde öğretim üyelerinin temel görevlerinden biri olan lisans ve lisansüstü düzeyde yürüttükleri derslerdir.

“Ben aşağı yukarı Yardımcı Doçentliğe başlamış olduğum günden beri bir yol haritası içine girdim. Eğitim ekonomisi ve planlaması alanına yöneldim. Yönelmemin başlangıçtaki gerekçesi şuydu. O anda bizim bölümde bu alanda açığı. O alanda ders verecek öğretim üyesi yoktu. O dersler ilk önce bana verildi. Daha sonra da bu alan ilgimi çekti ve buradan devam ettim gittim” P18

“Birazda şu belirliyor çalışma konularını, Türkiye’de bu uzmanlaşma dediğimiz olay olmadığı için insanlar biraz zorunlulukla çalışıyorlar. Ben üniversitelere hep sonradan gittiğim için ben şu dersi vereceğim deme gibi bir şansım olmadı” P02

Yukarıda tartışıldığı üzere, diğer ülkelerden transfer edilerek tasarlanmış içeriklerle belirlenen derslere girebilecek uygun bir eğitime ve birikime sahip olan öğretim üyeleri bulmak konusunda yaşanan sıkıntılar sonucu, öğretim üyeleri çalışma konularını girmek durumunda kaldığı derslere göre belirlemek gibi bir durumla karşı karşıya kalmaktadırlar. Girilen derslerin, uzmanlık ya da alanıyla örtüşmemesi durumunda, öğretim üyelerinin çalışma konusu noktasındaki tercihlerini ilgi ve uzmanlıktan yana değil, girmek durumunda kaldıkları derslere göre belirlemeye çalıştıkları anlaşılmaktadır.

Ontolojik Kabuller başlığı altında ele alınan Araştırma Konusu adlı kategoriye oluşturan en önemli bileşenlerden biri de, araştırmacıların, araştırmalarına temel oluşturan problem durumunu nasıl belirledikleriyle ilgili tutum ve tercihleridir.

Araştırmalarda çok önemli bir rol oynayan problem durumunun oluşturulmasıyla ilgili görüşlerden ilki, araştırmalara uygulamada karşılaşılan problemlere çözüm üretme çabasının yön verdiğiyle ilgilidir.

“Araştırmalarla ilgili gördüğüm en büyük sıkıntılardan biri araştırmacıların kendi kafalarındaki soruların cevaplarını değil daha önce yapılmış benzer araştırmalardaki soruları cevaplamaya çalışmalarıdır. Her şeyden önce araştırma bir probleme dayanır

bizim eğitim sistemimizdeki önemli bir problemi saptarsınız bu problemi sağlıklı bir kuramsal temele oturtarak iyi bir yöntemle araştırmanızı oluşturursunuz. Ben genellikle araştırmalara başlama kararını derslerde veririm ders anlatmak bir öğretim üyesinin dikkatini en fazla yoğunlaştırdığı dönemdir bu esnada aklıma bir soru geldi teori anlatırken sistemdeki boşluğu hatırlarım, bizim sistemde böyle bir boşluk var derim”
P01

Uygulama endeksli bu görüş, bir araştırmanın problem durumu oluşturulurken, eğitim sisteminde karşılaşılan aksaklıkların giderilmesi, ya da önceden oluşturulmuş bir teorik çerçeveye göre değerlendirilerek daha işlevsel hale getirilmesinin amaçlanması gerektiğini vurgulamaktadır.

Problem çözme ve sistemi iyileştirmeye yönelik görüşün yanı sıra, ortaya çıkan diğer görüş araştırmaların problem durumunun belirlenirken, konuyla ilgili önceki araştırmaların da esas alınabileceği üzerinde yoğunlaşmaktadır.

“İçinde yaşadığınız örgüt ortamı ve Türkiye’deki eğitim kurumlarının ve eğitim örgütlerinin durumu ve gelişmeler birincisi buradan esinlenmeniz lazım. Bir yerden esinleneceksiniz. İkincisi de literatür. Bazen bu sizin eğitim örgütlerinizle hiç bağlantılı bile olmayabilir. Bir Amerikan eğitim sisteminden alınmış konuyu da bazen çalışabilir. Hatta zaman zaman biliyorsun şu tip çalışmalar olur. Bu Türk eğitim örgütünün neresi ile ilgilidir diye soracağınız konular bile olabilir” P18

“Ben genelde şöyle bir şey tercih ederim, neticede araştırmaların olası sonuçlarından hareket ediyoruz. Akredite olmuş özellikle de SSCI’li dergilerde yayınlanmış araştırmaların sonuçlarından hareket ederek kendi hipotezlerimin altyapısını oluşturuyorum. Biz tüm bu hipotezler den yola çıkarak kendi hipotezlerimizin haklı gerekçelerini oluşturuyoruz” P11

Görüldüğü gibi literatürde, özellikle de akredite olmuş kaynaklarda yer alan bilgi birikimi ve konuları ele alış tarzı, araştırma kurgumuzu, araştırmayla ilgili sayıltı ve ön kabullerimizi doğrudan etkilemektedir. Fakat bu literatüre dayalı problem durumu kurgulama tercihi, bir bakıma hata ya da eksiklik olarak da nitelendirilmektedir.

“Araştırmalarla ilgili gördüğüm en büyük sıkıntılardan biri araştırmacıların kendi kafalarındaki soruların cevaplarını değil daha önce yapılmış benzer araştırmalar da ki soruları cevaplamaya çalışmalarıdır” P01

“Sorunlar bize önceden verilmiştir, bu bir sorundur derler sana, sen de çalışırsın. Sorunu kendin keşfetmezsin akademik dünyada. Aslında bununla ilgili denmiş bir şey var çözümlere sorun aramak. Sorunlara çözüm aramak değil de bizim çözümlerimiz vardır bunlara uygun sorunlar ararız belli şablonlarımız vardır buna uygun bir başlık seçer yaparız” P06

Yukarıdaki alıntıda, literatür endeksli bir yaklaşımla kurgulanan araştırmaların, araştırmacının kendisine ait özgün bir problem durumu üretmesine engel teşkil etmesi sebebiyle eleştirildiği görülmektedir. Araştırmacının bir uzman ve bir entelektüel olarak, çevresinde olup bitenlerle teoride ortaya çıkan değişme ve gelişmeleri sentezleyerek kendi zihinsel dünyasına ait, özgün problem durumları üretmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Aşağıdaki alıntı bu eleştiriye bir örnek olarak verilebilir.

“Şimdi uzmanlar da algıda seçicilik diye bir şey vardır araştırma problemi gözüme çarpar benim. Eskiler buna tedai etmek diyorlar çağrışım gibi bir şey. Araştırma problemi satılan bir yer yok, bir problem fark ediyorsanız problemdir fark etmiyorsanız ortada bir problem yoktur. Problem fark edebilmek için de farklı bakış açılarına ihtiyaç vardır. Entelektüel dünyada olup bitenlerin farkında bakış açılarına ihtiyaç var” P15

(İİİ). Araştırma nesnesinin doğası ve ilgilenilen özellikler

“...Onun için ne yapacaksınız herkesin sizi adam akıllı bir şey sanacağı konulara yöneleceksiniz. Tasvip edileceğini bildiğiniz şeyler yapmanız tavsiye edilir size hep” P09

Yukarıdaki alıntı, alandaki yerleşik araştırma geleneğinin, bilim insanlarını araştırma konusu seçerken, araştırma nesnesinin hangi özellikleriyle ilgileneceğine karar verirken nasıl etkilediğini vurgulamaktadır. Araştırma nesnesi olarak kabul edilen şeyin ne olacağıyla ve bu nesnenin ne tip özellikleriyle ilgilenilebileceğini belirlerken “adam akıllı” davranmaktan kastedilenin ne olduğu, sonraki alıntılardan net bir şekilde anlaşılmaktadır.

“Sevgi, mutluluk, erdem, bunlar yasaklı kavramlar gibi hiç eğitim bilimleri dünyasına girmemiştir. Bunu ölçemeyiz, kaç gram mutlusun kaç metre erdemlisin diye, galiba bu yüzden. Biz duygulara yer vermiyoruz. İnsanları çok fazla mekanik rasyonel varlıklar olarak algılıyoruz” P04

Yukarıdaki alıntıyı, ilk alıntıyla birlikte düşündüğümüze “adam akıllı” kavramının, alışlagelmiş, kabul görmüş normları ifade ettiği açık bir şekilde anlaşılmaktadır. Alışlagelen normların ne olduğu konusunda ilgili verilen örneklerle bakıldığında ise doğrudan gözlemlenebilen ya da ölçülebilen özelliklere sahip konular olduğu görülmektedir. Doğrudan ölçülemeyen, gözlenemeyen, yani norm dışı olarak görülen sevgi, mutluluk, erdem gibi konularınsa bilimsel bir araştırmaya konu edilmelerinin yasaklandığı vurgulanmaktadır.

“Bu ilişkilerden (pratisyenler ve bürokratlarla ilişkiler) doğacak doküman sistemleri, beceriler, hikâyeler, anlatımları yazılırsa bunlarda akademik bir çalışmadır, onu keşfedemedik biz daha. Bu tecrübelerin anlatımları akademik bir çalışmadır. Ama bunu yazmıyoruz biz hala ölçülebilen formlara dökülebilen şablonları devam ettiriyoruz ama çok daha zengin bir materyal var. Okullarla ilişkiler, veli ile öğrenci ile olan ilişkilerimiz var ve bu konuda birikimimiz var. Bunlar dergilerimizce akademik kabul edilmediği için, bu tecrübelerimizi aktaracak bir yer bulamadık. Bu dediklerim bu işin hikâyesini yazmanın akademik kabul edildiği zaman olacak” P06

Bu ifade, araştırma geleneğimizdeki yer alan konularla ilgili normları, yine ölçülebilen, standartlaştırılabilen özellikler olarak tanımlamakla birlikte, bu normların bilimsel araştırmaların yayınlandığı bilimsel dergiler tarafından nasıl korunup sürdürüldüğüne vurgu yapmaktadır. Eğitim yönetimi alanında çalışan akademisyenlerin, doğrudan uygulama alanı olarak gördükleri Milli Eğitim örgütündeki bürokrat ve uygulayıcılarla olan ilişkilerinin, okul içinde olup bitenlerin, veli ve öğrencilerle yaşanan deneyimlerin bilimsel çalışmalara aktarılamaması, bilim çevrelerinde olduğu gibi, bilimsel dergilerde de bilimsel araştırmaya kaynaklık edebilecek bir konu ya da veri olarak görülmemesine bağlanmaktadır.

Aşağıdaki alıntılar, alışlagelen normların nitelikleri ile ilgili daha farklı bir bakış açısına dayanan açıklamalar yapılmasına izin vermektedir.

“Merkez eğitimi nasıl görüyor? Eğitimden ne bekliyor? Nasıl bir eğitim felsefesi var? Eğitim ortamları var birde. Eğitim ortamları aynı zamanda farklı kesimlerin mücadele alanı. Farklı ekonomik düzeyde, farklı sınıflardan, farklı etnisiteden, farklı inançlardan gelen insanlar var okullarda. Okul ortamı böyle bir yer. Fakat biz bütün bunları bir kenara bırakıp, geçmişten getirdiğimiz bu klasik kurama dayanan belli kalıplar ve değişkenlerle okula bakıyoruz. Onun için hep aynı şeyler çıkıyor, hep aynı şeyi görüyoruz, başka bir şey görmüyoruz. Oysa orada başka şeyler oluyor” P10

Bu alıntıda bilimsel araştırma yapma geleneği tarafından norm dışı olarak görülen, çalışılması yasaklanmış konularla ilgili farklı bir özellik göze çarpmaktadır. Bu noktayı bir başka alıntıyla desteklemek, anlaşılmasını kolaylaştıracaktır;

“Bu [yapılagelen, gelenek olmuş araştırma konu ve ilkeleri] bir inanç bu bir düşünce sistematigi. Bunu konuşacaksak bilimin ne olduğuna kadar inmemiz gerekir bilim iktidar ilişkilerine bakmak lazım iktidarın kendisini sürdürmeye yarayacak kendisini güçlendirmeye yarayacak bilgi üretimine ihtiyacı vardır üniversitelerin varlık nedeni de budur aslında özellikle sosyal bilimlerin kuruluşu nedeni de budur kendisini sürdürsün diye ihtiyaç duyarsa bölüm açar” P10. (Parantez içinde yazılan, italik olmayan kısım, görüşmecinin birkaç cümle önce değindiği bir durum olup anlam bütünlüğünün sağlanması amacıyla tarafımdan eklenmiştir.)

Cumhuriyetin kuruluşunun ardından, ilk çeyrek yüzyılda, temelleri atılan ulus devleti güçlendirme politikaları, devletin ve hükümetlerin belki de en vazgeçilmez göreviydi. Doğası gereği, ulus devlet olmak demek, toplumdaki farklılıkların giderilip, mümkün olduğunda homojen bir yapıya ulaşılmasını gerektirmektedir. Bu noktada, bir sosyal bilim alanı olarak, eğitim yönetimi alanında yapılacak araştırmalarda hem gelenek oluşturma sürecinde, hem de milli eğitimin temel felsefesinin belirlenmesi gibi hayati konularda da, söz konusu ulus devlet politikalarının baskın rol oynamasının kaçınılmaz olduğu söylenebilir. Bu sebeple, eğitimin ne olduğu, devletim kitlesel eğitimden ne beklediği, eğitim kurumlarının temel vazifesinin ne olduğu gibi felsefi pozisyonların bilimsel araştırmalar vasıtasıyla tartışmaya açılması, sınıf, etnik köken ve inanç farklılıklarının öne çıkarılacağı araştırmalar yapılması, devletin en hayati politikasına zarar verebilecek bir yaklaşım olarak görülmüştür. Bilimsel araştırmaya konu olacak şeyler ve bu konuların nasıl ele alınacağıyla ilgili normlar oluşturulurken, bu konuların gelenek dışı bırakılması, bu şekilde açıklanabilir.

3.4.1.3. Araştırma tasarımı

Ontolojik Kabuller teması altında yer alan Araştırma Tasarımı kategorisi, alanda yapılan araştırmalarda, araştırmacılar tarafından benimsenen ve işe koşulan çoğunlukla metodolojik tercih, kabul ve ilkelerden oluşmaktadır.

“Bizde tamamen ampirik araştırmalar yapılıyor. Çünkü kuramsal araştırma yapman için yoğunlaşman lazım. Aslında, öyle bir şey de yok, çünkü teori de yok bizde. Ampirik dediğimiz veriye dayalı çalışma, veri kullanmış mı? Kullanmış, o açıdan ampirik” P02

“Genellikle ampirik araştırmalar yapılıyor. Bunun nedeni de şu; ampirik araştırmaları savunmak, hakemlere kabul ettirmek, akredite etmek, yayınlamak daha kolay. Bu mantığı kabul etmek mümkün değil tabi, ama araştırma görevlisi, yardımcı doçent düzeyinde bunları yapmak anlaşılabilir bir şey. Asıl sorun profesör düzeyine gelen kişilerin hala daha bu tip çalışmalara imza atıyor olması” P11

Yukarıdaki alıntılarda, alanda genellikle ampirik araştırmaların tercih edildiği vurgulanmaktadır. Ampirizm, son yüzyılda eğitim bilimleri alanındaki araştırmacı eğitimini en fazla etkileyen ve kökenleri, Aydınlanma Felsefesi ve Mantıksal Pozitivizm akımlarına dayanan bir gelenektir (Paul ve Marfo, 2001). Ampirik araştırmalar genellikle, sistematikleştirilmiş bilimsel yöntemlere dayalı gözlem ve kavramsal çıkarımlardan oluşan araştırmalar olarak tanımlanmaktadır. Ampirik araştırmalar, aynı zamanda katılımcılar tarafından önceki başlıklar altında sıkça etkilendiği vurgulanan “Amerikan geleneği”nde, eğitim bilimleri alanında yapılacak araştırmaların fonlanması için yasal (No Child Left Behind Act, 2001 ; The Education Sciences Reform Act, 2002) bir gereklilik olarak öne çıkarılan; iyi tasarlanmış ve uygulanmış birçok kontrollü denemeyle ortaya koyulan, demografik özellikler, akademik başarı ve diğer karakteristik özelliklerle ilişkilendirilebilecek güçlü delillere dayalı olmak gibi temel özelliklere sahiptir (English, 2006a, s. 337). Benzer şekilde ülkemizde de atama yükselme kriterleri olarak bilinen kriterlerde de benzer bir durumun varlığına atıf yapan aşağıdaki ifade, yasal düzenlemelerin araştırmacıları ampirik çalışmalar yapmaya teşvik ettiğini vurgulamaktadır.

[G: Alanda genel olarak bakacak olursak, ne tip araştırmalar yapılıyor?] “Ampirik alışmalar tabii ki. Kolaycılıktan olsa gerek. O yoldan gidildiği için o da ötekini örnek gösterebiliyor. Ama bunun burada yapılmışı var diyor. Ben de bu aracı kullandım, kişilere sordum ne var bunda diyor. Sizde evren örnekleme yapınız, çarpınız, bölünüz bu çıkar diyor” P04

“Bir kere araştırmaya dayanan yayın gibi bir ifade getirildi kriter olarak. Kuramsal ya da derleme gibi çalışmaların itibar görmediğini bildiği için araştırmacılar daha çok ampirik çalışma yapma eğilimindedir” P17

Yukarıdaki alıntılarda ise ampirik araştırmaların tercih edilme sebepleri olarak öne çıkarılan temel gerekçe, yapılacak olan araştırmanın yürütülmesi ve akademik çevrelerde kabul görmesinde kolaylık sağlıyor olmasıdır. Bu kolaylık, hem araştırmanın yürütülmesi esnasında, önceden belirlenmiş ilke ve prosedürlerin çizdiği rotada ilerlemenin sađladđı avantajları, hem de araştırmanın sunum ve yayınlanma aşamasında değerlendirilirken kullanılan ölçütlere uygunluğunu ispat etme açısından sađladđı avantajları ifade etmektedir. Bu duruma örnek olarak aşağıdaki ifadelere yer verilebilir;

“Nitel ya da nicel; bana sorsan hangisini tercih edersin diye, bu gelişmişlik yetişmişlikle ilgili bir şey. Bana göre nicel çalışmalar daha kontrol edilebilir, daha çok sonuçlarını ngrebildiğimiz alışmalar. Nitel çalışmalarda her an her sürpriz olabilir. Nicel çalışmalarda sürpriz yoktur zaten baştan oluşturuyorsunuz” P07

“Son dönemde biraz nitel araştırmaları da dikkate alan çalışmalara esneklik getirmeye çalıştık. Ama ağırlıklı olarak nicel bir kurgu var. Bu kurgu içinde, işte konunun belirlenmesinden lme araçlarının geliştirilmesine kadar bir dizi yöntem, istatistiksel yöntem başta peşinen belirlenmiş oluyor ve genellikle bu tür paradigma içerisinde yetişen ğretim yeleri de birlikte çalıştığı genç araştırmacıları da aynı ekolden besleyerek yetiştiriyorlar” P11

“Tercihlerimizin backgroundunda entelektüel bir kaygı olduğunu düşünmüyorum. Nedeni şu; diyorlar ki mesela sen nitel araştırma yapma, doentlikte başına olmadık

şeyler gelir. Nicel yap, sayısal verilerin itiraz edilebilecek bir şey yok. Mahkemeye bile gitsen kazanırsın. Yani burada araç amaç haline gelmiş. Ben bu kimliğin oluşmasında atama ve yükselme kriterlerinin çok etkili olduğunu düşünüyorum” P11

Aşağıdaki alıntıda, alanda ampirik araştırmaların tercih edilmesinin bir diğer sebebi olarak da, gerek ulusal, gerekse uluslararası anlamda sosyal bilimlerin kendisine “bilimsellik” alanı içerisinde yer edinebilmek amacıyla, doğa bilimlerinde kullanılan deneysel yöntemlerle tasarlanmış, gözlenebilir ve ölçülebilir özelliklerin konu edinildiği araştırmalara yönelmesi gösterilmektedir. Alanda tercih edilen araştırma konularının ele alındığı bölümde, katılımcıların konu alanı olarak psikoloji ve sosyoloji bilimlerinden sıkça faydalandığına dair görüşlerine yer verilmişti. Bu noktada ise, bu sıkça yararlanılan, disiplinlerin kendi yapılanmaları esnasında, “bilimsel” olabilmek için yöneldikleri ve benimsedikleri ilkelerin, Eğitim Yönetimi alanını da oldukça etkilediği, Eğitim Yönetimi alanının da bir çeşit kendini ispat etme ve kabul görme çabasıyla araştırma tasarımında temel unsur olarak ampirik çalışmaları benimsediği sonucuna varılmaktadır.

“Ampirik çalışmalarına ağırlıkta olmasının anlamlı bir nedeni var; zaman. sosyal bilimlerin, sosyoloji falan da dahil olmak üzere, bir bilim olarak görülmemesinin, psikolojinin bunu aşmak için daha çok deneysel araştırma yapmasının, ölçmenin ağırlıkta olduğu çalışmalar yapılmasının, sosyolojinin de aynı şekilde, eğitim biliminin de, kendisini daha çok uygulamalı bir bilim alanı olarak ortaya çıkarması, kendisini bir bilim olarak, disiplin olarak kabul ettirmesi bir metoda bağlı olarak görüldü. Bilimsel faaliyet olarak daha çok pozitivist paradigma ve buna bağlı olarak ölçmeye dayalı araştırma metotları öne çıktı. Bu kendimizi ispat çabasının neticesidir. Kabul görme çabasını neticesidir” P09

Hipotezler, alanda yapılan ampirik araştırmaların tasarımında yer alan önemli bir unsur olarak göze çarpmaktadır.

“Araştırmalarımnda nicel yöntemler kullandım. Nicel yöntemler derken, daha çok ölçek uyarlama. Birkaç tane ölçek geliştirme de var. Genellikle bizim yaptığımız şey, var olan bir şeyi tekrar uygulamak, tekrar test. Hipotez testi anlayacağın” P02

“Hipotez bu işin doğasında var. Hipotez olmadan olmaz. Ama hipotezlere saplanıp kalmak da yanlış, hipotezler araştırma sürecinde değişebilir, yanlışlanabilir. Bunda da bir sorun yoktur” P13

Yapılan araştırmalarda hipotez kullanımının yaygınlığına vurgu yapan yukarıdaki ifadelerle birlikte, bu kullanımdaki aksaklıklara ve hatalara şu şekilde vurgu yapılmaktadır;

“Genel olarak nicel yöntemler kullandım ben. Teknik anlamda bakarsak regresyon, faktör analizi gibi şeyler kullandık genellikle. İlk zamanlarda, 2000-2001 de bunlar çok iyiydi. Ama şu anda artık bakarsan yapısal eşitlik ve meta analiz ortaya çıktı. Ama teori olmayınca bunların hiç birisi bir işe yaramıyor. Bizim elimizde bir çekiç var fakat nereye vuracağımızı bilmiyoruz. O yüzden her yere çekiçle vuruyoruz şimdilik” P02

“Aslında Türkiye’ de Eğitim Yönetimi alanı veri toplama, istatistik yöntemleri kullanma bakımından yeterlidir. Fakat çok ciddi bir teorik arka plan zayıflığı var. Yani hangi teoriyi test ettiğini bilmiyor” P14

“Kuramsal araştırmalar çok fazla yapılmıyor. Genellikle teorik konsepti bilmeden, uygulamaya yönelik, hangi anlayışla yapıldığı bilinmeden yansıma araştırmaları yapılıyor. Üst düzey kavramsal çerçeve teori oluşturmada çok ciddi sorunlarımız var. Tümdengelim diye bir şey yok bizim araştırmalarımızda, yapılan işin teorik arka planı yok” P15

Bu başlık altında yer verilen ilk alıntıda, alanda genellikle ampirik araştırmalar yapıldığı, fakat bu araştırmaların sadece veriye dayalı olmaları sebebiyle ampirik olarak görüldüğüne, genel olarak ampirik araştırmalarda var olması gerektiği düşünülen teorik dayanakların test edilmesi gibi bir durumun var olmadığına işaret edilmekteydi. Yukarıdaki alıntılarla birlikte düşünüldüğünde, alanda yürütülen, hipotez testine dayalı, tekrarlanan ampirik araştırmalarda, test edilen hipotezlerin, her hangi bir teorik çerçeveden kaynaklanmayan, tesadüfen karşılaşılan durumlardan doğan problemleri ele alan deneme-yanılma amaçlı kurgulanan bir yapıya sahip olduğu vurgulanmaktadır. Bu vurguya açık bir örnek olarak ise aşağıdaki ifade verilebilir;

“Öncelikle var olana göre problemi belirlersiniz, ondan sonra o probleme cevap vermek için hipotezlerinizi oluşturursunuz. Hipotezden probleme gidilmez, problemde hipoteze gidilir” P01

Alanda yapılan ampirik araştırmaların tasarımında yer alan bir diğer unsur ise kontrollü biçimde tekrarlanan, birbirine benzer araştırma desenlerinin kullanılıyor olmasıdır.

“Bazı araştırmaların aynı formatta farklı örneklemlerle yenilenmesinin bir katkı olduğunu düşünenler de çok yaygın aramızda. Bence onu daha çok mix yöntemlerle, ama nitel yönetime ağırlık vermek koşuluyla geliştirilebilir” P04

“Gerçekten tadını kaçırmıyorlar. Bu konuda yapılmış onlarca araştırma varken, aynı konuyu, aynı ölçme aracı ile farklı bir örneklem üzerinden çalışıp, bunu alanda yüksek lisans yapan belki doktora yapan arkadaşlar getirebiliyorlar. Bu anlamda bir deneyim olsun diye bakılabilir bu tür konulara. Ama bu alanda yetişmiş olan hocaların yapmaması lazım tabi. Kendine yakışanı yapması lazım” P05

Yukarıdaki ifadelerden, ampirik araştırma geleneğinin temel özelliklerinden biri olan tekrarlanan, benzer desenlere sahip, kontrollü araştırma denemelerinin, araştırma tecrübesi ve becerisi kazanma aşamasında faydalı olabilecek, fakat bu beceri ve tecrübeler konusunda belirli bir noktaya gelindikten sonra faydalı olmaktan çok, yerinde sayma durumu olarak görüldüğü anlaşılmaktadır.

Benzer şekilde, araştırma becerisi ve tecrübesi kazanıldıkça, ampirik araştırma tasarımlarına olan eğilimin azalarak, farklı araştırma tasarım ve yöntemlerine doğru bir yönelimin ortaya çıktığı aşağıdaki ifadelerden anlaşılmaktadır.

“Başlangıçta sayısal yöntemler kullandık; ilişkisel, kesitsel yöntemler kullandık. Daha sonraları, yöntem klişelerine bağlı kalmaksızın, araştırmanın özelliğine göre yöntem icat etmeye başladık. Yani bunu nasıl yansıtabiliriz diye düşündük. Bize verilen mevcut şablonların yeterli olmadığı yerde yeni bir şey bulalım dedik olayı açıklayabilmek için. Zihinsel anlamda mantıklı bir yol bulmayı denedik” P06

“Nitel çalışma yapmak için nicel çalışmalardaki çözümlene tekniklerini çok iyi bilmek gerekiyor. Zaten nicel deki çözümlene teknikleri işe yaramadığı için nitele gidiyoruz” P07

“Bu anket metodundan bıktım usandım ben. Posta kutusunu açıyorum bakıyorum her gün 5 tane anket var. Şimdi bu da yapılır ama temel bir araştırma bu şekilde yapılmaz kardeşim. Gözlem diye bir şey var, ne söylediğin kadar nasıl söylediğin de önemlidir.

Araştırmacı bunu da gözler, birçok şey aslında oradan çıkar. Sahaya gitmeden bir şey yazamazsın çünkü ateş düştüğü yeri yakar” P15

Araştırma Tasarımı başlığı altında yer alan kabul ve görüşlere toplu olarak bakıldığında; alanda, uygulama alanında karşılaşılan problemlere çözüm üretebilmek amacıyla, çoğu zaman herhangi bir teorik bütünlüğün sağladığı bakış açısından yoksun olarak oluşturulan hipotezlerin, sayısal ölçümlerle ve istatistiksel analizlerle, benzer araştırma desenleri ve değişkenleri kullanılarak tekrar tekrar test edilerek, bilgi üretmeye yönelik bir araştırma tasarımı geleneğinin mevcut olduğu söylenebilir. Kullanılan bu araştırma tasarımının, alanda yeni araştırmacılara, araştırma becerisi ve tecrübesi kazandırılması anlamında önemli bir rol oynadığı, fakat teorik bir bütün ortaya koyabilecek, ya da bir teorik yapının test edilmesini sağlayacak temel bir araştırma yapmaya, çevrede olup bitenleri açıklamaya yetmeyeceği görüşü ön plana çıkmaktadır.

Türkiye’de Eğitim Yönetimi alanında yapılan tez ve makalelerin tasarım açısından incelenmesine yönelik araştırmalardan (Aydın ve Uysal, 2014; Aydın, Erdağ, ve Sarier, 2010; Turan, Karadağ, Bektaş ve Yalçın, 2014) elde edilen sonuçlara bakıldığında da gelen olarak bu araştırmadan elde edilen sonuçlarla büyük oranda örtüşme göze çarpmaktadır.

3.4.1.4. Gerçeklik iddiası

Gerçeklik İddiası olarak adlandırılan kategori, araştırma nesnesi olarak kabul edilen kişi, kurum, olay ya da uygulamaların bilimsel araştırma kapsamında ilgilenilen özelliklerle ilgili çıkarımlarımızın, gerçek durumla örtüşüp örtüşmediği, ne derecede örtüşebileceği, gerçeğe örtüşen çıkarımlar yapabilmek için ne gibi kriterlerin sağlanması gerektiği ile ilgili kabulleri kapsamaktadır. Bu kategori altında değinilecek temel başlıklar günlük hayata uygunluk (i), kesinlik (ii), teknik standartlaştırma (iii) ve genellenebilirlik (iv) olarak belirlenmiştir.

(İ) Günlük hayata uygunluk

Bu başlık altında yapılan araştırmaların, yöntem, konu tercihi, konuyu ele alış biçimi, veri toplama gibi noktalarda, gerçek olan durumu yansıtmaya iddiasının

sağlanması konusunda alınması gereken önlemler ya da uyulması gereken ilkeler olarak görülen, araştırma sonuçlarının toplumun ya da bireyin gündelik yaşamının doğal akışındaki yeri ve bu akışa uygunluğu, kültür bağımlılık, zaman-mekân bağımlılık vb. ile ilgili görüş ve kabuller ele alınacaktır.

“Bu durumda, kültürel farklılıkları göz ardı etmiş olursunuz [Amerikan menşeli kuramsal çerçevelerle çalışıldığında]. Çünkü tamam bilimsel olarak bazı gerçekler var ama, bilimsel bir gerçek daha var, oda tıpkı bireysel farklılıklar olduğu gibi kültürel farklılıkların da olduğu gerçeğidir. Dolayısıyla bu kültürel farklılıklar uygulama açısından önemli ise bilimsel araştırma açısından da önemli olması lazım. Yani x kuramı genel geçer bir ifade olarak her toplumda aynı şekilde işleyecek diye bir şey yok” P03

Yukarıdaki alıntıda, belirli bir kültüre sahip bir toplumda yapılan araştırmalara ya da tespitlere dayanarak geliştirilen bir kuramın, her ne kadar bilimsel yöntemlerle geliştirilmiş olsa da, bir başka toplumda geçerli olamayabileceğini vurgulamaktadır. Bilimsel araştırmalar neticesinde elde edilmiş, bireysel, toplumsal ya da kültürel farklılıklarına rağmen, insan doğasında fitri olarak yer aldığı kabul edilen bazı bilgiler olsa da, sadece bilimsel metotlara bağlı kalınmış olması, üretilen her bilginin ve teorinin her birey, toplum ya da kültür için geçerli olacağı iddiasının, gerçek duruma karşılık gelme açısından bir zayıflık olacağı ifade edilmektedir.

“İlk baktığım yer yöntem olur. Neden yöntem olur? Çünkü sizin ağırlığınızı metreyle ölçmeye kalkmışsa, kayda değer bir şey değildir. Araştırmalarda manipülasyon yapmak çok kolaydır. Mesela ben Hacıbayram’a cuma çıkışında gidip, okullarda zorunlu din eğitimi olsun mu diye sorarsam, bu araştırma görünüşte aslında bir algı araştırmasıdır ve yüzde 99 evet çıkması normaldir” P11

Bu alıntıda ise, kültürel ve toplumsal farklılıkların ötesinde, zaman-mekân bağlamının, yapılan bir araştırmanın sonuçlarının, gerçeklik iddiası üzerindeki belirleyici iddiasına değinilmektedir. Herhangi bir özellik bakımından, tasarlanmış bir zaman-mekân ortamında belirgin yönelimleri olabileceği düşünülen bir örneklemden toplanan verilerin, araştırmayı önceden planlanan bir sonuca götürebileceği, bu sonuçların ise açıklanmak istenen gerçek duruma uygunluğunun tartışmalı olacağı öne sürülmektedir.

“Çokça bilimsel araştırma falan yapmak lazım değil bence. Araştırmacı araştırma konusunu belirlemeden önce gider toplumun içinde yaşar. Bir süre bu insanlar ne konuşuyorlar, neyi dert ediyorlar onları bir öğrenir, onların önceliklerini belirler. Ondan sonra masa başına gelir. Yok, masa başında onlarla hiç ilgisi olmayan konuları, onlar üzerinden araştıracağım diye karar verirse, zaten onlara karşı birisidir o. Elde ettiği sonuçlarda o kişilerle falan ilgili değildir, kendisi ile ilgilidir. Siz gerçeği açıklamak için yaptığınız şeyin sonucunda ortaya çıkardığınız bilginin, yaptığınız açıklamanın bulunduğu pozisyondan, o gerçek durumla hiç ilgisinin olmadığını görüyorsunuz. Şimdi siz buna bilgi der misiniz? Bilimsel bilgi der misiniz? Bilimsel bilgi bilime yüklediğimiz anlamla ilgilidir. Birileri buna bilimsel bilgi diyebilir, gerekçesi de çünkü bilimsel metotlarla elde edilmiştir o zaman bende işte bilimsel metodu sorgulamaya başlıyorum” P09

“Bu anket metodundan bıktım usandım ben. Posta kutusunu açıyorum bakıyorum her gün 5 tane anket var. Şimdi bu da yapılır ama temel bir araştırma bu şekilde yapılmaz kardeşim. Gözlem diye bir şey var, ne söylediğin kadar nasıl söylediğin de önemlidir. Araştırmacı bunu da gözler, birçok şey aslında oradan çıkar. Sahaya gitmeden bir şey yazamazsın çünkü ateş düştüğü yeri yakar” P15

Yukarıdaki iki alıntı, bir araştırmacının gerçek durumla örtüşen sonuçlara ulaşabilmesi için öncelikle, araştırma nesnesi olarak kabul ettiği ortamda, günlük yaşantıda önem arz eden ve problem teşkil eden durumları tespit ederek, konu, yaklaşım ve yöntemini bu bakış açısıyla tasarlaması gerektiğini vurgulamaktadır. Gündelik pratik içerisinde yer alamayan, ya da yer olsa da araştırma tasarımına araştırma nesnesinin doğal ortamında karşılık geldiği anlamla aynı bağlamda yansımaya araştırmacı konularının ve araştırma sonuçlarının, açıklanmak istenen gerçek ile ilgili değil, araştırmacının zihnindeki tasarlanmış gerçeklikle ilgili olduğu düşünülmektedir. Bununla birlikte, anket metodu olarak adlandırılan yöntemle toplanan verilerin, bireylerin gerçek duygu, düşünce, algılarını yansıtmaktan çok uzak olduğu, araştırmacıyı gerçek durumla ilgili sonuçlara götürecek olanın, kişilerin sınırlı bir form üzerine aktaramadıkları veri ve ipuçları olduğu vurgulanmaktadır. İki görüşü bir arada düşünerek, gerçeklik iddiasının sağlanması, gerçek olanın bilgisine ulaşılabilmesi için önemli görülen bir kriter de, araştırmacının tasarım, sınırlama, tanımlama, veri toplama gibi aşamalarda, bizzat “alan” olarak tabir edilen, gündelik yaşantının olağanlığı içerisinde yer alması gerektiği sonucuna varılabilir.

Günlük yaşama uygunluk başlığı altında değerlendirilebilecek bir başka görüş ise, araştırmının gerçeklik iddiasının, gündelik pratiğin sorunlara çözüm üretebilme becerisiyle ilgili olduğuna dairdir.

“Örneğin bir dergi, biz dergimizde ilişkisel makale yayınlamıyoruz diye bir kural koymuş. Güya kendisini yüksek bir şey gösterecek. Bunu diyen kişi bir kere, bir yapısal eşitlik modelinin bile sonuçta bir korelasyon olduğunu bilmiyor da, şunu hiç bilmiyor, araştırmının kalitesi kullanılan yöntemle ölçülmez. Pratikteki bir sorunu çözebilme kapasitesiyle, buna kazandırılan özgün yorumla ölçülür” P14

Yukarıdaki ifadede, sıklıkla bir araştırmının kalitesi ve gerçekle uyumluluğu ile ilgili günlük hayatta karşılaşılan bir probleme çözüm üretme kapasitesinin, karmaşık yöntemler ve üst düzey istatistiksel çözümlerinin kullanılmış olmasından daha önemli bir kriter olduğu vurgulanmaktadır.

(İİ) Kesinlik

“Kesinlik” olarak adlandırılan bu bölümde, yapılan araştırmalardan elde edilen sonuçların, gerçek olanın bilgisiyle örtüşüp örtüşemeyeceği ya da ne derecede örtüşebileceğiyle ilgili görüş ve kabuller ele alınmıştır.

“Şöyle bir iddiam da yok, sihirli formül bulduk, hazır reçete bunu çözer gibi bir iddiam yok. Hep olasılıklı ifade etmeye çalışıyoruz” P03

“Nicel araştırmalarda zaten betimsel sonuçlar çıkıyor. İncelediğiniz şeyin ne olduğuna dair, daha doğrusu ne olma olasılığının yüksek olduğuna dair sonuçlar elde edersiniz nicel araştırmalarda. Tek araştırmayla ne olduğuna karar vermeniz mümkün değildir çünkü” P10

Bu ifadelerde dikkati çeken en önemli nokta, bilimsel araştırma sonuçlarının gerçekle birebir örtüşüp, örtüşmemesi durumuyla ilgili keskin bir tavır ve kabulden çok, bir çeşit olasılık üzerinde duruluyor olmasıdır. Benzer şekilde, aşağıdaki ifadelerde ise, ulaşılan sonuçların kesinliğiyle ilgili söz konusu olasılığın oldukça düşük olduğu, hatta gerçekle örtüşme konusunda kesinlik iddiasında bulunmanın imkânsıza yakın olduğu vurgulanmaktadır.

“Son zamanlarda moda gibi görünüyor ama şunun farkına varmak lazım, insanların tutumlarını ölçmeye, algılarını belirlemeye çalıştığınız bir çalışmada, temel bilimlerde olduğu gibi, veri toplayıp, sonra bunları çarpıp, bölüp, ortalamasını alıp, sonrada insanlar böyle düşünüyor demek çok ironik geliyor” P05

“Aynı soruları, aynı kişiye başka bir zamanda sor A seçeneğini değil, B seçeneğini işaretleyebilir. Biz bunu biliyoruz. Siz şimdi insanla ilgili bir şey çalışıyorsunuz ölçtünüz biçtiniz bu okulda bu çıktı diyorsunuz. Bak sen onu bir daha ölçsen o öyle çıkmaz” P04

Yukarıdaki iki alıntıyla ilgili önemli bir nokta da, araştırma nesnesi olarak görülen insanın, temel bilimlerin ele aldığı araştırma nesnelerinde var olduğu kabul edilen süreklilik, düzenlilik ve tutarlılık gibi özelliklere sahipmiş gibi algılanmasının, araştırma sonuçlarının da gerçeği yansıtıyormuş gibi algılanmasına sebep olduğunun vurgulanmasıdır. Bir başka ifadeyle bu durum şu şekilde açıklanmıştır;

“Sorunları kalıcı çözmek bizde çok gerçekçi değil. Etkilerini en aza indirerek nasıl çözebiliriz’ in yollarından sadece birini açıklamaya çalışıyorsun. Sosyal bilimlerin, eğitim bilimlerinin doğası bunu kaldırmıyor yani. Çünkü insan faktöründen bahsediyoruz. İnsan faktörünün en önemli özelliği, karmaşık olması, bilinen yönlerinin bilinmeyenlere göre az olması. Hala insanı çözemedik biz” P03.

Bu ifadeyle, sosyal bilimler kapsamında bir araştırma nesnesi olarak bakıldığında, insanın karmaşık doğası gereği, kesinleşmiş bir gerçeklik iddiasına, süreklilik gösteren açıklama ve çözümlere uygun bir araştırma nesnesi olmadığı vurgulanmaktadır.

“Kesinlik” başlığı altında ele alınması gereken bir başka görüş ise araştırma nesnesinin ya da metodolojik ölçütlerin yanı sıra, bizzat araştırmacının kendisinin de araştırma sonuçlarına ilişkin gerçek olanın bilgisine uygunluk iddiasına engel teşkil edebileceği yönündedir.

“Bilgiye mutlak bir sonuç, herhangi bir kişinin her koşulda kabul edebileceği bir şey olarak bakmıyorum. Bir pozisyonsal sonuç olduğunu, konumsal bir sonuç olduğunu, bir tercih ile üretildiğini düşünüyorum” P09

Alıntıda, bilimsel bir araştırmanın neticelerinin, araştırmayı yürüten bilim insanının tercihleri, konuyu ele alış biçimi, konuyla ilgili kabulleri ve duruşundan doğrudan etkilendiği, dolayısıyla, araştırma sonuçlarının bir kesinlik taşımasının mümkün olamayacağı öne sürülmektedir.

Kesinlik başlığı altında ele alınan görüş ve kabullere genel olarak bakıldığında, Karl R. Popper (1902-1994) tarafından kurulan Eleştirel Akılcılık akımına ait yanlışlanabilirlik yaklaşımının ağırlıklı olarak kabul gördüğü söylenebilir. Yanlışlanabilirlik yaklaşımı, tümevarımsal bir sonuca bağlanmak amacıyla görgül-bilimsel araştırmalar tarafından kullanılan ve tasarlanan hipotezlerin ya da önermelerin test edilerek ulaşılan sonuçların kesin bir bilgi olarak kabul etmesini reddetmekte, varsayımsal bir kesinlik üzerinde durmaktadır (Popper, 2010, s. 63-65). Bu yaklaşım araştırma gelenekleri içerisinde sınıflandırılırken post-pozitivist gelenek içerisinde konumlandırılmaktadır (Guba ve Lincoln, 1994).

(İİİ) Teknik standartlaştırma

Bu başlık altında, yapılan araştırmaların gerçek durumu yansıtabilme iddiasının sağlanması noktasında önemli kabul edilen ve bir araştırmayı “bilimsel” yapan teknik özelliklere değinilmektedir. Bu özellikler genel olarak, araştırma sürecinde izlenmesi gereken prosedürler, sayısal ifadeler ve istatistiksel analizlere duyulan güven, dış geçerlilik ve güvenilirlik, veri kaynağı ve veri toplama araçlarının uygunluğu, ikincil değişkenlerin kontrol edilmesi gibi teknik açıdan araştırma sürecini standartlaştırarak, araştırma sonuçlarını gerçeğe en yakın açıklamaya ulaştırma gayesi taşıyan kriterler olarak öne çıkarılmaktadır.

“Araştırma sürecinin sistematliğini izlemiş mi izlememiş mi? En azından bu standarda sahip olması gerekiyor. Daha sonra yöntemle ilgili kısımda da biraz önce söylediğim gibi araştırmanın yöntemini işte evren örneklem veya çalışma grubu nitel çalışmaysa bunları yeterince açıklamış mı açıklamamış mı, analizlerle ilgili yeterli açıklamayı yapmış olmalarına bakarım. Eğer bunlarla ilgili yeterli açıklama yoksa zaten bunun araştırmasını öteki tarafları tartışılır” P18

Yukarıdaki ifadeden, bir araştırmanın sonuçları itibariyle gerçeğe yakınlığının sağlanması için sistematik hale getirilmiş, araştırmayı bilimsellik sınırı içinde tutan

belirgin ve kabul görmüş prosedürlerin varlığı anlaşılmaktadır. Bu prosedürlerin daha çok evren ve örneklemin temsil kabiliyeti, kullanılan veri analiz yöntemlerinin uygunluğu ve açıklanmasına odaklandığı görülmektedir.

“Aslında bunların (bilimsel çalışmaların kalite standartları, bilimsellik kriterleri) ortaya çıkması sadece yani bize özgü değil dünya ölçeğinde standartlar yani sadece bize özgüdür desek yanlış olur. Dünya ölçeğinde bir araştırma yapılırken neye dikkat edilmesi gerekiyorsa, onlara dikkat edilmelidir” P03

Bu alıntı ise söz konusu prosedürlerin belirli bir gruba ya da topluma göre belirlenmiş standartlar olmadığı, dünya genelinde kabul görmüş uygulama ve kriterler olarak, bizim araştırmalarımızda da, gerçeklik iddiasının karşılanması için işe koşulması gerektiğinin düşünüldüğünü göstermektedir. Bu prosedür ve uygulamalarla ilgili tutum ve kabullerimizin daha net anlaşılması amacıyla aşağıdaki ifadeler örnek verilebilir;

“Antik Yunana kadar gider bu işin özü. Descartes tarafından da 15. 16. yüzyıllarda sistematik hale getirilmiştir. Bunlar evrensel kurallardır. Benim öyle düşünmem ya da birilerinin aksini düşünmesi bir şey değiştirmez. Bilim böyle yapılır, başka yolu yoktur. Yöntemler diye bir şey yoktur. Yöntem vardır. Tek bir yöntemdir. O da araştırmanın bilimselliğini sağlamak içindir. Bunun dışında sen konuna göre, duruma göre ne yapman gerektiğine karar verirsin. Ha sen nitel nicel falan diye soruyorsan nitel hiç yapmadım, yapmam da. İlk defa seninle katılıyorum bir nitel araştırmaya” P13

Bir araştırmanın “bilimsellik” çerçevesi içerisinde kalması, yani gerçek durum hakkında açıklamalar yapılmasına izin verebilmesi için gerek duyulan prosedür ve uygulamaların, köken olarak 5-6 yüzyıllık bir geçmişe sahip olan, üzerinde konsensüs oluşmuş, herhangi bir kişi, topluluk tarafından, hangi alanda olursa olsun vazgeçilmez olarak izlenmesi gereken bir ön şart olarak görüldüğü, bu ifadelerden anlaşılabilir. Bununla ötesinde söz konusu ilke ve prosedürleri benimsemeyen yapılan bir araştırmanın bilimsel olarak adlandırılmasının da tartışmaya açık bir durum olmadığı öne sürülmektedir.

Varlığı ve gerekliliği ile ilgili görüşlerin aktarılmasının ardından, bilimsellik kriterleri ve gerçeklik iddiasına dayanak oluşturan prosedür ve teknik özelliklerin neler olduğunu anlamak için aşağıdaki alıntılar önemli ipuçları barındırmaktadır.

“Mesela geçtiğimiz yıllarda akademik başarı nasıl yükseltilir konulu bir çalıştay yapıldı. Ben katılmadım ona. Çünkü orası her kesimden insanın bir araya gelip, şöyle olmalı böyle olmalı şeklinde görüşlerini ifade ettikleri bir ortamdı. Ben bu tür etkinlikleri çok bilimsel bulmuyorum. Kendilerine de söyledim, bu konuda ciddi bir araştırma yapılmalı, ciddi bir araştırma grubu kurulmalı, öğretmenlere sorulmuş, müdürlere, sonra velilere sorulmuş, ciddi bir veri toplayalım. Yani eğitimle ilgili tüm paydaşlara sorulmuş ondan sonra böyle bir çalıştay yapalım veriye dayalı olsun dedim ama kabul görmedi” P01

Bir araştırmanın gerçek durumla ilgili çıkarımlara ulaşabilmesi için sahip olması gereken bilimsel dayanaklardan ilki, veriye dayalı, profesyonel bilim insanlarınca tasarlanmış, temsil yeteneği yüksek bir örneklemeden elde edilen verilere dayalı olarak yürütülmesi olduğu, yukarıdaki ifadeden anlaşılmaktadır. Buna benzer bir duruma, Araştırma nesnesinin Doğası ve İlgilenilen Özellikleri başlıklı bölümde, standartlaştırılmış ölçme araçlarıyla toplanmayan, yaşam tecrübesine dayalı, karşılıklı ilişkilerden doğan “narratif”lerin bilimsel kabul edilmemesine vurgu yapılarak değinilmişti.

“Yöntem bölümü iyi olması gerekiyor. İyiden kastettiğim ayrıntılı tanımlanmış. Yöntemde beklenen şeylerin yapılmış olması faktör analizi geçerlilik güvenilirlik analizi gibi” P02

“Araştırmalarda dikkatimi çeken en önemli şey, artık yöntem kısmı çok ihmal edilen bir şey oldu son zamanlarda. Yöntem kısmı standart klişe laflara dönüşmüş. Ama her yöntemle, her amacı çözümleremezsin. Evren örneklem seçimi de çok ciddi bir sorun. Bunun yanı sıra, kullanılan istatistiksel çözümler yöntemi amacınıza uygun mu ona da bakıyoruz” P07

“Esas benim gönlümde yatan şey tıpkı fen bilimlerine tıp bilimlerinde olduğu gibi deneysel çalışmalar. Deneysel çalışmaları yapmak zor ama hem bilime katkı açısından hem de soruna çözüm açısından daha çok katkı yapabilecek sonuçlar elde edebiliyor. Ayriyeten yanlış anlaşılmalarda önler, daha güvenilir olur. Deneysel çalışma yaparken acaba doğrumu yapıyorum endişesini yaşıyorsunuz. Ya da, belli bir noktaya geldikten sonra diyorsunuz ki ya bu deneysel çalışma hiç de benim beklediğim gibi

olmuyor ben böyle bir şey beklemiyordum. Çünkü deneysel çalışmanın etkide bulunan değişkenleri çok fazla, o değişkenleri kontrol etmek oldukça zor. Çünkü biz bir laboratuvarında deneysel çalışma yapmayacağız ki. Gideceğiz, yine ortamda kontrol altında tutamayacağımız değişkenler var. Yani çok ince ayrıntılara kadar düşünmemiz lazım deneysel çalışmaları. Kontrol değişkenlerini ne kadar kontrol altına alabiliyorsak, çalışmamız o derece güvenilir olur geçerli olur” P03

Yukarıdaki üç alıntı bir arada değerlendirildiğinde, söz konusu prosedürlerin ve kriterlerin neleri kapsadığı ortaya çıkmaktadır. Bu ifadelerde ortak olarak vurgulanan özellikler genel olarak geçerlilik-güvenilirlik kavramlarıyla ilgilidir. Burada değinilen araştırmaya ait geçerlilik ve güvenilirlik özellikleri ise, veri üzerinden yapılan istatistiksel hesaplamalara dayalı iç tutarlılık, yapısal denklik, ölçüm tutarlılığı vb. ilkeleri kapsayan, daha çok ölçme aracının niteliklerini dikkate alan analizler sonucunda ulaşılabilen faktörlere aittir. Bunların yanı sıra, evren-örneklem uygunluğu ve temsil yeteneği, hakkında bilgi sahibi olunmak istenen, araştırmanın odağındaki değişkenleri etkileyen ve kontrol değişkenleri olarak adlandırılan değişkenlerin etkilerinin giderilmesi, verileri değerlendirmemizi sağlayan istatistiksel çözümlerinin uygunlukları ve doğru kullanımları da önemli görülen diğer gerçeklik ve bilimsellik kriterleri olarak göze çarpmaktadır.

“Aşırı bir yöntem fetişizmi vardı eskiden ve söylemlerde, eski hocalarda; ölçme, sayısallaştırma, anket uygulama, istatistik fetişizmi oluştu. Bizim yayınlarda konu, tema ve teoriden önce, yöntem bölümü ve istatistik ağırlık kazandı” P06

“Birde şöyle bir yanlış var, çok istatistik kullanırsam, SPSS paket 20’yi kullanırsam, 2 tane de çapraz tablo yaparsam, ortaya da bir path modeli koyarsam, bunun daha bilimsel olduğu yönünde tırnak içerisinde söylüyorum bir yanlış var” P15

Benimsenen prosedür ve kriterlerin alandaki araştırmalara nasıl yansıdığı, yukarıdaki iki alıntıdan anlaşılmaktadır. Bilimsellik ve gerçeğe ulaşma iddiası adına, *fetişizm* olarak tanımlanan, vazgeçilmez birer ilke olarak karşımıza çıkan geçerlilik-güvenilirlik, istatistiksel analizler vb. uygulamaların, bilimsel araştırmalarda geri kalan diğer her şeyin (konu tercihi, konuyu ele alış biçimi, teorik bakış açıları vb.) önüne geçerek araştırmanın en önemli ögesi haline geldiği vurgulanmaktadır.

Bu eleştirilerle birlikte, bu yaklaşımın bir gelenek olarak sürdürülmesine gerekçe olarak gösterilen faktörlere örnek olarak aşağıdaki ifadelerde yer alan görüşlere değinilmelidir;

“Bunun (klasik kuramların) biraz ötesine çıkıldığında, bir doçentlik jürisine gelindiğinde aday şu problemi yaşıyor; sen ne ile uğraşmışsın, alandan çıkmışsın deniyor mesela ona. Hâlbuki alanı asıl giren o, jüridekiler alandan çıkmış kimse farkında değil. Ama yorumlar böyle yapıldığı için, insanlar o konulara girmeye cesaret edemiyor nedense böyle bir korku var. Konuları teknik olarak ele almak rahatlatıcıdır. Çünkü sizi değerlendiren de fazla eleştiremez. Teknik bir konuda karar vermek daha kolaydır. Uygulamalar bellidir, yaptığınız şeyle ilgili rahatlıkla savunma yapabilirsiniz. Tartışma diye bir şey yoktur çünkü yani. Ortada bir t değeri varken konuşacak çok fazla bir şey yoktur, bunun formülü bellidir, hesaplaması bellidir. Aferin bulmuşsun denir o kadar” P10

Bu ifadede, alanda önemli bir geri bildirim ve kalite kontrol noktası olarak görülen doçentlik jürilerinin, bu geleneğin sürdürülmesindeki etkisine vurgu yapılmaktadır. İfadede yer alan konuların teknik olarak ele alınması, hem söz konusu kriter ve prosedürlerin izlenerek, araştırmanın tasarımı ve süreci hakkında gelebilecek eleştirilerin en aza indirilebilmesine, hem de ulaşılan sonuçların ve yapılan açıklamaların yorumlanması esnasında, araştırmacıya bir risk alanı oluşturabilecek görüş ve düşüncelerle karşılaşmaktan kaçınmak için bir olanak sağlamaktadır.

“İnsanların kendi anlam dünyaları farklı oluyor. Aynı soruya, aynı cevabı veren insanların yükledikleri anlamlar bambaşka olabiliyor, bunu fark ediyorsun bir süre sonra. Bizim davranış açıklama biçimimize, insanların yüklediği anlamlar tam yansımıyor, nicel modellerde bunu gördük. Ama yine de kan çekiyor tabi, illa bunu bireysellikten çıkarıp, genellemeye doğru, nicelleştirmeye doğru götürmeye çalışıyor ister istemez insan. Her zaman aklınızda o nicel dediğimiz şeyin kalıntıları devam ediyor. Nitel de yapmış olsan genelleme, sıralama ve sınıflandırma yapmaya devam ediyorsun. Ön algı ve kabuller ile hareket etmeye son veremiyorsun. Mülakatlar ve doküman analizleri de kullandım. Ama bunları yine sayısallaştırma anlamında kullandık tabi. En son network analizi, discourse analizi gibi şeylerle ilgileniyorum, temel mantık yine sayısallaştırma. Bu tip verileri bile görselleştirme ye nicel hale getirmeye çalışıyoruz” P06

Söz konusu prosedür ve kriterlerin sürdürülme gerekçesi ile ilgili bir başka görüş ise, yakarıdaki alıntıda yer alan, alışlagelmiş olanını yapmaya devam etme davranışının varlığıdır. Her ne kadar söz konusu prosedürlerin ve uygulamaların ortaya çıkardığı sorunların farkında olunsa da, yerleşik kabullerden (taken for granted) vazgeçip, gerçeklik ve bilimsellik iddialarına farklı noktadan bakmanın gücü vurgulanarak, bu kabullerin karşılaşılan yeni durum ve uygulamalarda da kendisini kısmen modifiye ederek etkililiğini sürdürdüğüne değinilmektedir. Bu durum, yerleşik kabullerin, dünyayı, çevremizde olup bitenleri tanımlama şeklimizi ne denli etkilediğini göstermektedir. Önceki paragraflarda vurgulanan 5-6 yüzyıldır bilimsel ve gerçek olanı tanımlarken oldukça dogmatik duruşa sahip bir geleneğin bu denli güçlü olması şaşırtıcı değildir.

Aşağıdaki ifadede, teknik standartlaştırma ile ilgili bir başka noktaya dikkat çekilmektedir.

“Şunu ana akım hiç görmez mesela. Bir hareket vardır dışarıda. Ataması yapılamayan öğretmenler hareketi. İntiharlar olur ataması yapılamayan öğretmenler arasında. Bu hareket kendini yavaş yavaş 1 Mayıs’larda meydanlarda sokaklarda kendini göstermeye başlar. Çalışma konusu birden şuna dönüşür; ataması yapılamayan öğretmen hareketinin değerlendirilmesi gibi apolitik bir konuya dönüşür. Konu politiktir aslında. Ana akım onu politikleştirmez. Ana akım onu teknikleştirir. Ana akım ancak sebep sonuç ilişkisini verir bu konuda” P12

Daha önce araştırma nesnesinin doğası ve ilgilenilen özelliklerle ilgili bölümde, siyasi otoritenin bilimsel disiplinleri kendisini sürdürebilmek için bir araç olarak görerek, disiplinleri bu bağlamda şekillendirmesi durumuna değinilmişti. Benzer şekilde, “ana akım” olarak nitelendirilen Eğitim Yönetimi alanındaki geleneğin sürdürücüleri ve temsilcileri tarafından, aslında politik anlamda çok daha derin ve önemli bir içeriğe sahip olabilecek problem durumlarının, sadece teknik veriler ve sebep sonuç ilişkileri bağlamında ele alınarak apolitik bir yapıya dönüştürüldüğü, konunun politik içeriğinden özellikle kaçınıldığı vurgulanmaktadır.

Habermas, bilimin ideolojik niteliklerinden bahsederken devletin kendi politik etkinliklerinin, dolayısıyla da meşruiyetinin kamusal alanlarda tartışmaya açılmasını

önlemek amacıyla, devletin sorumluluk alanlarında yer alan pratik problemlerle (atanamayan öğretmenler gibi) ilgili konularda toplumu politikasızlaştırmak amacıyla, problemin politik yönlerini dışlayarak, uygulamadan kaynaklanan teknik hatalar olarak lanse etme eğilimde olduğunu savunur. Devlet bu müdahaleyi gerçekleştirirken, bilimin de devlet politikalarına taraftar bir çeşit “ideoloji” rolünü takınarak, problemle ilgili teknik detayları konu edinerek devletin “politikasızlaştırma” politikasında kilit rol oynadığını vurgulamaktadır (1993, s. 52-53). Habermas, bilimin tekniği, dolayısıyla da yöntemi bir fetiş haline getirerek kurduğu devlet ile arasındaki bu ilişkiyi ise, geç kapitalist toplumlarda ortaya çıkan, sosyo-ekonomik sınıfların kitlesel olarak değil, gruplar (örneğin akademisyenler) halinde belirginleşmesiyle farklı sosyo-ekonomik sınıfların bir çatışma ortamında karşı karşıya gelmek durumunda kalmadan bazı gruplarla uzlaşma zemini bulabilmesine bağlı olarak, köken olarak “düşük” sosyo-ekonomik sınıfa mensup bir grubun, iktidar ile oluşturduğu yazılı ya da sözlü olarak adlandırılmamış, “karşılıklı doyum” temeline dayanan ve kendisini sosyo-ekonomik olarak “düşük ayrıcalıklı” bir sınıfa taşıyan bir çeşit yaşam birlikteliği olarak tanımlamaktadır (1993, s. 58-59). Araştırma kapsamında çalışma grubu ile ilgili demografik özellikler arasında yer verilen, alan akademisyenlerinin sosyo-ekonomik özellikleri göz önüne alındığında yukarıda değinilen tartışma önemli düzeyde anlam kazanmaktadır. En genel ifadeyle “alt-orta” sosyo-ekonomik düzeyde bir sınıfa mensup ailelerde yetişerek, akademia’ya dahil olan bir grubun; siyasi iktidar ve politik güç ile kurduğu, ekonomik refah, sosyal statü, saygınlık gibi noktalarda doyum sağlayarak, görece daha ayrıcalıklı bir sınıfa geçiş aracı olarak işlev gören bu ilişki biçimi, siyasi iradenin kendisini sürdürmek ve toplum nezdinde meşruiyetini sağlamlaştırmak gibi amaçlarına ulaşmanın bir aracı olarak görülmesi sebebiyle iki taraflı olarak sürdürülen ve desteklenen bir yapıya sahiptir.

(IV). Genellenebilirlik

Bu başlık altında, araştırmalarda bilimsellik kriteri ve gerçeklik iddiasının sağlayıcısı olarak görülen, araştırma sonuçlarının genellenebilirlik özelliği ile ilgili görüşlere yer verilmiştir. Genellenebilirlik özelliği, bir araştırmadan elde edilen sonuçların benzer kişi, durum ya da ortamlar için de geçerli kabul edilebilmesiyle ilgilidir.

Genellenebilirlik özelliği, bir araştırmanın bilimsel kabul edilebilmesi, sonuçlarına, gerçeğe uygunluk anlamında güvenilebilir olması açısından oldukça önemli görülmektedir.

“TÜBİTAK’tan araştırma desteği almak da çok zor. Bütün Türkiye çapında, ya da en azından bölgesel çalışmalar yapmak için bu desteği almanız lazım” P01

“Şuanda kolay ulaşılabilir veri olduğu için son sınıf öğrencilerini tercih ediyoruz. Başlangıçta Türkiye genelinde öğretmenlere giderken, artık yaşımız ilerleyince ile sınırlandırdık” P07 (Şehir ismi silinerek, yerine kullanılmıştır)

“Yöntemine bakarak bunu (araştırmanın kalitesini) anlayabiliriz. Mesela adam Niğde de 110 öğretmenle yapmış araştırmayı, bakıyorsunuz tüm Türkiye’ye genelleme yapmış. Bunlar sağlıklı araştırmalar değil. Yöntemi eksik o yüzden değil” P01

Bu ifadeler birlikte düşünüldüğünde, çok geniş kitleler için geçerli olabilecek genellemeler yapabilmek için, yine çok geniş bir örneklem grubuyla çalışmanın, bilimsel bir araştırmada gayet makbul olduğu anlaşılmaktadır.

Bunun yanı sıra, araştırma sonuçlarının üzerinde çalışılan konuyla ilgili literatürde yer alan, kabul görmüş teorilerin ortaya attığı genellemelerle ilişkilendirilebilmesi, oldukça önemli bir araştırma becerisi olarak görülmektedir. Aşağıdaki ifadeler, bu görüşle ilgili birer örnek teşkil etmektedir.

“Bir kere akademisyen olacak kişinin, alanla ilgili çok sağlam teorik bir alt yapısı olacak, teorik bilgisi olacak. Çünkü bulgu elde ettiğin zaman, o bulguyu bir kuramdaki herhangi bir genellemeyle ilişkilendirebilme becerisine sahip olması lazım” P01

“Ben araştırmalarda şuna bakarım; yaptın da araştırmayı ne oldu? Sonuçta yaptığın bu araştırma sonunda ne gibi genellemelere varabildin?” P06

Bir araştırmada genellenebilirlik özelliğinin sağlanması için alınması gereken önlemlerin, araştırmanın gerçek duruma uygun sonuçlar elde edilebilmesine doğrudan etki ettiği yönündeki görüşlerle birlikte, genellenebilirlik özelliği konusunda ısrarcı olmanın da alanın sınırlarını daralttığı, konuları ele alış biçimleri ya da metodolojik yaklaşımların alan dışı, bilimsel olmaktan uzak olarak nitelendirdiğini savunan eleştiriler de göze çarpmaktadır.

“Birbirini tekrar eden çalışmalarla, genellenebilir bilgi, sadece Türkiye toplumunun değil, Ankara'nın değil, dünyanın bilgisine ulaşmak gibi bir iddiayı taşıırken, bu genellenebilir sayılan bilgi dışındaki her bilgi kategorisini tartışma alanı dışına itiyor. Eğitim yönetiminin ne ilgisi var diyor mesela. Kadın meselesinin kadın sorununun toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin eğitim yönetimiyle ne ilgisi var diyor” P12

Bu birbirine zıt iki görüşün yanı sıra, tıpkı teknik standartlaştırma konusunda değinilen yerleşik kabullerin sürdürülmesi konusunda olduğu gibi, genellenebilirlik özelliğini göz ardı etmenin bazı avantajları olsa bile, genelleme kaygısı taşımayan araştırmaları, bir noktada eksik olarak tanımlayan bir görüş de bulunmaktadır.

“Genelleme kaygısı olmaması, nitelin bir eksi tarafı olabilir. Ama derinlemesine bilgi toplama imkânı sunduğu için de niteli tercih ettim, seviyorum ve daha çok uyguladım diyeyim” P17

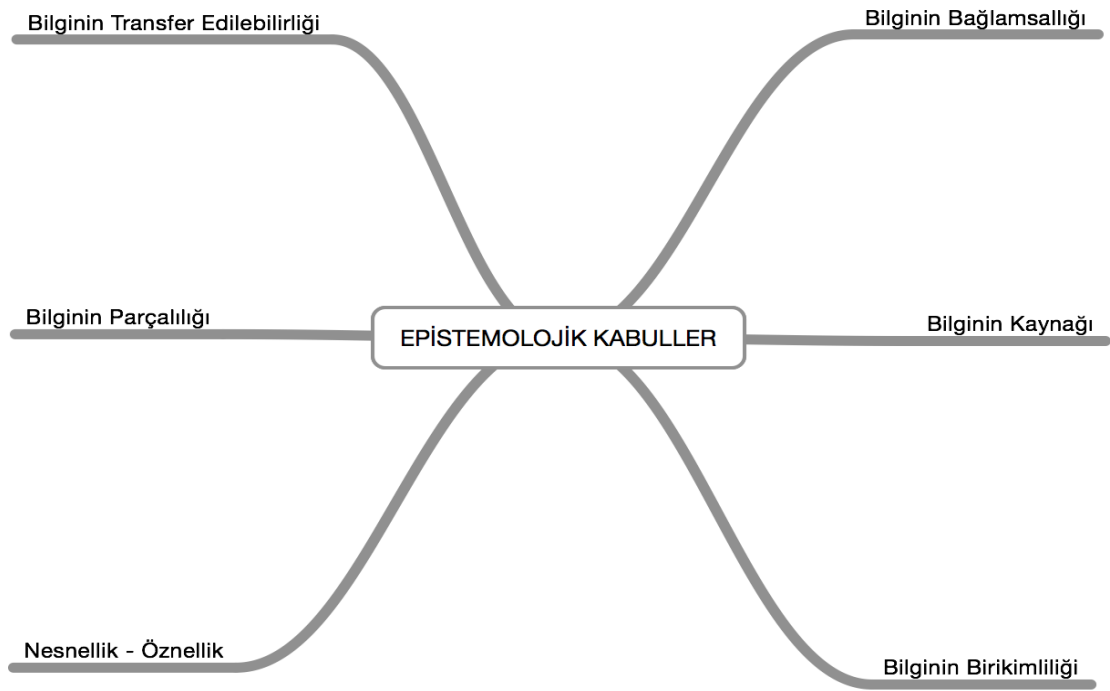
Genellenebilirlik başlığı altında ele alınan egemen araştırma geleneğine ait kabul ve görüşler, Kant tarafından ortaya atılan nesnellik özelliğinin sınanabilirlik üzerinden tanımlamasında yer alan bilginin düşünme yetisi olan herkes için geçerli olacağı ve bilginin nesnellik özelliğinin yeterliliğinin onu herkes tarafından her koşulda sınanabilir ve savunulabilir genellemeler olarak kabul edilebilir kılacağına ilişkin görüşlerle örtüşmektedir. (Popper, 2010, s. 68). Bu çıkarıma göre, alandaki egemen paradigma ve araştırma geleneğinin genellenebilirlik ile ilgili kabul ve görüşlerin, pozitivist gelenekte yer alan araştırma nesnesinin temel ontolojik özellikleri olan süreklilik ve düzenlilik ilkelerinden doğan, sınanabilirlik ve her koşulda geçerliliği savunulabilir bilgilerin üretilebileceği kabulü ile örtüştüğü söylenebilir.

3.4.2. Epistemolojik kabuller

Eğitim Yönetimi alanındaki mevcut araştırma geleneği ve araştırma paradigmasının temel özelliklerini belirlemek amacıyla, veriye dayalı olarak oluşturulmaya çalışan teorik yapının bir diğer bileşeni Epistemolojik Kabuller olarak adlandırılan temadır.

Bilgi Felsefesi olarak da adlandırılan Epistemoloji kavramı, bilgiyi bilen ve bilinen arasındaki ilişkinin bir ürünü olarak kabul eden ve bu ilişkiyi, bilginin kaynağını

ve niteliklerini ele alan felsefe alanı olarak tanımlanmaktadır (Ülken, 1972). Bu tanımdan yola çıkarak, bu araştırmada epistemolojik kabuller olarak adlandırılan bileşeni, Eğitim Yönetimi alanında, bilimsel araştırmalar neticesinde ulaşılan bilginin kaynağı, nitelikleri ve araştırmacının bilgiyle olan ilişkisini ifade eden görüş ve kabuller olarak tanımlayabiliriz. Bu kapsamda ele alınacak görüş ve kabuller veriye dayalı olarak; Bilginin Kaynağı, Bilginin Birikimliliği, Bilginin Parçalılığı, Bilginin Transfer Edilebilirliği, Bilginin Bağlamsallığı ve Nesnellik-Öznellik olarak sınıflandırılmıştır (Şekil 5).

Şekil 5: Epistemolojik Kabuller Teması ve Alt Kategorileri

3.4.2.1. Bilginin kaynağı

Bilginin kaynağı olarak adlandırılan bu kategoride, doğru kabul edebileceğimiz bilgilerin kaynağının ne olması gerektiğiyle, bilgiyi nerede aramamız gerektiğiyle ilgili görüş ve kabuller yer almaktadır. Bu konudaki kabul ve görüşler, genel olarak bakıldığında, ontolojik kabuller başlığı altında ele alınan gerçeklik iddiası ve araştırma tasarımı ile ilgili kategorilerdeki kabul ve görüşlerle örtüşmektedir. Ancak, epistemolojik kabuller başlığı altında, bilimsel kabul edilen bilginin nitelikleri

tartışılırken, konu bütünlüğünü sağlamak açısından bilginin kaynağı kategorisine de değinmek son derece önemlidir.

Epistemolojik Kabuller Teması altında ele alınan, Bilginin Kaynağı adlı kategoride göze çarpan en belirgin görüş ve kabuller, üretilen bilgilerin kaynağı olarak neyin görüldüğü ile ilgilidir.

“Mesela geçtiğimiz yıllarda akademik başarı nasıl yükseltilir konulu bir çalıştay yapıldı. Ben katılmadım ona. Çünkü orası her kesimden insanın bir araya gelip, şöyle olmalı böyle olmalı şeklinde görüşlerini ifade ettikleri bir ortamdı. Ben bu tür etkinlikleri çok bilimsel bulmuyorum. Kendilerine de söyledim, bu konuda ciddi bir araştırma yapılmalı, ciddi bir araştırma grubu kurulmalı, öğretmenlere sorulmalı, müdürlere, sonra velilere sorulmalı, ciddi bir veri toplayalım. Yani eğitimle ilgili tüm paydaşlara sorulmalı ondan sonra böyle bir çalıştay yapalım veriye dayalı olsun dedim ama kabul görmedi” P01

“Yapılan çalışmalarda gerek bildirilerde, gerekse makalelerde, bu hiç kimseye sormamış diye geri itilenler var” P16

Yukarıdaki ifadelerde, bilimsel olarak görülebilecek bir bilginin yegâne kaynağının, uygulayıcı pozisyonunda görülen bir örneklem üzerinden toplanan veriler olabileceği görüşünün yaygın olduğu vurgulanmaktadır. Veriye dayalı olmayan, ele alınan konunun profesyonelleri (uygulayıcılar, akademisyenler) tarafından bilimsel süreçlerle elde edilmiş fikir ve izlenimleri içermeyen görüşlerin, bilimsel olarak adlandırılmak istenen bilgi için kaynaklık edemeyeceği yönündeki görüşün, söz konusu yöntemle toplanan verilere dayanmayan çalışmaların alanda kabul görmediği vurgulanmaktadır.

Üretilen bilginin kaynağı olarak bilimsel yollarla toplanmış verilerin kullanılmasının önemine vurgu yapan görüşe ek olarak, salt uygulayıcı görüşlerine ve fikirlerine dayalı olarak toplanan verilerin yetersizliğine dikkat çeken görüşler de mevcuttur.

“Metodoloji bağlamında, salt kişiden alınan yorumlar üzerine kuruyoruz biz araştırmayı. Ben hem kişilerden görüş almayı hem de onu farklı şekillerde test etmeyi öneririm” P04

Bilimsel araştırmalardan üretilcek bilgiye kaynaklık edecek olan verilerin elde edilme biçimi olarak benimsenen yöntemin neden yetersiz kaldığı ile ilgili önemli ipuçları ve açıklamalar aşağıdaki ifadede yer almaktadır;

“Liderlik nasıl bir şeydir? Bir dünya görüşüne dayalıdır. Bunun tartışması yapılmıyor alanda. Liderlik dediğimiz şey kaynağını nereden alıyor? Toplumlar için ne anlama gelir? Böyle bir tartışma yok. Böyle bir tartışma yapılırsa, belki aynı konuyla ilgili değişik bir şeyler ortaya çıkacak. Pratiğe gidip, okulda öğretmenler ne düşünüyor, müdürler ne düşünüyor şeklinde araştırmalar yapılıyor. Bunun bir anlamı yok. Böyle yapınca, zaten liderliği araştırmış olmuyoruz. Öğretmenlerin liderlik hakkındaki görüşlerini araştırmış oluyoruz. Eğitimsel ortamda bir problem varsa, biz problemi araştırmış olmuyoruz ki. Problem hakkındaki düşünceleri araştırmış oluyoruz” P10

Bu görüşe göre, alanda yaygın olarak kullanılan, bilginin kaynağı olarak kabul ettiğimiz veri türü, araştırmacıları, ilgilendikleri sorunsal kapsamında hayati önem arz eden ve sorunsalın doğasında yer alan niteliklerden uzaklaştırmakta, sorunsal hakkındaki görüşlere dayalı bilgiler üretmemize sebep olmaktadır.

Aşağıdaki ifade, araştırma konusu/nesnesi ya da sorunsal hakkında toplanan verilerden üretilen bilginin nitelikleri ile ilgili görüşlerine bir başka örnek olarak verilebilir;

“Araştırma aslında bilineni deşifre etmek için yapılıyor. Mesela okuldaki şiddetle öğrenci arasında ilişki var mı diyor? Vardır tabii bunu tartışmanın, yazmanın, çizmenin ne anlamı var? Yani sınıf içi istenmeyen davranışların öğretmeye etkisi, olumsuz etkilerinin çalışılması. Zaten olumsuz etki olur. Yani insanı bu kadar basite indirerek araştırmayı böyle insanın gözüne sokar gibi araştırma olmaz. Test ediyor. Arı sokması sonucu insan ölür. Onu dedem de biliyor zaten. Yani sağduyuya dayalı bilgiyi Türkiye deki pozitivist akademisyenler test ediyorlar” P14

“Bizim görmemizi sağlayan şey kuram oluyor. Bir dönem kuram oluşturmaya yönelik araştırmalar vardı. Belli kuramlar oluştu, bunların test edilmesine yönelik deneysel

ampirik, görgül çalışmalar yapıldı. Aslında bunun birlikte yürümesi gerekir. Kuramsız görmek mümkün değil, her şeyi tek tek test edecek halimiz yok” P09

Bu ifadelerde, alanda bilimsellik adına kuramsal yaklaşımlardan yoksun, salt veriye dayalı araştırmalardan elde edilen bilgilerin, alanı bilimsel olmaktan çok, gündelik, sağduyusal özellikler gösteren, alan ve uygulama için bir anlam ifade etmeyen sonuçlara götürdüğü vurgulanmaktadır.

Aşağıdaki alıntıda ifade edilen görüşe göre ise, alışlagelmiş yöntemlerle toplanan verilerin yanı sıra çoğu zaman gayri-resmi olarak kabul edilen kaynakların da, alanda üretilen bilgiye kaynaklık edebilme yeteneği olduğu öne sürülmektedir.

“Kolay ve hızlı biçimde veri toplanabildiği için genellikle öğretmen ve müdürlerle çalıştık. Ama bundan sonrası için düşündüğüm şey; yazılı kaynaklar, internet siteleri, sosyal medya gibi kaynaklar. Şehirlere gitmek lazım, toplantılardaki (Eğitim Yönetimi Kongreleri kastediliyor) muhabbetler, konuşmalar, hikâyeler falan bunlar önemli artık. Haberler önemli mesela, tarihi dokümanlar önemli oraya doğru yönelmek gerekiyor diye düşünüyorum” P06

Elde edilmek istenen bilimsel bilgilerin kaynağı olarak öne çıkarılan bir başka unsur ise, alan yazında yer alan diğer çalışmalardır.

“Şimdi ben bir araştırmayı elime aldığım zaman, bunun sorunsalı nedir diye bakarım. Nasıl bir sorunsal ufkundan çıkmış? Yani eğitim yönetimi alanı olarak bakarsak bu alandaki bilgi birikiminden nasıl bir soru ortaya çıkarmış, bunun altında hangi birikim ve tartışmalar var ve bunu nasıl gerçekleştirmişti diye bakıyorum” P10

“Kitap, kitaplardan yapılır diye bir söz var. Makale de; makalelerden, kitaplardan yapıldığına göre, her konunun belli başlı insanları var, siz ona bakmadan kitap ya da makale yazamazsınız. Şimdi varoluşçuluğu anlatıyorsunuz diyelim ki, kaynakçanıza Sartre yoksa, Camus yoksa, Heidegger yoksa, anlattığınız şey varoluşçuluk değildir. Arkadaş diyor ki; etik kitabı yazdım. Kimseye söyleme dedim. Bence kimseye söyleme.. Hiç mi felsefenin konusu değil etik? Hangi filozof var kaynakçanda? Machiavelli mi var? Spinoza mı var? Rousseau mu var? “ P04

Yukarıdaki ifadelerde belirtilen bu görüş, alanda üretilen bilginin temel kaynağı olarak üzerine çalışılan konu, kavram ya da nesneyle ilgili temel eserler olarak atlandırılan yazılı kaynakları öne çıkarmaktadır. Alıntıda örneklenen temel eserlerin

ortak özelliği, alanda yaygın olarak kullanılan yöntemin aksine, veriye dayalı olmaksızın üretilen bilgileri kapsıyor olmasıdır. Bu görüşe göre, akıl yürütme ve düşünme eylemi ile üretilen bilgilerden yoksun olarak yapılan çalışmalar, üzerinde çalışılan konu ya da kavramın özüyle ilintili bilgiler ortaya koymaktan oldukça uzaktır.

3.4.2.2. *Bilginin birikimliliği*

Epistemolojik Kabuller teması altında ele alınan bir kategori de “Bilginin Birikimliliği” olarak adlandırılan kategoridir. Bu kategoride yer alan görüşler, bilimsel ilerlemenin, bilimsel araştırmalar neticesinde üretilen bilgilerin birikimiyle gerçekleşip gerçekleşmediği, eğer gerçekleşiyorsa birikim sürecinin nasıl işlediği ile ilgili görüş ve kabulleri içermektedir.

“Kuramı bir duvar olarak düşünmeliyiz. Bizim yaptığımız iş o duvara bir tuğla koymaktır. Duvara bir tuğla koyamıyorsanız yaptığınız araştırma çok da etkili bir araştırma değildir” P01

“Elbette alışlagelen bir literatür üzerinden gideceksinizdir ama yeni şeyler de ekleyeceksinizdir düşünce dünyasına” P04

“Bilimsel çalışmalar neticesinde ortaya çıkmış bir bilgi birikimi var. Bilimi de bununla tanıyıp tanımlıyoruz zaten. Bizim anlama çabamızın neticesinde ortaya çıkardığımız farklı farklı görüşler, anlayışlar, kavrayışlar var. Bunların oluşturduğu bir bütün var, bir anlam bütünlüğü var. Bu görüşler birbirine karşıt olabilir, fakat hepsi bir aradadır” P10

Yukarıdaki ifadelerde, bilimsel ilerlemenin bir birikim sürecinin neticesi olarak görüldüğü net bir şekilde anlaşılmaktadır. Üzerinde çalışılan veri içerisinde, bilginin birikimlilik özelliğiyle alakalı, örnek olarak verilen ifadeler dışında birçok ifade de bulunmakla birlikte, bu duruma karşıt bir görüşe rastlanmamıştır. Bununla birlikte, bilim felsefesi, bilim tarihi ve yöntembilim tartışmalarında birikim sürecinin mümkün olup olmaması kadar, bu sürecin nasıl işlediğiyle ilgili konularda da önemli görüş ayrılıkları mevcuttur. Örnek olarak verilen ifadelerde bilgi birikimi süreciyle ilgili “duvar-tuğla” benzetmesi yapılmakta, bilimsel araştırmalar sonucunda üretilen bilgilerin -birbirine karşıt bile olsalar- bir bütünlük gösterdiği görüşüne yer verilmektedir. Guba ve Lincoln (Guba ve Lincoln, 1994, s. 113-114) bilgi birikimini, bilimsel araştırmalar sonucunda elde edilen bilgilerin yığılma-genişleme şeklinde

oluşturduğu bir bütün olarak tanımlamak, birikim sürecini sistemli bir yapıyı oluşturmak için, her bir araştırma bulgusunun birer tuğla vazifesi gördüğü bir inşa eylemi olarak tanımlayan görüş üzerinde pozitivist ve post-pozitivist araştırma geleneklerinin hemfikir olduğunu belirtmektedir.

Birikim sürecinin varlığı ve işleyişi ile ilgili kabullerin, birikimi sürdürmek adına yapılan araştırmaların, araştırma geleneği içinde ne ifade ettiğiyle ilgili ipuçlarına aşağıdaki alıntılarda rastlanmaktadır;

“Araştırmada şöyle bir şey vardır; birinin bıraktığı nokta, diğerinin başlangıcıdır” P15

“Literatür taramasının amacı; senin yaptığın araştırma, literatürde nereye oturuyor, sen bayrağı nereden alıp nereye götürüyorsun onu belirlemektir” P01

“Bir çalışmayı bilimsel yapan, araştırma sorusunu bilimsel bir birikim içerisinden çıkarıp sorabilmektir. Ki o sorunun cevabını bulduğumuzda, başlangıçtaki bilimsel birikimle bütünleştirebilirim. Alandaki diğer bilgilere meydan okuyabilecek bir sonuç ortaya koyabilelim” P10

“Genelde oluşturduğumuz teorileri iyi incelersek, mevcut sorunların çözümünü kuramsal bir çerçeveye oturtmaktır yaptığımız iş. Bu kuram gerçekte işler ya da işlemez. İşlemezse ilave yapılır” P03

Yukarıdaki ifadelerde öncelikle dikkat edilmesi gereken nokta, yapılan bilimsel araştırmaların sonuçları itibariyle, alandaki bilgi birikimini genişletme amacıyla devam ettirilmesi gereken bir bayrak yarışındaki kilit rolüne yapılan vurgudur. Mevcut birikimden yola çıkılarak yürütülen her araştırma, birikim sürecinin sürdürülebilirliğini sağlayan bir adım olarak görülmektedir.

Dikkate değer bir diğer nokta ise söz konusu birikim sürecinin, içerisinde gerçeğe ve doğru bilgiye daha çok yaklaşma adına, araştırma sonuçlarının önceki araştırmalar neticesinde ulaşılan bilgileri sorgulama, geliştirme ve değiştirme gibi işlemlere sahip bir çeşit iç kontrol mekanizması oluşturma imkânı sunmasıdır. Pozitivist ve post-pozitivist araştırma geleneklerinde kabul gören bilginin birikimlilik özelliği, araştırmalar sonucunda ulaşılan, gerçek (pozitivist geleneğe) ya da muhtemel gerçek (post-pozitivist geleneğe) bilgilerden oluşan büyük yapıya (edifice of knowledge), bilimsel faaliyeti güvenilir genellemelere ya da sebep sonuç ilişkilerine ulaşabilme

yeteneği kazandıran bir araç olarak kabul edilmektedir (Guba ve Lincoln, 1994, s. 113-114).

Aşağıdaki alıntılar ise, alanda kabul gören bilginin birikimlilik özelliğinin araştırmacılara sağladığı diğer avantajları vurgulamaktadır;

“Bir şey üzerinde ne kadar fazla çalışma yapılırsa, o kadar derinlemesine bilgi edinilir” P08

“Biz bu alanın erken doktoralı doçentleri olduğumuz için, bizim zamanınızda öyle çok fazla araştırma birikimi yoktu. Başlangıçta genellikle mevcut durumu betimlemeye yönelik araştırmalar yaptık. Tarama modeli tercihimizi bu yüzden. Betimsel çalışmalar yaptık yani” P01

“Bir kavram literatürde ilk defa nasıl tanımlanmış ona bakıyorsunuz. Zamanla nasıl gelişmiş, bunun içerisine neler dâhil edilmiş, bununla alakalı diğer konular neler ve bununla alakalı başka neler yapılmış bunlara baktıktan sonra operasyonel bir tanım geliştirebiliyoruz. Benim araştırmamda yukarıdaki kavramlara bakarak benim kastettiğim şey bu diyebiliyoruz” P06

“Bu konuda Türkiye’de yapılmış çalışmalar olmadığı için, daha çok tarama modelinde çalışmalar yaptım. Burada şunu kastediyorum; eğitim örgütlerinde mobingin yaşanma düzeyini öncelikle saptadım. Çünkü diğer araştırmalarımın altyapı oluşturmam gerekiyordu. Yani şunu söylemem gerekiyordu; Türkiye’de dört öğretmenden üçü mobing mağdurudur. Bu yüzden de genelde frekans ve yüzdeye dayalı tarama modeli araştırmalar ortaya koydum. Daha sonra bu modelde doyuma ulaştım yani ilişkisel tarama modellerinde kullanabileceğim araştırmalara ulaştım artık bulgularımı çok rahat tartışabiliyordum” P11

Bu ifadelerde, bir konuda sürekli tekrarlanan araştırmalarla oluşturulan ve bir süreç olarak sürdürülen bilgi birikiminin araştırmacıya; konuyla ilgili bilgilerin değişim ve gelişimindeki tarihsel süreci takip edebilme, her yapılan araştırmada daha geniş bir bakış açısıyla, daha detaylı ve kapsamlı bir portreye ulaşma, araştırmalarına başlangıç düzeyinde dayanaklar sağlayan mevcut bilgi birikiminden yola çıkarak daha işlevsel ve

özgün sonuçlara götürecek karmaşık ve üst düzey araştırma tasarımları ve yöntemleri kullanma olanağı sağladığı vurgulanmaktadır.

3.4.2.3. Bilginin parçalılığı

Bilginin parçalılık özelliği hakkındaki görüş ve kabullerin yer aldığı bu kategori, Epistemolojik Kabuller başlığı altında ele alınan diğer bileşendir. Bilginin parçalılığı, bilginin doğası ile ilgili bir özellik olarak karşımıza çıkmaktadır. Ontolojik Kabuller teması altında yer alan Araştırma Tasarımı başlığı altında değinilen alandaki indirgenmiş hipotezlerin tekrar tekrar test edilmesine dayalı ampirik araştırma tasarımları ile ilgili kabul ve görüşler, bilginin parçalılık özelliği ile ilgili kabul ve görüşlerle oldukça yakından ilintilidir. Sınırlandırılmış bir bağlamda, kontrollü bir şekilde spesifik hipotezlerin test edilmesine dayalı sürdürülen araştırmalardan elde edilen bilgiler de, araştırma amaçlarına ve tasarımına uygun şekilde, spesifik, daraltılmış ve kontrollü bilgi parçacıkları özelliği göstermektedir. Bu durum bir sebep-sonuç ilişkisi olabileceği gibi, aynı araştırma paradigmasının ürünleri olan ve birbirini destekleyen iki kabul ya da görüş olarak ele alınabilir.

“Bizim alan çok geniş, dolayısıyla her şeyi çalışamazsın, tercih edip spesifikleştirmek lazım” P01

“Her konuda yazıyorlar. Ben bunu bir okula subscribe etmeme diye ifade ediyorum. Yani bir alan belirleyip, orada ilerleme olmadığı için. İşte bu hafta şurada bir kongre var oraya bir şey yazalım, öbür hafta başka bir yerde var oraya başka bir şey yazalım. Genelde kongrelerin ana temalarına yönelik yazılmış şeyler var. Bu atama yükselme koşullarında da çok ciddi anlamda uzmanlaşma olmadığı için atama yükselme kriterleri de ona izin veriyor. Sayıya dikkat ediliyor burada, derinde inmeye dikkat edilmiyor” P02

“Bilimsel çalışmalar neticesinde ortaya çıkmış bir bilgi birikimi var. Bilimi de bununla tanıyıp tanımlıyoruz zaten. Bizim anlama çabamızın neticesinde ortaya çıkardığımız farklı farklı görüşler, anlayışlar, kavrayışlar var. Bunların oluşturduğu bir bütün var,

bir anlam bütünlüğü var. Bu görüşler birbirine karşıt olabilir, fakat hepsi bir aradadır”

P10

Yukarıdaki alıntılarda, alanda yapılan araştırmalar sonucunda ulaşılması hedeflenen bilginin parçalı bir özellik göstermesi gerektiği ifade edilmektedir. Parçalar halinde ele alınan ve üretilen bilginin, geniş bir alan içinde, dağılıp kaybolmadan, üzerinde çalışılan konuyla ilgili belli bir derinliğe sahip bilgilere sahip olma açısından önemli olduğu vurgulanmaktadır.

Konuyla ilgili diğer görüşlere göre ise, alanda üretilen bilginin parçalılık özelliğinin varlığı gösterdiği öne sürülmekte, fakat bu durum bir gereklilik olmaktan çok, bir dezavantaj olarak görülerek eleştirilmektedir;

“O kadar küçük mikrocu yaklaşımlar var ki, bir konuyu alıyor; devasa bir bütünün içerisinde bir parça, parça ve bütün ilişkileri var, o kadar çok parçalar arası ilişkiler var, o bir konuyu alıyor ve o bir konudan bir sorun şey çıkartmaya çalışıyor” P12

“Biz temel yönelimi sorgulamaksızın, temel yönetime ait fikrimizin ne olduğunu söylemeksizin, tartışmaksızın, sanki evrensel bir doğru var bizde o doğrunun alt parçaları hakkında çalışıyormuş gibiyiz” P09

“Ana akım eğitim bilimleri dediğimizde; ... O fotoğrafı iyi pozitivist çalışmalar tarihle kısmen ilişkilendiriyor. Ama mikrocu bir çerçevede, aşırı uzmanlaşma nedeniyle bir alana dâhil oluyor, o alanın küçük fotoğraflarını çekiyor. Başka başka küçük fotoğraflarla, hepsinin doğru olduğunu, hepsinin nesnel bilgi olduğunu var sayıyor, evrensel bilgiye ulaşma gibi bir gayesi var” P12

Yukarıdaki ifadelerden de, alanda genel bir kabul olarak, bilginin doğası gereği parçalılık özelliği taşıyan bir şey olarak tanımlanmakta olduğu anlaşılmaktadır. Bu duruma gerekçe olarak ise bütünlük arz eden bir çeşit makro bilgiye ulaşmak için takip edilmesi gereken yolun; tümevarımsal bir kurgu içerisinde, bilimsel araştırmalar neticesinde oluşturulan ve doğruluğu ve genellenebilirliği kabul edilen bilgi parçacıklarının birleştirilmesi yöntemi olduğunun kabul görüyor olması gösterilmektedir.

Bilginin parçalılık özelliğiyle ilgili verilen örnek ifadeler ve veriye dayalı olarak yapılan açıklamalar doğrultusunda, bu konuda alandaki egemen kabul ve görüşün,

pozitivist ve post-pozitivist araştırma geleneğinin, bilginin doğası hakkında yaptığı; doğruluğu kanıtlanmış – ya da henüz reddedilmemiş- hipotezler kümesinin oluşturduğu gerçeklikler (facts) şeklindeki açıklamasıyla (Guba ve Lincoln, 1994, s. 112) örtüştüğü, aynı araştırma geleneklerinin araştırma tasarımı ve bilginin birikimlilik özelliği ile ilgili kabul ve görüşleriyle de paralellik gösterdiği söylenebilir.

3.4.2.4 Bilginin transfer edilebilirliği

Bilginin transfer edilebilirlik özelliği, bilimsel araştırmalar sonucunda ulaşılan bilgilerin, bireyden bireye, toplumdaki topluma, ya da bir disiplinden başka bir disipline aktarılabilir olup, olmaması hakkındaki kabul ve görüşleri kapsayan epistemolojik bir özellik olarak ele alınmıştır.

Daha önce Çalışma Konuları ve Genellenebilirlik başlıkları altında, ülkemizde Eğitim Yönetimi alanında, diğer ülkelerde alanda ele alınan çalışma konusu ve problem durumlarına, ya da eklettik bir alan olarak tanımlanan Eğitim Yönetiminin başka bilimsel disiplinlerin konu alanı içerisinde sayılan araştırma konusu ve problem durumlarına sıkça yer verildiğine değinilmişti. Benzer şekilde, bilimsel araştırmalarla ilgili ontolojik bir kabul olarak ele alınan genellenebilirlik özelliğinin de, konu, problem durumu ya da yöntem transferini meşrulaştırdığı belirtilmişti. Bu kabul ve görüşler, bilginin transfer edilebilirlik özelliği ile yakından ilgilidir.

“Eğitim yönetimi alanının bir özelliği vardır; işletme yönetiminden çok fazla yararlanırız. Onlara da bakıyoruz tabi. İşletme yönetiminde neler yapmış insanlar? Bunlar okula uyarlanabilir mi? diye düşünüp onları eğitim yönetimine kazandırmaya çalışıyoruz” P01

“Israrla söylemek isterim ki, sosyolojik kuramlardan yararlanmalıyız” P04

“Bugün moda strestir. Eğitim yönetimi alanında stres çalışılıyor. Bugün moda motivasyondur. Eğitim yönetimi motivasyon çalışıyor. Bugün moda paradigmadır. Eğitim yönetiminde paradigma çalışılıyor. Yani böyle çok kuramsal temellere dayalı yani çünkü eğitim yönetiminde her ne kadar iddia edilse de kuramsal temelleri çok oturmamış. Yani kuramsal temelleri oturmadağı için de daha çok işletme alanından yönetim alanından veya baktığımız aman sosyoloji antropoloji alanından böyle temel kavramlar alınarak son yayınlara baktığımız zaman özellikle literatürü incelediğimiz zaman çok devşirme olduğunu görüyorum” P07

Yukarıdaki ifadelerden başka bilimsel disiplinlerde üretilen bilgilerin, kavramların ya da kuramların, Eğitim Yönetimi alanına transfer edilerek kullanılmasının kabul gören ve sıkça başvurulan bir yöntem olduğu anlaşılmaktadır. Bu yöntemin alanda kabul görmesinin temel sebebi ise, bilginin hangi alanda üretilmiş olursa olsun, transfer edilmesinde bir sakınca görülüyor olmasıdır.

“Ampirik çalışmalar yoğunlukta. Böyle olması da normaldir. Biraz önce dediğim gibi bizim alan uygulamalı bir alan. Tabii ki ampirik olacak çalışmalar. Fizik değil ki bu teorik bir şeyler yapacaksınız. Kuramsal olmaz ama belki kavram üretmeye yönelik eklektik bir şeyler yapılabilir. P13

Benzer bir yaklaşımla, Eğitim Yönetimi alanında yaygın olarak başvurulan bilgi üretme yönteminin (ampirik çalışmalar) yanı sıra, kavramsal ve teorik bilgilerin üretiminde, diğer alanlarda üretilen bilgilerin alana yönelik bir sentezini yapma yönteminin izlenebileceğinin belirtilmesi, bilginin doğası gereği alanlar arasında transfer edilebileceği, transfer edilen bilgilerin doğruluk ve gerçeklik iddialarından bir şey kaybetmeyeceği yönündeki kabul ve görüşlerin ifadesidir.

“Birbirinden bağımsız bölümlerden oluşan, iyi edit edilmemiş kitaplar yazmak yerine dünyadaki gelişmeleri aktaran teorik kitaplar yazmak gerekirdi. Bazen alanda boşluğunu hissettiğim, eksikliğini hissettiğim kitapların tercümelerinde görev almaya çalışıyorum” P01

“İşin ilginç tarafı bütün bu yaptığımız çalışmalar batıdan Amerika'dan hiç farklılık göstermiyor, yani bulguları aynı. O bakımdan hiç araştırma yapmaya bile gerek yok. Yani diyelim ki okul müdürünün liderlik davranışını etkileyen faktörler okul çıktıları okul başarısını artıran faktörler ile ilgili araştırma yapın Amerika ile aynı. O bakımdan belki hiç veri toplamaya bile gerek yok. Amerika'nın topladığı veri ve araştırma sonuçlarının değerlendirmenin daha doğru olacağını düşünüyorum” P14

Yukarıdaki ifadelerde ise, bilginin farklı bilimsel disiplinlerden transfer edilebileceği yönündeki kabul ve görüşün yanı sıra, alandaki yaygın bir kabul ve görüşe göre, uluslararası Eğitim Yönetimi literatüründe yer alan bilgilerin de transfer edilebilir özellikte görüldüğü vurgulanmaktadır. Diğer ülkelerde teorilerin, o ülke şartlarında toplanmış verilere dayalı olarak ulaşılan bilgilerin transfer edilerek yapılacak değerlendirme ve yorumların ülkemiz Eğitim Yönetimi alanı için de geçerli ve güvenilir olabileceği anlaşılmaktadır.

Fakat alanda egemen olan bu kabulün birçok soruna yol açtığı belirtilmekte ve bu kabul yoğun biçimde eleştirilmektedir;

“Ürettiği bilgiden ziyade, çevirdiği bilgilerle yaşamını sürdüren bir popülasyon var alanda” P11

“Alanda akademik bir şey kalmadı ki akademik ekoller olsun. Ortaya bir fikir atıldığı yok. Çeviriyle, kavram kuram ithalatıyla olmaz o iş” P13

“Özellikle eğitim bilimleri ve öğretmen yetiştirme alanı özgün ve milli olması gerekirken tamamen batıdan aktarılan ve batıda geliştirilen bu teori ve modellerin Türkiye’ye uyarlanması olarak gördüğüm için asıl sakat konunun burada başladığını ve başka bir toplumda geliştirilen teori ve modellerin tamamen o toplumdaki farklı Türkiye toplumu için özellikle de eğitim sorunları için çözüm üretebileceğine olan inancım tamamen kaybolmuştur. Ya da artık yok denecek kadar azdır. O bakımdan batıdaki kavramları alma, çalışma uyarlamasının eğitim sistemine hiçbir katkısı olduğunu düşünmüyorum” P16

Yukarıdaki ifadelerde, uluslararası Eğitim Yönetimi alan yazınında yer alan bilginin, ülkemizde baskın bir şekilde transfer edilebilir olarak görüldüğü ve yapılan çevirilerle bu kabullerin uygulamaya koyulduğu vurgulanmakta, bu kabulden yola çıkarak yürütülen çalışmaların, hem alanın bilimselliğini ve yapılanmasını olumsuz yönde etkilediğine, hem de uygulama alanında doğan sorunlara çözüm üretme kapasitesini düşürdüğüne dikkat çekilmektedir.

3.4.2.5. Bilginin bağlamsallığı

Epistemolojik Kabuller başlığı altında ele alınan bilginin bağlamsallık özelliği (contextuality) , alanda üretilen bilginin ilişkili olduğu her türlü durumla bir aradayken anlam kazanması olarak tanımlanabilir. Burada sözü edilen bilginin ilişkili olduğu durumlar; literatürdeki ilişkili teori ve bilgiler, diğer bilimsel disiplinlere ait kuram ve bilgiler, araştırmacının felsefi duruşu, kültürel faktörler, sosyal faktörler, uygulama alanından kaynaklanan faktörler, siyasi iktidarla ilişkilerle ilgili faktörler gibi oldukça çeşitlilik arz eden, geniş bir bağlamlar dizgesine işaret etmektedir. Alanda üretilen bilginin, ancak yukarıda sayılanlara benzer bağlamlarla birlikte ele alınarak, yorumlanarak işe yarar, bilimsel bir bilgi niteliği kazanabileceği yönündeki kabul ve

görüşler, bu kategorinin varlık sebebini oluşturmaktadır.

Bu kategorideki görüş ve kabuller genellikle alandaki konuyla ilgili egemen yaklaşım ve uygulamalara bir eleştiri mahiyetindedir;

“Eğitim araştırmalarında bizim çok önemli bulgularımız var. Fakat bunu nerede kullanırız, ne işe yarar, bunun anlamı nedir, önemi nedir, bunu yeterince tartışmıyoruz. Bu tartışmayı yapabilmek için teori bilmek lazım. Ancak kuramsal bilgiyle donatılmış bir insan bunları böyle yorumlayabilir onun için yüksek lisans ve doktora da teori eğitimine ihmal etmememiz lazım” P01

“Bizde bakıyorsunuz, yüzde yetmiş bir alandan [teorik yaklaşım, yöntem ve uygulamaya yönelik olma alanlarından biri kastediliyor] teori zaten yok da yöntem mesela. Bu yüzden bize ait bir ürün bulamazsın. Yoğunlaşacaksın ki, köküne gideceksin, veriyi yorumlarken de o teoriyle yorumlayacaksın” P02

“Bu [sıklıkla ampirik çalışma yapılıyor olması] bizim daha çok uygulamadaki, pratikteki sorunlara yönelmemizden kaynaklanıyor. Ampirik çalışma yapmak kötü bir şey değildir. Ama bu kadar sınırlı ampirik çalışmalar yapmak zorunda da değiliz. Alana gidilip veri toplanabilir, bu gayet normaldir. Ama biraz önce bahsettiğimiz sorunsal ufuk yoksa yorumu olmayan tartışması olmayan, bulgular yığınları ortaya çıkıyor sorunsalı tartışmıyorsa bu bulgular bize bir şey vermez” P10

Yukarıdaki ifadelerde; alanda yapılan çalışmalarda, araştırmının kurgulanması ve sonuç olarak elde edilen bilgilerin yorumlanması aşamalarında, sağlam teorik temellerle şekillendirilmiş bir bakış açısına sahip olunmamasının, bağlamsallık özelliği olmayan, yüzeysel anlamlandırma ve tartışmalardan öteye gidemediği vurgulanmaktadır. Dolayısıyla araştırmalar sonucunda elde edilen bilgi, bilimsel aktivitenin temel amaçları olan anlama, açıklama ve yordama etkinliklerinden sadece anlama düzeyinde kalan yorumlamalar ya da verilerden elde edilen bulguların kuru bir sunumu olarak karşımıza çıkmaktadır.

“Doçentlik dosyalarında bile var bu araştırmalar. Tabloda görüldüğü gibi, şunla şunun arasında anlamlı bir ilişki vardır diye yazmış. Falanca filancanın da şu tarihte yaptığı araştırma sonuçları ile benzerlik göstermektedir ya da çelişmektedir deyip kapatmış. Bu bir şey ifade etmiyor ki...” P01

“Milli Eğitim sisteminde yapısal bir değişme oluyor. Mintzberg’in teorilerindeki yapısal özellikleri bilen birisi, neticenin nereye gidebileceğini görebilir. Yeni araştırmalar için kuramsal bilgi gereklidir. Eğer bir araştırmacı kuramsal bilgiye sahip değilse yeni araştırma yapamaz başkalarının yapmış olduğu araştırmaları taklit eder, tekrarlar durur” P01

Bu alıntılarda ise, elde edilen bulguların sadece konuyla alakalı önceden yapılmış çalışmaların bulgularıyla müteakabiliyetine değinilerek yapılan karşılaştırmaların bulguları yorumlamak ya da tartışmak anlamına gelmediği, yapılan araştırmalardan elde edilen sonuçların alan yazında yer alan bilgi ya da teorilerin oluşturduğu bağlam içerisine ne ifade ettiğinin ancak bir anlam ifade edebileceği, teorik bağlamı, elde ettiğimiz bulguları anlamlandırmak için kullanmadan yapılan yorum ve tartışmaların, alan literatüründe birbirine atıf yapan bir döngüye sebep olduğu vurgulanmaktadır.

“Bir de, var olanı incelerken, daha önce yapılmış açıklamalardan hangisine daha yakın, uygun bunun bir teorisi var mı, bu da başladı yani son zamanlarda. Bu durum aslında son zamanlarda iyiye doğru gidiyor. Siz hangi lensten bakıyorsunuz bu olaya? Sizin kendi kurduğunuz ya da hayatı açıklamada, sosyal fenomeni açıklamada bir gözlükle bakarak gir ve bu gözlükle ne gördüğünü anlat dönemi yeni yeni başlıyor” P06

Yukarıdaki alıntıda ise bilginin bağlamsallığıyla ilgili bir başka noktaya atıfta bulunularak, araştırmacının elde ettiği bulguları sahip olduğu paradigma bağlamında şekillendirip, anlamlandırıp, yorumlamasının gerekliliği ön plana çıkarılmaktadır.

Bilginin bağlamsallık özelliğiyle ilgili ortaya çıkan bir diğer görüş ise, bağlam olarak toplumsal ve kültürel özelliklerin kabul edilerek, üretilen bilginin buna göre yorumlanması gerekliliğine dikkat çekmektedir.

“Geçenlerde burada bir tez savunması yapıldı, sosyal adaletle ilgili bir konu. Bizden, Türkiye’den hiçbir şey yok içerisinde. Sanki biz bir millet değiliz, hiçbir yaşanmışlığımız yok. Sürekli batıdan alıntılar yapılmış. Böyle bir şey olur mu ya? Ben de oturdum, oraya Yunus’tan, Mevlana’dan, Neşet Ertaş’tan bile yazılar yazdım. Ya kardeşim, biz insana böyle bakarız, içinde olduğumuz toplum böyle bakar. Yani bilimsel olacak diye batıya tapmaya gerek yok” P15

Bilimsellik adına, farklı toplumsal ve kültürel bağlamlarda üretilen tanımlama ve teorilere dayalı olarak oluşturulan kavramsal çerçevelerin kullanılmasındansa -bilimsel araştırmalardan elde edilmemiş olsa bile- üzerinde çalışılan konuyla ilgili “bize” ait sosyal ve kültürel kavramsallaştırmaların kullanılmasının, araştırmacıyı daha anlamlı sonuçlara ulaştırabileceği vurgulanmaktadır.

3.4.2.6. Nesnellik-öznellik

Araştırma geleneği ve araştırma paradigmasını şekillendirdiği düşünülen temel bileşenlerden biri olan Epistemolojik Kabuller teması altında incelenen Nesnellik-Öznellik kategorisi genel anlamda; araştırma eylemi esnasında, bilenle bilinen arasındaki ilişkide bağımsızlık ya da bütünlük, bir çeşit tarafsızlık ve etkileşimden kaçınma ya da karşılıklı olarak birbirini etkileme, şekillendirme gibi ilkeleri kapsamaktadır.

Nesnellik-Öznellik kategorisinde ele alınan görüşlerin birbirinden keskin bir şekilde ayrılan iki grupta toplandığı söylenilebilir. Tespit edilen görüşlerden ilki; nesnellik (bu kavram doğrudan araştırma nesnesine odaklanma, diğer tüm faktörleri etkisiz hale getirme olarak tanımlanabilir) ilkesini araştırmacının bilimsel etkinlik esnasındaki rolü ve görevinin vazgeçilmez bir unsuru olarak kabul ederken, diğer görüş tam aksi şekilde, araştırmacının nesnel olmasının imkânsızlığına vurgu yaparak, tanımlanmış bir öznelliğin (bu kavram nesneyle kurulan ilişkide araştırmacının bireysel nitelik, kabul ve düşüncelerinin şekillendirici unsur olarak görülmesi olarak tanımlanabilir) araştırmanın sıhhati açısından daha uygun olacağı öne sürülmektedir. Her hangi bir gruba ait görüşü benimsememeyi tercih ederek, nesnellik-öznellik tartışmasını bilimsellik ya da kalite ölçütü olarak görmeyen bazı düşünceler de mevcuttur.

“Tabii ki insanların ideolojileri, siyasi görüşleri, dünya görüşleri olacak, bunlar çok doğal şeyler. Fakat akademisyenlerin akademik konularda tarafsız davranmaları gerekiyor” P07

“Baştaki öngörülerimiz genellikle şöyle oluyor, veriyi nesnel toplarsak olası sonuçları tahmin edebiliriz” P11

“Tarafsız olmasına dikkat ederim. Zaten birkaç makalenin kaynakçasına bakınca, kime ulaşmam gerektiğini anlayabiliyorum. Ama taraflı yazan birine asla atıf yapmam” P13

“Üniversitenin ideolojisi olmaz, araştırmancının ideolojisi mi olur? Ortada bir sorun var onu tanımlamak istiyorsun, bunun ideolojisi mi olur?” P15

“Yani şu ekole uygun olsun diye bir tanımlama yapmam. Ben kendi araştırmamı tanımlarım. Bu araştırmamın hangi ekole paradigmaya uygun olduğunu sonradan inceleyerek karar veririm. Zaten mutlaka bir bakış açısıyla doğrudan ya da dolaylı ilişkisi vardır. Bundan da bir sıkıntı duymam. Ama ben doğrudan araştırmaya odaklanırım. Ama başlangıçta herhangi bir etki altında kalmadan araştırmamı tanımlamakta fayda görüyorum” P11

Yukarıdaki alıntılar, araştırmacının bilimsel aktiviteyi, araştırma esnasında tarafsız ve nesnel bir tutum sergileyerek, kendisine ya da sosyal, kültürel çevreye ait ideoloji, dünya görüşü, bilimsel ekollere ait her türlü ilkedden bağımsız olarak, bu tip düşünce ve yaklaşımları araştırma nesnesine bakarken bir lens olarak kullanmaktan kaçınarak sürdürmesi gerektiği yönündeki görüşleri ifade etmektedir. Bu noktada dikkat çeken nokta, belirli bir geleneğe ve paradigmaya ait olan, epistemolojik düalizm ve objektivizm (Guba ve Lincoln, 1994, s. 110) olarak tanımlanan bu tutumun “tarafsız” olarak nitelendirilmesi, herhangi bir gelenek ve paradigmayla ilişkisi olmayan, varoluşsal, doğal bir özellik olarak kabul ediliyor olmasıdır. Aşağıdaki ifadeler bu durumu daha net açıklamaktadır;

“Aslında arka planda biz farkında olsak da olmasak da yaptığımız her araştırmada kuramsal çerçevesi vardır. Ama benim şahsi görüşüm sadece eğitim araştırmacıları için değil diğer araştırmacılar için de geçerli bir durum. Neye dayanarak araştırma yaptığımı fark edemeyebiliyor” P03

“Sorun şurada; egemen paradigmanın yaptığı gibi, bizim bulunduğumuz nokta tarafsızdır, herkese ait bir pozisyondur deyip vardığı sonuçları genel geçer gerçeklikler olarak sunarsa, bu sorunludur. Tarafsızım diyorsun oysa orası bir taraftır” P09

“Bizde; insanların keskin bir bakış açısı olmamalıdır, belli bir paradigmaya saplanıp kalınmamalıdır gibi tarafsızlık ve objektiflik adı altında tuhaf tuhaf yaklaşımlar var. Hiçbir zaman olmayacak, olması imkânsız şeyleri bilimin koşulları gibi insanlara dayatırsanız, böyle çarpıklıklar ortaya çıkıyor tabii ki” P10

“Antik Yunana kadar gider bu işin özü. Descartes tarafından da 15. 16. yüzyıllarda sistematik hale getirilmiştir. Bunlar evrensel kurallardır. Benim öyle düşünmem ya da

birilerinin aksini düşünmesi bir şey değiştirmez. Bilim böyle yapılır, başka yolu yoktur. Yöntemler diye bir şey yoktur. Yöntem vardır. Tek bir yöntemdir. O da araştırmanın bilimselliğini sağlamak içindir” P13

İfadelerde de görüldüğü gibi nesnellik ilkesi, belli bir paradigmanın ürünü olarak değil, bilim yapmanın doğal ve evrensel bir kuralı olarak görülmekte, yapılan araştırmalarda bu ilkenin bilinçli bir tercih olarak olmasa da, araştırmaya, araştırma nesnesine ve dolayısıyla üretilen sonuçlara bakış açımızı ve yaklaşımımızı etkilen bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Marx, bu durumu “*egemen sınıf, kendi görüşlerini evrensellik formuna sokarak akılcı ve evrensel olarak geçerli tek yol olarak sunar*” şeklinde açıklamaktadır (Marx ve Engels, 1846, Akt. Railton, 1991 s. 765).

Nesnellik-Öznellik tartışmasında, nesnellik iddiasının imkânsızlığı ve uygunsuzluğuna vurgu yapan diğer görüşe örnek olarak ise aşağıdaki ifadeler verilebilir.

“Bir araştırmacı, ben kente güneyden bakıyorum bunları görüyorum diyebilir. Ama hem güneyden bak, hem de kuzeydekilere de ki; kuzeyden baktığımızda da bu görünür. Hayır, hiç de öyle görünmüyor kuzeyden bakınca. Bir gerçek herkes için aynı değildir gerçek görelidir. Bilimsel araştırmacı, öznel bir gerçeklik üretir. Bu öznel bir gerçekliktir, buradan baktığımızda böyle görünüyor dediğinde bana göre hiçbir sorun yok. Buradaki yalancılık aslında belli bir pozisyonu, belli bir tarafı olduğu halde tarafsızlık etiketi yapıştırılmasıdır. Tarafsız olmak teknik olarak mümkün değildir” P09

“Tarafsız bilim olmaz. Belli bir paradigmadan bakmak zorundasınız çünkü. Nedir bilim dediğimiz şey? Gerçekliği anlama çabasıdır. Peki, ben gerçekliği anlarken nasıl tarafsız olabilirim? Özellikle de Sosyal bilimlerde. Ben kimim? Benim bir geçmişim yok mu? Belli bir çevrem var, bir politik görüşüm var bunların hepsini bir kenara bırakıp, bir anda gelip tarafsız bir şekilde gerçeği görmeye çalışıyorum. Böyle bir şey olabilir mi? Pozitivizmin zaten bir handikabı bu durum. Ben orada neyi araştıracağıma, hangi soruyu soracağıma, hangi değişkene bakacağıma kendi paradigmamla karar veriyorum tabii ki yanlıyım” P10

Yukarıdaki alıntılarla örneklendirilen bu görüş ise, üretilen bilginin iddia edilenin aksine son derece öznel olduğunu, bilgiye bilimsellik niteliğini kazandırmanın da aslında bu tanımlanmış öznellik özelliği olduğunu vurgulamaktadır. Bu görüşe göre,

araştırmacının şahsi nitelikleri, araştırmacı-nesne ilişkisini şekillendiren sosyal, kültürel, ideolojik bağlam gibi faktörlerden oluşan öznel pozisyon, etkilerinden kurtulması imkânsız olan bir lens görevi görmekte, araştırmacının problem durumu, tasarımı gibi en temel noktalara kadar araştırmacının tutumunu etkilemektedir. Dolayısıyla, tarafsızlık ve nesnellik görüşlerinin de aslında bir çeşit taraf olma ve öznellik durumu olduğunu, bu ilkeleri savunun araştırmacıların bunu reddetmekle, sahip oldukları lenslerden kurtulamayacakları dile getirilmektedir.

“Bir Marksistler vardır, bir Amerikan ekolünde olanlar vardır. Böyle bir kaygım olmaz. Tam tersine ikisini de kullanmayı tercih ederim” P18

“Referans gösterme anlamında belki biraz bunlar pozitivist ama onlara bakıyorum ben diğerlerini de zamanında okuduk biraz ama hani illa onlara da yer vermem gibi bir tutumum yok. Tercihlerimizi az da olsa etkiliyor ne okuduğun, ne çalıştığın. O boyutta okudukça kendini yakın hissediyorsun o gruba. Okudukça çalıştıkça kognitif aşinalık oluşuyor. Dedikleri şeyleri anlıyorsun jargon oluşuyor. Böyle olunca okuduklarında yazdıklarında bundan etkileniyor” P02

Bu başlık altında değinilen nesnellik-öznellik tartışmalarında taraf olmamayı tercih eden, bu noktayı yapılan araştırmaların ve üretilen bilginin bilimsellik ve kalite ölçütü olarak görmeyen bir bakış açısına dair örnekler yukarıda görülmektedir. Bu bakış açısına göre tarafsızlık-tarafsızlık, nesnellik öznellik tartışmalarından doğan tutum ve ilkeler, yapılan araştırmalarda ayırt edici bir özellik olarak görülmemekte, her iki bakış açısından doğan bilgi ve teorilerle yer verilmesinde bir sakınca görülmemektedir. Bununla birlikte, belirli bir geleneğin ürünleri olarak tanımlanan çalışmaların takibi neticesinde bir alışkanlık olarak bir tarafa yönelme gibi bir durumun söz konusu olduğu da belirtilmektedir.

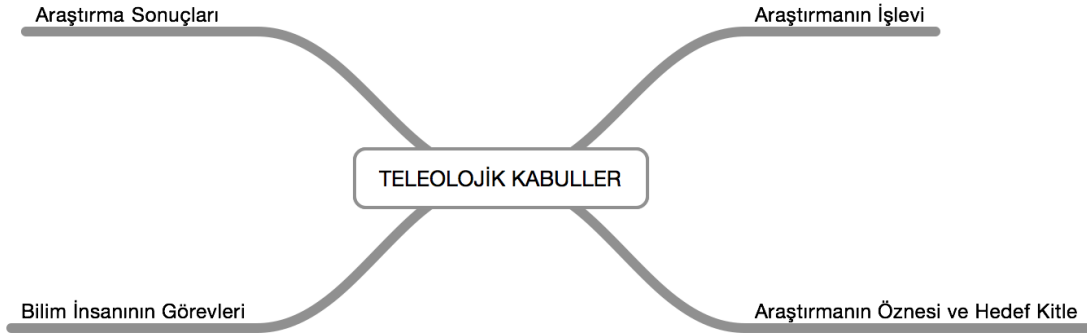
3.4.3. Teleolojik kabuller

Erekbilim olarak da tanımlanan teleoloji; nesne, olay, düşünce ya da davranışların nihai bir amaca yönelik olma durumlarını ifade eden bir yaklaşımdır. Bu araştırma kapsamında kullanılan Teleolojik Kabul kavramı ise, bilim insanlarının, bilimsel araştırma sonucunda varmak istedikleri nokta, araştırma sonuçlarından beklentileri, araştırmacının işlevi gibi konulardaki kabullerini ifade etmektedir. Bir başka deyişle; teleolojik kabuller olarak adlandırılan ilke, tutum, davranış ya da düşünce

kalıpları; Araştırma ne işe yarar? Neden araştırma yapıyoruz? Yaptığımız araştırmalar neye hizmet ediyor? Alanın varlık sebebi ve temel amacı nedir? Araştırmacının rolü nedir? Araştırmanın öznesi ve hedef kitlesi kimlerdir? Gibi sorulara verilen cevaplardır. Örnekleri verilen soruların, bilim insanları tarafından her araştırmaya başlanırken sorulup, cevaplanıyor olması gerekmemektedir. Benimsenen ve sürdürülen araştırma geleneği ve araştırma paradigması, tıpkı ontolojik ve epistemolojik kabullerde de olduğu gibi, bilim insanlarına bunlar gibi soruların cevaplarını önceden veren ve araştırma kurgularına doğrudan etki eden ilke ve kalıplar sunmaktadır.

Mouton ve Marais (1990)Teleolojik kabulleri, Antik Yunan geleneğinden beri bilimsel araştırmanın önemli bir boyutu olarak ele alınan ve temel olarak iki farklı yaklaşım çerçevesinde ele alınan kabuller olarak tanımlamaktadır. İlk yaklaşım “bilgi, bilgi içindir” önermesiyle ifade edilen teorik erekselliktir (theoretical goals). İkinci yaklaşım ise 1600’lü yıllardan itibaren güç kazanmaya başlayan, “bilgi, güç içindir” önermesiyle ifade edilen pratik erekselliktir (practical goals) (s. 13,19). İlk yaklaşıma göre, bilimin en temel işlevleri; insanın çevresinde olup bitenleri anlama ve açıklamasını sağlamaktır. İkinci yaklaşım ise anlama ve açıklama işlevlerinin yanı sıra, kontrol etme gibi bir işleve de önem vererek, sosyal bilimi bireysel ve toplumsal davranışların yönlendirilmesi, sosyal problemlerin çözülerek toplumun yeniden düzenlenmesi, mazlum toplumun özgürleştirilmesi, kamusal politika üreticilerine güvenilir bilgiler sunma gibi işlevlerle tanımlamaktadır (s. 13).

Eğitim Yönetimi alanındaki mevcut araştırma geleneği ve araştırma paradigmasını tanımlarken kullanılan temel bileşenlerden biri olarak ortaya çıkan Teleolojik Kabuller temasını; Araştırmanın İşlevi, Araştırmanın Öznesi ve Hedef Kitle, Bilim İnsanın Görevleri ve Araştırma Sonuçları olarak adlandırılan kategoriler oluşturmaktadır (bkz. Şekil 6).

Şekil 6: Teleolojik Kabuller Teması ve Alt Kategorileri

3.4.3.1. Araştırmanın işlevi

Bu başlık altında genel olarak; Eğitim Yönetimi alanında yapılan araştırmaların ne amaçla yapıldığı, ne gibi işlevlere sahip olduğuyla ilgili kabul ve görüşler ele alınmıştır. Bu açıdan bakıldığında Araştırmanın İşlevi kategorisi, Teleolojik Kabuller temasının çekirdek kategorisi olarak nitelendirilebilir.

“Her şeyden önce araştırma bir probleme dayanır bizim eğitim sistemimizdeki önemli bir problemi saptarsınız bu problemi sağlıklı bir kuramsal temele oturtarak iyi bir yöntemle araştırmanızı oluşturursunuz” P01

“Benim felsefem şudur; bir çalışmayı yapıyorsam kimin ne işine yarayacak sorusuna cevap bulmam lazım. Ben bu çalışmayı yaptım sonuçları da bu tamam peki ama benim ne işime yarayacak. Daha çok yöneticilerle öğretmenlerle çalıştığımız için pratik değerinin olup olmadığına bakıyorum. Bir öğretmen yaptığımız çalışmayı ele aldığı zaman sınıf içinde bir iletişim sorunu olan bir motivasyon sorunu çöze biliyor mu çözebiliyorsa ben kendimi mutlu sayarım. Adlandırmak gerekiyorsa pragmatist bir anlayışım var. Pratikte işe yaramayan hiçbir şey benim için değerli değildir” P07

“Bakanlığın nasıl bir insan politikası var nasıl olmalı? Merkez örgüt nasıl yapılmalı? Yükseköğretimde ne olmalı? Doktora tezi bunun üzerine inşa olur Araştırmayı yaparken hayat üzerinden yola çıkmak gerek yani. Güncel ve önemli problemler üzerinden” P04

Araştırmanın İşlevi kategorisinde yer alan kabul ve görüşlerin büyük çoğunluğu yukarıdaki alıntılamalardan da görüldüğü gibi, ülkemizde uygulamalı bir alan olarak

tanımlanan Eğitim Yönetimi alanında yapılan araştırmaların, uygulama alanı ve disiplinin pratiği olarak görülen Milli Eğitim sisteminde karşılaşılan sorunların çözülmesi, yürürlükte olan uygulamaların geliştirilmesi ve iyileştirilmesi maksadı taşıdığı, araştırmadan beklenen işlevin genel olarak bu yönde olduğu yönündedir.

“Bilimsel araştırmalar toplumsal sosyal fayda gözetilerek yapılmalıdır” P09

“Ülkemizde eğitim bilimlerinin piyasaya yönelik araştırmaları var. Fakat kuramsal bir araştırma geleneği yok genellikle bunlar palyatif soruna yönelik araştırmalar” P15

“Bizim tıkanıklığımız, kongrelerde bir araya geliriz, bir sürü öğretim üyesi; şu değişkenle bu değişken arasında ilişki vardır, yok efendim fark vardır, şu düzeyde vardır, bu düzeyde vardır. Belki sizde o noktaya geleceksiniz. Ama peki ne olmuş var ya da yok? Bunun pratikte anlamı nedir? Gerçek olan eğitimin sorunları bu ülkenin sorunları var ama insanlar fildişi kulelerinde kuramsal çalışmalarla günlerini sürdürürken bu ülkenin çocukları çaresizlik içerisinde; yani sınav sisteminden tutunda programların içeriğine kadar bir sürü problem var” P05

“Aslında olması gereken şu; araştırma bir amaçla, bir problemle, problem durumunun tanımlanması ile ve gerçekten toplumun ihtiyaç duyduğu bir alanda başlanılır ve gerekçelendirilir” P06

“Bunların kasıtlı olarak bu şekilde yapıldığını düşünmüyorum ama bunlar başlangıçta benimde düştüğüm hata gibi egemen paradigmanın peşine takılarak yapılmış araştırmalar. Belki gidip insanların neyi konuştuğunu neleri dert ettiklerini düşünseler konuşmalar dinleseler bu yaptıkları işin ne kadar gereksiz ilgisiz olduğunu anlayacaklar” P09

Yukarıdaki alıntılarda ise, her ne kadar Eğitim Yönetimi alanında araştırmaların temel işlevi olarak pratikteki ve gündelik hayattaki sorunlara çözüm bulmak, uygulamaları iyileştirmek gibi noktalar ön plana çıkarılsa da, yapılan araştırmaların, toplumsal fayda açısından yetersizliğine, üretilen çözümlerin palyatif olarak adlandırılan anlık ya da dönemlik sorunlara bir hastalığın semptomatik olarak tedavi edilmesine benzer bir nitelik taşıdığı vurgulanmaktadır. Buradan, içinde yaşadıkları topluma “fildişi kuleler” den bakan bilim insanları tarafından teorik kaynaklardan

devşirilerek uygulamaya yöneltilen, Kuhn (1970b) tarafından “bulmaca çözme” (puzzle solving activity) olarak adlandırılan, betimsel sonuçlara odaklanmış ampirik araştırmaların, gerçekte amaçlandığı iddia edilen “toplumsal fayda” ile alakası olmayan sonuçlar doğurduğu şeklinde bir görüşün var olduğu anlaşılmaktadır.

“Bizde anlayış budur maalesef. Uygulayıcı karar verir, araştırmacıdan da fetva almaya çalışır. Yapılan araştırmalara göre de böyledir bakın diyebilmek için kullanır” P15

“...üniversite bilgi üretimine odaklanmıyor, bir ar-ge birimi olarak çalışıyor. Yani bakanlığın pratiklerini sınavarak daha iyi hale getirebilmek için üniversite sürekli bakanlıkla iletişim halinde, onların yaptığı şeyleri değerlendirerek, bu politikalar ne oldu, başarılı olamadı iyi uygulanamadı falan şeklinde dönütler vermek üzere araştırmalar yapıldı.” P10

Yukarıdaki alıntılar ise, işlevi ve amacı pragmatist bir yaklaşımla belirlenen, fakat toplumsal fayda bakımından çok da amacına ulaşamayan alan araştırmalarının, amaç ve işlev bakımından ne tip bir pragmatizm anlayışına hizmet ettiği örneklendirmektedir. Alanın Tanımlanması başlıklı bölümde de değinilen, üniversitenin, siyasi iktidar tarafından karar verilip, yürütülen uygulamaların olumlu ya da olumsuz etkilerini belirleme, aksaklıkları tespit edip çözüm önerisi geliştirme şeklinde tanımlanan misyonu, alanda yapılan ve uygulama alanında bilim insanı ve araştırmacı olarak kendi iradesi ve etki alanı dışında gerçekleşen durumları konu edinen araştırmalara da yansımaktadır. Buradan anlaşılmaktadır ki; Eğitim Yönetimi alanında yapılan araştırmaların temel amacı ve işlevi olarak görülen Milli Eğitim sistemindeki aksaklıkların giderilmesi ve uygulamaların iyileştirilmesi hedefi, aslında toplumsal fayda sağlamaktan çok, siyasi iktidarların tercih ve uygulamalarının test edilerek, bir geri bildirim mekanizması geliştirmeye dönüşmüştür.

“doktoramdan sonra da alandaki tartışmalara paralel seyir olarak ta daha çok şimdiye kadar çalıştığımız konuların var olan yapıyı sürdürmeye mekanik modernist pozitivist rasyonel ampirik bir çizgiyi izlediğini gördüm ve bunu eğitim sorunlarına çözüm üretemeyeceği kaygısıyla daha çok var olan bilginin eleştirisine dönük bir başka ifadeyle eğitim yönetiminde alternatif bakış açılarını çalışmaya başladım. Burada da temel sorun şu: alternatif çalışmalar da teorik kalıyor yani pratikte onlar da sorunu çözmiyor” P14

“Yani illaki uygulamadaki problemlerden zorunda değil. şöyle söyleyeyim benim artık şu aşamada ampirik çalışma yapma gibi bir derdim de yok. Yani profesör oldum artık, bir takım puanların peşinde koşmuyorum, belki onunda etkisi ile böyle düşünüyorum”
P17

Bilimsel araştırmanın işlevi ve nihai amacı olarak görülen pratik sorunlara çözüm üretme iddiasıyla tanımlanan pragmatist yaklaşımla ilgili bir başka bakış açısı ise, söz konusu pragmatizmin, gerçek problemlere çözüm üretmek toplumsal fayda sağlama gayesinden çok, akademik kariyer basamaklarında ilerlemenin bir aracı olarak, sistemin araştırmacıdan beklediği ve araştırmacının kabul görmek ve kariyer açısından ilerlemek için alanda ön şart olarak dayatılan geleneksel araştırma tasarımlarına (bu durum Araştırma Tasarımı başlığı altında tartışılmıştı) yönelmesinin bir sonucu olarak karşımıza çıkan bir durum olduğunu vurgulamaktadır. Daha açık bir ifadeyle bu görüş, alanda yapılan araştırmalarda, sıklıkla pratikte yaşanan problemlerin ele alınmasının sebebi olarak, sanıldığı gibi problemleri çözüp, uygulamaları iyileştirip bilimin ve bilim insanlarının toplumsal sorumluluklarını yerine getirme arzusu değil, alanda gündelik pratikleri ve uygulamaları ele alan araştırma tasarımlarının kredilendiriliyor olmasının etkili olduğunu öne sürmektedir.

3.4.3.2. Araştırmanın öznesi ve hedef kitle

Araştırmanın Öznesi ve Hedef Kitle kategorisi, Teleolojik Kabuller teması altında ele alınan diğer bir başlıktır. Bu başlık altında yer verilen görüşler, Eğitim Yönetimi alanında yapılan araştırmalarda, araştırmalara kaynaklık eden verilerin kimlerden toplandığı ve problem durumlarında kimlerin araştırma öznesi olarak görüldüğü, yapılan araştırmalarda kimlerin okuyucu ve yararlanıcı olarak kabul edildiğiyle ilgilidir.

“Genellikle öğretmenler ve yöneticiler oldu. Bir de bazı araştırmalarda okulun yakın çevresindeki kişiler oldu. Nedeni de şu, bizim yaptığımız araştırmalar genellikle öğretmenlerin ve okul yöneticilerinin görüşlerine göre bilgi toplamayı gerektiren araştırmalar oldu” P01

“Eğitim yönetimi alanındaysanız, verileri öğretmenlerle, yöneticilerden alırsınız” P05

“Yani biz eğitim sisteminin içerisinde olduğumuz için, bizim çalıştığımız gruplar genellikle öğretmenler, okul yöneticileri ve denetçiler” P07

“Biz olabildiğince öğrenciler [in okuması için yazıyoruz], öğrenci derken; [lisansüstü programlara gelen] öğretmenler, okul yöneticileri bunlardan bahsediyorum. Ama tabii ki onların uygulamaya yönelik davranışlarını etkilemek için değil, onların ufuklarını genişletmek onları daha fazla düşünen insanlar haline getirebilmek üzere bir görev biçmemiz gerekiyor” P10

Yukarıdaki alıntılarda görüldüğü gibi, Eğitim Yönetimi alanında araştırma öznesi ve hedef kitle olarak kabul edilen kişi ya da gruplar; öğretmenler, okul yöneticileri ve eğitim denetçileridir. Bu durum, bir önceki başlık altında araştırmanın işlevleri tartışılırken değinilen, alanda yapılan araştırmaların nihai hedef olarak pratikte karşılaşılan sorunlara çözüm üretilmesi amacıyla örtüşmektedir. Pragmatik bir yaklaşımla, uygulama alanında problem çözme ve iyileştirme gibi amaçlarla yapılan araştırmalarda, buna paralel olarak, veri kaynağı, problem durumunun öznesi, üretilen bilginin son kullanıcısı ve yararlanıcısı olarak, alandaki uygulayıcılar olan öğretmenler, okul yöneticileri ve eğitim denetçileri kabul edilmektedir.

Burada dikkat çeken önemli bir nokta ise, yapılan araştırmalarda temel amacın, bir alıntıda hedef kitle olarak görülen uygulayıcıların uygulamadaki davranışlarını etkilemek değil, ufuklarını genişletmek ve yaptıkları işle ilgili daha fazla düşünen bireyler haline getirmek olduğunun vurgulanmasıdır. Morgan, Eleştirel Teori geleneğinde, bilimsel araştırmaların toplum içerisinde dönüşümden en çok etkilenecek kitleyi, entelektüel olarak geliştirip, zihinsel özgürlük sağlamak gibi bir işleve sahip olduğunu, araştırma sonuçlarının ve araştırmacıların ise temel görevinin birer harekete geçirici, farkındalık yaratıcı unsur olarak ele alındığını öne sürmektedir (1980, s. 113).

“Biz çalışmalarını yaparken hedef kitle gözetmiyoruz. Yani kimin okuduğunu pek düşünmem. Ama biliyorum ki; aynı konuda araştırma yapan genç akademisyenlerle, doçentlik jürisine gireceğimiz yardımcı doçentler okuyor” P08

“Bilmem, hiç öyle bir merakım olmadı [araştırmalarını kimlerin okuduğuyla ilgili]. Doğrusu bununla da ilgilenmiyorum. İyi bir şeyler yaparsanız, değerini bilen birileri mutlaka çıkar. Ben kimseye faydası olsun diye yazmıyorum” P13

“Ben yapayım da, kim yararlanırsa yararlınsın” P17

Araştırma öznesi ve hedef kitle ile ilgili öne çıkan bir başka kabul ise, yukarıda örnekleri görülen, araştırmaların, özne ya da hedef kitle gözetilmeksizin yapıldığı, araştırmacının araştırma tasarımında ve sonuçlarında buna yönelik bir kaygı taşımadığı görüşüdür. Bu kabul, Teleolojik Kabuller başlığının giriş bölümünde değinilen “bilgi, bilgi içindir” önermesiyle ifade edilen teorik ereksellik yaklaşımının görüşleriyle örtüşmektedir. Bu noktada dikkate değer bir diğer unsur olarak ise, bir alıntıda araştırmalar yapılırken herhangi bir hedef kitle gözetilmediğine, fakat araştırmaları çoğunlukla alana yeni katılan ve akademik kariyer basamaklarında başlangıç aşamasında olan araştırmacılar tarafından okunduğunun bilindiği göze çarpmaktadır. Aşağıdaki alıntılarda, bu durumla ilgili farklı noktalara değinen örneklerle değinilmektedir.

“Yaptığımız araştırmaları uygulayıcılar okumalı. Biz uygulayıcılar okusun diye yazıyoruz, fakat yine araştırmacılar okuyor. Dolayısıyla bir çıkmaz yola giriliyor, araştırmaların hepsi geliyor, geliyor çıkmaz bir sokakta toplanıyor. Diğer araştırmacılar da, o çıkmaz sokakta biriken araştırmaları tekrar ediyorlar. Bize de arayıp soruyorlar; siz böyle bir şey yapmışsınız, bizde yapacağız bize yardım et diyorlar. Hiç duvarı yıkalım diyen yok. Gereken; duvarı yıkıp öteki tarafına geçmek, ama hiç bunu yapmaya çalışsan yok. Bir çeşit kendi kendini besleme durumu var. Uygulamacılar bunu ne yazık ki kullanmıyor, bakmıyor hiç bunlara. Şunu da söylemek lazım bizim yazdığımız araştırmaları akademisyen olmayan insanların okuması çok zor. Ancak sonuçlarına bakabilir, yöntemi istatistiksel analizleri falan anlaması çok güç insanların” P01

Yukarıdaki alıntıda uygulamaya yönelik olarak yapılan araştırmalara, uygulayıcılar tarafından pratikte karşılaştıkları problemlerin çözümünde ya da uygulamaların iyileştirilmesinde başvurulmadığı, yapılan araştırmaların, diğer araştırmacılar tarafından yapılan benzer ve hatta taklit araştırmalara temel oluşturması, kaynaklık etmesi anlamında kullanıldığı, bu durumun ise sürekli olarak güçlenen bir çeşit kısır döngüye sebep olduğu vurgulanmaktadır. Alanda yapılan araştırmaların uygulayıcılar tarafından kullanılmamasının temel sebeplerinden biri olarak, araştırmalarda kullanılan dil ve teknik kısımların anlaşılmasındaki güçlüğü dikkat çekilmektedir.

“Kimi ilgilendirmeli bizim çalışmamız? Okul yöneticilerini, tabii ki öğretmenleri, tabii ki merkez örgütünde ve taşra örgütünde çalışan her türlü yönetici ve çalışanı ilgilendirmeli. Ama maalesef araştırma sonuçlarından [anlıyoruz ki], gerek bu makale olabilir, gerekse tez olabilir, yani kendimiz söyleyip kendimiz dinliyoruz. Bu noktada da Türkiye'nin bir eksiği var. Yani bu sadece bizim sorunumuz, alanın sorunu, alanın ortaya çıkardığı bir sorun değil. Genel kültürel yapımızdan, eğitim düzeyimizden yani Türkiye'nin sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel yapısından kaynaklanan bir durum bu ilgisizlik, bu kopukluk” P16

Yukarıdaki alıntıda ise, alanda yapılan araştırmaların, yine araştırmacılar tarafından okunduğu, hedef kitle olarak belirlenen uygulayıcıların araştırma sonuçlarıyla ilgilenmediği vurgulanmakta, bu duruma gerekçe olarak da; ülkemizdeki mevcut kültürel, sosyal ve ekonomik yapı ve anlayışa dikkat çekilmektedir.

3.4.3.3. Bilim insanının görevleri

Bu başlık altında ele alınan kabul ve görüşler, yine işlev ve amaç konusuna odaklı olarak, alandaki araştırmacıların kendilerine biçtikleri roller, bilim insanının görevleri ve toplum ve üniversite içerisinde araştırmacılardan beklenen işlevlerin neler olduğuyla ilgilidir.

“UNESCO adına Antep'e gitmişim ben. Oradaki Suriyeli göçmenlerin durumlarını izlemek için. Orada vali beye dedim ki; bu işin sosyal boyutunu hiç düşündünüz mü? Bu çok pahalıya mal olacak bir iş. İnanılmaz sosyal, kültürel, ekonomik sorunlar çıkar dedim. Benim oradaki tavrım hükümete karşı bir tavır değildi ki. Sadece bir öngörü idi bunu söylemek durumundayım şimdi de yaşanıyor işte aynı problemler. Böyle bir yükün altına giriyoruz ama bunun bize ekonomik sosyal kültürel maliyetinde hesap etmek durumundayız dedim. Bunu her alanda söylemesi lazım akademinin. Uygulamacılara bilimin önderliğinde bir yol göstermek lazım” P15

“Bir noktadan sonra, bir doçentin, bir profesörün yükselme kaygısıyla değil, bir yol açmak için, bir sorunu başkasından önce görmek için, ya da ülkenin önünü açmak gibi amaçlarla bazı çalışmalar yapması başlatması gerekir” P05

Yukarıdaki alıntılarda, araştırmalarda olduğu gibi, bilim insanının temel görevi olarak ülke çapında yaşanan sorunlara çözüm üretme, sorunların tespiti ve çözüm yollarının belirlenmesinde toplumu ve siyasi iktidarı bilgilendirme, yönlendirme gibi

işlevlere değinilmektedir. Bu noktada, vurgulanan bir husus da, daha önce de birçok başlık altında değinilen, akademik kariyerde ilerleme düşüncesinin bu gibi işlev ve görevlerin önüne geçtiğinin düşünülüyor olmasıdır.

Aşağıdaki alıntılarda, akademinin ve bilim insanının genel vazifeleri ve işlevlerinin yanı sıra, özel olarak Eğitim Yönetimi ve diğer Eğitim Bilimleri alanlarında çalışmalar yapan bilim insanlarının işlev ve görevlerine değinilmektedir;

“Bizim görevlerimizden bir tanesi, ülkenin eğitim yönetimi politikasını, hatta eğitim politikasını oluşturmaya yardımcı olmak” P01

“Ortaöğretim fizik öğretmenliği birçok üniversitede eğitim fakültelerinde kapandı. Türkiye’de 2-3 yerde kaldı. Ama onun 10 yılda üreteceği fizik öğretmenini, piyasaya süreceği fizik öğretmenini bir anda bir formasyon programıyla 8 ayda bir üniversite mezun etti. Bu çelişki karşısında bile, Eğitim Yönetimi hocaları bu konuda ortak bir deklarasyon yayınlamaya, bir bütün olarak, bir araya gelerek, bir pozisyon alamıyorlar. Bence en düşündürücü şeylerden bir tanesi de budur” P04

“Şimdi bir görüşünüz varsa bunu kamuoyuyla paylaşmanız lazım. Sosyal bilimlerde haklı bile olsanız müttefik lazım. Liderlik etkilemektir, eğitim bilimlerinin de ürettiği politikalarla halkı etkilemesi lazım. Üniversitelere bir bakın, eğitim alanında halkı etkileyebilecek bir güç var mı şu anda? En azından fakültelerin böyle bir beklentisi var mı? Biz halka iki laf ederiz, bir şeyler anlatırız diyen var mı?” P15

Bu alıntılarda, Eğitim Bilimleri, özellikle de Eğitim Yönetimi alanında çalışmalar yapmakta olan akademisyenlerin temel görevleri olarak; ülkemizdeki eğitim politikalarının belirlenmesi ve yönlendirilmesi, eğitim alanında yürütülmekte olan uygulamalar ve yapılan değişiklikler hakkında bilimsel bir bakışla, ülke yararına görüşlerini bildirerek, bir duruş sergilenmesi, eğitim konusunda topluma ve siyasi iktidarlara liderlik edilmesi gibi işlevlerine değinilmektedir. Fakat Eğitim Yönetimi alanında çalışmalar yapan akademisyenlerin, bu işlevi yerine getirmede etkisiz olduğu, alandaki bilim insanlarında bu şekilde bir çaba ve yönelimin bulunmadığı vurgulanmaktadır.

Bu noktadaki görüşler, Araştırmanın İşlevi başlığı altında da değinilen, bilimsel araştırmalardan beklenen toplumsal fayda ve pratikteki sorunlara çözüm üretme işlevleri göz önüne alındığında, ülke çapında büyük önem arz eden hayati konular dururken,

palyatif olarak adlandırılan geçici ve son derece spesifik konularla ilgilenilmesi sebebiyle araştırma sonuçlarının, söz konusu amaca karşılık gelemediği yönündeki görüşlerle örtüşmektedir.

Bizde öğretim üyesi dendiğinde, daha doğrusu üniversite dendiğinde, ders veren hocalar akla geliyor. Bu ders yükleri de, özellikle merkezin dışında kalan, öğretim üyesi daha az olan üniversitelerde çok fazla. İşte, baş belası formasyon konusu. Kapitalizm ahlaki bozuyor. Biz bu kadar eleştirirken, hiçbir üniversite ben formasyon programı açmam demiyor ve iş yükünün çokluğundan şikayetçi olan öğretim üyeleri ben formasyonda ders vermem demiyor. Yani gerektiğinde lisansüstündeki asıl işini, önemli olan işini bırakıp, ondan vazgeçmek suretiyle daha çok para kazanacağı bir başka derse girmeyi tercih edebiliyor” P05

“Bizde kapsamlı bir teori sorunu var, kapsamlı bir araştırma geleneği sorunu var. Yani adam oturup araştırma yapmayı doğal işinin bir gereği olarak görmüyor. Ne zaman araştırmaya dayalı makale yapıyor? Genellikle yükseleceği zaman. İşte yardımcı doçent olacağı zaman 2 tane lazım, doçent olacağı zaman bir 3 tane daha lazım, işte profesörlük gelene kadar bir tane daha çıkarsak, kafa böyle çalışıyor. Profesör olduktan sonra adamın yayın yapmasını gerektirecek herhangi bir neden yok, sistem bunu kredilendirmiyor. Üniversitenin temel işlevleri sayılırken deniliyor ya hani; uygulama yapar, araştırma yapar, ders verir... Bizde üniversite sadece ders veren bir kurum” P15

Yukarıdaki alıntılarda ise, akademisyenlere üniversite içerisinde biçilen roller ve beklenen işlevlerle ilgili görüşler örneklendirilmekte, bu konuda bilim insanlarının öğretim üyesi olma vasıflarının başat görevleri olarak öne çıktığı vurgulanmaktadır. Üniversitenin temel işlevleri olarak görülen faaliyet alanları içerisinde en çok önemsenen ve öğretim üyelerince de desteklendiği öne sürülen görüşe göre, alandaki akademisyenler, araştırma yapmak, lisansüstü programlar vasıtasıyla yeni bilim insanlarının yetiştirilmesi gibi amaçları, sistemin kredilendirmemesi, öğretim üyesi sayılarındaki yetersizlikler ya da maddi getirisinin yüksek olmaması gibi sebeplerle ikinci plana atarak, daha çok lisans düzeyinde ders vermeye odaklanmaktadır. Bilim insanının asli görevi olarak görülen araştırma yapmanın, öncelikle akademik kariyerde ilerleme aracı olarak görülüyor olması durumu burada da vurgulanmaktadır.

3.4.3.4. Araştırma sonuçları

Araştırma Sonuçları başlığı altında ele alınan kabul ve görüşler, genel olarak Teleolojik Kabuller teması altında ele alınan diğer kategorilerde de olduğu gibi işlev ve amaç üzerine odaklanırken, diğer kategorilerden farklı olarak alanda yapılan araştırmalardan ne tip sonuçlar elde edildiği, bilimsel faaliyetin nihai amacına hangi açıdan hizmet ettiğine odaklanmaktadır.

“Bu, araştırmanın türüne göre değişen bir şey. Portakal sıkınca, elma suyu bekleyemezsiniz. Genel olarak soruyorsan pragmatik sonuçlar elde ediyoruz” P11

“Genel itibariyle bakıldığında, bizde yapılan araştırmalarda; hizmet içi eğitim yapılması gereklidir, gerekli önlemler alınmalıdır gibi sonuçlardan söz ediyoruz” P05

Daha çok pragmatik. Yani bir sorun var, bu sorunu nasıl çözerime yönelik bir şeyler yapıyoruz” P03

Yukarıdaki alıntılardan, Teleolojik Kabuller kapsamında ele alınan Araştırmanın İşlevi, Araştırmanın Öznesi ve Hedef Kitle, Bilim İnsanın Görevleri kategorilerinde vurgulanan işlev ve amaçlara paralel olarak, pratikte karşılaşılan sorunlara çözüm üretmeye yönelik sonuçlara ulaşıldığı anlaşılmaktadır. Bu pragmatik olduğu düşünülen sonuçların özellikleriyle ilgili daha net açıklamalar yapmaya uygun örnekler ise aşağıdadır;

“Genellikle betimsel sonuçlara ulaşıyorum” P08

“Araştırmaların çoğu da açıklama düzeyinde. Yani bir tespit yapıyor betimsel araştırmalar” P15

“Benim sonuçlarım daha çok betimsel” P02

“Açıklama ve yordama yapmıyoruz, betimlemeyi yapıyoruz oradan bir sonuç geliştiremiyoruz. ‘Bu neden böyle’ diyemiyoruz, tespit edip bırakıyoruz var mı? Yok mu?” P06

Yukarıdaki alıntılarda, alanda yapılan araştırmaların genel olarak betimsel olarak tanımlanan, açıklama ve yordama basamaklarına çıkamayan, sadece anlama ve tespit etmeye yönelik sonuçlar ürettiği belirtilmektedir. Betimsel olarak tanımlanan ve genel olarak anlama ve açıklama düzeyinde yer alan bu araştırma sonuçlarının, Teleolojik

Kabuller temasıyla ilgili giriş bölümünde Mouton ve Marais (1990, s. 13) tarafından yapılan sınıflamada teorik ereksellik olarak tanımlanan yaklaşıma uygun olduğu görülmektedir. Fakat teorik ereksellik yaklaşımı genel itibariyle pratikte karşılaşılan sorunlardan çok, bilgiyi, sadece bilgi sahibi olmak için üretme amacı taşımaktadır. Pratik sorunlara çözüm üretme, bireysel ve toplumsal davranışları, uygulamaları yönlendirme gibi amaçlar, temelleri Francis Bacon (1561-1626) tarafından atılan pratik ereksellik yaklaşımının gündeminde olan işlevlerdir. Araştırma sonuçlarıyla ilgili belirtilen bu iki özellik birbiriyle çelişmektedir. Aşağıdaki alıntılarda, bu çelişkiyi açıklamamıza yardımcı olabilecek açıklamalar mevcuttur;

“Kuram olmayınca zaten üstüne bir şey ekleme şansın yok. Pratik bir problemle ilişkili de yapmıyoruz çok fazla, o yüzden pragmatik de diyemiyoruz” P02

“Çoğunluğu pragmatik sonuçlar denebilir. Ama ne pragmatik, ne de başka bir şey aslında. Araştırma sonuçları genellikle hiç uygulamaya geri dönmüyor” P06

“Bizim araştırmalarımız daha çok milli eğitime bir şeyler öneren tipi araştırmalar. Bizde yaptık, birçok arkadaşımız da bu araştırmaları yaptı. Fakat bu araştırmalar ömürlerini raflarda tüketen araştırmalar oldu ne yazık ki. Sisteme uygulama yapmak mümkün olmuyor, sistem bizden araştırmalar yerine kısa süreli görüşleri istiyor” P01

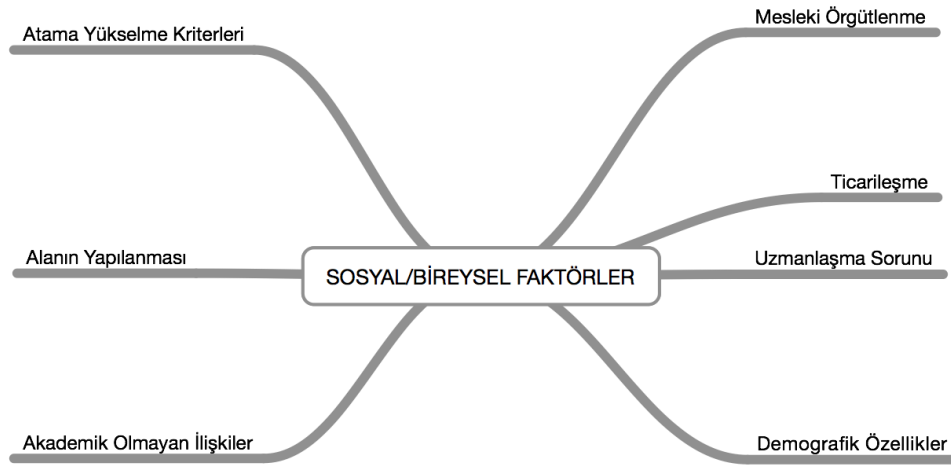
Görüldüğü gibi, pratik fayda sağlaması amacıyla yapılan araştırmaların, pratik fayda sağlaması açısından “kontrol etme” gibi üst düzey işlevleri yerine getiremeyen, anlama ve açıklama düzeyinde kalan betimsel sonuçlardan öteye geçememesinin sebebi olarak araştırmaların teorik arka planlarının zayıf olması, uygulamada karar verici pozisyonunda olanların akademiden bu tip bir beklentisinin olmaması, uygulayıcıların da bilimsel araştırma sonuçlarından yararlanma gibi bir alışkanlıklarının olmaması, akademinin de araştırma sonuçlarını uygulayıcılarla buluşturma gibi bir çabasının olmaması gibi noktalar ön plana çıkmaktadır.

3.4.4. Sosyal/bireysel faktörler

Eğitim Yönetimi alanında yapılan araştırmalara yön veren paradigma ve geleneği oluşturan son bileşen olarak belirlenen, Sosyal ve Bireysel Faktörler olarak adlandırılan bu tema çerçevesinde ele alınan kategoriler, diğer temalarda yer alan

faktörler gibi felsefi temeller üzerine inşa edilmiş olmayan, fakat alandaki araştırma geleneği ve paradigmayı doğrudan ya da dolaylı olarak etkileyen faktörlerdir. Bu araştırmanın temel amacı açıklanırken birincil öncelik olarak, alandaki araştırma geleneğini oluşturan felsefi kabullerin tespit edilmesi çabası öne çıkarılmıştır. Ancak, araştırma süreci içerisinde felsefi temellere dayanmayan bireysel ya da bireylerin çevreleriyle (toplum, devlet, mesleki birliktelikler vb.) kurdukları ve sürdürdükleri sosyal, kültürel, ideolojik, ekonomik vb. ilişkilerden doğan kabul ve tutumlarının da, alandaki her türlü bilimsel etkinliği en az felsefi kabul ve ilkeler kadar etkilediği anlaşılmıştır.

Bu başlık altında ele alınan faktörler; Atama Yükselme Kriterleri, Alanın Yapılanması, Akademik Olmayan İlişkiler, Mesleki Örgütlenme, Ticarileşme, Uzmanlaşma Sorunu ve Demografik Özellikler olmak üzere yedi başlık altında incelenmiştir (Şekil 7).

Şekil 7: Sosyal-Bireysel Faktörler Teması ve Alt Kategorileri

3.4.4.1 Atama yükselme kriterleri

Sosyal ve Bireysel Faktörler teması altında ele alınan kategoriler içinde, görüşme sorularında doğrudan konuyla ilgili hiçbir soru yer almamasına rağmen yapılan görüşmelerde en çok değinilen ve neredeyse tüm tema ve kategorilerde rastlanan,

alandaki araştırma geleneğinin en önemli unsurlarından biri olarak öne çıkan kategori Atama Yükselme Kriterleri'dir. Bu kategoride yer alan, gerek Üniversiteler Arası Kurul'un belirlediği, gerekse üniversitelerin (bütün üniversitelerde bulunmamakla birlikte) öğretim üyeliğine atanma ya da doçentlik ve profesörlük unvanlarına yükselmeyle ilgili kriterleri sağlama çabasıyla kaynaklanan faktörlerin; alandaki araştırma geleneğini doğrudan etkilediği, hatta birçok noktada ontolojik, epistemolojik ve teleolojik kabuller gibi felsefi faktörlerin önüne geçtiği anlaşılmıştır.

“Alanın sınırlarını yükselme kriterleri ve piyasa belirliyor” P14

“Yani entelektüel kaygılarla belirlenmiş bir gündem yok. Yurtdışında ne popülerse, ülke gündeminde ne varsa, ne para getiriyorsa, hocası ne çalıştıysa herkes onu çalışıyor. Akademik yükselme kriterleri çok önemli burada. Ne prim yapıyorsa dosyaya onu koymak lazım diye düşünülüyor” P08

“Konu listesi vermiyor ama, şu şu şu şu tip dergilerde yayın yapmak şartları var. Bu dergiler nasıl konular, nasıl yöntemler tercih ediyor yayınlamak için bunlara bakarsan devletin ne istediğini anlarsın. Derlemeyi kabul ediyor mu? Teorik yazıları kabul ediyor mu bu dergiler? Birde şu var, kaç puan gerekiyor, kaç tane yayın gerekiyor, hepsi belli. Ben bu kadar puanı en kısa sürede nasıl toplarım bunu düşününce sana zaten yapacak çok fazla bir şey kalmıyor. Üniversitelerarası kurulların belirlediği ve üniversitelerin kendilerinin belirlediği atama yükselme kriterleri belli. Bu sayılara ulaşabilmek için, en az emekle, en kısa sürede ne yapman gerektiğinin de ortada. Bu şekilde öğrenirsin nasıl araştıracağını ne araştıracağını” P09

“Türkiye akademisinde araştırma gündemini belirleyen şey, ağırlıklı olarak gençler için; araştırma görevlileri veya genç akademisyenler için, akademik hiyerarşi içinde yükselmeyi sağlayacak yayınları sayıca çoğaltmaya döndü” P12

Yukarıdaki alıntılarda Araştırma Konusu başlığı altında da değinilen, alandaki egemen araştırma geleneğinde, yapılan araştırmalarda nelerin araştırma konusu olarak seçileceği, alanın teorik sınırlarının ne olduğuyula ilgili kabullerin doğrudan atama yükselme kriterleri tarafından belirlendiği ifade edilmektedir. Atama ve yükselme kriterlerinde yer alan, indeksli dergilerde yayın yapma şartına bağlı olarak, alandaki araştırmacıların, yaptıkları araştırmalara temel oluşturan problem durumlarını ve

kuramsal çerçevelerini kendi isteklerine ya da, toplumsal ihtiyaçlara göre değil, söz konusu dergilerde kabul göreceğini bildikleri formatlara göre belirlemektedirler.

“Doçentlik kriterleri var ortada biraz önce bahsettiğimiz yöntemde [Kuramsal dayanağı olmayan, ampirik çalışmalar] başına da birkaç makale birkaç tez tarayıp kısa kısa literatürler oluşturur yaptığınız şeyi de İngilizceye çevirirsiniz indeksi dergilerde yayınlatıp bu şekilde yıllarca bilimi yapıp bu işi halledersin tırnak içersinde bilim tabii ki. Önünde hiçbir engel yok bu alabildiğine devam ediyor” P10

“Hani benim bu kariyerde yükselmem için işte bana demiş ki birileri; kriterler koymuş şu kadar yabancı yayın demiş, şu kadar hakemli demiş, şu kadar şunu yaparak bunu sağlarımlarım bunu yaparak bunu sağlarımlarım gibi yani o ölçütlerin peşinde koşmak gibi geliyor bana. Bir kere araştırmaya dayanan yayın gibi bir ifade getirildi kriter olarak. Kuramsal ya da derleme gibi çalışmaların itibar görmediğini bildiği için araştırmacılar daha çok ampirik çalışma yapma eğilimindedir” P17

“Tercihlerimizin backgroundunda entelektüel bir kaygı olduğunu düşünmüyorum. Nedeni şu; diyorlar ki mesela en nitel araştırma yapma doçentlikte başına olmadık şeyler gelir, nicel yap sayısal verilerin itiraz edilebilecek bir şey yok, mahkemeye bile git sen kazanırsın. Yani burada araç, amaç haline gelmiş. Ben bu kimliğin oluşmasında atama ve yükselme kriterlerinin çok etkili olduğunu düşünüyorum” P10

Atama-Yükselme kriterlerinin konu tercihini etkilediği gibi, araştırma geleneğinde önemli bir yere sahip olan yöntem tercihlerini de doğrudan etkilediği, yukarıdaki alıntılardan anlaşılmaktadır. Ontolojik Kabuller teması altında, Araştırma Tasarımı olarak adlandırılan kategoride, alandaki egemen araştırma geleneğinde ampirik desenlerle tasarlanan araştırmaların oldukça ağırlıkta olduğu ve bu yönelimin egemen gelenek tarafından desteklendiğine, araştırmacıların da alanda kabul görmek adına bu geleneği sürdürdüğüne değinilmişti. Bu noktada ise, kabul görmenin de ötesinde, akademik kariyer basamaklarında yükselme ve öğretim üyeliğine atanmayla ilgili koşullarda yer alan indeksli dergilerin yayın ilkeleri, doçentlik jürilerindeki olası tepkiler vb. gibi, alandaki geleneğin dayatılmasının araştırmacıların yöntem tercihlerini doğrudan etkilediği, gerek doğrudan kriterler tarafından engellenen, gerekse jürilerde aday için risk oluşturduğu düşünülen yöntemlerden uzaklaştırdığı, hatta araştırmacıları

neredeysi tek çeşit bir araştırma tasarımına mecbur ettiği görülmektedir.

“Öğretim üyelerinin nitelikli yayın yapmak gibi kaygılarının çok fazla olmadığını çok iyi biliyorum. Özellikle gençler arasında, bir an önce akademik kariyer yapma, yükselme, unvan alma çabası ön planda. P05

“Yani illaki uygulamadaki problemlerden zorunda değil. şöyle söyleyeyim benim artık şu aşamada ampirik çalışma yapma gibi bir derdim de yok. Yani profesör oldum artık, bir takım puanların peşinde koşmuyorum, belki onunda etkisi ile böyle düşünüyorum”
P17

“Bizde kapsamlı bir teori sorunu var, kapsamlı bir araştırma geleneği sorunu var. Yani adam oturup araştırma yapmayı doğal işinin bir gereği olarak görmüyor. Ne zaman araştırmaya dayalı makale yapıyor? Genellikle yükseleceği zaman. İşte yardımcı doçent olacağı zaman iki tane lazım, doçent olacağı zaman bir 3 tane daha lazım, işte profesörlük gelene kadar bir tane daha çıkarsak, kafa böyle çalışıyor. Profesör olduktan sonra adamın yayın yapmasını gerektirecek herhangi bir neden yok, sistem bunu kredilendirmiyor. P15

Yukarıdaki üç alıntı birlikte düşünüldüğünde ise atama ve yükselme kriterlerinin alandaki araştırma geleneği üzerindeki bir başka etkisi ortaya çıkmaktadır. Sistemin öngördüğü araştırma modeli olarak öne çıkan, araştırmacıların da akademik kariyerlerinde ilerleme sağlamak amacıyla yapmak durumunda kaldığı uygulamaya yönelik ampirik araştırmaların, oldukça sığ, teorik alt yapısı zayıf bilgi ve sonuçların üretilmesine sebep olduğuna, Teleolojik Kabuller teması altında ele alınan Araştırma Sonuçları kategorisinde değinilmişti. Kariyerinin başındaki araştırmacılar, atama yükselme kriterlerini yerine getirerek, ilerleme kaygısı taşıdıkları için araştırmalarında nitelikten ödün vererek, kısa sürede daha çok yayın üretme çabasıdayken, aynı kriterler içerisine profesörlük noktasından sonra yayın yapma zorunluluğu olmadığından kendilerinden beklenen nitelikli, daha derin ve anlamlı sonuçlar üretebilecek, güçlü teorik arka planlara sahip, ya da bir teorik yapı ortaya koymayı sağlayabilecek araştırmaları yapmak yönünde bir gayret göstermemektedirler. Bu durumda ise alanda yapılan araştırmaların nitelik ve sonuçlar açısından gösterdiği tek düzelik devam etmektedir.

“Son zamanlarda, herhangi bir yerde çok kısa bir öğretmenlikten sonra, yüksek lisans

ve doktora yapıp, hızlı seri bir şekilde yayın yapıp... örnekleriyle karşılaşıyoruz, 2012 yılında doktorasını bitirmiş adam 2013'te doçentliğe başvurmuş. Yani bu şeyler fiilen mümkündür yasal bir engel yoktur, ama bu bir oluşum süreci, yani birikimi gerektiriyor, deneyimi gerektiriyor, yani olgunlaşmayı gerektiriyor. Yani hukuksal olarak mümkün ama, fiili açıdan baktığınızda hiçbir tez yönetmemiş, ya da başka öğretim üyelerinin de olduğu bir ortamda bulunmamış. Bugün sizinle bu konuşmayı eğitim yönetimi kongresi sayesinde yapıyoruz, şimdi bakıyorsunuz eğitim yönetimi kongrelerinin hiçbirine katılmamış birisi doçentlik jürisinde benim karşıma geliyor” P05

Alandaki araştırma geleneğini etkilediği düşünülen, atama yükselme kriterleri içerisinde yer almayan, fakat yer alması gerektiği öne sürülen bir başka konu ise, yukarıdaki alıntıda ifade edilen; akademik unvanların, belli bir birikim ve olgunlaşma sürecini tamamlamadan, araştırma tecrübesi kazanmadan, alanla ilgili akademik camianın bir parçası olmasını sağlayacak iletişim ve etkileşim ortamlarına dâhil olmadan, sadece araştırma sayısını önemseyen kriterlerin yerine getirilmesiyle alınıyor olabilmektedir. Hukuki olarak şartların yerine getirilmesinin, bir akademisyenin nitelikli araştırmalar yapabilecek beceri ve olgunluğa ulaşmasını sağlayamayacağı, bu beceri ve olgunluğun ancak belirli süreçler ve belli bir etkileşim ortamı içerisinde kazanılabileceği öne sürülmektedir.

3.4.4.2. Alanın yapılanması

Bu başlık altında, ülkemizde kuruluşundan bu yana Eğitim Yönetimi alanının yapılanma sürecinde geçirdiği aşamaların ve bugün gelinen noktanın, Yüksek Öğretim sistemi içerisindeki konumunun, kamuyla ve toplumla olan ilişkisinin ve alanda çalışmalar yapmakta olan akademisyenlerin yetiştirilme süreçlerinin, alandaki egemen araştırma paradigması ve geleneği üzerindeki etkileri ele alınmıştır.

“Eğitim yönetiminin kurucu kadrolarından bakanlığın beklentileri vardı. Kurucuların da bir devletçilik anlayışları var, devlete yakınlıkları var. Türkiye'nin eğitim sorunlarını çözmek adına, hükümetin, iktidarın istediği bilgileri üretmeyi bir görev olarak görüyorlar. Bu durum modern cumhuriyetin kuruluş ilkeleriyle de çok örtüşüyor. Eğitim sisteminin oluşturulması, sistemin sürekliliğinin sağlanması, resmi ideolojiye, egemen

ideolojiye de uygun bir çizgidir. Dolayısıyla o kişiler bunları yaparak bir gelenek oluşturuyorlar. P10

“Şimdi bizim alan bir türlü topluluk olamama sorunu yaşıyor. Gerekli etkileşimi kurup, kendi değerlerini, kendi anlayışını, kendi kurallarını yaratıp bunun içinde kendisini sorgulayan bir topluluk olamadık henüz. Bizim alandaki akademisyenler kendi bilim anlayışından, bilim yapma anlayışından yola çıkarak sorgulamıyor eğitim yönetimi alanındaki çalışmaları. Kendini o noktada görmüyor. Daha çok pratikler üzerinden tanımlıyor kendini. Bir topluluk olma, bir topluluktan yola çıkarak alanı oluşturma, sorgulayıcı bilgi üretme gibi bir amaç önüne koymuyor. Bu amaçsızlık varken, geleceksizlik var demektir. Yani geleceğimizi başkaları belirliyor, iktidar belirliyor. Bizim kendi tercihlerimiz, kendi yönlendirmelerimiz yok” P10

Yukarıdaki alıntılarda, Eğitim Yönetimi alanının ülkemizde kuruluş aşamasında, devletçilik anlayışıyla hareket eden, toplumsal faydayı siyasi iktidarların Milli Eğitim Sistemi içerisindeki yapılanma noktasında aldıkları kararlarda ve yürürlüğe koyulan uygulamalarda, sistemin bir çeşit test edicisi, tavsiye kurulu görevi görmekle eşdeğer gören kurucu kadroların başlattığı uygulama endeksli bir alan yapılanmasının aktararak günümüze taşınırken, söz konusu uygulama odaklılığın alanda gelişen araştırma geleneğini de bu yönde şekillendirildiği ifade edilmektedir. Yapılanma sürecinin başlangıcından itibaren sürdürülen ve araştırma geleneğini şekillendiren uygulama odaklı bu yaklaşım, Eğitim Yönetimi Milli Eğitim Bakanlığı'nın akademinin görüş ve yönlendirmelerine çok da açık olmaya politika ve uygulamalarından bağımsız olarak, kendisiyle ilgili bilimsel bir alan tanımı yapmasına, bu tanımdan hareketle, alanın varlığı, gerekliliği, sınırları, amacı gibi konuların araştırma gündemi dışında kalarak, Eğitim Yönetimi alanının bizzat kendisiyle ilgili bir bilgi birikiminin oluşmasına engel olmuştur. Bu durumla ilgili olarak aşağıdaki alıntılar örnek olarak verilebilir;

“Biz henüz alanı olgunlaştırmaya sistematik hale getirmeye çalışıyoruz” P02

“Eğitim yönetiminde, her ne kadar iddia edilse de, kuramsal temeller çok oturmamış” P07

“Türkiye’de eğitim yönetimi diye bir alan var mıdır diye sormak lazım. Bence eğitim yönetimi diye bir alan yok” P14

“Eğitim yönetimi alanındaki, eğitim yönetimi alanının temel yöneliminin ne olduğunu, niye böyle bir alan var sorusunun yanıtını, buradan hareketle ortaya çıkmış olan sorunları irdeleyen çalışmalara ya vakıf olmalı ya da bunlarla ilişkili olmalı” P09

Yukarıdaki alıntılardan alanın teorik yapılanmasının henüz tamamlanmamış olduğu, bu teorik yapılanma içerisindeki en önemli faktörlerden birinin de, alanın kendisiyle ilgili bilgi üretimi ve alanın bir bilimsel disiplin olarak varlığı, amacı, kapsamı, sınırları ve yönelimlerinin tartışılması olduğu anlaşılmaktadır. Bugün gelinen noktada ise, alanın yapılanma sürecinde felsefi ve teorik temellerin göz ardı edilerek, ağırlıklı olarak uygulama temelli bir yaklaşımla oluşturulan ve sürdürülen araştırma geleneğinin yol açtığı sorunlara, alan akademisyenlerinin bir araya geldiği bilimsel toplantılarda yazılı ve sözlü olarak sıklıkla değinilmektedir.

“Bizim zaman sorunumuz yok geçmişimiz var. Fakat gördüğümüz kadarıyla daha önce seçkinci bir anlayış var. Yani alanın içinde seçkinci bir alan var. Yurtdışında eğitim görüp Türkiye’ye gelen, daha çok belirli üniversitelerde kümelenen ve bu süreci farklı değerlerle hatta ideolojik ölçütlerle ortaya koyan seçkinci bir anlayış var. Bu seçkinci anlayış, alanı yurtdışından çevirdiği şeylerle, aslında Türkiye’ye hiç de uygun olmayan yaklaşımlarla elinde tuttu ve bu tabana inemedi. Bu seçkinci anlayış bilgi paylaşımından ziyade bilgi üreten ve elinde tutan bir yapı ile karşımıza ıktı. Bu yüzden çok fazla bir tartışma platformu ortaya çıkmadı çünkü tartışma eşitler arasında olur böyle bir eşdeğerlik algılanmadı ki karşımızda kendini seçkin gören bir popülasyon var” P11

“Bu [alışma konuları] aslında pek tercih değil. Bu oluşan bir süreç. Lisansta oluşmaya başlıyor. Bazı hocalar var Ziya Bursalioğlu, İbrahim Ethem Başaran gibi. Bu hocalardan aldığımız derslerde oluşuyor bu tercihler. Bir gelenek var çalışılması gereken bir konu var. Bir konu belirlenir örneğin dönüşümcü liderlik. Bu çalışılacak, herkes bunu alışıyor. Bu konu ele alınır ve bunun şablonları vardır bu konuda popüler anketler vardır belli bir yöntemleri vardır o sürekli tekrar edilir” P06

“Liderlik davranışlarını betimleme alışması Bursalioğlu’nun... Bence hala onu betimlemekle meşgulüz biz” P04

Eğitim Yönetimi alanının yapılanma süreciyle ilgili bir başka görüş ise yukarıdaki alıntıda ifade edilen, alanın kurucu kadrolarının yurt dışında eğitim

gördükleri süre zarfında benimseyerek ülkemize transfer ettikleri kuram, yaklaşım ve bilim yapma geleneğinin, alandaki seçkin anlayış sebebiyle üzerinde tartışmanın bile imkânsız olduğu, evrensel geçerliliği olan tek bir bilim anlayışı olarak kabul ettirilen dogmatik bir araştırma geleneğine dönüştüğüdür. Tarihsel olarak kıyaslandığında, o dönemde alanın gelişme gösterdiği ve ülkemizden de ilk lisansüstü öğrencilerinin gönderildiği ülke olan Amerika Birleşik Devletleri’nde geleneksel eğitim yönetimi müfredatını oluşturan konular genel olarak, davranışçı psikoloji disiplininin transfer edilen beceri ve ölçülebilir davranışlara dayalı yönetim ve organizasyon çalışmaları, bürokrasi ve örgütsel yapıya ilişkin çalışmalardan oluşmaktaydı. Bu müfredatın temel üst anlatıları (meta-narrative) ise davranışçılık ve yapısalcılık olarak bilinmekteydi (English, 1993). Bahsedilen araştırma konusu, yöntem, metafor ve söylemlerin etkileri, öncü akademisyenler olarak tanımlanan Eğitim Yönetimi alanının kurucularına ait eserlerde görülmekte olduğu gibi, bu araştırmada da, Araştırma Konusu, Araştırma tasarımı ve Araştırmanın İşlevi gibi birçok başlık altında bu duruma değinilmiştir.

“Nicelik olarak bakarsan epey adam var bizde, fakat standartlar oluşturulamamış. Ankara Üniversitesinin lisans programlarının kapatılması olumsuz olarak etkiledi alanı. Şu anda örneklemindeki kişilere de bakabilirsin, eğitim yönetimi alanında adını duyduğun, bildiğin herkes oradan mezunudur. Bildiğin kurudu bu alan” P15

“son zamanlarda benim gözlediğim alana dışarıdan gelen özellikle fen bilimciler matematik alanından gelenler kısa süre içerisinde istatistik konularına vakıf oluyor ve istatistik konularındaki becerisini alana girmek için bir araç olarak kullanabiliyorlar. Ama Görüyorum ki bazılarının alanla ilgili temel düzeyde bilgi eksiklikleri var ve kuramsal olarak kendilerini yeterince geliştiremiyorlar.... herhangi bir alanda lisans eğitimi yapıp, ki bu genelde bizim alanda yabancı dil mezunları oluyor, dil de olduğundan yabancı kaynaklardan hareketle mesafe alması, akademik kariyer yapması mümkün olabiliyor. Bu yabancı dil konusundaki becerisi bilim alanı ile ilgili eksikliklerini bir ölçüde kapatır gibi oluyor “P05

Eğitim Yönetimi alanının üniversite içindeki yapılanmasının, araştırma geleneği üzerindeki etkisine dair bir başka görüş, yukarıdaki alıntılarda da değinilen, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi bünyesinde bulunan Eğitim Yönetimi Teftiş Planlama ve Ekonomisi lisans programının 1997 yılında kapatılmasıyla birlikte, Eğitim Yönetimi alanı sadece lisansüstü eğitim veren bir anabilim dalı haline dönüşmüştür.

Akademisyen adaylarının, lisans öğrenimini başka bir alanda tamamlayarak, yüksek lisans ve doktora düzeyinde Eğitim Yönetimi alanına dâhil olması, alanın temel teorik altyapısından uzak bir araştırmacı nesli yetişmesine sebep olmuştur. Lisans programlarının kapatılmasının ardından alana dâhil olan akademisyenlerin, istatistik ve yabancı dil gibi beceriler sayesinde, akademik kariyerini hızlı bir şekilde ilerletilip, bir takım unvanları kolayca alabildikleri, ancak lisans düzeyinde edinilmesi gereken alanın teorik temelleri konusundaki bilgi birikiminden yoksun olduklarından alanın giderek tükenmekte olduğu ifade edilmektedir.

3.4.4.3. Akademik olmayan ilişkiler

Bu başlık altında, Eğitim Yönetimi alanındaki bilim insanları tarafından oluşturulan grupların akademiyle ilgili her türlü alanda gösterdikleri tutum ve davranışlarını etkileyen bilimsel ya da entelektüel kaygılara dayanmayan kabul ve görüşleri ele alınmıştır. En fazla bilinenleri Frankfurt Okulu ve Viyana Okulu olarak adlandırılan, genellikle “ekol”, “epistemik cemaat” gibi kavramlar üzerinden tanımlanan, belli bir bilim yapma geleneği üzerinde hemfikir olmuş bilim insanlarınca oluşturulan bu grupların, alandaki araştırma geleneğini, bireysel ve toplu davranışları doğrudan ya da dolaylı olarak etkilediği yaygın bir kanaattir. Fakat konuyla ilgili tartışmalarda, örneklerdeki gibi bir araya gelen bilim insanlarının alan üzerindeki etkisinin sadece öngördükleri bilim yapma geleneğinden kaynaklanmadığı; bir çeşit inanç sistemi olarak tanımlanan, belli bir çerçeve içerisindeki bilim insanlarının alan içindeki konum ve meşruiyetlerini güçlendirmek için sürdürülen bir rekabet ortamı yarattıkları, bu rekabet ortamına sebep olan itibar, tanınma, kariyer hesapları ve kabul görme gibi gayelerin bilim yapma geleneği olarak belirlenen kabul ve ilkelerin sürdürülmesi ile neredeyse eşit derecede önemli görüldüğü görüşüne de yer verilmektedir (Ünsaldı, 2013, s. 21).

“Bu işler Türkiye’de böyle yürümüyor ya işte bu bizim oğlan bunu idare edelim kadro verelim deniyor. Bizde çok fazla lokalleşmiş. Evrensellik yok ikisi de lazım, ama dengeli lazım” P02

“Bizde örgütlenmeler, yapılanmalar, cemaatleşmeler var ama söylediğin gibi bir şeyin [ekol, epistemik cemaat vb.] oluşmadığını görüyoruz. Eskiden denetimciler grubu vardı, okulcular grubu, vardı yöneticiler grubu falan vardı. Ama şu anda turnak içerisinde benim adamım mı, değil mi şeklinde örgütlenmeler var. Yani bir toplanma var ama akademik bir kaynağı yoktur toplanmanın. Daha çok siyasi anlayışlarla ilgili bir toparlanma var. Bir güç ilişkisine dönüşmüş bu gruplar” P07

“Türkiye'deki üniversitelerin örgütlenmeleri çalışanlarının siyasi görüşlerine göredir. A üniversitesinde biraz sosyal demokrat bir grup öbeklenmiştir. B üniversitesinde biraz daha muhafazakâr İslamcı bir öbek vardır. C üniversitesinde biraz daha milliyetçi bir grup vardır. Ekoller maalesef siyasi olarak ayrılır bizde” P15

Yukarıdaki alıntılar, alanda araştırma geleneğinin önemli bir belirleyicisi ve sürdürücüsü olan ekollere benzer gruplaşmalar olduğunu, fakat bu gruplaşmaların temel bir araya getirici unsurunun epistemik cemaatlerde olduğu gibi akademiyle doğrudan ilgili, bilimsel tutumlardan doğan bir faktör olmadığı, gruplaşmaların ideolojik ve siyasi görüşlere dayalı bir güç ilişkisi şeklinde gerçekleştiğini ifade etmektedir.

“Ben öyle bir ekol ayırt edemiyorum ama şöyle bir şey oluyor; hükümetlere bağlı bir kaynaşma ve oraya yakınlık ve onun üzerinden politikaların eleştirisi ve oradan gruplaşmalar oluyor. Siyasi bile derken temkinli davranmak istiyorum. Mesela diyelim liberal ya da sosyalist falan gibi siyasi ve ideolojik bir ayrım söz konusu değil, daha çok günlük politikalar, yandaşlıklar üzerine kurulmuş parçalanmalar var ama bu hiçbir zaman bir ekol olduğu anlamına gelmez” P10

“P13:çok açık söyleyeceğim, kadrolaşma. Hak etmeyen insanlar geliyor üniversitelere, doktora programlarına.

G: *Siyasi bir kadrolaşmayı mı kastediyorsunuz?*

P13: *Öyle bile değil. Öyle olsa hiç değilse ortada bir fikir olur, bir ideolojik birliktelik olur. O bile yok.” P13*

Bu alıntılarda ise, söz konusu gruplaşmalarla ilgili bir başka bakış açısı dile getirilmektedir. Alandaki gruplaşmaların birer epistemik cemaat özelliği göstermediği gibi, dünyayı algılama, çevrede olup bitenleri anlamlandırma biçimi olarak tanımlanabilecek bir ideolojik yönelim ya da siyasi duruşla da ilgili olmadığını, siyasi

ya da ideolojik olarak görülen bir araya getirici unsurun, daha basit, gündelik politika ve çıkarılara dayalı bir güç ilişkisi olarak tezahür ettiği anlaşılmaktadır.

“Biraz önce söylediğim gibi, yükselme ve yayın çoğaltma için var böyle bir mekanizma [ekol, epistemik cemaat vb.]. Akademik konular dışında, politik, ekonomik konularda gruplaşmalar var tabi ama bunlara ekol denmez....2547 sayılı kanunla birlikte çok şey değişti. Siyasi network çok fazla ön plana çıktı bu kanunla 1992'den sonra” P08

“Süreç [dergilerdeki hakem süreci] hiç işlemiyor. Ya da hatırla, gönülle işliyor. Ya da diyorsunuz ki falancanın şeyi hemen devreye girsin ya da falancanın girmesin şeklinde de olabiliyor. Dolayısıyla bir objektiflik yok. Bence alanda bir objektif tutum gelişmemiş. Yani rasyonel bir şey yerine, duygusal yaklaşımlar [hâkim] eğitim yönetimi alanında son zamanlarda” P07

“Türkiye'deki indeksli dergilerin hepsi belli bir politik görüşün, belli bir çıkar grubunun, belli bir yandaş sınıfın dergileri haline dönüşmüştür” P14

Yukarıdaki alıntılarda ise, gündelik politika, güç ilişkileri, siyasi ve ideolojik eğilimler tarafından yönlendirilen bir mekanizma olarak tanımlanan alandaki gruplaşmaların, alanda yapılan araştırmaların yayınlanması ile ilgili nasıl bir işleve sahip olduğuna değinilmektedir. Alanda yapılan araştırmalarla ilgili en önemli denetim mekanizmalarından biri olan bilimsel dergilerdeki hakemlik süreçlerinin, bilimsel kriterlere dayalı bir süzgeç kullanmak yerine, alandaki gruplaşmaların temelini oluşturan akademik olmayan faktörlerden etkilendiği, bu grupların yönlendirmesine son derece açık olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum, akademik olmayan ilişkilerin, alandaki araştırma geleneği üzerindeki etkisinin en açık ve anlaşılır belirleyicisi olarak karşımıza çıkmaktadır.

“Aynı üniversitede çalışan iki kişi var, ikisi de doçentliğe başvurdu. Bir tanesi 5-0 geçti diğeri 4-1 kaldı. Jüri üyelerinin de bazıları ortak. 4-1 kalan kişinin dosyası, 5-0 geçen kişinin dosyasının iki katı, hem nicelik, hem de nitelik açısından. Geçen, doktorasını Türkiye'de yapmış, muhtemelen hocası birilerini aradı. Diğeri Amerika'da yapmış, hiç kimse onu tanımıyor, o da kimseyi tanımıyor, danışmanı da burada değil. 3 kişiyi aradın mı bitiyor iş. Ya da ideolojik olarak bakılıyor, bu bizim kafadan adam gibi. Öbürünü hiç kimse tanımıyor, adamın dosyası iyi olduğu için müdahale etmedi belki de. Başvuranların içinde belki de en iyi dosya onundur. Kriterlerin sağlanması dışında,

insanları doçent yapan birazda akademi dışı network. Bunu yadsıyamazsın, bu bir gerçek” P02

Tıpkı bilimsel dergilerin hakem süreçleri gibi, alandaki araştırmalar için bir diğer önemli denetim mekanizması olan doçentlik jürilerinin de, alandaki gruplaşmalardan ve akademik olmayan ilişkilerden aynı şekilde ve düzeyde etkilendiği yukarıdaki alıntıda ifade edilmektedir. Buradan, ideolojik ya da sadece bireysel tanışıklığa, birlikte zaman geçirmeye dayalı, akademik olmayan bir ilişkiler ağının, doçentlik jürisi gibi bir bilimsel denetim ve değerlendirme mekanizmasında, yapılan araştırmaların nicelik ya da nicelik açısından bilimsel değerlerinin önüne rahatlıkla geçebildiği, bu durumun alanın yadsınamaz bir gerçeği olduğu anlaşılmaktadır.

Bourdieu, bilimsel alanların hususi özelliklerine değinirken; tıpkı ekonomik sistemlerde olduğu gibi, bilim dünyasının da, alt evrenlerinde üretim ve yeniden üretim araçlarına egemen olma mücadelelerine sahne olduğu belirterek, bunun bir çeşit alana hükmetme, tekelleşme ve gücü tek bir noktada toplama çabası olduğu şeklinde açıklamaktadır (1997, s. 81). Bourdieu'nun bu görüşü, bilimsel dergilerdeki hakem süreçleri ve doçentlik jürilerini, Bourdieu tarafından bilimsel sermayenin yeniden üretim araçları olarak tanımlanan (s. 83) mekanizmalar ele aldığımızda, alandaki akademisyenler ya da akademisyen grupları arasında geliştirilen akademik olmayan ilişkiler ağının, alandaki araştırma geleneği üzerindeki etkilerini açıklama ve tanımlamaya yardımcı olmaktadır.

“Bizde acaba üniversitenin eleştirisini ciddiye alacak bir makam var mıdır? Bununla birlikte, üniversite ideolojik kaygılardan kurtulup gerçekten bilimsel bir eleştiri getirebilir mi? İkisinden de kuşku var. Ne uygulayıcılar ciddiye alır bizi, ne de üniversite olarak biz bilimsel bir kritik yapabiliriz. Üniversite nasıl kritik eder bizde? Uygulayıcıyı kendine yakın görüyorsa ‘aa ne kadar başarılısınız’” der. Kendisine uzak görüyorsa, ne yaparsan yap yaranamazsın. Bu yakınlık da, uzaklık da ideolojik, politik yakınlık ve uzaklıktır” P15

Yukarıdaki alıntıda değinilen, alandaki akademik olmayan ilişkilerle ilgili bir başka önemli nokta da, uygulamalı bir disiplin olarak tanımlanan ve pratik sorunlara çözüm üretme gayesinin alandaki araştırma geleneği üzerinde oldukça etkili olduğu vurgulanan Eğitim Yönetimi alanının, uygulamacılarla, yani eğitim sistemiyle ilgili politika belirleyiciler ve bürokrasi ile ilişkisinde de, tıpkı alanın kendi içerisindeki

etkileşim ve ilişkilerde olduğu gibi, akademik dayanakları olmayan kabul ve tutumların önemli bir etken olduğudur. Bilimsel bir disiplin olarak kendini büyük ölçüde pratikler üzerinden tanımlayan Eğitim Yönetimi alanının, Milli Eğitim Sistemindeki politika ve uygulamaları değerlendirip eleştirirken, alandaki hâkim ideolojik ve siyasi yönelimlerin, bilimsel kriter ve bakış açılarından daha etkili olduğu anlaşılmaktadır.

3.4.4.4. Mesleki örgütlenme

Bu başlık altında, mesleki örgütlenme noktasında Eğitim Yönetimi alanının geldiği noktanın, alandaki araştırma geleneği ve paradigması üzerindeki etkilerine dair görüş ve fikirlere yer verilmiştir.

“Bugüne kadar, dokuzuncusunu yapıyoruz eğitim yönetimi kongrelerinin, bunlardan sadece birine rahatsızlığım nedeniyle katılamadım. Bunun bazı güçlükleri olabilir, yani ulaşım güçlükleri olabilir, maddi olabilir bunların hepsini anlayışla karşılıyorum. Ama bir alanda çalışıyorsanız, özveri de gerek. Alanda Türkçe olarak, Türkiye’de yayınlanan tek eğitim yönetimi dergimiz var. Burada yüksek lisans yapan, doktora yapan bir arkadaşımızın bu dergiye abone olmaması kabul edilemez. Takip etmesi lazım, bu kongrelere katılması lazım. Böyle olmayınca, derlenme, toparlanma, örgütlenme yapılan eğitimin niteliğini arttırma ya da ortak bazı noktaları belirleme, olmazsa olmazları belirleme anlamında çok önemli bir mesafe kat edemiyoruz. Alanda bir sahihsizlik söz konusu” P05

“Gidip istediğin dergide makale yayınlatabiliyorsun. Adam bir kere eğitim yönetimi kongresine katılmamış, eğitim yönetimi dergisinde bir kere makalesi basılmamış ama doçent olabiliyor. Mesleki kurumların aktif olması yönlendirmesi ve yaptırım getirmesi gerekiyor” P02

“Ortak araştırma gündeminin olabilmesi için, güçlü organizasyonların olması lazım, örgütlenmelerin olması lazım” P15

Yukarıdaki alıntılarda yer alan ifadeler incelendiğinde, alandaki tek dernek olan Eğitim Yöneticileri ve Denetçileri Derneği ve alanda ülkemizdeki tek bilimsel hakemli dergi olan Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi dergisinin alanın araştırma gündemini belirleme, “ortak nokta” ve “olmazsa olmazlar” olarak nitelendirilen alanın yönelimini, sınırlarını ve işleyişini yakından ilgilendirdiği düşünülen, yeni araştırmacıların eğitimi, akademik kariyerde ilerleme gibi noktalarda mesleki

örgütlenmelerin oldukça önemli rol oynadığı ya da oynaması gerektiği yönünde bir sonuç ortaya çıkmaktadır.

Bilimsel dergilerdeki hakemlik süreçlerinin, atama yükselme kriterleri ve doçentlik jürilerinin alandaki araştırma gündemini ve araştırma tasarımlarını ne şekilde etkilediği ilgili bölümlerde ele alınmıştır. Burada ise, alandaki mesleki örgütlenme biçimleri olarak karşımıza çıkan bilimsel dergi ve derneğin alandaki izomorfizmin sürdürülmesi noktasındaki rolü dikkat çekmektedir. Ne araştırılacağı ve nasıl araştırılacağı atama yükselme kriterleri ve bilimsel dergilerin ön şartları tarafından belirlenen alanda, bir araştırmacının tanınma, kabul görme gibi noktalarda da söz konusu mesleki örgütlenme biçimleri tarafından sağlanan sosyalleşme ve alandaki ağa katılma ortamı ve biçimi de bir çeşit zorunluluk olarak görülmektedir.

Bu başlık altında ele alınan bir başka konu ise, alandaki araştırma geleneğini önemli ölçüde etkileyen ontolojik (alanın tanımlanması, gerçeklik iddiası vb.) ve teleolojik (araştırmanın işlevi ve öznesi, araştırma sonuçları vb.) kabullerde de değinilen toplumsal fayda ve uygulama odaklılık anlamında mesleki örgütlenmelerin rolü ve etkisiyle ilgilidir.

“Bir basın mensubu eğitim yönetimi ile ilgili görüş almak istese kimi arar bugün? Beni aramaz. Neden? Çünkü bizim kurumsal kimliğimiz yok. Bizde eğitimde etkili olan örgütlere bak SETA ve ERG var. Bunlar bir meslek örgütü olarak etkili değiller ama bir ideolojik görüş adına etkililer. İdeoloji de olacak tabi ama yanında bir de mesleki gelişmişlikle ilgili bir etkinlik olacak.” P02

“Bizim daha güçlü yapılarak daha güçlü organizasyonlara ihtiyacımız var. Formel yapıların dışında yapılara ihtiyacımız var. Örneğin Mühendislik Fakülteleri Dekanlar Konseyi'nin Türkiye üzerinde bir yaptırımı var. Bir konuda bir şey söylese onu dikkate alır herkes. Ama Eğitim Fakülteleri Konseyi'nin bir yaptırımı falan yok” P15

Yukarıdaki alıntılardan, kendini pratikler üzerinden tanımlayan, yapılan araştırmaların gerçeği yansıtmaya kriteri olarak uygulamadaki sorunlara çözüm üretme kapasitesini ön plana çıkaran toplumsal fayda sağlamayı, alanda yapılan araştırmaların nihai amacı olarak gören, Milli Eğitim sistemi içerisindeki uygulayıcıları araştırmanın öznesi olarak kabul eden ve ürettiği sonuçlarda uygulamadaki aksaklıkların giderilmesi ve uygulamaların iyileştirilmesine yönelik önerilerden oluşan Eğitim Yönetimi alanının,

bu kabulleri ve amaçları doğrultusunda etkili olabilmesi için alandaki mesleki örgütlenmelerin önemli bir rol oynaması gerektiği, fakat alandaki mesleki örgütlerin bu güce ve etkililiğe sahip olmadığı anlaşılmaktadır. Toplumsal fayda gözeten ve uygulama odaklı bir alan olan Eğitim Yönetimi, mesleki örgütlerini yeterince güçlendiremediği, ön plana çıkaramadığı ve var olan örgütler de bilimsel ve mesleki çıktılarını ideolojik ve siyasi yönelimlerinin önüne geçiremedikleri için temel amaç ve ilkelerine uygun olarak topluma ulaşamamakta, kamu sistemi üzerinde yaptırma sahip bir güç odağı haline gelememektedir.

3.4.4.5. Ticarileşme

Sosyal ve Bireysel Faktörler başlığı altında ele alınan kategorilerden biri de ticarileşme olarak adlandırılan, alandaki bilim insanlarının ürettikleri bilginin ekonomik beklentilerden etkilenmesi ile ilgili görüşleri kapsamaktadır.

“Kitap yazmak yerine, yayınevlerinin ticari beklentilerine uygun olarak bölüm yazma hevesine kapıldılar insanlar. Bu hataya hepimiz düştük zaman zaman” P01

“Toplum giderek kapitalistleşti aynileşti, batılılaştı. Herkes kendi menfaatini düşünüyor. O bakımdan da eğitim araştırmaları da eğitim yönetimi araştırmaları da piyasa endeksli olmuştur. Yükselme kriterleri ve piyasa [alanın] sınırlarını belirliyor. Türkiye’de bütün iradesini piyasanın emrine veren ve şirket ideolojilerinden beslenen bir yazma ve çalışma alanı var” P14

Yukarıdaki alıntılarda alanda yapılan araştırmaların ve yazılan kitapların, alanla ilgili faaliyet gösteren yayınevlerinin tamamen karlılığa ve daha fazla satışa odaklı stratejilerine uygun olarak şekillendirildiği, alandaki bilim insanlarının alanla ilgili piyasanın ticari beklentilerini karşılayarak, ekonomik kazanımlar elde etme amacıyla araştırma ve çalışmalar yaptığına değinilmektedir.

“İnsanların akademik çalışma yapabilmeleri için uygun ortamın ve fırsatlarının olması gerekir. Bu nedenle, öğretim üyesi Türkiye’de temel gereksinimlerini karşılama derdine düştüğü için, daha nitelikli çalışmalar beklemek mümkün değildir. Yani öğretim üyeliği Türkiye’de düşünüldüğü gibi bir iş değil. Yapılan bir işi tekrar tekrar aynı şekilde

yapmak suretiyle, daha çok para kazanmaya çalışan bir öğretim üyesinin esnaftan bir farkı yoktur” P05

Bu duruma gerekçe olarak ise, yukarıdaki alıntıda değinilen ülkemizdeki ekonomik koşulların, öğretim üyeliğini bir meslek olarak icra eden bilim insanlarını, daha müreffeh bir hayat sürdürebilmek amacıyla yaptıkları işin doğal bir sonucu olan bilimsel bilgi üretiminden (kitap, makale vb.) daha fazla gelir elde etmeye zorlamakta olduğu, bunu yaparken de üretilen bilginin belirli bir bilimsel ilerleme kaydetme amacıyla değil, ekonomik olarak getiri sağladığı görülen çalışmaların tekrarlanarak bir seri üretim mekanizması oluşturulduğu öne sürülmektedir.

“Bazı dergilerde, özellikle çıkan yayınlara baktığımız zaman hakemler çok ciddi sorun olarak karşımıza geliyor. Son zamanlarda bu işin ticareti var. Dolayısıyla parayla dergi basılan birçok ülke var” P07

“Diğer taraftan da Türkiye deki indeksli dergilerin hepsi belli bir politik görüşün belli bir çıkar grubunun belli bir yandaş sınıfın dergileri haline dönüşmüştür. Bunlar etrafında çöreklenen belli kesim ve kişiler sizin makalelerinizi yayınlarınızı ciddi şekilde değerlendirmek katkı vermek kaygısından ziyade ticari kaygıya dönüşmüştür” P14

“Bizde kongreler üniversitelerin egemenliğinde. Kongreyi üniversite alıyor, para lazım tabi, her gönderilen bildiriye kabul ediyorlar. Zaten amaçları da bilimsel değil, kendi hocalarını onore etmek için kullanıyorlar kongreleri” P02

Öte yandan alanda yapılan makale tipi araştırmaların yayınlanma süreçleriyle ilgili olarak da ticarileşmeden kaynaklanan sorunların yaşandığına dair ifadeler yukarıdaki alıntılarda yer almaktadır. Atama ve yükselme kriterlerinde uluslararası indekslerde taranan hakemli dergilerde yayın yapmayla ilgili şartların bulunması sonucunda bu konuda bir piyasa oluşması, özellikle de yurt dışında, bir denetim mekanizması olan hakem süreçlerini çok da dikkate almadan, araştırmaların belli bir ücret karşılığında hızlı bir şekilde yayınlandığı bir sektöre dönüştüğü vurgulanmaktadır. Bununla birlikte, alandaki araştırmaların vitrine çıktığı bir başka alan olan bilimsel kongrelerin de benzer şekilde, katılım ücreti adı altında alınan para miktarını arttırarak kongre maliyetini karşılayabilmek adına, araştırmacılar tarafından gönderilen bildirilerin herhangi bir elemeye tabi tutulmadığı, bu konudaki kalite standartlarının, maddi beklentilerin gölgesinde kaldığı da görülmektedir.

3.4.4.6. Uzmanlaşma sorunu

Alandaki araştırma geleneği ve paradigmasını etkilediği düşünülen bir başka bilimsel ya da felsefi olmayan faktör ise alandaki, bir bilim insanının çalışmalarını yürüttüğü alanın bir bölümünü, özelliğini ya da bir alt başlığını kendisi için temel araştırma alanı olarak belirleyerek, araştırmalarını o alanda sürdürmesi, belirlediği çalışma alanında derinlikli bir birikime ve sistematik bir bakış açısına sahip olma durumu olarak ele alınan uzmanlaşma sorunudur.

“Yani birçok kişi ürettiği bilimsel bilgiyle, bir konuya ömrünü verip, bütün ömrünü o alana vakfetmiş değil. Mesela liderlik konusuna vakfetmiş, iletişim konusuna vakfetmiş, okul müdürlerinin yetişmesine vakfetmiş diye bir şey yok. Her akademisyen, buna profesörler, doçentler, yardımcı doçentler de dâhil olmak üzere, telden tele atlıyor. Bir ay içinde başka bir makale yazıyor, altı ay sonra başka bir konu yazıyor, bir hafta sonra ötekini yazıyor” P14

“Bir hoca düşünelim, eğitim bilimine giriş kitabı var, sınıf yönetimi var, Türk eğitim sistemi var, okul yönetimi var, örgüt kültürü var, eğitim ekonomisi planlaması var. Yani bir ardeşiklik yok. Her şeyi yazıyorsun, o zaman da pratisyen hekim gibi oluyorsun” P02

“Yazılmış bir sürü kitap var, hepsi kendi içinde değerli şeyler ama yazılıp bırakılıyor, güncellenmiyor. Yazan bırakıp başka tarafa geçiyor, bu yüzden hepsi kısa kalıyor, sürdürülebilirlik yok. Aslında bu da çok vakit alan bir şeydir. Sen alanı biliyorsan ve iyi tanımlamışsan, orada çok fazla şey üretebilirsin ve çok kaliteli şeyler üretebilirsin. Öbür türlü, konuyu öğrenmen literatürü taraman 2,3 yıl alıyor. Onu öğreniyorsun, bırakıp sonra başka bir şeye 2,3 yıl harcıyorsun. Böyle olunca hem nitelikli bir şey çıkmıyor hem de sayı olarak çok fazla bir şey çıkmıyor” P02

“Yani özgün ve derin bilgi üretildiği kanaatinde değilim. Ve daha çok yani bir çorba gibi üretken akademisyenler de çorba gibi. Yani her konuda yazıyor çiziyor. Derinlik yok. Gerçekten yazdıklarıyla çizdikleriyle bizi çok derinden etkileyecek, alana ufuk kazandıracak, yön verecek akademisyen sayısı yok gibi diyebiliriz” P14

Yukarıdaki alıntılarda, alandaki uzmanlaşma sorununa değinilmekte, alandaki

bilim insanlarının akademik kariyerlerinin başlangıcından itibaren, gerek araştırmalarında, gerekse yazılan kitaplarda belirli bir konu alanının takip etmedikleri, çalışma konularının ve kitaplarında ele alınan konuların sıklıkla değiştiğine dikkat çekilmektedir. Uzmanlaşma sorunu ile ilgili bu durum pratisyen hekimliğe benzetilmekte, belli bir alanda uzmanlaşma gibi bir çabanın olmaması sebebiyle yapılan araştırmaların da buna bağlı olarak yüzeysel kaldığı, teorik bir birikime dayalı, belli bir derinliğe sahip, özgün bilgi üretmekten uzak olduğu anlaşılmaktadır.

“Örneğin bir akademisyen çalışıyor, bir jüri üyesi diyor ki; ya hep bu konuyu çalışmışsın. Biri çıkıyor, o da diyor ki; bir insan bir konuda uzmanlaşmalı, derinlemesine çalışmalı” P05

Yukarıdaki alıntıda ise, alanda uzmanlaşma ile ilgili bir uzlaşma ortamının da oluşmadığı, uzmanlaşma adına sürekli belli bir konu üzerinde çalışılmasının bazı durumlarda teşvik edilirken, bazı noktalarda eleştiri konusu olabildiğine değinilmektedir. Bu duruma örnek olarak aşağıdaki alıntıda yer alan ifadeler oldukça açıklayıcıdır;

“Bizim alanın en iyi belirleyicilerinden bir tanesi, kim etti bu lafı bilmiyorum ama ‘gramofon iğnesi’ lafidır. Eğitim yöneticileri bir gramofon iğnesidir, hangi plağı takarsan o plağı çalar. Bu bizi güçlü yaptı ama. Her konuda konuşabilme, fikir beyan edebilme, yayınlara yansımaya da, bizim alandaki [Eğitim Bilimleri] gücümüzü ve hâkimiyetimizi de sağladı” P06

Gramofon iğnesi tabiriyle ifade edilen, çalışmaların belli bir konu üzerinde yoğunlaşmadan, geniş bir yelpazeye yayılıyor olması durumu, uzmanlaşma açısından, özellikle de yayınlarda bir problem olarak görülmesinin yanı sıra, aynı zamanda alandaki akademisyenlere, yüzeysel de olsa her konu hakkında bilgi sahibi olma, her konuda konuşabilme, epistemik otorite alanını oldukça geniş tutabilme gibi avantajlar sağladığı öne sürülmektedir.

“Şimdi bakıyorsun, Ankara Üniversitesine eğitim yönetiminde 3 4 kişi var, alttan gelen, yetişen yok. Yasemin'e [Prof. Dr. Yasemin KEPENEKÇİ] soruyorum, eğitim hukukçusu bir kişi yetiştirmiş. O da daha yardımcı doçent olacak da, doçent olacak da, profesör olacak da daha çok zaman var. Kaldı bir kişi Yasemin. Allah göstermesin, ona bir şey olsa Türkiye'de eğitim hukuku alanı bitti. Eğitim tarihinde öyle oldu mesela. Yahya

hoca emekli oldu, eğitim tarihi bitti, ben başka eğitim tarihi çalışan bilmiyorum” P02

“Şu anda yetişen akademisyenler hep birbirinin aynısı aynı konuda çalışıyor mesela hiç kimse insan hakları çalışmıyor hiç kimse finansman politika çalışmıyor. Çünkü eğitime giriş dersine giriyor sınıf yönetimi dersine giriyor okul yönetimi dersine giriyor ne çalışacak ki. Lisansda Eğitim hukuku diye bir ders olsa da girse çalışmaz mı?” P15

Alandaki uzmanlaşma problemiyle ilgili bir başka nokta olarak da, Eğitim Politikaları, Eğitim Sosyolojisi, Eğitim Hukuku, Eğitim Ekonomisi gibi, alanın spesifik araştırma ve çalışma alanlarında lisans ya da lisansüstü düzeyde ders verecek, araştırmalar yapacak ve yeni araştırmacılar yetiştirecek akademisyenlerin bulunmaması, belli başlı birkaç spesifik alan dışında, diğer alanlarda bariz bir boşluk ortaya çıkmasına dikkat çekilmektedir.

3.4.4.7. Demografik özellikler

Sosyal/Bireysel Faktörler teması altında ele alınan Demografik Özellikler kategorisi, çalışma grubunda yer alan akademisyenlerin içinde büyüdükleri, kültürünü, değerlerini ve hayata bakış açılarını taşıyıp sürdürdükleri aileleri ile ilgili, hayatlarının her alanını etkilediği gibi, mesleki yaşantılarının en önemli parçasını oluşturan bilim paradigmalarını ve araştırma geleneklerini de etkileyen özellikleri kapsamaktadır. Bu bölümde bir sosyo-ekonomik düzey göstergesi olarak ele alınan ebeveyn meslekleri ile birlikte çalışma grubunda yer alan akademisyenlerin içinde büyüdükleri aile ortamındaki yerleşik değerler olarak ortaya çıkan bazı görüşler yer almaktadır.

Tablo 3: Bir Demografik Özellik Olarak Ebeveyn Mesleklerinin Dağılımları (n=kişi sayısı)

	Anne	Baba
	n	
Öğretmen	-	4
İşçi	-	4
Belirli Bir Mesleği Yok	11	-
Çiftçi	-	2
Memur	-	1
Esnaf	-	1
Avukat	-	1
Belirtilmemiş	7	5
Toplam	18	18

Tablo 3'te görüldüğü gibi çalışma grubundaki akademisyenlerin ebeveyn meslekleri çok çeşitlilik arz etmemektedir. Annelerin belirli bir meslek grubuna dâhil olmadığı ve büyük ölçüde ev hanımı olarak tanımlandığı, babaların ise genel olarak (öğretmenlik mesleği de ekonomik getiri bakımından memurluk olarak kabul edildiğinde) memur, işçi ve çiftçi olarak tanımlandığı görülmektedir. Anne ve baba meslekleri açısından Türkiye toplumunda nüfusun büyük çoğunluğunu oluşturan ve sosyo-ekonomik açıdan “alt-orta” sınıf olarak adlandırılabilir bir tablo ortaya çıkmaktadır. Sosyo-ekonomik düzey ile ilgili bir tespitte bulunurken, ebeveyn mesleklerinin yanı sıra görüşmelerde ailelerini ve içinde büyüdükleri ailedeki yerleşik kültür ve değerlerini tanımlarken kullandıkları ifadeler de oldukça önemli fikirler vermektedir.

“İçinde büyüdüğüm aile, ekonomik mirası olmayan eğitime değer verilen bir memur ailesi idi. Bizi de memur zihniyetiyle yetiştirdi, öğretmen olabileceğimiz bir bölümü tercih ettik gözümüz ticarete falan olmadı her zaman memurlukta oldu daha sonra akademisyenlik ortaya çıkınca öğretmenliğe tercih ettik. Para kazanmaya değil de okumaya eğitime önem veren bir stratejimiz vardı.” P01

“Çiftçi olduğu için gelir süreksizliği vardı bu yüzden bana hep oku memur ol derdi düzenli bir gelirin olsun derdi” P02

“Eğitime insanların makûs talihini yeni bilecekleri bir araç olarak bakan yegâne araç olarak bakan bir ailede yetiştim” P09

“5 çocuklu köyden kente göç etmiş bir aile kent hayatına entegre olmuş bir ailede büyüdüm.” P11

Yukarıdaki ifadelerden de anlaşılacağı gibi, bu tip bir tespit için sınırlı ve yetersiz bir veri olmasına rağmen, ebeveyn meslekleri üzerinden yapılmaya çalışılan sosyo-ekonomik düzey ile ilgili çıkarımlar, yapılan görüşmelerde aile yapıları ve ailelerindeki hâkim değerler ile ilgili ifadeleri tarafından da doğrulanmaktadır. İki veri grubu bir arada değerlendirildiğinde; karışımıza Sosyo-ekonomik düzey olarak “alt-orta” sınıftan ailelerde, eğitimi yaşam kalitesini artırma, sosyal sınıflar arası mobilitenin bir aracı olarak gören ve bu açıdan değer veren, akademisyenliği hayatını devam ettirebilmek için yeterli ve düzenli bir maaş kazandırabilecek bir meslek olarak gören bir kültür ve değer sistemi içerisinde yetişen bir popülasyon çıkmaktadır.

“Geçmişinde örselenmiş, statü arayışı içinde olan tiplerin tercih ettiği bir alan Türkiye’de akademia. Yani batıda çok zengin aile çocukları gelir buraya. Entelektüel okumalar yapar derin konulara bakar. Biz de orta sınıf ve altıdır. Hayatı örselenmiştir. Akademiye gelince statü arayışı içindedir. Bu statü arayışını yayın yaparak bir saygınlık kazanmak yerine akademik unvanla elde etmeye çalışıyor” P14

“İnsanların akademik çalışma yapabilmeleri için uygun ortamın ve fırsatlarının olması gerekir. Bu nedenle öğretim üyesi Türkiye’de temel gereksinimlerini karşılama derdine düştüğü için daha nitelikli çalışmalar beklemek mümkün değildir. Porter şunu söylüyor, önce çok bir anlam verememiştim ama bir çalışmasında diyor ki; az gelişmiş ülkelerde kaliteli insan yetişmez. Çünkü az gelişmiş ülkelerde insanlar birincil nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak için hayatlarının önemli bir kısmını harcarlar diyor. Entelektüel kaygıya sıra gelmiyor bu anlamda. Maalesef öğretim üyelerini bu çerçevede değerlendirdiğimizde, öğretim üyelerinin nitelikli yayın yapmak gibi kaygılarının çok fazla olmadığını çok iyi görüyorum. Özellikle gençler arasında bir an önce akademik kariyer yapma, yükselme, unvan alma çabası ön planda. Bunu küçümsemiyorum, yadırgamıyorum. Koşullar belki insanları zorluyor” P05

Yukarıdaki ifadelerde, akademisyenlerin gerek aileden, gerekse toplumdan kazandıkları sosyal, ekonomik, kültürel değerlerin meslek olarak akademiye, bilime ve bir bilimsel etkinlik olarak araştırmaya bakış açılarını nasıl etkilediği örneklendirilmektedir. Az gelişmiş olarak nitelendirilen toplumlarda, alt-orta sınıf ailelerde yetişen ve hayata bakış açıları, kabulleri, değerleri, tutumları ve davranışları bu baskın kültür ve değer sistemi içerisinde şekillenen bireylerin mesleklerini entelektüel doyum ve bilimsel keşif ve üretim hazzı yerine; hayatlarını idame ettirmek, toplumdan ve aileden gelen özelliklerle elde edemedikleri saygınlık ve statünün kazanılması için hızlı bir şekilde aşılması gereken engeller olarak görülen akademik unvanların elde etmek gibi amaçlar üzerinden tanımlamakta oldukları yukarıdaki ifadelerden anlaşılmaktadır. Bu durumda; akademi, bilim, alan, araştırma gibi kavramlara yüklenen anlamlar da buna göre şekillenmekte, araştırma geleneği ve paradigmlar da doğrudan ve dolaylı olarak bu durumdan etkilenmektedir. Benzer bir etkilenme durumu ontolojik kabuller

teması altında ele alınan gerçeklik iddiası kategorisinde, teknik standartlaştırma başlığı altında da tartışılmıştı.

Fransız sosyolog Pierre Bourdieu'nun (1930-2002) ortaya attığı *alan ve sermaye* kavramları yukarıda araştırma geleneği ve paradigmaları ile aileden ve toplumdaki kazanılan sosyo-ekonomik ve kültürel özellikler arasındaki ilişkinin açıklanmasında kullanılacak önemli kavramlardır. Bourdieu (1995; 1993), Fransız bir yazar olan Flaubert'in (1821-1880) sanat kariyerini inceleyerek yürüttüğü tartışmada, Flaubert'i çağdaşı olduğu ve birçoğunun belki de kendisinden daha yetenekli olduğu diğer yazarlardan ayırarak başarılı bir yazar, yaratıcı bir sanatçı ve entelektüel olarak öne çıkaran en temel özelliğin, ailesinden aldığı ekonomik destek olduğunu öne sürmektedir. Bourdieu'ya göre, çağdaşları olan diğer yazarlar, ekonomik getirisi için farklı alanlarda (gazetecilik gibi) yazılar yazmak durumunda kalma, kısa vadede kabul görmesi mümkün olmadığı için yaratıcılıklarına dayalı farklı bir tarz geliştirebilecek radikal noktalarda uzun süre kalamama ya da *habitus* olarak adlandırılan ve kendine ait kuralları olan ve *oyun*'un kurallara göre oynanmasını ön gören akademi içerisinde yer edinme, kabul görme gibi kaygıları sebebiyle Flaubert'in gerisinde kalmışlardır. Flaubert'i diğerlerinden farklı kılan sadece entelektüel becerisi ve yaratıcılığı değil, bu özelliklerin ortaya çıkmasını sağlayan en önemli faktör olarak karşımıza çıkan sosyal, kültürel ve ekonomik sermayedir (Calhoun, 2000). Bourdieu'nun sermaye ve alan kavramları üzerinden açıkladığı bu durum, Eğitim Yönetimi alanında da kendisini, akademisyenlerin sosyal ve ekonomik sermaye bakımından beraberlerinde getirdikleri dezavantajları giderebilme çabasını bilimsel etkinliği niteliği ve derinliği bağlamında değil, bilimsel araştırmaları kendileri için aşılması gereken bir engel olarak gördükleri kariyer basamaklarında ilerlemenin bir aracı olarak kullanarak unvan elde etme üzerinden yürütmeleri şeklinde yansıtmaktadır. Bununla birlikte Flaubert örneğinde olduğu gibi, kanuni zorunluluklar yerine getirilerek kazanılan unvanlar alanda kabul görme, temayüz etme ve meşruiyeti pekiştirme noktalarında da yürütülen araştırmaların niteliği ve içerinde daha önemli hale gelerek, alandaki araştırma geleneği paradigmayı da bu yönde etkilemektedir.

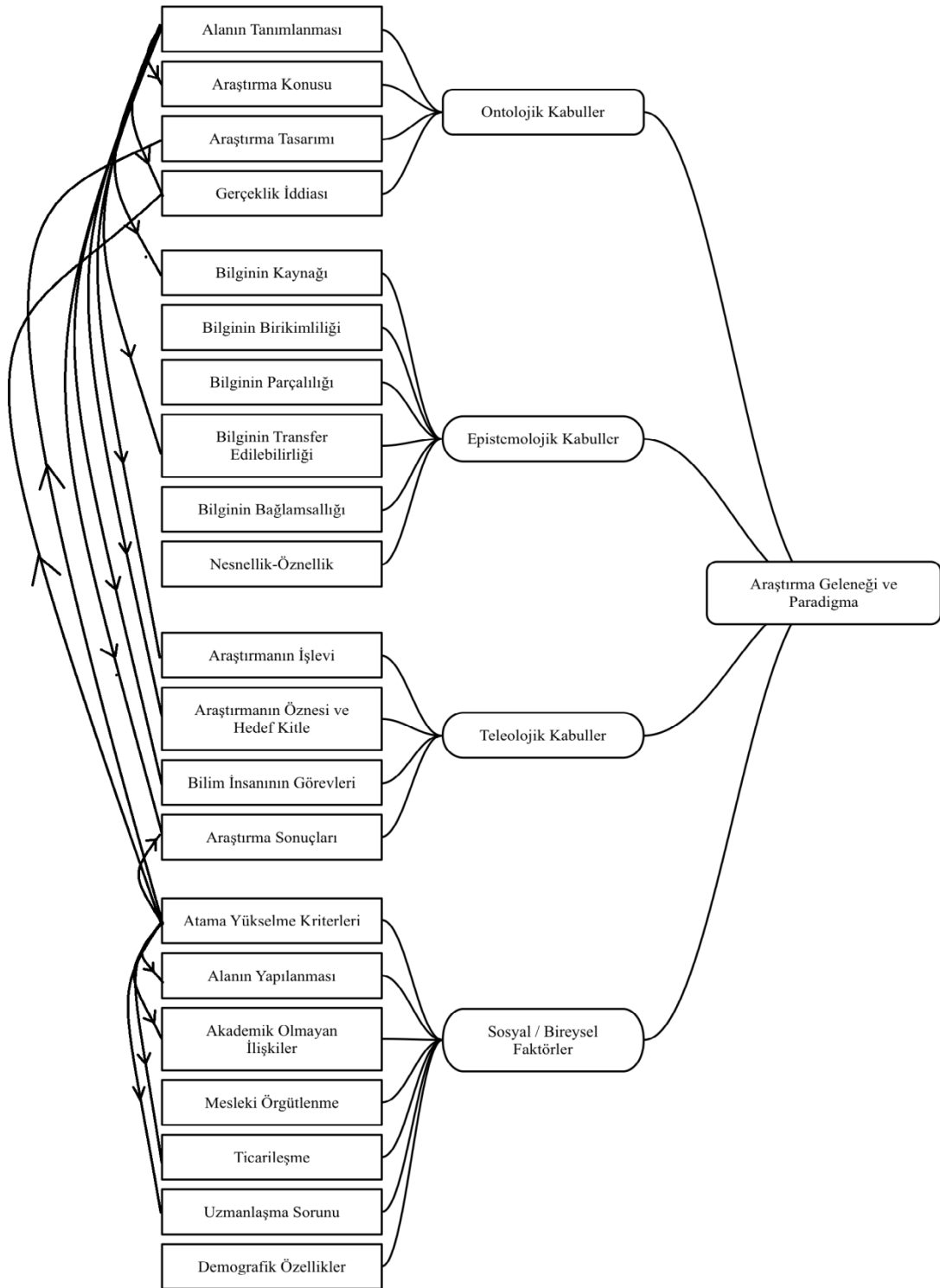
Bölüm 4. Sonuç: Türkiye’de Eğitim Yönetimi Alanında Araştırma Geleneği ve Paradigma

Bu bölümde araştırma kapsamında ulaşılan sonuçlar toplu olarak değerlendirilerek, ortaya çıkan teorik yapının tanıtılmasına yer verilecektir.

Ülkemizde, Eğitim Yönetimi alanındaki araştırma geleneği ve paradigmanın özelliklerinin ortaya çıkarılmasını amaçlayan, alandaki araştırma geleneği ve paradigmanın temsilcisi, sürdürücüsü ve aktarıcısı olarak görülen ve alanda önde gelen yüksek lisans - doktora programlarını yürütmekte olan alan profesörleriyle yapılan görüşmeleri içeren mülakat tekniğiyle elde edilen verilere dayalı olarak Gömülü Teori araştırma deseniyle kurgulanan bu araştırmada, sonuç olarak 4 tema ve 22 kategoriden oluşan bir teorik yapı elde edilmiştir (Bkz. Şekil: 8).

Elde edilen teorik yapı, alandaki mevcut araştırma geleneği ve paradigmayı ana hatları itibariyle temelde Ontolojik Kabuller, Epistemolojik Kabuller, Teleolojik Kabuller ve Sosyal-Bireysel faktörlerden oluşan bir inançlar, tutumlar ve davranışlar bütünü olarak tasvir etmektedir.

Veriye dayalı olarak oluşturulan teorik yapı bütün olarak incelendiğinde, yapıyı oluşturan temel bileşenlerden “Alanın Tanımlanması” ve “Atama Yükselme Kriterleri” olarak adlandırılan iki kategori, alandaki araştırma geleneği ve paradigma üzerinde kendilerinden kaynaklanan doğrudan etkinin yanı sıra, diğer temel bileşenler üzerinden de dolaylı bir etkiye sahip oldukları anlaşılmaktadır. Bir başka deyişle, çekirdek kategoriler olarak adlandırılan ve diğer bileşenlerle aralarındaki ilişkinin Bulgular ve Tartışma adlı bölümde ele alındığı bu kategorilerde yer alan kabul ve görüşler, bazı diğer kategorilerin şekillenmesinde önemli rollere sahiptir. Çekirdek kategorilerin diğer kategoriler üzerindeki bu etkisi, alandaki araştırma geleneği ve paradigmayı da dolaylı olarak etkilemektedir.

Şekil 8: Türkiye'de Eğitim Yönetimi Alanında Araştırma Geleneği ve Paradigma

Bu yapıyı oluşturan temel faktörleri sırasıyla ele alacak olursak, literatürde en basit haliyle gerçekliğin ne olduğu ve gerçekliğin doğasıyla ilgili felsefi inançları kapsayan kabuller olarak tanımlanan Ontolojik Kabuller; Araştırma Konusu, Gerçeklik İddiası, Araştırma Tasarımı ve Alanın Tanımlanması olarak adlandırılan dört kategoriden oluşan bir tema olarak karşımıza çıkmaktadır.

Epistemolojik Kabuller ise, genel olarak neyin bilinebileceği, bilme eyleminin ve bilen-bilinen arasındaki ilişkinin doğası ile ilgili kabuller olarak tanımlanmaktadır. Bu araştırmada da, Bilginin Kaynağı, Bilginin Birikimliliği, Bilginin Parçalılığı, Bilginin Transfer Edilebilirliği, Bilginin Bağlımsallığı ve Nesnellik-Öznellik olarak adlandırılan kategorilerden oluşan tema, Epistemolojik Kabuller olarak adlandırılmıştır.

Araştırma kapsamında alandaki araştırma geleneği ve paradigmanın temel belirleyicilerinden biri olarak ortaya çıkan bir diğer tema ise Teleolojik Kabullerdir. Teleolojik kabuller temel olarak ereksellik, amaca yönelik olma durumu olarak tanımlanmaktadır. Bu araştırmada ise Araştırmanın İşlevi, Araştırmanın Öznesi ve Hedef Kitle, Bilim İnsanın Görevleri ve Araştırma Sonuçları olarak adlandırılan dört kategoriden oluşan yapıya Teleolojik Kabuller adı verilmiştir.

İlgili literatürde çok sık değinilmemekle birlikte, bu araştırma kapsamında araştırma geleneğini ve paradigmayı oluşturan temel faktörlerden biri olarak ortaya çıkan son tema Sosyal-Bireysel Faktörler olarak adlandırılmıştır. Bu temanın içeriğini ise; Atama Yükselme Kriterleri, Alanın Yapılanması, Akademik Olmayan İlişkiler, Mesleki Örgütlenme, Ticarileşme, Uzmanlaşma Sorunu ve Demografik Özellikler olarak adlandırılan kategoriler oluşturmaktadır.

4.1. Araştırma Geleneğini ve Paradigmayı Oluşturan Ontolojik Kabuller

Ontolojik Kabuller teması altında toplanan veriye dayalı kategoriler genel olarak ele alındığında, bir bilimsel disiplin olarak Eğitim Yönetimi alanının bilim insanları tarafından nasıl tanımlandığı, hangi konuların, ne amaçla ve hangi sorunsal ufukla ele alındığı, seçilen araştırma konuları ile ilgili yapılan bilimsel araştırmalarda nasıl bir araştırma tasarımı kullanıldığı ve son olarak alanda üretilen bilimsel bilginin gerçeklik

iddiasının hangi temel argümanlarla ve uygulamalarla temellendirildiği ile ilgili önemli bulgulara ulaşılmıştır. Alandaki egemen paradigma ve araştırma geleneği ile ilgili önemli noktalar, alternatif paradigma ve araştırma geleneğinin eleştirileriyle birlikte Tablo 3’te görülebilir.

4.1.1. Alanın tanımlanması

Eğitim Yönetimi alanı, varlık gerekçesini ve meşruiyetini uygulama alanı olarak görülen Milli Eğitim sistemindeki pratikler üzerine inşa etmektedir. Bunun yanı sıra, alanın tanımlanmasındaki temel unsurlardan biri de, Eğitim Yönetimi’nin, eklektik bir alan özelliği gösteren, ana çalışma konularını işletme ve yönetim organizasyon disiplinlerinden, tali olarak görülen konuları ise davranış bilimleri, psikoloji ve sosyoloji gibi disiplinlerden transfer eden, kendisine ait bir kuramsal temeli olmayan bir alan olmasıdır. Eğitim Yönetimi alanı; ülkemizde kurulmasından itibaren, kurucu kadroların ülkemize özellikle ABD’den transfer ettikleri kavramsal ve kuramsal çerçeve, yöntem gibi konulardaki dönemsel trendlerin, sanki Eğitim Yönetimi alanının evrensel, değişmez içerikleri, sınırları ve metodolojisiymiş gibi algılanarak, alanın felsefi temelleri, varlık sebebi ya da hedefleri hemen hemen hiç sorgulanmadan, kendini sürekli tekrar edilen, klonlanmış araştırmalar üzerinden meşrulaştırma gayreti gösteren, olgunlaşmamış, kendini sorgulayan bir epistemik topluluk özelliği gösteremeyen, bir çeşit kalite kontrol birimi haline dönüşmüş bir alan olarak görülmektedir. Daha özet bir ifadeyle, ülkemizde Eğitim Yönetimi alanı; bir disiplin olarak kendi kuramsal temellerine sahip olmadığı gibi, bilimsel faaliyetini ithal ve belli bir tarihsel, siyasal, sosyal, kültürel bağlam içerisinde üretilmiş teoriler ve yaklaşımlar üzerinden sürdüren, kendisini siyasi iktidarın ve bürokrasinin ürettiği politika ve uygulamalar tarafından şekillendirilen pratikler üzerinden tanımlayan ve meşrulaştıran bir alan olarak tanımlanmaktadır.

4.1.2. Araştırma konusu

Alan tanımlanırken değinilen özelliklere paralel olarak, ülkemizdeki Eğitim Yönetimi alanı kuramsal ve kavramsal çalışma alanının sınırlarını, 1950’li yıllarda Amerika Birleşik Devletleri’nde eğitim görerek alanın kurucuları olarak ülkemize dönen bilim insanlarının, transfer ettiği, o dönemde eğitim gördükleri ülkenin siyasi, iktisadi, toplumsal ve kültürel bağlamında, işletme, yönetim-organizasyon, psikoloji,

sosyoloji gibi alanlardan transfer edilen konular üzerinde yoğunlaşan, disiplinler arası bir alan olan Eğitim Yönetimi alanının çalışma konuları üzerinden belirlemektedir. Bu çalışma alanı içerisinde en sık ele alınan konular ise örgütsel davranış, klasik yönetim kuramları, okul yönetimi ve yönetici yetiştirme, liderlik olarak belirtilmektedir. Temel çalışma alanını oluşturan bu konular, 1950’li yıllarda bütün sosyal bilim alanlarında olduğu gibi, Eğitim Yönetimi alanını da etkileyen modernist ve pozitivist yaklaşımlar tarafından üretilmiş ve üzerinde çalışılmış kavramsal ve kuramsal çerçevelerdir.

Alanın kuruluşundan, günümüze kadar güncelliğini koruyan bu çalışma konularının tercih edilme sebepleri olarak ise günümüzde alanda temayüz etmiş bilim insanlarının lisans ve lisansüstü düzeyde aldıkları eğitim ve öğretim üyesi olarak temel görevlerinden biri olan ders verme zorunluluğu ön plana çıkmaktadır. Alandaki akademisyenler, alanın kurucuları tarafından oluşturulan ve sınırları çizilen çerçeve içerisinde aldıkları eğitimin ardından, sonraki nesil araştırmacı ve bilim insanlarının yetiştirilmesinde de aynı müfredatı kullanmaya devam etmiş ve çalışma alanıyla ilgili günümüzde de etkileri hissedilen bir çeşit ortodoksinin oluşturulup, sürdürülmesine sebep olmuşlardır. Bunun yanı sıra, alandaki bilim insanları, öğretim üyeliği görevinin getirdiği ders yükü sebebiyle, araştırmalarına konu olan çalışma alanlarını, girmek durumunda kaldıkları derslerle örtüştürmek durumunda kalmakta, bu durum ise hem deneyimli araştırmacıların yeni konu alanlarına yönelmelerini engellemekte, hem de yeni bilim insanlarının ve araştırmacıların eğitim süreçlerinde yukarıda bahsedilen ortodoksinin sürdürülmesine sebep olmakta, bir çeşit kısır döngü ortaya çıkarmaktadır.

Alandaki araştırma konularıyla ilgili geleneğin bir parçası olarak ortaya çıkan bir başka unsur ise problem durumu ya da sorunsal olarak adlandırılan, konunun ele alınış biçimi ve gerekçelendirilmesiyle ilgili tutum ve kabullerdir. Alan tanımlanırken kullanılan parametreler ve değinilen özelliklerin yansıması, araştırmalardaki problem durumlarına da net olarak yansımaktadır. Alandaki bilim insanlarının yaptıkları araştırmalarda problem durumlarını oluştururken kullandıkları iki temel çıkış noktası bulunmaktadır. Bunlar; uygulama alanı olarak görülen Milli Eğitim sistemindeki pratiklerin iyileştirilmesi, aksaklıkların giderilmesi ve Eğitim Yönetimi alanındaki uluslararası literatürde, özellikle de Social Sciences Citation Index kapsamında, akredite olmuş dergilerde yayınlanan araştırmaların hipotez ve sonuçlarıdır. Alanda yapılan araştırmaların problem durumlarını oluşturan bu faktörler, alanla ilgili küresel bilgi birikimine katkı ve uyum, uygulamadaki problemlerin giderilerek ve eğitim

sisteminin iyileştirilerek toplumsal fayda sağlama gibi noktalarda olumlu görülmekte iken, alandaki bilim insanlarının bir uzman ve entelektüel olarak kendi zihinsel dünyasının ürünü olmayan problem durumları üzerinden kurgulanan araştırmalar yapmasının ülkemizde alanın gelişimi açısından olumsuz bir durum olarak eleştirilmektedir.

Araştırma konusu başlığı altında ele alınan en dikkat çekici alt kategorilerden biri de, araştırma nesnesi (kişi, kurum, olay ya da uygulama) olarak kabul edilen fenomenin doğasıyla ve ne tip özellikleriyle ilgilenildiği ile ilgilidir. Eğitim Yönetimi alanında, pozitivist sosyal bilim ekolünden doğan, araştırma nesnesinin varoluşsal özelliklerine bakışı makine ve sistem metaforlarıyla ifade edilen yaklaşımlara dayalı olarak daha çok davranışçı psikoloji, uygulamalı sosyoloji gibi disiplinlerde kullanılan, gözlenebilen, ölçülebilen, hakkında standartlaştırılabilen verilere ulaşılabilecek özelliklerle ilgilenilmektedir. Alanda araştırma nesnesinin doğası ve nesnenin ne tip özelliklerinin bilimsel araştırmalara konu edilebileceğiyle ilgili sınırları ve kapsamı oldukça belirgin normların hâkim olduğu, hatta bu normların kapsamı ve sınırlarına riayet edilmediğinde, yapılan araştırmaların bilimsellik ve alanla ilgililik bakımından eleştirilere ve tepkilere maruz kaldığı görülmektedir. Araştırma nesnesinin, bilimsel araştırmalara konu edilen özellikleriyle ilgili dikkat çekici bir başka nokta ise; etnik köken, sosyal ya da ekonomik sınıf, dini inanç gibi toplumu oluşturan bireylerin birbirinden farklılaştığı özelliklerin araştırmalara konu edilmekten kaçınılmasıdır. Bu kaçınmanın temel sebebi olarak ise Cumhuriyetin ilk yıllarından beri egemen siyasi amaç olan, ulus devlet politikasının öngördüğü homojen toplum yapısının korunmasına ve desteklenmesine yönelik olarak alana biçilen role ve alanın bu politika karşısında devletçilik anlayışıyla üstlendiği göreve atıf yapılmaktadır.

4.1.3. Araştırma tasarımı

Alandaki araştırma geleneğinin ontolojik boyutu ile ilgili bir başka önemli konu ise araştırmalarda kullanılan araştırma tasarımlarıdır. Araştırma tasarımları, ilgili literatürde genellikle metodolojik kabuller adı altında ele alınmakla birlikte, bu araştırmada alanın tanımlanması, araştırma konuları ve üretilen bilginin gerçekliği ile ilgili kabullerle birlikte bir bütün oluşturması ve araştırmanın veri analizi süreci

içerisinde metodolojik kabullerin ontolojik ve epistemolojik inançların bileşkesinden doğan bir çeşit kabuller dizisi olarak ortaya çıkması sebebiyle ontolojik kabuller başlığı altında yer verilmesine karar verilmiştir.

Ülkemizde, Eğitim Yönetimi alanında genel olarak; araştırma konularında da olduğu gibi pozitivist paradigmanın bir ürünü olan, uygulama alanındaki pratiklere yönelik kurgulanmış ya da uluslararası literatürde, özellikle de Amerika Birleşik Devletleri'nde, yayınlanan araştırmalarda kullanılanlara benzer hipotezlerin, sayısallaştırılmış ölçümlerle toplanan verilerin, istatistiksel analizlerle yorumlanmasına dayanan, kesitsel ve görgül araştırma tasarımları kullanılmaktadır. Yaygın olarak kullanılan bu görgül çalışmalar, aslında olması gerektiği gibi belirgin bir teorik çerçeveden doğan tümdengelsel yollarla geliştirilen hipotezleri test etmediği, konu edinilen kavramlar ve örneklem gruplarının değiştirilerek tasarım ve varsayımları benzer, birbirini tekrar eden ve fazla çaba gerektirmeyen özellikte araştırmalara sebep olduğu gerekçeleriyle eleştirilmektedir.

Bu araştırma tasarımının temel tercih edilme gerekçesi olarak ise; tüm sosyal bilim alanlarında olduğu gibi, pozitivist yaklaşımın dayattığı “bilimsellik” kriterlerinin sağlanabilmesi adına, fizik, kimya, biyoloji gibi temel doğa bilimlerinde hakim araştırma tasarımı olan ampirik araştırma geleneğinin alana transfer edilmesi çabası ön plana çıkmaktadır. Bunun yanı sıra; yine pozitivist gelenekle ilintili olarak, alanda yapılan çalışmaların kalite kontrol ve denetleme mekanizmaları olan hakemli dergilerin yayın politikaları ve doçentlik süreçlerinin, atama yükselme kriterlerinde yer alan araştırmaya dayalı yayın şartları gibi yasal zorunlulukların da etkisiyle, alanda bir çeşit izomorfizme sebep olması, ampirik araştırma tasarımlarının yaygın olarak kullanılmasında önemli bir faktördür.

4.1.4. Gerçeklik iddiası

Ontolojik kabuller kapsamında ele alınan bir diğer konu ise, alanda yapılan araştırmalarda ulaşılan sonuçların ve üretilen bilgilerin gerçekte var olan durumla ne derecede örtüşebileceği ve bu gerçeklik iddiasının nasıl temellendirildiği ile ilgili kabul ve görüşlerdir. Yapılan araştırmaların sonuçları ve üretilen bilimsel bilgilerin gerçekte

var olan durumu yansıtmaya kapasitesiyle ilgili, genellenebilirlik ve kesinlik olmak üzere iki nokta öne çıkmaktadır.

Alandaki hâkim düşünceye göre, yapılan araştırmalar sonucunda elde edilen bilginin genellenebilir özellikte olması ya da alan literatüründe var olan genellemelerle ilişkilendirilebiliyor olması vazgeçilmez bir kalite ve bilimsellik standardıdır. Gerçeklik iddiasının en önemli temellerinden biri olarak görülen genellenebilirlik özelliğinin sağlanması için ise, araştırma tasarımında önemli bir yeri olan evreni temsil edebilecek nitelik ve nicelikte örneklemelerin seçilmesi gibi önlemlere oldukça önem verilmektedir. Genellenebilirlik özelliğini sağlamak gibi bir iddiası olmayan, ya da bu iddiayı karşılamak için yeterli önlemlerin alınmadığı çalışmalar eksik, bilim ve alan dışı olarak görülmektedir. Alandaki araştırma geleneğinde baskın şekilde yer alan, kontrollü olarak, bilimsellik kriterlerine uygun yapılan araştırmalardan elde edilen sonuçların, benzer her durum için de geçerli olacağına yönelik bu kabulün temeli; alanın tanımlanması, araştırma konusu ve tasarımı tercihlerine paralel olarak, kaynağını pozitivist paradigmadan alan düzenlilik ve süreklilik varsayımlarına dayanmaktadır.

Gerçeklik iddiasıyla ilgili bir başka özellik olarak, bilimsel araştırmalar sonucunda elde edilen bilgilerin gerçek durumla örtüşme düzeyini öne çıkaran kesinlik iddiasıdır. Genellenebilirlik özelliğinin aksine, alandaki araştırma geleneğinde kesinlik özelliğiyle ilgili keskin ve reddedici bir tutum bulunmamaktadır. Araştırmalardan elde edilen sonuçların kültür, zaman ve mekân gibi değişkenlerden olduğu kadar, araştırmacının bireysel tutum ve özelliklerinden de etkilenerek şekillenebileceği, bu durumu engellemenin de çok mümkün olmadığı görüşü oldukça yaygındır. Araştırma nesnesi, karmaşık bir fenomen olarak görülen “insan” olan Eğitim Yönetimi alanında, standart, geçerli ve güvenilir olduğu iddia edilen ölçme araçlarıyla bile tutarlı ve gerçeğe çok yakın bilgilere ulaşılmasının zorluğuna değinilmekte, kesin bir gerçeklikten, olasılıklardan bahsetmenin daha gerçekçi ve mantıklı olduğuna vurgu yapılmaktadır. Bu noktada ulaşılan sonuçlar, ontolojik kabuller başlığında karşımıza çıkan pozitivist paradigma ve ona bağlı kabullerle şekillenen araştırma geleneğini kısmen farklılaştırmakta, post-pozitivizm olarak tanımlanan paradigma ve araştırma geleneğinde yer alan yanlışlanabilirlik kabulüne uygun özellikler göstermektedir.

Alanda yapılan araştırmalardan elde edilen sonuçların, gerçekte var olan durumla olabildiğince örtüşmesini sağlamak amacıyla, araştırma süreci tasarlanırken,

araştırmanın bilimsellik sınırları içerisinde tutulması için kökenleri aydınlanma çağına, hatta antik Yunan dönemine kadar dayanan, bilim yapma etkinliğinde evrensel, genel geçer metodolojik ilkelerin ve süreçlerin işe koşulması gerekliliği düşüncesi öne çıkmaktadır. Alandaki egemen araştırma geleneğinde varlığı ve gerekliliği tartışmasız kabul gören bu ilkeler genel olarak; öncelikle araştırmanın mutlaka bir veriye dayalı olması, verilerin toplanması aşamasında ölçme araçlarının dışsal geçerlilik ve güvenilirliğinin yaygın olarak kullanılan istatistiksel hesaplamalara kontrol edilmesi, verilerin toplanacağı örneklemin nitelik ve nicelik olarak evreni temsil yeteneğine sahip olması, üzerinde çalışılan konuya, araştırmanın amacına ve eldeki veriye uygun ve mümkünse ileri düzeyde sonuçlara ulaştırabilecek veri çözümleme yöntemlerine (path analizi, meta-analiz, regresyon analizi gibi) başvurulması, doğa bilimlerinde yürütülen deneysel araştırma desenlerinde olduğu gibi; ölçümleri etkileyecek değişkenlerin mümkün olduğunca kontrol altına alınarak dışarıda bırakılması gibi noktalar, araştırmanın gerçeklik iddiasının sağlanması için son derece önemli görülmektedir. Alandaki bu tutum, teknik standartlaştırma çabasının, üzerinde çalışılan konu ya da teoriden, konunun ele alınış biçimi ve problem durumundan daha fazla önemsendiği için bir çeşit fetişizm olarak görülerek eleştirilmektedir. Yöntem fetişizmi olarak adlandırılan bu tutumun oluşmasında ve sürdürülmesindeki temel etkenin ise; sayısal ifadelerin ve teknik bir yaklaşımın eleştirilmesinin zor olması sebebiyle araştırmacıya araştırma yayın süreçleri ve doçentlik jürileri gibi denetim mekanizmalarında bir rahatlık sağlaması, olduğu anlaşılmaktadır. Alandaki araştırmacılar arasında, bu tip teknik standartlaştırma kaygısının en az taşındığı nitel araştırma yöntemlerini kullananların bile, aldıkları eğitim ve alanda kabul görme kaygısı sebebiyle yürüttükleri nitel desenli araştırmalarda bile söz konusu teknik standartlaştırmaya dayalı bakış açılarından sıyrılmadıkları görülmektedir. Sayısallaştırma ve teknik olarak standartlaştırmaya yönelik bu tutum ve çabanın bir başka sebebi olarak da; bu tip bir yaklaşımın araştırmalara konu edilen özelliklerin apolitize edilmesine, tartışmanın mekanik bir sebep-sonuç düzleminde tutulmasına imkân sağlayarak, araştırmacıların egemen araştırma geleneğinde tarafsızlık ilkesi gereği uygun görülmeyen, ideolojik ve politik davranmaları sebebiyle eleştirilmesi riskini azaltıyor olmasıdır.

Araştırma sonuçlarının gerçeklik iddiasının karşılanmasıyla ilgili alınması gereken teknik önlemler ve benimsenmesi gereken ilkelerle ilgili öne çıkan kabul ve görüşlerle birlikte, elde edilen sonuçların gerçek duruma uygunluğunu

etkileyen bir başka önemli faktör ise; araştırma konusunun belirlenmesi, problem durumunun ve araştırma tasarımının oluşturulması aşamalarında bireysel ve toplumsal ihtiyaçlar, kültürel, sosyal ve ekonomik özellikler, uygulama alanında karşılaşılan bize özgü sorunlar gibi öğelerden oluşan günlük hayata uygunluk özelliğidir. Eğitim Yönetimi alanında; gündelik yaşam pratiklerinin özellikleri ve pratikte karşılaşılan sorunları dikkate almayan, içinde yaşadığımız toplumun sosyal, kültürel ve ekonomik özelliklerinin yanı sıra, zaman ve mekândan kaynaklanan farklılaştırıcı özelliklere göre kurgulanmamış araştırmaların, bilimsellik, geçerlilik ve güvenilirlik adına alınan önlemlere, verilerin analizinde kullanılan üst düzey çözümlene yöntemlerine rağmen gerçek durumla örtüşmesinin çok zor, hatta imkânsız olduğu görüşü oldukça yaygındır.

Alandaki araştırma geleneği ve paradigmaları oluşturan temel faktörlerden biri olan ontolojik kabullerle ilgili egemen ve alternatif paradigmanın farklılaştığı ve ortaklaştığı noktalar Tablo 4’te görülebilir.

Tablo 4: Alandaki Egemen ve Alternatif Araştırma Geleneklerinin Ontolojik Kabulleri

Ontolojik Kabuller	Egemen Paradigma ve Araştırma Geleneği	Alternatif Paradigma ve Araştırma Geleneği
	Eklektik	
Alanın Tanımlanması	Uygulama Alanındaki Pratiklere Odaklanma	Pratiklerden Bağımsız Olarak Entelektüel Kaygıya Odaklanma
	Evrensel Kapsam ve Sınırlar	Değişken Kapsam ve Sınırlar
	Amerikan Menşeli Kuramsal Kavramsal Çerçeve	
Araştırma Konusu	Uygulama Alanındaki Problemler	Merak, İlgi alanı ve Entelektüel Kaygı
	Ölçülebilir Gözlenebilir Özellikler	Ölçülebilir Gözlenebilir Özellikler, Politik ve İdeolojik Yaklaşımlar
	Girilen Dersler, Dergi Politikaları, Atama Yükselme Kriterlerinden Etkilenme	Merak, İlgi alanı ve Entelektüel Kaygı
	Homojen Toplumsal Yapıyı Sürdürme	Bireysel ve Sınıfsal Farklılıkları Gündeme Getirme
	Tümdengelim	
Araştırma Tasarımı	Tekrarlanan Araştırmalarla Zayıf Teorik Arka Plana Sahip Hipotezlerin Sürekli Test Edilmesi	Güçlü Teorilerin Bağlama Göre Uyarlanması
	Kesitsel	Bağlamsal
	Ampirik	
	Nicel Veriler	Nicel ve Nitel Veriler
	Girilen Dersler, Dergi Politikaları, Atama Yükselme Kriterlerinden Etkilenme	
	Olasılıklı Gerçeklik	
Gerçeklik İddiası	Genellenebilirlik Gerçekliğin Delilidir	
	Teknik Standartlaştırma	Sosyal, Kültürel, Tarihsel Bağlam
	Odak Dışı Değişkenlerin Kontrol Edilmesi	Odak Dışı Değişkenlerin Dâhil Edilmesi

4.2. Araştırma Geleneğini ve Paradigmayı Oluşturan Epistemolojik Kabuller

Alandaki araştırma geleneği ve paradigmayı oluşturan temel öğelerden biri olan Epistemolojik Kabuller teması altında genel olarak alanda üretilen bilginin kaynağı, doğası ve özellikleri, bilen ve bilinen arasındaki ilişki gibi konulara değinilmektedir. Bu temayı oluşturan başlıklar; bilginin kaynağı, bilginin birimliliği, bilginin parçalılığı, bilginin transfer edilebilirliği, bilgini bağlamsallığı ve nesnellik-öznel olarak adlandırılan veriye dayalı kategorilerdir. Alandaki egemen paradigma ve araştırma geleneğinin genel özellikleriyle ilgili önemli görülen noktalarla birlikte, alternatif paradigma ve araştırma geleneğinin eleştirileri, farklılaşması Tablo 5’de görülebilir.

4.2.1. Bilginin kaynağı

Eğitim Yönetimi alanındaki mevcut araştırma geleneğinde bilimsel olarak kabul edilen bilgi kaynakları çok fazla çeşitlilik arz etmemektedir. Alanda yapılan araştırmalarda, kesitsel biçimde uygulayıcılardan (öğretmen, okul yöneticisi vb.) toplanan görüş, algı ve tutumların ölçülmesine dayalı veriler bilgi kaynağı olarak kabul görmekte, bu tip verilere dayalı olmayan çalışmalar bilimsel araştırma olarak tanımlanmamaktadır. Bununla birlikte, gerek üzerinde çalışılan konuyla ilgili alan yazında, gerekse sosyoloji, psikoloji ve felsefe başta olmak üzere genel sosyal bilim literatüründe yer alan temel çalışma ve metinler de önemli bir bilgi kaynağı olarak görülmektedir. Alanda kabul gören bilgi kaynaklarıyla ilgili yapılan bu tespitler, araştırma geleneğinin ontolojik kabulleri içerisinde yer alan araştırma konusu ve araştırma tasarımıyla ilgili kabul ve görüşlerle örtüşmekte, bilimsel bilginin sadece önceki bilgilerin doğruluğu üzerine inşa edilen, kontrollü bilimsel süreçler sonucunda elde edilen verilerden üretilebileceği görüşüne dayalı pozitivist bilim geleneği çizgisini devam ettirmektedir.

Eğitim Yönetimi alanındaki paradigma ve araştırma geleneğinde neyin bilimsel bilgi kaynağı olarak görüldüğüyle ilgili bu kabullerin doğurduğu problemlerle ilgili eleştiriler de mevcuttur. Bu eleştiriler; kesitsel olarak görüş, algı ve tutuma dayalı olarak toplanan verilerin üzerinde çalışılan konuya doğrudan temas etmediği, o konuyla ilgili görüş ve tutumlarla ilgili bilgi üretilmesine sebep olduğu, alanda yapılan çalışmaların sağduyusal olarak, salt akıl yürütmeye bile ulaşılabilecek bilgilerin malumun ilanı

kabilinden araştırmalarla s¼rekli test edildiği, alanla ilgili dok¼manlar, sosyal medya, s¼zli ve yazılı tarih, alandaki kongre ve toplantılarda alan akademisyenleri arasındaki iletişim, etkileşim ve sohbetler gibi alternatif bilgi kaynaklarından mahrum kalındığı gibi noktalar ¼zerinde yoğunlaşmaktadır.

4.2.2. Bilginin birikimliliği

Alandaki araştırma geleneği ve paradigmanın Epistemolojik Kabuller temasını oluşturan bir diğer kategori, alanda ¼retilen bilginin birikimlilik ¼zelliđiyle ilgilidir. Eğitim Y¼netimi alanında pozitivist ve post-pozitivist araştırma geleneğinin tuğla-duvar benzetmesi ile ağıklanan, hiyerarşi ve d¼zen ilkeleriyle de yakından ilgili olan, birbirini takip eden eş g¼d¼ml¼ araştırmalarda ¼retilen bilgilerin bir araya gelerek d¼zenli bir ¼eřit bilgi yığını, teorik bir yapı oluşturduğu kabul¼ne uygundur. Alanda, belirli bir temel ¼zerine inşa edilmiş, belirli bir d¼zlem ¼zerinde birbirine paralel olarak s¼rd¼r¼len araştırmalar sonucunda elde edilen bilgilerin birikimiyle oluşturulan yapının, bilimsel ilerlemenin ¼z¼n¼ oluşturduğu, s¼z konusu birikimin araştırmacılara her seferinde daha derinlikli ve daha g¼çl¼ teorik temellere sahip araştırmalar yapma imkanı sunduğu g¼r¼ř¼ h¼kimdir. S¼z konusu birikimlilik ¼zelliđi aynı zamanda ¼retilen bilginin ¼zerinde ¼alıřılan konuyla ilgili daha ¼nce ¼retilmiř bilgilerden oluşan b¼t¼nl¼kle kıyaslanarak ger ¼eklik iddiasının tartışılmasına da imk¼n sağlamakta, bir ¼eřit i ¼ kontrol mekanizması işlevini yerine getirmektedir.

4.2.3. Bilginin par ¼alılıđı

Bilginin par ¼alılıđı, alanda ¼retilen bilginin doğası ile ilgili bir ¼zelliktir. Araştırma konuları, araştırma tasarımı ve bilginin birikimlilik ¼zelliđi ile ilgili kabul ve g¼r¼řlere paralel olarak, alanda yapılan g¼rg¼l araştırmalarda, olduk ¼a sınırlandırılmış, indirgenmiş hipotezlerin m¼mk¼n olduğunca kontroll¼ ve izole edilmiş bir şekilde test edilmesi ile ¼retilen bilginin de b¼y¼k ¼đretiyi (meta-narrative) ve b¼y¼k resmi oluşturan k¼ç¼k par ¼acıklar halinde oluşturulduğu y¼n¼ndeki g¼r¼ř ve kabuller bilginin par ¼alılık ¼zelliđi ile ilgilidir. Bilginin par ¼alılık ¼zelliđi ile ilgili bu kabul ve g¼r¼řler konusunda alanda bir ¼eřit konsens¼s oluşmuş olmakla birlikte, bu durum bazı noktalarda dezavantaj olarak g¼r¼lerek eleştirilere de sebep olmaktadır. Bu eleştiriler genel olarak bilim insanlarının par ¼alı bir yapı ¼zerinde ¼alıřırken, par ¼a-par ¼a ve

parça-bütün ilişkilerini gözden kaçırabildiği, mikrocu bir anlayışla, üzerinde çalıştığı konuyla ya da araştırma nesnesiyle ilgili bütüncül bir bakışa ve algılayışa sahip olamadığı yönündedir.

4.2.4. Bilginin transfer edilebilirliği

Ülkemizde, Eğitim Yönetimi alanındaki mevcut araştırma geleneği ve paradigmanın Epistemolojik Kabuller temasını oluşturan öğelerden biri de; bilginin birikimliliği ve parçalılığı ile ilgili kabuller gibi, üretilen bilginin doğasıyla ilgili transfer edilebilirlik özelliğiyle ilgilidir. Transfer edilebilirlik özelliği, üretilen bilginin bireyden bireye ya da toplumdaki topluma aktarılabilir olmasıyla ve bu aktarım sürecinin bilginin gerçekliğiyle ilgili bir soruna yol açıp açmamasıyla ilgili kabul ve görüşleri kapsamaktadır. Benzer şekilde herhangi bir bilimsel disiplinde üretilen bilginin, bir başka disipline –gerçeklik iddiası ile ilgili bir sorun yaşanmadan- aktarılabilir olması da bilginin transfer edilebilirlik özelliğiyle ilgilidir.

Eğitim Yönetimi alanı tanımlanırken değinilen en temel özellikler olan eklettik olma ve yabancı literatürü takip eden bir alan olma konusundaki görüş ve kabuller, epistemolojik bir özellik olan bilginin transfer edilebilirliği ile ilgili kabul ve görüşleri etkilemektedir. Eklettik olma özelliği, başka disiplinlerde üretilen bilgilerin doğru kabul edilerek Eğitim Yönetimi alanında da kullanılabilmesi yönündeki görüşü ön plana çıkarırken, uluslararası literatürü takip etme durumu, bilginin toplumdaki topluma ya da bireyden bireye değişkenlik göstermeyen bir yapıda olduğu görüşünü ortaya çıkarmaktadır. Bu kabuller, pozitivist ve post-pozitivist araştırma geleneğinin bilginin kesinliği ve benzer durumlarda da geçerliliği ile ilgili görüş ve kabulleriyle örtüşmektedir. Bilginin transfer edilebilirliği ile ilgili bu görüş ve kabuller, alanda bize özgü bilginin üretilmesine engel olduğu, yapılan araştırmaların bize özgü sorunlara çözüm üretme gücünü düşürdüğü ve Eğitim Yönetimi alanının bir bilimsel disiplin olarak gelişmesini ve kendi kuramsal temellerini oluşturmasını engellediği gibi gerekçelerle eleştirilmektedir.

4.2.5. Bilginin bağlamsallığı

Bağlamsallık özelliği, genel itibariyle bilginin doğası ile ilgili olduğu gibi, bilen ve bilinen arasındaki ilişkiyle de yakından ilgilidir. Bilginin bağlamsallık

özelliğiyle ilgili kabuller, alanda üretilen bilginin; literatürdeki ilişkili teori ve bilgiler, diğer bilimsel disiplinlere ait kuram ve bilgiler, araştırmacının felsefi duruşu, kültürel faktörler, sosyal faktörler, uygulama alanından kaynaklanan faktörler, siyasi iktidarla ilişkilerle ilgili faktörler gibi oldukça geniş bir bağlamsal çerçevede ele alınarak işe yarar ve anlamlı hale getirilebileceği yönündedir. Bununla birlikte, alanda yapılan araştırmalar, genel olarak bilginin bağlamsallık özelliğinin ve bu özelliğe dayalı olarak elde edilen bulguların yorumlanıp tartışılırken yukarıda sözü edilen bağlamlar içinde ifade ettiği anlamın göz ardı edilmesi bakımından eleştirilmektedir. Yani alanda bilginin bağlamsallık özelliği vazgeçilmez bir ilke olarak ortak kabuller arasında yer alırken, bu ilke araştırmalarda sıklıkla göz ardı edilmektedir.

Bilginin bağlamsallık özelliğinin göz ardı edilmesi, araştırma sonuçlarının yüzeysel yorum ve tartışmalardan öteye gidememesi, üretilen bilginin ilgili kuramsal ve kavramsal çerçevedeki yeri, alana katkısı ve özgünlüğü gibi noktaların muallakta kalması, alanda araştırma yapan bilim insanlarının kendi paradigma ve bilim yapma gelenekleri üzerinde düşünerek, araştırma sonuçlarını bunlara göre değerlendirememesi neticesinde alanda bir tekdüzeliğin oluşması, araştırmalarda konu ve problem durumu açısından önemli bir belirleyici olan ve “milli” olarak tanımlanan uygulama alanıyla ilgili bize özgü çözümleri ve iyileştirmelerin üretilmemesi gibi bir çok soruna yol açtığı anlaşılmaktadır.

4.2.6. Nesnellik-Öznellik

Alandaki paradigma ve araştırma geleneğinin Epistemolojik Kabuller teması altında ele alınan son bileşen, bilen ve bilinen arasındaki ilişkiyle ilgili olmakla birlikte, araştırmacının bilimsel etkinlik süreci içerisindeki rolüyle de yakından ilişkili olan Nesnellik-Öznellik tartışmasıdır. Nesnellik-Öznellik bileşeni diğer epistemolojik kabul bileşenlerinden farklı olarak bir tartışma olarak ele alınmıştır. Çünkü alanda bu bileşenle ilgili tespit edilen kabul ve görüşler diğer bileşenlerde karşılaşılan duruma nispeten, çok daha keskin ve belirgin sınırlarla ayrılmış bir tartışma alanı özelliği göstermekte hangi kabul ve görüşün egemen ya da alternatif olduğu tespit edilememektedir. Araştırma sonuçlarının bütünlüğü içerisinde değerlendirilerek alandaki yaygın kabullerden biri egemen, diğeri ise alternatif olarak adlandırılmıştır.

Nesnellik-Öznellik tartışmasında egemen olarak adlandırılan kabul; bilimsel bir

araştırmada, görgül-kesitsel araştırma geleneğinin kabul ve ilkelerine uygun olarak, araştırmacı kendisine ya da çevreye ait felsefi, bilimsel, kültürel, ideolojik, ahlaki görüş, kabul ve tutumlarını araştırma sürecine yansıtmadan ve ulaştığı verileri bu tip süzgeçlerden geçirmeden, tarafsız bir şekilde araştırma nesnesiyle ilgili ilgilendiği özelliği mümkün olduğunca doğal gerçeklik ortamında var olduğu haliyle araştırmasına taşımasının mümkün olduğu ve bunun bilimsellik adına vazgeçilmez bir gereklilik olduğu yönündedir.

Alternatif kabul ise; nesnellik ve tarafsızlık iddiasını araştırmacının bilimselliği açısından olmazsa olmaz bir ölçüt olarak görmezken, bu tip bir turumun temelsiz ve sağlanması imkânsız bir girişim olduğunu öne sürmektedir. Bu bakış açısına göre bilimsellik açısından vazgeçilmez bir ilke olarak görülen nesnellik ve tarafsızlık insan doğasına zıt bir yaklaşım olmakla birlikte, araştırma sonuçlarının tutarlılık ve gerçeğe yakınlık düzeylerinin arttırılması bakımından, araştırmaların tanımlanmış bir taraf ve öznellik yaklaşımıyla tasarlanmasının, elde edilen sonuçların da bu süzgeçlerden geçirilerek yorumlanmasının daha uygun ve bilimsellik açısından daha kabul edilebilir bir yaklaşım olduğu öne sürülmektedir.

Tablo 5: Alandaki Egemen ve Alternatif Araştırma Geleneklerinin Epistemolojik Kabulleri

Epistemolojik Kabuller	Egemen Paradigma ve Araştırma Geleneği	Alternatif Paradigma ve Araştırma Geleneği
Bilginin Kaynağı	Uygulayıcıların görüş, algı ve tutumlarının standart sayısallaştırılmış ölçme araçlarıyla ölçülmesi	Uygulayıcıların görüş, algı ve tutumlarının standart sayısallaştırılmış ölçme araçlarıyla ölçülmesi, görüşmeler, doküman vb. nitel veriler
Bilginin Birikimliliği	Alan ve diğer sosyal bilim literatüründen gelen teori ve önermeler önemli ve geçerli bir bilgi kaynağıdır	Bilgi üretimi duvara bir tuğla daha koymaktır, bayrak yarışı, küçük adımlarla ilerleme, büyük teori ile bütünleşme
Bilginin Parçalılığı	Üretilen bilginin literatüre uygunluğu, birikim sürecine katkısı gerçeklik iddiasını sağlar	Her araştırma birikimi arttırarak derinlik kazanılmasını sağlar
Bilginin Transfer Edilebilirliği	Birikim süreci, devamlılığı, hiyerarşi ve düzeni sağlar	Bilgi, doğası gereği parçalıdır
	Spesifik hipotezler test edilerek bulmacanın parçaları bir araya getirilir, büyük resim tamamlanır	Parçalı bilgi üretimi parça ve bütün arasındaki ilişkiyi görmeyi zorlaştırır
	Parçalı bilgi üretimi kontrol sağlar	Farklı disiplinlerde üretilen bilgiler, alanda geçerlidir
	Farklı disiplinlerde üretilen bilgiler, alanda geçerlidir	Farklı kültür ve toplumlarda üretilen bilgiler bize her durumda uygun olmayabilir

Bilginin Bağlamsallığı	Bilgi ancak üretildiği sosyal, kültürel, ekonomik, politik vb. bağlamlar içerisinde anlam kazanır, yorumlanabilir, sorunlara çözüm sunabilir	
	Bağlamsallık özelliği araştırmalara yansımamaktadır	
Nesnellik-Öznellik	Nesnellik mümkündür	Nesnellik imkânsızdır
	Nesnellik gereklidir	Nesnellik bilimsellik için bir kriter değildir
	Nesnellik, dürüstlüğü sağlar	Nesnellik iddiası kandırmacıdır. Tanımlanmış öznellik, dürüstlüğü sağlar

4.3. Araştırma Geleneğini ve Paradigmayı Oluşturan Teleolojik Kabuller

Türkiye’de Eğitim Yönetimi alanındaki araştırma geleneği ve paradigmayı oluşturan temel öğelerden biri de; Teleolojik Kabuller olarak adlandırılan başlık altında ele alınan, araştırmacıların, araştırma sürecine başlamadan önce zihninde yer alan ve bütün araştırma sürecini şekillendiren, araştırma ne işe yarar? Neden araştırma yapıyoruz? Yaptığımız araştırmalar neye hizmet ediyor? Alanın varlık sebebi ve temel amacı nedir? Araştırmacının rolü nedir? Araştırmanın öznesi ve hedef kitlesi kimlerdir? Gibi sorulara verdikleri cevaplara karşılık gelen inanç, kabul ve görüşlerini kapsamaktadır. Teleolojik Kabuller teması; Araştırmanın İşlevi, Araştırmanın Öznesi ve Hedef Kitle, Bilim İnsanın Görevleri ve Araştırma Sonuçları olmak üzere dört temel kategoriden oluşmaktadır. Araştırma kapsamında tespit edilen, alandaki egemen ve alternatif araştırma geleneği ve paradigmalardan temel özellikleri özet bir şekilde Tablo 6’da yer almaktadır.

4.3.1. Araştırmanın İşlevi

Teleolojik Kabuller bileşeninin çekirdeği olarak ortaya çıkan ve Araştırmanın İşlevi olarak adlandırılan bu kategoride, genel olarak Eğitim Yönetimi alanında yapılan araştırmalarla ne amaçlandığı ve araştırmaların alanda ne ifade ettiği ile ilgili kabul ve görüşler yer almaktadır. Bu bağlamda ortaya çıkan hâkim görüş, Eğitim Yönetimi alanında yapılan araştırmalardan beklenen temel işlevin; alan tanımlanırken kullanılan temel faktörlerden biri olan uygulama odaklı olma durumuyla da paralel olarak, uygulama alanı olarak görülen Milli Eğitim sistemindeki mevcut sorunlara çözüm

üretilmesi, uygulama alanında pratiklerin iyileştirilmesi ve geliştirilmesi olduğu yönündedir.

Bilimsel araştırmaların toplumsal faydaya yönelik olarak yapılması gerektiği ile kadim pragmatist görüşle paralel şekilde ortaya çıkan bu kabul ve tutum, alan akademisyenlerinin beklediği gibi sonuçları ve etkiyi doğurmamaktadır. Buna neden olarak ise; Milli Eğitim politikalarına ve uygulamalarına yön veren siyasi ve bürokratik erkin alan akademisyenleri tarafından yapılan araştırmaları, politika ve uygulamalarla ilgili görüş ve önerilerini dikkate almaması, yapılan araştırmaların sistemi bir bütün olarak ele alamayan, büyük ve temel problemleri göz ardı ederek gündelik problemler ve politikalarla ilgili geçici çözümler üreterek, bir çeşit kalite kontrol ya da ar-ge hizmeti vermekten öteye gidemeyen özellikte olması, alanda araştırma yapmanın gerçekte toplumsal faydadan çok kişisel kariyer gelişiminin bir aracı olarak görülüyor olması gibi durumlara değinilmektedir.

4.3.2. Araştırmanın öznesi ve hedef kitle

Alandaki araştırma geleneği ve paradigmanın teleolojik belirleyicilerinden biri olan ve Araştırmanın Öznesi ve Hedef Kitle olarak adlandırılan kategori, genel olarak araştırmalara kaynaklık eden verilerin kimlerden toplandığı ve problem durumlarında kimlerin araştırma öznesi olarak görüldüğü, yapılan araştırmalarda kimlerin okuyucu ve yararlanıcı olarak kabul edildiğiyle ilgili kabul ve görüşleri kapsamaktadır. Eğitim Yönetimi alanında sıklıkla yapılan görgül araştırmalarda, araştırma sorunsalının odağında olan ve araştırma kapsamında elde edilen verilere kaynaklık eden özne olarak ve araştırma sonuçlarının tüketicisi, faydalanıcısı olarak genellikle öğretmenler, okul yöneticileri ve eğitim denetçileri kabul görmektedir. Bu durum; alanın tanımlanmasında ve araştırmanın işlevi noktasında öne çıkan uygulama odaklılık özelliğiyle örtüşmektedir.

Bununla birlikte, alanda yapılan bilimsel araştırmaların ve üretilen bilimsel bilginin son tüketicisi olarak ortaya çıkan okuyucu kitlesine bakıldığında, bu kabulün çok da yerini bulmadığı görülmektedir. Araştırma öznesi ve hedef kitle olarak araştırma kapsamında toplanan verilere kaynaklık eden ve araştırma sorunsalının odağında yer alan öğretmen, okul yöneticisi ve eğitim denetçilerinin alanda yapılan araştırmalara yeterli ilgili göstermediği, araştırmaların genellikle aynı konularda araştırma yapmak

isteyen başka araştırmacılar tarafından ya da yazarlarıyla doçentlik, tez savunması, yeterlilik gibi jürilerde karşılaşma ihtimali olduğunda genç akademisyenler tarafından okunmakta olduğu anlaşılmaktadır. Araştırmanın öznesi ve hedef kitle olarak kabul edilen zümrenin araştırmalarla ilgilenmemesine gerekçe olarak ise; alanda yapılan araştırmaların, hedeflendiği gibi uygulamadaki problemlere çözüm üretme kapasitesine sahip olmaması, araştırma raporlarında kullanılan dil ve yer verilen istatistik, formüller vb. teknik detayların hedef kitle tarafından anlaşılmasının güç olması ve toplum olarak okuma kültürü, sorunlara bilimsel çözümler arama gibi özelliklere sahip olmamamız gibi durumlar öne çıkmaktadır.

Alanda, araştırmalarını yaparken veri kaynağı olarak yine uygulayıcı pozisyonundaki öğretmen, okul yöneticisi ve eğitim denetçilerini kabul eden, fakat herhangi bir hedef kitle gözetmeyen, araştırmalarını belirlediği hedef kitlenin özellik ve ihtiyaçlarına göre tasarlamayan alternatif bir bakış açısı da mevcuttur.

4.3.3. Bilim insanının görevleri

Teleolojik Kabuller teması altında ele alınan bir diğer bileşen ise alandaki araştırmacıların kendilerine biçtikleri roller, bilim insanının görevleri ve toplum ve üniversite içerisinde araştırmacılardan beklenen işlevlerin neler olduğuyla ilgili olan ve Bilim İnsanınin Görevleri olarak adlandırılan kategoridir. Bu bağlamdaki kabul ve görüşler bilim insanlarının temel görevlerinin toplumun ihtiyaçlarına cevap verebilecek, sorunlara çözüm üretebilecek, toplumu ve siyasi iktidarı gelecekte yaşanabilecek sorunlarla ilgili alınması gereken önlemler hakkında uyarıp, bilgilendirmek olduğu yönündedir. Eğitim Bilimleri ve Eğitim Yönetimi alanında görev yapan bilim insanlarına biçilen özel roller ise; ülkenin eğitim politikasını belirleyip, şekillendirmek, hali hazırdaki uygulamalarla ilgili bilimsel bir bakış açısıyla eleştirilerini topluma ve siyasi iktidara ileterek, sistemin iyileştirilmesini sağlamak, eğitim ile ilgili konularda topluma liderlik etmek olarak belirtilmektedir. Bu kabul ve görüşler, alanın tanımlanması, araştırma konusu ve araştırmanın işlevi gibi birçok başlık altında ele alınan pragmatist ve uygulama odaklı yaklaşımla örtüşmektedir.

Bu başlık altında, alternatif yaklaşımın konu ile ilgili eleştirileri göz önüne alındığında ise, genelde bilim insanı, özelde ise Eğitim Bilimci ve Eğitim Yönetimci bilim insanları için ortaya koyulan tanım, görev ve sorumluluklarla ilgili kabul ve

görüşler bir çeşit idealin tasvir edilmesi olmaktan öteye gidemediği anlaşılmaktadır. Daha önce değinilen, alanda araştırma yapma eyleminden asıl beklentinin bahsedildiği gibi toplumsal faydaya değil, bireysel ilerlemeye yönelik bir pragmatizm olması, bunun yanı sıra siyasi iktidarlar ve bürokrasinin politika belirleme, uygulamaları değerlendirme gibi noktalarda Eğitim Yönetimi alanından bu şekilde bir yardım talep ya da kabul etmiyor olması gibi durumlar ön plana çıkarılmaktadır.

4.3.4. Araştırma sonuçları

Araştırma sonuçları bileşeni, alandaki araştırma geleneği ve paradigmanın, teleolojik kabulleri arasında yer alan ve daha çok alanda yapılan araştırmalarda ne tip sonuçlara ulaşıldığı, ulaşılan sonuçların nihai amaç kapsamında ne gibi bir işleve sahip olduğu ile ilgili kabul ve görüşleri içeren kategoridir. Alanın tanımlanması, araştırmanın işlevi, bilim insanının görevleri gibi başlıklar altında da temel belirleyici olarak ortaya çıkan uygulama odaklılık ve pragmatizm yaklaşımı, doğal olarak araştırma sonuçlarına da yansımaktadır. Eğitim Yönetimi alanında yapılan araştırmalardan elde edilen sonuçlar genellikle pragmatik ve betimsel olarak tanımlanmaktadır.

Teknik olarak bakıldığında, pragmatik olarak adlandırılabilir bir araştırma sonucunun, bilimin temel işlevleri olarak görülen anlama, açıklama ve kontrol etme etkinliklerinden düzey olarak daha çok kontrol etme ile ilgili olması gerekirken, elde edilen sonuçlar tanımlanırken, pragmatiklik ile birlikte, daha çok anlama ve açıklama düzeyleri ile ilgili olan betimsellikten de bahsedilmektedir ve bu durum bir çelişki gibi görünmektedir. Alanda, uygulamadaki problemlere çözüm üretmek gibi pragmatik sayılabilecek bir amaçla yapılan araştırmaların bu işlevi yerine getirememesine gerekçe olarak; araştırmaların kontrol etme gibi üst düzey bilimsel işlevler yerine getirebilecek derecede güçlü teorik arka planlara dayanmaması, uygulayıcılarda bilimsel araştırma sonuçlarından yararlanma gibi bir alışkanlığın bulunmaması, yapılan araştırmaların çeşitli gerekçelerle uygulamada karar verici pozisyonundakiler tarafından yeterince kredilendirilmemesi, araştırmacıların araştırma sonuçlarının hedef kitle içerisinde yaygınlaştırılmasına yönelik bir gayretlerinin bulunmaması gibi noktalara değinilmektedir.

Tablo 6: Alandaki Egemen ve Alternatif Araştırma Geleneklerinin Teleolojik Kabulleri

Teleolojik Kabuller	Egemen Paradigma ve Araştırma Geleneği	Alternatif Paradigma ve Araştırma Geleneği
Araştırmanın İşlevi	Toplumsal fayda, uygulamadaki sorunların çözülmesi, uygulamaların iyileştirilmesi	
	Kişisel fayda, atama yükselme kriterlerinin sağlanması	
	Politik ve bürokratik akreditasyon önemli	Entelektüel kaygılar önemli
Araştırmanın Öznesi ve Hedef Kitle	Veri kaynağı olarak araştırmanın öznesi uygulayıcılarıdır (öğretmen, okul yöneticisi, denetçiler)	
	Hedef kitle uygulayıcılarıdır	Hedef kitle gözetilmesi gerekli değildir.
	Okuyucu kitlesi yine alandaki araştırmacılarıdır	
Bilim İnsanın Görevleri	Ülkenin Eğitim Politikasına yön vermek, uygulamaları değerlendirerek geliştirilmesini sağlamak, aksaklıkların giderilmesi	Politika belirleyiciler ve uygulayıcıların beklentileri bu yönde değildir, karşılıksız bir idealizm mevcuttur
Araştırma Sonuçları	Pragmatist, uygulama odaklı sonuçlar	Pragmatist ve uygulama odaklı gibi görünen fakat uygulamaya yansımaya sonuçlar

4.4. Araştırma Geleneğini ve Paradigmayı Oluşturan Sosyal/Bireysel Faktörler

Eğitim Yönetimi alanındaki araştırma geleneği ve paradigmayı oluşturan son bileşen kapsamında, ontolojik, epistemolojik ve teleolojik kabuller gibi, her hangi bir felsefi ya da bilimsel gereklilik temeli bulunmayan, alandaki akademisyenlerin bireysel özellikleri, alan içerisinde kurulan ilişkiler ve akademik olmayan bağlantılar, alanın kamu ve toplumla olan ilişkisi gibi faktörler yer almaktadır. Bu bileşeni oluşturan faktörler, araştırmanın belirlenen amacı olan araştırma geleneği ve paradigmayı oluşturan felsefi kabullerin ortaya çıkarılması sorunsalıyla doğrudan ilişkili gibi görünmemekle birlikte, araştırma sonucunda, bu bileşende yer alan faktörlerin birçok noktada felsefi kabullerden oluşan diğer üç bileşene göre alandaki araştıra geleneği ve paradigmayı açıklama ve tanımlama açısından çok daha büyük bir etkiye sahip olduğu, teorik yapı içerisinde sorunsalla ilgili görülen birçok diğer değişkeni de doğrudan etkilediği görülmüştür. Bu açıdan, bu bileşenin araştırmanın çekirdek temasını oluşturduğu söylenebilir. Bireysel/Sosyal Faktörler olarak adlandırılan bu bileşen; Atama Yükselme Kriterleri, Alanın Yapılanması, Akademik Olmayan İlişkileri Mesleki Örgütlenme, Ticarileşme, Uzmanlaşma Sorunu ve Demografik Özellikler olmak üzere yedi kategoriden oluşmaktadır. Bütün teorik yapı içerisinde çekirdek tema olarak görülen bu bileşen içerisinde ise, kilit rol oynayan ve birçok diğer kategori için de temel bir belirleyici faktör olması hasebiyle çekirdek kategori olarak görülen bileşen Atama ve Yükselme Kriterleri olarak adlandırılan kategoridir.

4.4.1. Atama yükselme kriterleri

Alandaki araştırma geleneği ve paradigmayı oluşturan felsefi ya da bilimsel olmayan faktörler arasında en fazla öne çıkan, alanın tanımlanması, araştırma konuları, tercih edilen araştırma tasarımları, araştırmanın işlevi gibi birçok diğer faktörü doğrudan ya da dolaylı olarak etkilediği araştırma sürecinde anlaşılan ve bu özellikleriyle elde edilen bütün teorik yapının merkezinde yer aldığı söylenebilecek olan bileşen Atama ve Yükselme Kriterleri olarak adlandırılan kategoridir. Bu kategoride yer alan kabul ve görüşler genel olarak Üniversiteler Arası Kurul tarafından belirlenen ya da üniversitelerin kendilerinin belirlediği öğretim üyeliğine atanma, doktora tez savunmaları, doçentlik sınav jürileri, dergilerin yayın politikaları gibi alandaki istihdam ve kariyerde ilerleme açısından son derece önemli olan süreçleri doğrudan etkileyen ilkelerin alandaki araştırma geleneği ve paradigmayı ne şekilde yönlendirdiği, sınırlandırdığı ve şekillendirdiği ile ilgilidir.

Bir kamu kuruluşu olarak üniversitelerin istihdam ve kariyer gelişimi politikalarının belli standartlar çerçevesinde yürütülmesi son derece normaldir. Bununla birlikte bu tip standartlar bilimsel disiplinlerin kurumsallaşması ve olgunlaşması, ülke genelinde disiplinler arası ve disiplin içi senkronizasyonun sağlanması, akreditasyon ve çıktılarının kalite kontrolü gibi noktalarda önemli bir role sahip olabilecek kapasiteye sahiptir. Fakat bu araştırma kapsamında ulaşılan sonuçlar söz konusu standart ve kriterlerin, alana yukarıda sayılan olumlu katkılarının oldukça sınırlı olduğu, aksine alanda bir tek düzeliğe, mekanikleşmiş seri üretim mekanizmalarının oluşmasına, nitelikten ziyade, niceliğin ön plana çıkmasına sebep olduğu, alanın sınırlarının daralmasına ve kapsamının sığlaşmasına yol açtığı, alanda yapılan araştırmaların bilimsel ve entelektüel ihtiyaçlardan çok, “dosya doldurma” olarak adlandırılan atama ve yükselme kriterlerinin sağlanmasına odaklanması, bilimsel araştırma eyleminin alanın tanımlanması ve amacı ile örtüşmeyen, bağlamsal ve tarihsel olarak bir anlam ifade etmeyen teknik çalışmalar düzeyine indirgenmesi şeklinde tezahür eden bir geleneğin oluşmasına sebep olduğu ve bu durumun kriterlerin sağlanması adına sürdürülmesine imkân sağladığı görülmektedir.

Alandaki akademisyenler açısından bakıldığında, genç araştırmacıların bir an önce kariyer basamaklarında yükselmek adına atama ve yükselme kriterlerine uygun olarak başvurdukları bu yayın stratejisi, alandaki çalışmaların yayınlandığı ulusal ya da uluslararası indeksli dergilerin yayın politikaları tarafından da desteklenmekte ve sürdürülmektedir. Şüphesi, söz konusu bilimsel dergiler de yayın politikalarını büyük ölçüde atama ve yükselme kriterlerine göre belirlemektedirler. Bu durum kendini sürekli meşrulaştıran ve her geçen gün güçlendiren bir çeşit kısır döngüye yol açmakta, alanın işlevi, tanımlanması, alanda tercih edilen araştırma konusu ve tasarımlarının da bu kısır döngü içerisinde sürekli olarak kendini tekrar eder hale gelmesine sebep olmaktadır. Tecrübeli ve belli bir kariyere ulaşmış akademisyenler içinde durum bundan çok farklı görünmemektedir. Söz konusu atama ve yükselme kriterleri, tecrübeli araştırmacıları alanın önünü açacak, küresel düzeyde rekabet gücü kazandırabilecek, nitelikli bilimsel araştırmalar yapma konusunda teşvik etmek, yönlendirmek ve hatta bunu bir zorunluluk olarak ön plana çıkarmak gibi noktalarda oldukça yetersiz görülmekte, sistem bu tip girişim ve çabaları kredilendirmemektedir.

4.4.2. Alanın yapılanması

Alanın Yapılanması olarak adlandırılan bu kategori, alandaki araştırma geleneği ve paradigmayı oluşturan Sosyal/Bireysel Faktörler içerisinde yer alan ve genel olarak Eğitim Yönetimi alanının ülkemizde üniversite sistemi içerisinde kuruluşundan itibaren sahip olduğu konum, alanın bilimsel disiplin olarak ya da kamu sisteminin bir parçası olarak yapılanması, sosyal çevresiyle, akademik camia ile ya da kamu kurumlarıyla ilişkilerini kapsayan bir bileşendir. Alanın Yapılanması kategorisi, alanın tanımlanması gibi ontolojik kabullerle ve genel olarak teleolojik kabullerle yakından ilgilidir.

Bu bağlamda, ülkemizde kuruluşundan itibaren alanın tanımlanmasında da önemli rol oynayan uygulama odaklılık ve devletçilik anlayışının alanın yapılanmasındaki temel yapı taşları olarak göze çarpmaktadır. Bununla birlikte, Eğitim Yönetimi alanı bilimsel ve teorik temelleri bakımından henüz yapılanmasını tamamlamamış bir alan olarak görülmektedir. Bilimsel bir disiplin olarak Eğitim Yönetimi, alanının kapsamı ve sınırlarını tartışmaya açarak belirlememiştir. Ülkemizde alanın kuramsal ve kavramsal temelleri alanla ilgili yabancı literatür tarafından

şekillendirilmektedir. Bu durum alanın yapılanma sürecindeki temel noktalardan biri olan lisans ve lisansüstü eğitim süreçlerine, yeni araştırmacıların yetiştirilmesi sürecine de yansımaktadır. Özellikle de alanla ilgili lisans programlarının 1997 yılında kapatılması, zaten kuramsal ve kavramsal temel olarak dünya çapında henüz gelişmekte olan, eklektik bir alan olan Eğitim Yönetimi'nin yapılanma sürecini büyük ölçüde sekteye uğratmıştır. Alanın yapılanma ve gelişme sürecine ket vuran bu durum, alandaki araştırma geleneği ve paradigmaya da, alanla ilgili temel bir lisans eğitiminden mahrum, teorik birikimi ve donanımı yeterli olmayan araştırmacılar üzerinden yansımaktadır.

4.4.3. Akademik olmayan ilişkiler

Sosyal/Bireysel Faktörler arasında yer verilen Akademik Olmayan İlişkiler (Network) olarak adlandırılan bu bileşen, alandaki bilim insanlarının bir şekilde bir araya gelerek oluşturdukları grupların alandaki araştırma geleneği ve paradigma üzerindeki etkisi ile ilgili kabul ve görüşleri kapsamaktadır. Söz konusu gruplaşmalar, epistemik cemaat ya da ekol olarak adlandırılan gruplaşmalara benzer şekilde alanda hangi araştırmanın, nasıl yapılacağıyla, araştırmaların kalite standartlarının neler olması gerektiğiyle ya da kimlerin akademik kariyer basamaklarında hangi kıstaslar göre ilerleyeceğine doğrudan ya da dolaylı şekilde etki etmektedir. Fakat alanda görülen gruplaşmaların, genelde epistemik cemaat ve ekollerde görüldüğü gibi belirli bir entelektüel kaygı, bilimsel anlayış ya da felsefe etrafında bir araya gelmiş gruplar olmadığı, dolayısıyla alandaki araştırma geleneği ve paradigma üzerinde yukarıda değinilen noktalardaki etkilerinin de, bilimsel ya da felsefi gerekçelere dayanmadığı anlaşılmaktadır.

Alanda görülen gruplaşmaların genel olarak siyasi görüş ve ideolojik yakınlık temelinde gerçekleştiği, bazı durumlarda ise herhangi bir ideolojik eğilim ya da siyasi yönelime bile rastlanmadığı, salt menfaat ilişkileri ve tanışıklık üzerinden kurulan etki alanlarının bu gruplaşmaların odak noktasını teşkil ettiği anlaşılmaktadır. Bu grupların akademik camia içerisindeki etkinlikleri bir çeşit birlikte hareket etme davranışından öte, yapılan araştırmaların yayınlanması ile ilgili süreçlere ve doçentlik jürileri, üniversitelerde kadro bulma gibi kariyerde ilerleme ile ilgili süreçlere müdahale etme gibi durumlarda belirgin bir etkiye sahip oldukları görülmektedir. Bu tip ilişkilerin

sadece alan içindeki ilişkilere değil, alanın uygulama alanı ve bürokrasiyle geliştirdiği ilişkilere de yansıdığı, eğitim sistemi içerisinde siyasi ve bürokratik iradenin geliştirdiği bir politika ya da yürürlüğe koyulan bir uygulama alan akademisyenleri tarafından ele alınıp, incelenirken bu ilişkiler ağının söz konusu politika ve uygulamanın değerlendirilmesinde son derece etkili olduğu, yapılan tartışmaları ve eleştirilerin yönünü, odağını ve şiddetini etkilediği görülmektedir. Benzer şekilde uygulama alanı olarak görülen Milli Eğitim Sistemini oluşturan bürokratik ve siyasi yapı, alanla herhangi bir bağlamda etkileşime geçme durumunda, akademisyenlerin dâhil oldukları grubun özellikleri ve siyasi irade ile ideolojik yakınlık düzeyleri, çalışma ve ilgi alanlarından çok daha belirleyici bir tercih sebebi olarak karşımıza çıkmaktadır.

4.4.4. Mesleki örgütlenme

Alandaki araştırma geleneği ve paradigmayı etkileyen bir başka sosyal-bireysel faktör olarak ele alınan Mesleki Örgütlenme bileşeni, alandaki mevcut mesleki örgütlenme durumunun araştırma geleneği üzerindeki etkisi ile ilgili kabul ve görüşlerin yanı sıra, olması gerektiği düşünülen durumla ilgili görüşleri de kapsamaktadır.

Alanda mesleki örgütlenme biçimi olarak öne çıkan temel unsurlar hepsi birbirleriyle bağlantılı olan Eyed-der adlı dernek, 2015 yılı, Mayıs ayında 10.su düzenlenen Ulusal Eğitim Yönetimi Kongresi ve bir yayın evi bünyesinde yayın hayatını sürdüren ve 20 yıllık bir geçmişe sahip olan Kuramdan Uygulamaya Eğitim Yönetimi Dergisidir. Bunların yanı sıra, ERG ve SETA gibi örgütlenmeler, Eğitim Fakültesi Dekanlar Konseyi, kongre kapsamında yer alan Eğitim Yönetimi Profesörler Kurulu da Eğitim Yönetimi alanındaki mesleki örgütlenmeler olarak göze çarpmaktadır. Söz konusu mesleki örgütlenme biçimlerinin alandaki genel gidişatla birlikte, mevcut araştırma geleneği ve paradigma üzerindeki etkisinin kısmen de olsa varlığına değinilmekte, fakat bu etki yetersiz görülmektedir. Söz konusu mesleki örgütlenmelerin alanın tanımlanması, bilimsel bir disiplin olarak gelişimi, sınırlarının ve kapsamının belirlenmesi, alanda yürütülen lisansüstü eğitim programlarının akreditasyonu ve değerlendirilmesi, yeni araştırmacıların yetiştirilmesi ve alana entegrasyonu gibi noktalarda son derece önemli görüldüğü, fakat bu unsurların bu noktadaki etkisi ve katkısının beklendiği kadar etkili olmadığı anlaşılmaktadır.

Alanın tanımlanmasında sıkça değinilen ve alanla ilgili teleolojik kabullere şekil veren uygulama odaklı olma durumunun, sonuç olarak çok da yerine gelmeyen, karşılığını bulmayan bir kabul olduğuna daha önce değinilmişti. Meslek örgütlenmelerin güçlendirilmesi sayesinde, amaçlanan ile sonuç arasındaki bu farkın giderilebileceği, alanla ilgili mesleki örgütlenmelerin aradaki bu zayıf bağı güçlendirebileceği görüşü hâkimdir. Bunun yanı sıra, güçlü bir mesleki örgütlenmenin, dergilerin yayın politikaları, alanda ne tip araştırmalar yapılması gerektiği, doktora tezlerinin kapsam ve niteliği, atama yükselme kriterleri gibi araştırma geleneğine doğrudan etki edebilecek birçok noktada, alanın önünü açarak, kurumsallaşma ve olgunlaşma noktasında önemli bir tetikleyici unsur olarak rol oynayabileceği, mesleki örgütlenmelerden bu tip beklentilerin olduğu anlaşılmaktadır.

4.4.5. Ticarileşme

Sosyal ve Bireysel Faktörler başlığı altında ele alınan kategorilerden biri de ticarileşme olarak adlandırılan, alandaki bilim insanlarının ürettikleri bilginin kişisel ya da piyasaya ait ekonomik beklentilerden etkilenmesi ile ilgili görüşleri kapsamaktadır.

Alanda yapılan araştırmalara şekil ve yön veren, dolayısıyla alandaki araştırma geleneğini ve paradigmayı etkileyen bu ticarileşme süreci, genel olarak yayın evlerinin daha fazla ekonomik getiri sağlaması sebebiyle tercih ve teşvik ettiği, sıklıkla ders kitabı mahiyetinde, araştırmaya ya da teorik bir tartışmaya dayanmayan derleme tipi kitapların yazılıyor olması, yayın süreçlerinde özellikle de atama yükselme kriterlerinde yer alan şartlara uygun uluslararası indeksli dergilerde çeşitli adlar altında yazarlardan alınan ücretler, TÜBİTAK ya da üniversitelerin bilimsel araştırma projeleri ve yayınları destekleme ile ilgili birimlerinin sağladığı maddi destekler vb. şekillerde ortaya çıkmaktadır.

4.4.6. Uzmanlaşma sorunu

Uzmanlaşma Sorunu olarak adlandırılan bileşen, alandaki araştırma geleneğini ve paradigmayı oluşturan sosyal ve bireysel faktörlerden sonuncusudur. Bu kategori kapsamında ele alınan kabul ve görüşler, genel olarak epistemolojik kabuller başlığı

altında yer verilen bilginin özellikleriyle ilgili kabul ve görüşlerle yakından ilgilidir. Bilim insanlarının uzmanlık alanı olarak kendilerine spesifik bir alan belirlemesinin gerekliliği ve faydalılığı ile ilgili kabul ve görüşler, bilimsel araştırmalar sonucunda elde edilen bilginin parçalılık özelliği göstermesiyle ilgili kabul ve görüşler ile örtüşmektedir.

Epistemolojik olarak bütüne ait bir spesifik ve küçük bir parçanın ele alınarak üzerinde çalışılmasının gerekliliği üzerine kurulu bu kabuller, uzmanlaşma noktasında da alanın geniş kavramsal ve kuramsal çerçevesi içerisinde kaybolmamak ve üzerinde çalışılan konu üzerinde derinlemesine bir bakışa ve bilgi birikimine sahip olunmasının ancak spesifikleştirilmiş ve sınırları iyi belirlenmiş bir uzmanlaşma ile olabileceği şeklinde ortaya çıkmaktadır. Uzmanlaşma olmadan, konudan konuya atlanmasının gerek araştırmalar, gerekse yazılan kitaplar noktasında sürdürülebilirlikten ve dolayısıyla zaman içinde oluşacağı düşünülen derinlikten mahrum bir alan yazının ortaya çıkmasına sebep olduğu görüşü öne çıkmaktadır.

Uzmanlaşmayı, araştırmacının zihinsel dünyasını sınırlandırmak ve bağlamsal ilişkileri gözden kaçırmak gibi noktalarda eleştiren ve alandaki uzmanlaşma noktasındaki kabul ve tutumun alanda olumsuz bir gelenekselcilik ortamı oluşturduğunu öne süren bir görüş de mevcuttur. Bu görüş, alan akademisyenlerinin, bir çok konuda söz sahibi olabildiğini, uzmanlaşma olmaksızın sürdürülen araştırma ve çalışmaların bir neticesi olarak görmekte, bu durumu “gramofon iğnesi” benzetmesi ile açıklayarak egemen paradigma ve gelenek içerisinde bir sorun olarak görülen uzmanlaşmamayı alanı güçlü yapan unsurlardan biri olarak vurgulamaktadır.

4.4.7. Demografik özellikler

Alandaki araştırma geleneği ve paradigmayı etkilediği düşünülen ve veriye dayalı olarak oluşturulan son sosyal/bireysel faktör bileşeni de, daha çok sosyolojik tartışmalar bağlamında ele alınan demografik özelliklerdir. Demografik özellik olarak ele alınan ve araştırmacının katılımcıları tarafından verilen bilgilere dayalı olarak tartışılan temel belirleyiciler, genel olarak katılımcıların içinde büyüdükleri ve yaşama alışkanlıkları, kültürü, inançları, kabulleri, değerleri ve hayata bakış açısını kazanıp sürdürdükleri aileleri ile ilgili aktardıkları özellikleri kapsamaktadır. Bu bileşenden elde edilen bulgular, katılımcıların içinde büyüdükleri ailelerin sahip oldukları ve

kendilerine aktardıkları sosyal, kültürel ve ekonomik miraslarının alanda yapılan araştırmaları doğrudan ve dolaylı olarak etkilediği yönündedir. Katılımcıların hemen hepsinin memur ailesi, işçi ailesi, çiftçi ailesi gibi adlarla anılan sosyo-ekonomik olarak alt-orta düzey denilebilecek ailelerde büyüdükleri, aile içindeki yaşam koşulları ve alışkanlıklarının, aileden aldıkları kültürün ve hayata bakış açılarının özellikle akademisyenlik mesleğini kazanılması gereken bir çeşit yaşam mücadelesi olarak görmeleri, dolayısıyla da alanda yaptıkları araştırmaları bu mücadelede önemli birer engel olarak görülen akademik kariyer basamaklarında ilerleyebilmek için bir araç olarak görmeleri noktasında önemli bir gelenek ve paradigma belirleyicisi rolü oynadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bunun yanı sıra, veriye dayalı olarak ulaşılan ipuçları, sosyolojik tartışmalar bağlamında ele alındığında, sadece ailevi özelliklerin değil, ülke düzeyindeki sosyal, ekonomik, kültürel özelliklerin de alandaki araştırmacıların benimseyip, sürdürdükleri araştırma geleneği ve paradigmaları üzerinde önemli etkilerinin olduğu sonucuna varılmıştır. Bu etki, temel ihtiyaçların karşılanması kaygısının, bilimsel araştırmalara temel oluşturması gerektiği düşünölen entelektöel kaygı ve beklentilerin önüne geçerek, araştırmacıların nitelikten çok, niceliğe, derinlik ve özgünlükten çok, kabul görmeye ve onaylanmaya odaklanmaları şeklinde tezahür etmektedir.

4.5. Öneriler

Araştırma kapsamında ulaşılan sonuçlar ışığında araştırmaya ve uygulamaya yönelik olmak üzere aşağıdaki önerilerin yapılması uygun görülmüştür.

Araştırmaya Yönelik Öneriler

Gömülü Teori yaklaşımı tekrar eden araştırmalarla revize edilerek sürekli geliştirilebilir özellikte bir teorik yapı oluşturma kapasitesine sahip bir araştırma yöntemidir. Bu araştırma kapsamında ortaya koyulan teorik yapı, farklı tipte veri toplama araçları ya da veri kaynakları, farklı çalışma grupları, farklı araştırma desenleri kullanılarak sürdürülebilir, genişletilebilir ve geliştirilebilir. Bu araştırmadan edinilen tecrübeye dayanarak, alan akademisyenleriyle yapılan görüşmelerin yanı sıra, yayınlanan makaleler, alanda yazılan lisansüstü tezler, lisansüstü programların ders içerikleri, gerçekleştirilen alana özgü panel, sempozyum, kongre ya da konferanslardan elde edilebilecek veriler gibi farklı kaynaklardan elde edilen verilere dayalı olarak konu ile ilgili araştırmaların sürdürülmesi önerilebilir.

Ülkemizde alanla ilgili yayınlanmakta olan köklü bilimsel dergilerde alanın meşruiyeti, varlık sebebi, tanımı, kapsamı, sınırlılıkları, alanda yapılan araştırmaların felsefi ve sosyolojik temelleri, araştırmalarda konu tercihi, metodolojik tercihler, araştırma sonuçlarının değerlendirilmesi ve tartışılması gibi konulardaki avantaj ve dezavantajların tartışmaya açılması amacıyla çağrılı ya da başvuru esasına göre özel sayılar yayınlanabilir.

Uygulamaya Yönelik Öneriler

Eğitim Yönetimi alanının tanımı, amacı, sınırları, kapsamı, kuramsal ve kavramsal temelleri alandaki bilim insanlarının her düzeyden geniş katılımıyla düzenlenecek bilimsel etkinliklerle yeniden tartışmaya açılmalı ve alanın bizzat kendisiyle ilgili bilgi üretimine önem verilmelidir. Alandaki mesleki örgütlenmeler bu tip etkinliklere ön ayak olmalı ve sonuçların yaygın etkisinin arttırılması noktasında önlemler alması önerilebilir.

Alandaki araştırma geleneği ve paradigmanın en temel unsuru olarak karşımıza çıkan atama ve yükselme kriterlerinin yol açtığı problemlerin giderilmesi amacıyla alandaki bilim insanlarının geniş katılımıyla niteliğe önem veren, bilimsel muhafazakârlıktan uzak ve farklılaşmayı bir bozulma olarak değil bir kazanım olarak

gören yeni bir akademik kariyer basamaklarında ilerleme ve öğretim üyeliğine atanma akreditasyon süreci başlatılması önerilebilir. Bu süreçte alanla ilgili mesleki örgütlenmeler ve sivil toplum kuruluşları etkin rol oynaması önerilebilir.

Alanın kendisini tanımlamada temel faktör olarak ortaya koyduğu ve araştırmaların işlevleri ile ilgili tartışmada nihai beklenti olarak öne çıkarılan uygulama odaklılık yaklaşımın amacına ulaşabilmesi için, tüm alan akademisyenlerinin katılımıyla, bireysel tepkiler ya da araştırmaların organize bir hale getirilmesi için mesleki örgütlenmeler, ulusal düzeyde düzenlenen bilimsel etkinlikler etkin biçimde kullanılması önerilebilir.

Kaynakça

- Arslanargun, E. (2007). Modern eğitim yönetimi anlayışına yönelik eleştiriler ve postmodern eğitim yönetimi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 13(50), 195-212.
- Aydın, A., & Uysal, Ş. (2014). Türkiye’de eğitim yönetimi teftişi planlaması ve ekonomisi alanındaki doktora tezlerinin incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 177-201.
- Aydın, A., Erdağ, C., & Sarier, Y. (2010). A comparison of articles published in the field of educational administration in terms of topics, methodologies and results. *Eurasian Journal of Educational Research*(39), 37-58.
- Aypay, A., Çoruk, A., Yazgan, D., Kartal, O., Çağatay, M., Tunçer, B., & Emran, B. (2010). The status of research in educational administration: An analysis of educational administration journals. *Eurasian Journal of Educational Research*, Spring(39), 59-77.
- Aypay, A., Öz, M., Öztekin, Ö., & Yalçın, M. (2014). Eğitim yönetiminde profesörlük. 9. *Ulusal Eğitim Yönetimi Kongresi Bildiri Kitabı*, (s. 278-279). 8-10 Mayıs, Siirt.
- Balcı, A. (1987). Eğitim yönetimi araştırmalarının durumu: EAQ'de 1970-1985 yılları arasında yayınlanan araştırmalar. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 21(1-2), 421-434.
- Balcı, A. (1992a). Eğitim yönetiminde kuram ve araştırma. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 24(2), 735-746.
- Balcı, A. (1992b). Eğitim örgütlerine yeni bakış açıları: kuram - araştırma ilişkisi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 24(1-2), 27-45.
- Balcı, A. (2003). Eğitim örgütlerine yeni bakış açıları: kuram araştırma ilişkisi II. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetim*(33), 26-61.
- Balcı, A. (2008). Türkiye’de eğitim yönetiminin bilimleşme düzeyi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*(54), 181-209.
- Balcı, A., Şimşek, H., Gümüşeli, A. İ., & Tanrıöğür, A. (2009). *Eğitim yönetimi araştırmaları ve yayın hakkında rapor*. EYEDDER Bilimsel Araştırmalar ve Yayın Komisyonu.
- Başaran, İ. E. (2000). *Örgütsel Davranış; İnsanın Üretim Gücü* (3 b.). Ankara: Feryal Matbaası.
- Benton, T., & Craib, I. (2008). *Sosyal Bilim Felsefesi* (1. b.). (Ü. Tatlıcan, & B. Binay, Çev.) İstanbul: Sentez Yayıncılık.
- Bergman, M. M. (2010). On concepts and paradigms in mixed methods research. *Journal of Mixed Methods Research*, 4(3), 171-175.
- Beycioğlu, K., & Dönmez, B. (2006). Eğitim yönetiminde kuramsal bilginin üretimine ve uygulanmasına ilişkin bir değerlendirme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*(47), 317-342.

- Bourdieu, P. (1993). *The Field of Cultural Production; Essays on Art and Literature*. (R. Johnson, Ed.) Columbia University Press.
- Bourdieu, P. (1995). *The Rules of Art: Genesis and Structure of the Literary Field*. (S. Emanuel, Trans.) CA, USA: Stanford University Press.
- Bourdieu, P. (1997). *Bilimin Toplumsal Kullanımları: Bilimsel Alanın Klinik Bir Sosyolojisi İçin*. (L. Ünsaldı, Çev.) Ankara: Heretik Yayınları.
- Calhoun, C. (2000). Pierre Bourdieu. In G. Ritzer, *The Blackwell Companion to Major Social Theorists* (G. Çeğin, Trans., pp. 705-726). MA, USA: Blackwell Publishing.
- Charlot, B. (2010). Fransa'da eğitim bilimleri: sindirilmiş bir disiplin, ortak bir kültür, belirsiz bir araştırma alanı. I. L. Ünal, & S. Özsoy içinde, *Eğitim Bilimleri Felsefesine Doğru* (S. Özsoy, Çev., s. 19-41). Ankara: Tan Kitabevi.
- Charmaz, K. (2006). *Constructing Grounded Theory: A Practical Guide Through Qualitative Analysis*. London, UK: Sage Publications.
- Creswell, J. W. (2007). *Qualitative Inquiry and Research Design* (2. ed.). Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Çelik, V. (1997). Eğitim yönetiminde kuramsal gelişmeler. *Eğitim Yönetimi*, 3(1), 31-43.
- Dikeçligil, B. (2010). Bilimsel paradigmların oluşumunda ve dönüşümünde sosyolojik bağlam. *Toplum Bilimleri*, 4(7), 53-61.
- English, F. W. (1993). A typology of metanarratives in educational leadership. *American Education Research Association Division A Symposium. April 12-16*. Atalanta, USA.
- English, F. W. (2001). What paradigm shift? an interrogation of kuhn's idea of normalcy in the research practice of educational administration. *International Journal of Leadership in Education: Theory and Practice*, 4(1), 29-38.
- English, F. W. (2006a). *Encyclopedia of Educational Leadership and Administration* (Vol. II). Thousand Oaks, California, US: Sage Publications.
- English, F. W. (2006b). *Encyclopedia of Educational Leadership and Administration* (Vol. I). Thousand Oaks, California, US: Sage Publications.
- Fırat, N. Ş. (2006). Pozitivist yaklaşımın eğitim yönetimi alanına yansımaları, alana getirdiği katkı ve sınırlılıkları. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*(20), 40-51.
- Grix, J. (2004). *The Foundations of Research*. Newyork, US: Palgrave MacMillan.
- Guba, E. G., & Lincoln, Y. S. (1994). Competing paradigms in qualitative research. In N. K. Denzin, & Y. S. Lincoln, *Handbook of Qualitative Research* (pp. 105-117). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Habermas, J. (1993). *'İdeoloji' Olarak Teknik ve Bilim* (2. Baskı b.). (M. Tüzel, Çev.) İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

- Kabadayı, T. (2008). Larry Laudan'da "araştırma gelenekleri"nin yöntembilgisi. *FLSF Dergisi, Bahar(5)*, 7-34.
- Kuhn, T. S. (1962). *The Structure Of Scientific Revolutions* (1 ed.). Chicago: University of Chicago Press.
- Kuhn, T. S. (1970a). Logic of discovery or psychology of research. In I. Lakatos, & A. Musgrave, *Criticism and The Growth of Knowledge* (1 ed., p. 2). Cambridge, United Kingdom: Cambridge University Press.
- Kuhn, T. S. (1970b). *The Structure of Scientific Revolutions*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Kuhn, T. S. (1970c). *The Structure of Scientific Revolutions* (2 ed.). Chicago: The University of Chicago Press.
- Louis, M. R. (1981). A cultural perspective on organizations: the need for and consequences of viewing organizations as culture-bearing milieux. *Human System Management(2)*, 246-258.
- Marx, K., & Engels, F. (1846). *The German Ideology: Part I*. (C. J. Arthur, Ed., & W. Lough, Trans.) Newyork: International Publishers.
- Merriam, S. B. (2013). *Nitel Araştırma Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber* (3 b.). (S. Turan, Çev.) Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Morgan, G. (1980). Paradigms, metaphors, and puzzle solving in organization theory. *Administrative Science Quarterly, 25(4)*, 605-622.
- Mouton, J., & Marais, H. C. (1990). *Basic Concepts in the Methodology of the Social Sciences*. (K. F. Mauer, Çev.) Pretoria, South Africa: Human Sciences Research Council Publishers.
- Örücü, D., & Şimşek, H. (2011). Akademisyenlerin gözünden türkiye'de eğitim yönetiminin akademik durumu: nitel bir analiz. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi, 11(2)*, 167-197.
- Özakpınar, Y. (2003). *Kültür Değişmeleri ve Batılılaşma Meselesi*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Patton, M. Q. (2002). *Qualitative Research and Evaluation Methods* (3 ed.). Thousand Oaks, California, USA: Sage Publications.
- Paul, J. L., & Marfo, K. (2001). Preparation of educational researchers in philosophical foundations of inquiry. *Review of Educational Research, 71(4)*, 525-547.
- Popper, K. R. (2010). *Bilimsel Araştırmanın Mantığı* (4. Baskı b.). (İ. Aka, & İ. Turan, Çev.) İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Railton, P. (1991). Marx and the Objectivity of Science. In R. Boyd, P. Gasper, & J. D. Trout, *The Philosophy of Science* (7 ed., pp. 765-773). Cambridge, Massachusetts: The MIT Press.

- Rubin, A., & Babbie, E. (2008). *Research Methods for Social Work* (6 ed.). Belmont, CA: Thomson Learning Inc.
- Sackney, L., & Mitchell, C. (2002). Postmodern expressions of educational leadership. In K. Leithwood, & P. Hallinger, *Second International Handbook* (pp. 881-914). Springer Netherlands.
- Serdar, Z. (2001). *Thomas Kuhn ve Bilim Savaşları*. (E. Kılıç, Çev.) İstanbul: Everest Yayınları.
- Strauss, A. L., & Corbin, J. M. (1998). *Basics of Qualitative Research : Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory* (2 ed.). Thousand Oaks, California, USA: Sage Publications.
- Şimşek, H. (1997). Pozitivizm ötesi paradigmatik dönüşüm ve eğitim yönetiminde kuram ve uygulamada yeni yaklaşımlar. *Eğitim Yönetimi*, 3(1), 97-109.
- Şişman, M. (1996). Postmodernizm tartışmaları ve örgüt kuramındaki yansımaları. *Eğitim Yönetimi*, 2(3), 451-464.
- Şişman, M. (1998). Eğitim yönetiminde kuram ve araştırmada alternatif paradigma ve yaklaşımlar. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*(16), 395-422.
- Topdemir, H. G. (2002). Kuhn ve bilimsel devrimlerin yapısı üzerine bir değerlendirme. *Felsefe Dünyası*, 2(36), 45-62.
- Turan, S. (2004). Modernite ve postmodernite arasında bir insan bilimi olarak eğitim yönetimi. *Akdeniz Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(1), 1-8.
- Turan, S. (2013). Eğitim yönetimi alanında üretilen bilimsel bilgi ve batılı biliş tarzının eleştirisine giriş. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 19(4), 505-514.
- Turan, S., Karadağ, E., Bektaş, F., & Yalçın, M. (2014). Türkiye’de eğitim yönetiminde bilgi üretimi: Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi 2003-2013 yayınlarının incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 20(1), 93-119.
- Ülken, H. Z. (1972). *Genel Felsefe Dersleri*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Ünal, I. L., Özsoy, S., Güngör, S., & Tunç, B. (2010). Eğitim bilimlerinin ontolojik temelleri: sorun odaklı bir yaklaşım. I. L. Ünal, & S. Özsoy içinde, *Eğitim Bilimleri Felsefesine Doğru* (s. 43-78). Ankara: Tan Kitabevi Yayınları.
- Ünsaldı, L. (2013). Takdim. P. Bourdieu içinde, *Bilimin Toplumsal Kullanımları: Bilimsel Alanın Klinik Bir Sosyolojisi İçin* (s. 11-52). Ankara: Heretik Yayıncılık.
- Van Seters, D. A., & Field, R. H. (1990). The evolution of leadership theory. *Journal of Organizational Change Management*, 3(3), 29-45.
- Yıldırım, C. (1997). *Bilimsel Düşünme Yöntemi*. Ankara: Bilgi Yayınevi.

Ekler

Ek 1. Görüşme Soruları

Biraz kendinizden bahseder misiniz? Ne tip bir ailede büyüdüünüz? Hangi okullarda okudunuz, akademisyen olmaya nasıl karar verdiniz? Hangi unvanları ne zaman ve nasıl aldınız?

1) *Çalışma konularınızdan bahseder misiniz?*

-Bu konuları çalışmayı tercih etme nedenlerinizden bahseder misiniz?

2) *Sizce eğitim yönetimi alanında ortak bir araştırma gündeminden bahsetmek mümkün müdür? Mümkünse sizce kimler, bu gündemi nasıl oluşturuyor? Mümkün değilse, siz bu durumu nasıl açılıyorsunuz?*

-Eğitim yönetimi alanında “yeter artık bu konu araştırılmamalı” dediğiniz konular var mı?

-Peki, sizce eğitim yönetimi alanının araştırma gündeminde olmayan ancak olması gerektiğini düşündüğünüz konular var mı? Bunlardan ve nedenlerinden biraz bahseder misiniz?

-Alanın geleceği hakkında ne düşünüyorsunuz? Ne gibi bir gidişat var? Gelecekte ne gibi konular alanın trend araştırma konuları olabilir? Neden?

3) *Alanda araştırma sonuçlarının ortaya çıkardığı bir tartışma zemini ya da diyalog ortamı olduğunu düşünüyor musunuz?*

4) *Alanda kuralların, araştırmaların, bilginin yayımının vs. belirlendiği bir güç ilişkisi olduğunu düşünüyor musunuz? (Neyi, nasıl çalışmamız gerektiğini bir şekilde öğreniyor muyuz ya da bir dayatma söz konusu mu?) Evetse, bunun işleyişinden ve mekanizmalarından bahsedebilir misiniz?*

-Alanda ekoller var mıdır? Bu ekoller nasıl ortaya çıkar?

-Alanda en etkili akademisyen kimdir? Onu etkili kılan nedir?

-Sizce alanda bir araştırmanın “kabul edilebilir” olarak görülmesi için minimum düzeyde hangi özelliklere sahip olması gereklidir? Bu tip standartlar

olduğunu düşünüyor musunuz? Düşünüyorsanız, sizce bu standartları kimler, nasıl koyuyor?

-Alandaki kuramsal ve ampirik çalışmalara baktığınız zaman hangisinin daha ön plana çıktığını söyleyebilirsiniz? Bunun nedenlerinden biraz bahsedebilir misiniz?

-Alandaki araştırmalarda klişe halini almış, çalışma konuları, yöntem, katılımcılar, sonuç ve öneriler vs. gibi araştırmanın temel bileşenleri olduğunu düşünüyor musunuz? Sizce neden bunlar klişeler haline dönüşmüştür?

5) Herhangi bir araştırma yapma sürecinizi en başından itibaren anlatabilir misiniz?

-Araştırma sorunsalını nasıl bulursunuz? Hangi etmenler (kişisel, sosyal, akademik, kültürel vs.) bu sorunsalın oluşmasında daha etkilidir?

-Araştırmanızı nasıl kurgularsınız? Konuya ilişkin bir takım hipotez, sav, kuram vs. kafanızda oluşur mu araştırma başlangıcında?

-Yaptığınız çalışmalarda ne tür yöntemler kullanmayı tercih ediyorsunuz ?

-Bu yöntemi/yöntemleri seçme nedenlerinizden biraz bahsedebilir misiniz?

-Araştırma katılımcılarınız genellikle kimlerden oluşur? Neden?

-Yaptığınız araştırmaların betimsel, dönüştürücü, kuram geliştiren, pragmatik ya da benzeri karakterlerden hangisine daha yakın sonuçlar ürettiğini düşünüyorsunuz?

-Araştırmanızı raporlaştırırken oluşturacağınız kuramsal ve kavramsal çerçeveyi nasıl belirlersiniz? Literatür taraması yaparken karşınıza çıkan yüzlerce makale, tez içinden atıfta bulunacağınız, alıntı yapacağınız, tanımlamalarına yer vereceğiniz kaynakları nasıl/neye göre seçersiniz?

-Araştırma sonucunda ulaştığınız bulgular, beklentilerinizi, varsayımlarınız karşılamadığı takdirde ne düşünüyorsunuz?

-Yaptığınız araştırmaları sizce kimler okuyor? Neden?

*-Sizce yaptığınız araştırmaların sonuçları kimleri ilgilendirmeli?
Araştırma yaparken ya da kurgularken böyle bir kaygınız oluyor mu?*

6) Alanınızla ilgili bir makale/tez okuyacağınız zaman ilk hangi bölümünü okursunuz? Neden?

7) Sizce eğitim yönetimi alanında çalışacak bir akademisyen nasıl yetişmelidir?

Ek 2. Serbest Kodlama Esnasında Elde Edilen Kodlar

Kodlar		Koda Atf Yapan Görüşmeci Sayısı	Koda Dahil Edilen referans İfade Sayısı
1	yönelimler	18	173
2	konu tercihi ve sebepleri	18	111
3	bilimsellik kriteri	17	99
4	alanın problemleri	12	85
5	ekol	18	61
6	problem durumu	17	58
7	ortak gündem	18	56
8	yöntem tercihi ve sebebi	15	55
9	alan-uygulama alanı	15	50
10	atama yükselme	15	50
11	metodoloji	11	49
12	araştırma yaparken yapılan hatalar	16	43
13	araştırma yapmayı nereden öğreniriz	16	42
14	üretilen bilginin özellikleri	12	40
15	klişe konu	13	34
16	alanın yapılanması	11	33
17	kuramsalkavramsal çerçeve	13	31
18	araştırma öznesi	13	29
19	meslek seçim	12	29
20	akademisyen yetiştirme	10	28
21	alanın ve araştırmanın işlevi	12	26
22	okuyucukitlesi	14	25
23	hedef kitle	11	24
24	akademik olmayan network	9	22
25	araştırma sonuçları	13	21
26	ıskalanan konu	10	21
27	etkili akademisyen	10	20
28	teorik bilgi eksikliği	9	20
29	uzmanlaşma	4	20
30	yüksek lisans	18	20
31	araştırma sonuçları tartışma ortamı	10	18
32	bulguların yorumlanması	7	18
33	doktora	18	18
34	lisans	17	17
35	aile değer	10	15
36	mesleki örgütlenme	7	15
37	akademi hakkındaki görüşler	6	14
38	ticarileşme piyasalaşma	6	14
39	baba meslek	13	13
40	aile tipi	10	12
41	araştırma nesnesine bakış	7	12
42	akademik faaliyetler	5	11
43	mesleki gelişim	6	11
44	anne meslek	10	10
45	desen	4	7
46	öncüler	6	6
47	aile ekonomi	3	4
48	değişken kullanımı	3	4
49	kaynakça ne ifade eder	2	2

Ek 3. Eksensel kodlama aşamasında elde edilen geçici kategoriler ve ilgili betimsel veriler

Kategori	Atıf yapan görüşmecı sayısı	İçerdiği referans ifade sayısı
Akademik olmayan network	9	22
Alanın ve araştırmanın işlevi	12	26
Alanın yapılanması	11	33
Alan-uygulama alanı	15	50
Araştırma nesnesine bakış	7	12
Araştırma öznesi	13	29
Araştırma sonuçları	13	21
Araştırma yapmayı nereden öğreniriz	16	42
Atama yükselme	15	50
Bilimsellik kriteri	17	99
Bulguların yorumlanması	7	18
Değişken kullanımı	3	4
Demografik özellikler	18	138
Desen	4	7
Hedef kitle	11	24
Konu tercihi ve sebepleri	18	111
Kuramsal kavramsal çerçeve	13	31
Mesleki örgütlenme	7	15
Metodoloji	11	49
Okuyucu kitlesi	14	25
Ortak gündem	18	56
Problem durumu	17	58
Teorik bilginin önemi	9	20
Ticarileşme piyasalaşma	6	14
Uzmanlaşma	4	20
Üretilen bilginin özellikleri	12	40
Yöntem tercihi ve sebebi	15	55

Ek 4. Çalışma Konusu Olarak Belirtilen Konu Başlıkları ve Belirtilme Sıklıkları

Konu Başlığı	Frekans	Yüzde
Örgütsel davranış	25	35,7
Klasik Yönetim Kuramları	11	15,7
Okul Yönetimi ve Yönetici Yetiştirme	5	7,1
Liderlik	4	5,7
Fırsat Eşitliği	3	4,3
Yükseköğretimin Yönetimi	3	4,3
Hizmet İçi Eğitim	3	4,3
Motivasyon	2	2,9
Eğitim Ekonomisi	2	2,9
Çocuk Hakları	2	2,9
Eğitim Bilimleri Felsefesi	1	1,4
Denetim	1	1,4
Yetişkin Eğitimi	1	1,4
İnsan Kaynakları Yönetimi	1	1,4
Eğitim Politikası	1	1,4
Eğitim Hukuku	1	1,4
Okul Güvenliği	1	1,4
Eğitim Mevzuatları	1	1,4
İletişim	1	1,4
Mesleki Eğitim	1	1,4
Toplam	70	100